

TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİ 2023

19-20 Temmuz 2023

Program • Özet Kitapçığı

Onur Kurulu

Mehmet Nuri ERSOY
T. C. Kültür ve Turizm Bakanı

Prof. Dr. Erol ÖZVAR
Yükseköğretim Kurulu Başkanı

Yavuz Selim KÖŞGER
T. C. İzmir Valisi

Prof. Dr. Derya ÖRS
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı

Prof. Dr. Birol ÇETİN
Türk Tarih Kurumu Başkanı

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Erol ÖZVAR
Yavuz Selim KÖŞGER
Prof. Dr. Birol ÇETİN
Prof. Dr. H. Zafer TOPRAK
Prof. Dr. Arif BİLGİN

Prof. Dr. Nadir ÖZBEK
Hüseyin Murat YÜCEL
Yüksek Kurum Uzmanı Dr. Yunus PUSTU
Yüksek Kurum Uzmanı Ayşenur ŞENEL

Sekreteryaya

Uzman Hande Yaren KARACABEY
Uzman Sevilay DEMİREZEN

Selma EFELER GÜMÜŞKAYA
Mehmet Mert AKAR

Bilim Kurulu

Prof. Dr. H. Zafer TOPRAK
Boğaziçi Üniversitesi

Prof. Dr. Tevfik GÜRAN
İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Özer ERGENÇ
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi

Prof. Dr. Nadir ÖZBEK
Boğaziçi Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK
İzmir Demokrasi Üniversitesi

Prof. Dr. Mahmut AK
İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Kayhan ORBAY
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Kaya BAYRAKTAR
Yalova Üniversitesi

Prof. Dr. İdris BOSTAN
İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. M. Feridun EMECEN
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Erol ÖZVAR
Yükseköğretim Kurulu

Prof. Dr. Birol ÇETİN
Türk Tarih Kurumu

Prof. Dr. Arif BİLGİN
Sakarya Üniversitesi

Prof. Dr. Ali AKYILDIZ
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet UZUN
Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet TABAKOĞLU
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Prof. Dr. Abdullah Mesud KÜÇÜKKALAY
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Prof. Dr. Abdulkadir BULUŞ
Necmettin Erbakan Üniversitesi

Prof. Dr. Alp Yücel KAYA
Ege Üniversitesi

Doç. Dr. Fikret YILMAZ
Bahçeşehir Üniversitesi

Misak-1 İktisadi Belgesi: Türkiye İktisat Kongresi 1923

H. Zafer Toprak

Genellikle İzmir İktisat Kongresi olarak bilinen “Türkiye İktisat Kongresi”, Millî Mücadele ertesini kurulan Türkiye’nin siyasi ve askerî alanda kazandığı başarının iktisadi alanda da sürdürülmesi amacıyla 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir’de toplanmıştı. 1923 Türkiye tarihinin dönüm noktasını oluşturuyordu. Cumhuriyet’in inşası ana hatlarıyla işte bu yıl gerçekleşti. 17 Şubat’ta Türkiye İktisat Kongresi farklı meslek guruplarından 1135 kişinin katılımı ile toplandı. 24 Temmuz’da Türk dış politikasının omurgasını oluşturacak olan Lozan Antlaşması imzalandı. 29 Ekim 1923’te ise halkın iktidarını hedefleyen Cumhuriyet ilan edildi.

Türkiye İktisat Kongresi Lozan’ın kesintiye uğradığı 4 Şubat ile 23 Nisan 1923 arası Türkiye’nin İtilaf devletleriyle sorunlarının henüz çözüm bulmadığı bir tarihte toplanmıştı. Kongre içe dönük sorunlarla uğraştığı kadar dış dünyaya da bir mesaj vermeyi amaçlıyordu. 19. yüzyılın ikinci yarısından beri ülkeyi giderek bağımlı kılan kapitülasyonlar Lozan’da çözüm bekleyen ana sorunlarından biriydi. İttihat ve Terakki Cihan Harbi’ni fırsat bilip savaşa girer girmez ilk iş olarak kapitülasyonları kaldırmış, ancak savaşta müttefiki olan Almanya bile buna itiraz etmişti. Savaşta yenik düşüp Mondros mütarekesi imzalandığında kapitülasyonlar tekrar yürürlük kazanmış, ülkeyi bir kez daha İtilaf devletlerinin boyunduruğu altına sokmuştu.

Millî Mücadele’nin henüz sonuçlanmadığı, Büyük Taarruz’a hazırlıkların yapıldığı 1922 yılı Meclis açılışında, 1 Mart 1922’de Mustafa Kemal Meclis’te yaptığı konuşmada Türkiye’nin bir yıl sonra İzmir’de gündeme getireceği iktisat politikasının ana hatlarını dile getirme gereği duymuştu. Mustafa Kemal konuşmasında Türkiye’nin bağımlılık sürecini şu sözlerle ifade ediyordu:

“Bu noktada bilhassa mahsulât-ı ziraiyemizi mümasil mahsulât-ı ecnebiyeye karşı himayeye mâni olmakla milletimizi bugünkü sefalet-i iktisadiyeye mahkûm eden mülga kapitülasyonların fecaatini hatırlatmadan geçemem. Malûmunuzdur ki memleketimiz iktisadi teşkilât ve muhit itibariyle kuvvetli bir halde bulunmuyordu. Ferdî iktisat kıymetleri de serbest mübareze mukavemet edebilecek dereceye vasil olmamıştı. Tanzimat’ın açtığı serbest ticaret devri Avrupa rekabetine karşı kendisini müdafaa edemeyen iktisadiyatımızı bir de iktisadi kapitülasyon zincirleriyle bağladı. Teşkilât ve ferdî kıymet nokta-i nazarlarından iktisat sahasında bizden çok kuvvetli olanlar memleketimizde, bir de fazla olarak, imtiyazlı mevkiye bulunuyorlardı. Temettü vergisi vermiyorlardı. Gümrüklerimizi ellerinde tutuyorlardı. İstedikleri zaman istedikleri eşyayı, istedikleri şerait tahtında memleketimize sokuyorlardı. Bütün suabat-ı iktisadiyemize bu sayede hâkim-i mutlak olmuşlardı.

Efendiler! Bize karşı yapılan rekabet hakikaten çok gayrimeşru, hakikaten çok kahir idi (kahrolsun sedaları). Rakiplerimiz bu suretle inkişafa müsait sanayiimizi de mahvettiler. Ziraatımızı da rahnedar eylediler. İnkişaf ve tekâmül-i iktisadi ve maliyemizin önüne geçtiler.”

Savaş ertesi herşeyden önce tıpkı “misak-ı millî” gibi bir “misak-ı malî” ve “misak-ı iktisadi”ye gerek duyuluyordu. Mâlî ve iktisadi bağımsızlık sağlanmadan Türkiye mazlum ülke konumundan kurtulamazdı. 17 Şubat günü Türkiye İktisat Kongresi’nin açış konuşmasında Mustafa Kemal “siyasi, askerî muzafferiyetler ne kadar büyük olursa olsun iktisadi muzafferiyetle tetviç edilmezse (taçlandırılmazsa) husule gelen zaferler payidar (kalıcı) olamaz. Yeni Türkiye’mizin layık olduğu mertebeye isâl (ulaştırmak) için behemehâl (ne olursa olsun) iktisadiyatımıza birinci derecede ehemmiyet vermek mecburiyetindeyiz” diyecekti.

Tüccar, çiftçi, sanayici, meslek ve işçi temsilcilerinin katıldığı kongre sonunda, “Misak-ı Millî” örnek alınarak “Misak-i İktisadi” adı altında on iki maddeden oluşan bir bildiri yayınlandı. Millî bir iktisadi yapının oluşturulması gerekliliği vurgulanarak mevcut imkanlar ile yeni iktisadi hedefler belirlendi. Kongre sonrasında Türkiye’nin sınırlı kaynakları seferber edilmesi amaçlanıyordu. Ancak toprakları işgal görmüş, nüfusu tükenmiş bir ülkeyi ayağa kaldırmak kolay olmayacaktı. Lozan imzalanmıştı ama Batı ülkeleri Türkiye konusunda dost bir tavır içerisinde değillerdi. Ayrıca Avrupa’nın iktisadi durumu da pek parlak sayılmazdı. Uzun savaş yılları galibiyle, mağlubuyla Avrupa’yı sorunlu bir katıya dönüştürmüştü. Bu süreç 1929 Buhranı ile daha vahim bir evreye girecekti. 1920’li yıllar Türkiye için sorunlu bir evre olacaktı. On yılı aşkın savaşıymıştı. Beşerî sermayesini neredeyse tüketmişti. Ülkede kalkınmayı sağlayacak sermaye birikiminden söz etmek olanaksızdı. İşgal bölgeleri yanmış yıkılmış, yollar tahrip görmüş, birçok yerleşim alanında taş taş üstünde kalmamıştı. Ama yine de 1923 Türkiye İktisat Kongresi’nde geleceğe yönelik alınan kararlar kurucu iradenin ne denli kararlı olduğunu ortaya koyuyordu. Türkiye İktisat Kongresi en azından İkinci Dünya Savaşı ertesi ne kadar ülke ekonomisine yön verecekti.

Osmanlı Devleti’nin fiili iktisadi bağımlılık süreci 1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi’yle başladı. İkinci Meşrutiyet yıllarında Millî İktisat politikasıyla iktisadi bağımsızlığa yönelik bir dizi adım atıldı. Ancak Cihan Harbi’nde yenik düşüldüğünde kazanımların birçoğu heba oldu. 1922 Ağustos’unda Millî Mücadele cephede sonuçlanmıştı. Aynı yılın sonbaharında barış görüşmeleri başlamış, Ankara savaş ortamından barışa geçiş için hazırlıklara girişmişti.

Ülke ekonomisinin yeniden yapılandırılması amacıyla daha barış görüşmeleri sonuçlanmadan İzmir’de bir iktisat kongresi toplanmasına karar verilmiş olması kurucu kadronun barışa özleminin bir ifadesiydi. Savaştan barışa geçiş sürecinin başlangıcı İzmir’de toplanan kongreydi. Cumhuriyet’in kuruluşu arifesi, 1923 Şubatı’nda toplanan Kongre ülke ekonomisi için yeni bir dönemi başlatıyordu. Kongre için meslek zümrelerinin ayrı ayrı toplantıya çağ-

rılmasına karar verildi. Böylece Meşrutiyet yıllarında meslek zümrelerinin önemini vurgulayan anlayış bir kez daha gündeme gelmiş oluyordu. 1921 yılında Teşkilat-ı Esasiye Kanunu hazırlıkları sırasında Meclis'te mesleki temsil anlayışı benimsenmiş, ancak bu mülahazanın gerisinde İttihat ve Terakki'nin olabileceği kaygısıyla genel seçim anlayışı tercih görmüştü.

Türkiye İktisat Kongresi'nin uluslararası planda siyasi bir mesajı da oldu. Lozan'da Türkiye kararlılığını göstermek istiyordu. Lozan barış görüşmelerinin ilk aşamada sonuçsuz kaldığı bir evrede Ankara kapitülasyonların kaldırılması konusunda taviz vermeyeceğini İtilaf Devletleri'ne bir kez daha ilan etme gereği duyuyordu. Yaptığı açış konuşmasında Atatürk kapitülasyonlara geniş yer ayırdı. Konuşma aynı zamanda yeni Türkiye'nin izleyeceği iktisat politikasının göstergesiydi. Atatürk İkinci Meşrutiyet yıllarında Osmanlı ekonomisinin çabalarını yakından izlemiş, Cihan Harbi'nde gündeme gelen "millî iktisat" anlayışından da büyük ölçüde etkilenmişti. Konuşması büyük ölçüde "millî iktisat" üzerine kurulmuştu.

Atatürk'ün konuşması epey uzundu. Bir tür Osmanlı iktisat tarihidir. Selçuklulardan yola çıkıyor, Fatih'i, Yavuz'u, Kanuni'yi, bir dizi fütuhâtı gündeme getiriyor, en son Cihan Harbi'ne geliyordu. Tüm bu zaman tüneline Osmanlı'nın, daha doğrusu Osmanlı ülkesinin "aslı unsur"u olarak nitelediği Türk insanının cephelerde nasıl harcandığını anlatıyordu. Oysa diğer "unsur"lar askerlikten muaf tutularak ticaretle, zanaatla uğraşmış, güven içerisinde servet saman sahibi olmuşlardı. Bununla da kalmamış, Batı kapitalizminin Osmanlı topraklarında temsilciliğini üstlenmişlerdi. Üstüne üstlük kapitülasyonlar Batılılara ve onların Osmanlı topraklarındaki temsilcilerine bir dizi ayrıcalık tanımıştı. Başlangıçta birer ihsan olan bu ayrıcalıklar yıllar sonra uluslararası hukuk muvacehesinde çok taraflı antlaşmalar olarak addedilmiş ve Babıâli bunlardan bir türlü kurtulamamıştı.

Öte yandan Tanzimat döneminde alınmaya başlanan dış borçlar son kertede Osmanlı'nın iflas etmesine neden olmuştu. İşte Lozan'da İtilaf Devletleri bir kez daha bu konuda di-retiyor, kapitülasyonlardan bir türlü vazgeçmek istemiyorlardı. Oysa Türkiye verdiği mücadele sonucu ulusal bağımsızlığını elde etmiş bir ülkeydi. Batı'nın boyunduruğu altına bir kez daha girmeyecekti. Yabancı sermaye ülke iç hukuk normlarını kabul ettiği oranda kabul görecekti.

Açış konuşmasında Atatürk ayrıca "tesanüd"ü, dayanışmayı gündeme getirecekti. Halkın "mevcudiyetleri ve muhassala-i mesaisi yekdiğerine lâzım olan sınıflardan ibaret" olduğunu belirtiyor; toplumdaki dayanışmayı şöyle ifade ediyordu: "Bu dakikada sâmi'ün [dinleyiciler] çiftçilerdir, sanatkârlardır, tüccarlardır ve ameledir. Bunların hangisi yekdiğerinin muarız olabilir? Çiftçinin sanatkâra, sanatkârın çiftçiye ve çiftçinin tüccara ve bunların hepsinin yekdiğerine ve ameleme muhtaç olduğunu kim inkâr edebilir?"

Halka yönelik bir program olarak "say [emek] misâk-ı millîsi"ni öneren Atatürk, yeni rejimle birlikte oluşturulacak siyasi örgütün de basit bir siyasi parti olmayacağını, barış sonrası kurulacak partinin "milletin azim ve imanıya ve vahdet ve tesanüdün birbirine müzâhir

olmasıyla” başarıya ulaşabileceğini söylüyordu. O sırada Halk Fırkası’nın kuruluşu için hazırlıklara girilmişti. Nitekim Kongre öncesi Mustafa Kemal her gittiği kentte halka kuracağı “fırka” konusunda bilgi veriyordu. Kongreden iki ay sonra ilan ettiği “9 Umde” Halk Fırkası’nın ilk programı sayılabildi.

Kongreye o tarihte ülke ekonomisinde üretici konumda olan kesimler “mesleki dayanışma” ilkeleri ışığında çağrı almıştı. Değişik meslek erbabının sorunları ayrı ayrı ele alınarak bu kesimler ortak paydada birleştirilmeye çalışılıyordu. Oturumlarda sınıf çelişkilerinden uzak duruluyor, “milli tesianüd”ün temel ilke olduğu vurgulanıyordu. Amaç on yılı aşkın savaştan bir ülkede bağımsızlıkla birlikte güçlü bir dayanışma bilinci oluşturmaktı. “Vahdet-i kuva”, ya da erkler birliği aynı zamanda anayasal bir gereklilikti. Bundan böyle “sınıf” anlayışına karşı dayanışmacı anlayış ülke ekonomisinde de hâkim kılınacak, kurulmakta olan Cumhuriyet’in felsefi boyutunu oluşturacaktı. “İmtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz” daha o tarihlerde ilke ediniliyordu. Kongrede benimsenen “Misâk-ı İktisadi” ilkelerinin 11. maddesinde “Türkler hangi sınıf ve meslekten olurlarsa olsunlar, candan sevişirler” denecekti. Bu bir anlamda dayanışmacı anlayışın halkın anlayacağı bir dilde ifadesiydi.

Keza İktisat Vekili Mahmut Esat Bey de yaptığı konuşmada, “Dün olduğu gibi bugün de bizde iktisadi manasıyla mütebellir [belirgin] bir sınıf meselesi mevcut değildir” diyordu. Önemli olan dışa karşı birlikti. Geçmişte tüccar, çiftçi, sanayi erbabı, amele, kısaca bütün ekonomik unsurlar doğrudan doğruya yabancı sermayenin esir ve hizmetkârıydı. “Bütün bu iktisat zümrelerinin birleşmesi ve kendilerini teşkilata bağlaması lâzım”dı.

Cumhuriyet’in temel kaygılarından biri yüzyıllardır süregelen saltanat ve hilafeti rejimine karşı halk egemenliğini geniş kitlelere telkin etmektir. Bu amaçla halkçılık anlayışı doğrultusunda ülke yurttaşlarına yönelik kongreler düzenlenmeliydi. Türkiye İktisat Kongresi bunlardan biriydi. 1921’de toplanan Maarif Kongresi’nin ardından bu ikinci büyük kongreydi. Üreticilere yönelik güçlü bir kongre Türkiye’de tarihte ilk defa toplanıyordu. Kapsayıcılığı olduğunca geniş ölçekte tutabilmek için “meslek grupları”nı bir araya getirmek ana kaygıydı. Böylece toplumsal mutabakat sağlanacak, farklı ekonomik grupların çıkarları uyumlu hale getirilecekti.

Kongre’nin talimatnamesine göre kongreye her kazadan sekiz kişi gönderilecekti. Tüccar, sanatkâr, amele birer, çiftçi kesimi ise üç temsilciyle katılacaktı. Ayrıca kazadan birer şirket ve banka temsilcisi de onlara katılacaktı. Başlangıçta İstanbul, Beyoğlu ve Üsküdar’dan toplam 24 kişinin İstanbul Vilayeti’ni temsili uygun görülmüştü. Bu arada İstanbul’un bir sanayi kenti olduğu vurgulanarak “erbâb-ı sanayi” adına gönderilecek temsilci sayısının altıya çıkarılması için girişimlerde bulunuldu. Sonuçta İstanbul Vilayeti adına İstanbul, Beyoğlu ve Üsküdar kazaları yanı sıra Adalar, Gebze, Kartal, İmralı, Makriköy, Şile kazalarından da temsilci seçildi.

21 Ocak 1923 günü İstanbul'dan gidecek sanayicileri belirlemek üzere Ticaret Odası'nda toplanılmış ve temsilci adaylarının seçimi yapılmıştı. İstanbul'dan sanayi adına güçlü bir kadro İzmir'e gidiyordu. Şişe Fabrikası müdürü İlhami Bey, Debbağat Fabrikası sahibi Denizlili İsmail Hakkı Efendi, Ahırkapı İmalathanesi müdürü Şevki Bey, Kalafat yerinde Demir imalathanesi sahibi Halid Bey, Hurufat Dökümhanesi sahibi Mehmed Ali Bey, Un Fabrikası sahibi Haşim, Altın Yıldız Mensucat Şirketi müdürü Maksut Yaşar, Ziraat ve Ticaret Nezareti'nde Sanayi Müdür-i Umumiliği yapmış Fuat ve Eczacı Ethem Pertev beyler sanayi kesimini İzmir'de temsil edeceklerdi.

Heyetlerde meslek ve kurum temsilcileri de yer almıştı. İstanbul Esnaf Cemiyetleri Heyet-i Müttehidesi, İstanbul Hamallar Cemiyeti, Umum Terziler Cemiyeti, Darülfünun Hukuk Medresesi, İstanbul Ticaret Mekteb-i Âlisi İstanbul adına temsilci gönderen kuruluşlar arasındaydı. Ayrıca Çiftçiler Derneği, Fransa Darülfünun ve Mekâtib-i Âliye Mezunlar Cemiyeti, Macaristan Türk Mezunları Cemiyeti gibi dernekler de temsilcilerini belirlemişlerdi.

Mustafa Kemal'in Kongre'de ünlü söylevlerinden birini okudu. Açış söylevi Türkiye iktisat tarihi açısından apayrı bir önem arz ediyordu:

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin İlk Türkiye İktisat Kongresi'ndeki İftitahî Nutukları

Efendiler;

Aziz Türkiye'mizin iktisadi teâlisi eshâbını aramak ve bulmak gibi vatanî, hayatî ve millî bir gaye-i mukaddese için bugün burada toplanmış olan sizlerin, muhterem halk mümessillerinin huzurunda bulunmakla çok mes'ut ve bahtiyarım.

Efendiler;

Uzun gâfletlerle ve derin lakaydı ile geçen asırların bünye-i iktisadiyyemizde açtığı yaraları tedavi etmek ve çarelerini aramak, memleketi mamuriyete, milleti refahiyet ve saadete is'al yollarını bulmak için vuku bulacak mesainizin muvaffakiyetle neticelenmesini temenni eylerim.

Arkadaşlar;

Sizler doğrudan doğruya milletimizi temsil eden halk sınıflarının içinden ve onlar tarafından müntahap olarak geliyorsunuz. Bu itibarla memleketimizin halini, ihtiyacını, milletimizin elemlerini ve emellerini yakından ve herkesten daha iyi biliyorsunuz. Sizin söyleyeceğiniz sözler, alınması lüzumunu beyan edeceğiniz tedbirler, halkın lisanından söylenmiş telakki olunur ve bunun için en büyük isabetlere malik olur. Çünkü halkın sesi, hakkın sesidir.

Efendiler;

Tarih, milletimizin itilâ ve inhitâtı esbabını ararken birçok siyasi, askerî, içtimai sebepler bulmakta ve saymaktadır. Şüphe yok bütün bu sebepler hadizat-ı ictimaiyyede müessirdirler.

Bir milletin doğrudan doğruya hayatiyle alakadar olan, o milletin iktisadiyyatıdır. Tarihin ve tecrübenin tespit ettiği bu hakikat bizim millî hayatımızda ve millî tarihimizde tamamen mütecellidir.

Hakikaten Türk tarihi tetkik olunursa itilâ, inhitât esbâbının iktisadi mesâilden başka bir şey olmadığı derhal anlaşılır.

Efendiler;

Tarihimizi dolduran zaferler, yahut izmihlâllerin kâffesi ahvâl-i iktisadiyyemizle münasebettar ve alakadardır.

Yeni Türkiyemizi lâyük olduğu mertebe-i resanete is'al edebilmek için, behemehal iktisadiyyatımıza birinci derecede ve en çok ehemmiyet vermek mecburiyetindeyiz, zamanımız tamamen bir iktisad devrinden başka bir şey değildir.

Bir milletin esbâb-ı hayatiyyesini, refahiyet ve saadetini teşkil eden iktisadiyyatla iştigal etmemesi, edememesi nazar-ı dikkati câlib bir keyfiyettir. İtirafa mecburuz ki, iktisadiyyatımıza lüzumu kadar ehemmiyet verememiş bulunuyoruz. Bir milletin esbâb-ı hayatiyyesiyle iştigâl etmemesi veya edememesi, o milletin yaşadığı edvâr ile ve o edvârı tesbit eden tarih ile çok alakadardır. Bunun esbâbını geçirdiğimiz edvârda, bilhassa tarihimizde arayabiliriz. Şimdiye kadar hakiki manasiyle millî bir devir yaşamadık, binâenaleyh millî bir tarihe malik olmadık.

Bu noktayı biraz izah edebilmiş olmak için hep beraber Osmanlı tarihini hatırlayalım: Osmanlı tarihinde bütün gayretler, bütün mesai milletin arzusu, âmâli ve ihtiyacat-ı hakikiyesi nokta-i nazarından değil, şunun, bunun âmâlini, ihtirasâtını tatmin nokta-i nazarından vuku bulmuştur.

Meselâ, Fatih İstanbul'u zaptettikten sonra yani Selçukî Saltanatıyla Şarkî Roma İmparatorluğu'na tevarüs eyledikten sonra Garbî Roma İmparatorluğu'na da konmak istedi. Bunun için de bütün milleti bu hedefe doğru sevk etti.

Meselâ; Yavuz Selim, Fatih'in açtığı Garb cephesini tespit ile beraber Asya İmparatorluğu'nu birleştirerek büyük bir İslâm ittihadı meydana getirmek istedi.

Kanunî Süleyman, her iki cepheyi tevsi etmek, bütün Bahr-i Sefid'i bir Osmanlı havzası haline getirmek, Hindistan üzerinde nüfuz tesisi gibi şahane bir siyaset takip etmek istedi ve tabii bunun için de unsur-ı aslıyi, milleti kullandı.

Arkadaşlar;

Bütün bu ef'âl ve harekât tetkik olunursa, görülür ki, bu kudretli ve azametli padişahlar, siyaset-i hariciyelerini; emelleri, arzuları ve ihtiraslarına istinâd ettirmişler ve teşkilât ve siyaset-i dahiliyyelerini, bu mevlûd-i ihtirasat olan siyaset-i hariciyelerine göre, tanzim mecburiyetinde kalmışlardır.

Halbuki teşkilât-ı dahiliyenin, siyaset-i dahiliyenin vüs'at ve tahammül derecesinde bir siyaset-i hariciye takip eylemek mecburiyeti vardır. Aksi takdirde felaket ve hüsrân muhakkaktır.

Filhakika Osmanlı hakanları asıl olan bu noktayı unuttular. Bütün ef'âl ve harekâtlarını hayaller ve emeller üzerine bina ettiler. "Teşkilât-ı dahiliyyeyi" siyaset-i hariciyeye uydurmak mecburiyeti hasıl olunca, zaptettikleri mahallerdeki anasını, olduğu gibi muhafaza mecburiyetinde kaldıktan başka onlara istisnâlar, imtiyazlar bahşettiler.

Diğer taraftan unsur-ı aslıyi, uzun seferlerde, fütuhât meydanlarında dolaştırttilar ve bu suretle kendi kendini tahrip etmiş oluyordu.

Bu itibarla millet, yani unsur-ı aslı kendi evinde, kendi yurdunda esbâb-ı hayatiyesini istihsâl için çalışmaktan mahrum bir halde bulunuyordu. Bu tâcîdarlar, milleti böyle diyar diyar dolaştırmakla iktifa etmiyorlar; belki fütuhât dairesi dahiline giren halkı memnun etmek, ecnebileri memnun etmek için, unsur-ı aslînin hukukundan menâbi-i iktisadiyesinden bir çok şeyleri (atiyye) olarak onlara bahşediyorlardı.

Meselâ Fatih zamanında Cenevizlilere verilen imtiyazlar bu kabildendir. Nitekim bu imtiyazlarla açılan yol bilâhare kendisinden sonra tevessü etmiş bulunuyordu. Ve bu imtiyazat, devletin en kuvvetli zamanında, vuku buluyordu ve bunlar, mahzâ ihsân-ı şâhane olmak üzere vuku buluyordu.

Kanunî zamanında Venediklilerle bir ticaret muahedesi yapılmak istenmişti. Padişah bunu şerefine mugayir buldu. Zira ona göre muahede, müsavi devletler arasında yapılabilirdi. Halbuki o zaman Venedikliler bir bende makamında idiler. Öyle olmakla beraber ona müsaedâtta bulunuldu. İşte bu müsâede kelimesi bilâhare (kapitülasyon) kelimesi ile tercüme edilmişti. Bu, arz-ı teslimiyete mecbur olanlar ve bir kal'a içinde mahsur olanlar arasında kullanılan bir kelimedir

Millet, evi ile ve esbâb-ı hayatiyesiyile iştigalden memnu olarak diyar diyar dolaştırılı-yorken bu diyarlar halkı birçok imtiyazlara mâlik olarak çalışıyor, yani fâtihter unsur-ı aslıyi peşine takarak kılıçla fütuhât yaparken, zaptolunan memalik ahali kazandıkları imtiyazlarla, muhtariyetlerle sapanlarına yapıyorlar ve toprak üzerinde çalışıyorlardı.

Fakat efendiler alelacele fütuhat yapanlar, sapanla fütuhat yapanlara binnetice terk-i mevki etmeğe mahkûmdur. (Alkışlar). Bu bir hakikattir ki, tarihin her devrinde aynen vakidir. Meselâ Fransızlar Kanada'da kılıç sallarken oraya İngiliz çiftçisi girmiştir. Bir müddet kılıçla sapan yekdiğeriyle mücadele etti. Ve nihayet sapan galebe çalarak İngilizler Kanada'ya sahip oldular. (Alkışlar)

Efendiler; kılıç kullanan kol yorulur, fakat sapan kullanan kol her gün daha çok kuvvetlenir ve her gün toprağa daha çok sahip olur. (Alkışlar)

Efendiler;

Osmanlı fâtipleri, hakanları, müstevlileri unsur-ı asî ile beraber sapanın önünde kağlup olup ric'ate başladıktan sonra asıl felâketlerin büyüğü başladı. Atiyye-i şahane olarak ecnebilere bahşedilmiş olan ve memleket dahilindeki gayr-ı Müslimlere verilen herşey hukuk-ı müktesebe telakki olundu. Fakat ecnebler bununla iktifa etmediler; her gün bunu tevsi için çareler aradılar ve buldular.

Anasır-ı dahiliye, muhafazaya muktedir oldukları imtiyazâta istinaden ve haricin tertibat ve müzaharetine sığınarak siyasi bir mevcudiyet iktisabı için çalışmaktan geri durmadılar. Ecnebler bir taraftan anasır-ı dahiliyeyi teşvik, diğer taraftan müdahale ile devlet ve millet aleyhine yeni imtiyazlar alıyorlardı. Bu tazyikat-ı mütemadiye altında zaten fakir düşmüş olan anayurdu ve unsur-ı aslî, devlete verebilecek parayı güç tedarik edebiliyorlardı. Fakat tacidârlar, sarayla, Bâb-ı Âliler debdebeyi idame için paraya muhtaçtılar. Bunun için, bunu temin çarelerine tevessül etmiştiler. O çareler de harici istikrazlar akdi oluyordu.

Fakat istikraz şeraitini o kadar fena yapıyorlardı ki, bazılarını ödemek mümkün olmamağa başladı. Ve nihayet birgün devletler Osmanlı Devleti'nin iflasına karar verdiler ve Düyûn-ı Umumiye belâsını başımıza çöktürdüler.

Efendiler;

Milletin duçar olduğu bu hazin hal ve bu sefaletin esbâbını, arayacak olursak, doğrudan doğruya devlet mefhumunda buluruz Biliyorsunuz ki, Osmanlı Devleti saltanat-ı şahsiye ve en son beş on sene zarfında da saltanat-ı meşruta esasına müsteniden idare-i hükümet ediyordu. Saltanat-ı şahsiyede her hususta yalnız tacidârların arzu, emel ve iradeleri hakimdir.

Milletlerin arzu, emel, irade ve ihtiyaçları mevzu-ı bahis olmaktan uzaktır. Millet, âmâl ve iradesinden tecerrüd etmiştir. Tacidârlar kendilerini Allah tarafından gönderilmiş bir şahsiyet-i ilâhiye farz ederler. Etrafını alan menfaatperestân, padişahın zihniyet ve arzusunu bir lâzime-i semaviye, bir lâzime-i kur'aniye gibi herkese telkin ederler. Bu telkinat karşısında birgün bütün halk, bu arzu ve iradelerin – bilâ muhakeme iradât-ı semaviye olduğuna kani olur. Bundan tereddüde rıza gösteren bir milletin akıbeti felâket, musibettir.

Arkadaşlar;

Son tavsif ettiğim noktada artık Osmanlı devleti hakikatte ve fiilen mahrum-ı istiklâl bir hale getirilmişti. Bir devlet ki, teb'asına koyduğu vergiyi ecnebilere koyamaz; bir devlet ki gümrükleri için rüsum muamelesi vesaire tanzimi hakkında men' edilir, bir devlet ki ecnebilere üzerinde hakk-ı kazasını tatbikten mahrumdur. O devlete müstakil denilemez.

Devletin ve milletin hayatına yapılan müdâhelât bundan daha fazladır. Millet'in ihtiyacât-ı iktisadiyesinden olan meselâ şömendöfer inşası, meselâ fabrika yapmak için devlet serbest değildi! Böyle bir şeye teşebbüs olunursa behemehâl müdahale olunurdu.

Hayatını teminden âciz olan bir devlet müstakil olabilir mi?

Osmanlı ülkesi ecnebilere müstemlekesinden başka bir şey değildi. Osmanlı halkı, Türk milleti esir vaziyetine getirilmişti. Bu netice, arz ettiğim gibi milletin kendi irade ve hakimiyetine mâlik bulunamamasından, şunun bunun elinde istimâl edilmesinden neş'et etmişti.

O halde diyebiliriz ki, millî bir devir yaşamıyorduk. Millî tarihe mâlik bulunmuyorduk. Osmanlı tarihi padişahların, hakanların, zümrelerin desitânı mâhiyetinde idi. Mazinin tarih diye uzattığı kitabın mâhiyeti bundan ibarettir.

Arkadaşlar;

Milletin hakimiyetine sahip olmaması yüzünden dahil olduğumuz Harb-ı Umumi'den ve bu Harb-ı Umumi'de kıymetli evlatlarımızdan mürekkep kahraman ordularımızın Galiçya, Romanya, Makedonya, Kafkas şâhikaları, Tur-i Sina çöllerinde duçar olduğu zahmetleri hatırlatacak kadar çok zaman geçmedi ve en nihayet bu Harb-ı Umumi'nin şemsetli neticesi de malûmdur. Bilhassa Mondros mütarekesiyle açılan devrin manzarasını bir an düşünmek isteyecek olursanız baştan aşağı kadar bir manzara-i inhilâlden başka bir şey olmadığını anlarsınız.

Devletler her türlü hukuk-ı insaniyeden tecerrüd ederek memleketimizin en kıymetli ve en feyzbâr yerlerini çiğnediler.

İzmir, Bursa, Eskişehir, Sakarya, Anadolu, Adana, Trakya, İstanbul vesaire gibi en aziz yerlerimizi çiğnediler. Fakat düşmanların bu tarz-ı hareketten daha elim bir nokta varsa, o da bu memleketin asırlarca başında bulunan insanların dahi düşman saflarına geçmiş bulunmasıdır. (Kahrölsun sadâları)

Arkadaşlar;

Biliyorsunuz ki, bu dahili düşmanlar, haricî düşmanların yapmağa muktedir olamayacağı şen'î ve fecî ef'al ve harekâtı irtikâbda tereddüt göstermemişlerdir.

Haricî düşman kuvvetleri saydığım aziz vatan topraklarında bulunurken, padişahın iradeleri ve neşrettirdiği fetvalarıyla ve hilâfet ordularıyla bu masum millet şurada, burada izlâl ve iğfal olunuyordu. Ve kendi mevcudiyetine karşı, farkına varamayarak, silâh istimâl ediyordu ve nihayet hep bildiğimiz veçhile Osmanlı devleti tamamen münkariz olmuştu.

Fakat düşmanlarımız aynı zamanda Osmanlı devletiyle beraber Türk milletinin de mahvolduğunu zannetti. İşte bunda çok aldanıyordu. Osmanlı devleti gibi çok devletler kurmuş olan Türk milleti mahvolamazdı ve mahvolmamıştı. (Şiddetli alkışlar) Bilâkis hayatına vurulan bu darbelerden haricî ve dahilî düşmanların acı darbelerinden birdenbire bütün teyak-kuzlarını, bütün intibahlarını takındı, hayatını, şerefini kurtarmak için kemâl-i şerefle başını kaldırdı. Ve müttehiden ve mütesaniden ortaya atıldı. (Şiddetli alkışlar)

İşte milletimiz o dakikadan itibaren millî bir devre girdi; bir halk devresinin mebd'e'ini kurdu. Millet bu mebdeden işe başladığı gün, kendisine hedef olan yolların ne kadar kesif zulmetler içinde bulunduğunu hatırlarız. Bu hal milleti, ye'se düşürmedi. Kemâl-i azim ile hedefine hatvelerini attı.

Efendiler;

Miletimiz halâs-ı kat'î ve hakikiye mazhar olabilmek için iki umdeye istinadın şart olduğunu anladı. Onlardan birincisi: Misâk-ı Millî'nin ifade ettiği ruh ve manâ.

İkincisi: Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'muzun tespit ettiği gayr-ı kabil tebeddül hakayık.

Misâk-ı Millî, milletin istiklâl-i tammını temin eden ve bunun için iktisadiyyatında inkişafına mani olan bütün sebepleri bir daha avdet etmemek üzere lağveden bir düsturdur. Teşkilât-ı Esasiye Kanunu Osmanlı İmparatorluğu'nun devletinin tarihe münkalib olduğunu idrak eden, onun yerine yeni Türkiye Devleti'nin kâim olduğunu ilân eden bir kanundur.

Bu devletin hayatında bilâ kayd ü şart hakimiyetin milletin uhdesinde kalacağını ifade eden kanundur.

Bu kanun, hâkimiyetin milletin uhdesinde kalabilmesi için halkın bizzat kendini idaresini şart kılan bir kanundur.

Artık Türkiye halkı için yegâne mümessil teşriî ve icraî salâhiyeti haiz olan Türkiye Büyük Millet Meclisi ve hükûmetidir, diyen bir kanundur. Bâb-ı âli yerine Türkiye Büyük Millet Meclisi ve hükûmetini koyan bir kanundur.

Efendiler;

Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükûmetinin milletten aldığı veçhile istiklâl-i tam, hâkimiyet-i milliye umdelerine istinaden milleti zengin, memleketi mamur etmekten ibaret-tir. (Alkışlar)

Efendiler;

Bu umde icabı bütün cihan bilmelidir ki, artık Türkiye halkı; hâkimiyetini hiçbir şahıs ve makama veremez. Hâkimiyet demek şeref demek, namus demek, haysiyet demektir. Bir milletten bu evsaf-ı medeniyye ve insaniyyesininin terkinin talep etmek onu insanlıktan çıkarmak demektir.

Efendiler;

Milletimiz bu iki esasa istinad eder. Çalışmağa başladığı günden bugüne kadar geçen zaman çok değil, üç buçuk, dört seneden ibarettir, fakat milletimizin kazandığı muvaffakiyat ve muzafferiyat bu senelere sığmayacak kadar çoktur, taşkındır, yüksektir ve kuvvetlidir. (Sürekli alkışlar)

Hakikaten idare-i seniyyeler; Hilâfet orduları ve teşvikat ile olan isyanların kâffesi bastırılmıştır ve tüfeksiz, topsuz, parasız bulunduğu bir zamanda yeniden dünyanın en kudretli en azametli ordusunu teşkile kudreyâb olmuştur. (Alkışlar) Orada daha hâl-i teşekkülde iken Birinci, İkinci İnönü, Sakarya saferlerini ihraz etmiş (Alkışlar) ve cihanı hayretlerde bırakan en son muzafferiyeti de kemâl-i şiddet ve süratle ihraz ederek düşman ordularını bire kadar mahvetmiştir. (Pek sürekli ve pek şiddetli alkışlar; yaşa, var ol sadaları)

İstikâl-i tam için şu düstur var: Hâkimiyet-i milliye, hâkimiyet-i iktisadiye ile tarsin edilmelidir. Bu kadar büyük gayeler, bu kadar mukaddes, azametli hedefler kağıt üzerindeki düsturlarla, arzu ve harslarla husul bulamaz. Bunların tahakkuk-ı tammını temin için yegâne kuvvet, en kuvvetli temel iktisadiyattır. Siyasî ve askerî muzafferiyetler ne kadar büyük olursa olsun, iktisadi zaferle tetviç edilemezse semere, netice pâyidar olamaz. En kuvvetli ve parlak zaferimizi de tetviç eden semerât-ı nafıyâ temin için hâkimiyet-i iktisadiyemizin temin ve tarsini lâzımdır.

Bu kadar feyizli, bu kadar kudretli olan yeni hükümetimizin düşmansız kalacağı farz etmek doğru değildir. Bunun için çok kundaklar koyarak münhedim etmeğe çalışacak ve suikasta teşebbüs edecekler bulunacaktır. Bütün bunlara karşı silâhımız, iktisadiyatımızdaki kuvvet; resânet ve muvaffakiyetimiz olacaktır.

Efendiler;

Dahil olduğumuz halk devrinin, millî devrin millî tarihini de yazabilmek için kalemler, sapanlar olacaktır. (Alkışlar) Bence halk devri, iktisat devri mefhûmiyle ifade olunur. Öyle bir iktisat devri ki, memleketimiz mamur, milletimiz müreffeh ve zengin olsun. Bu noktada bir felsefeyi hazırlayınız o da:

“El-kanâ’atu kenzün lâ-yüfnâ”dır.

Bu felsefeyi yanlış tefsir yüzünden bu millete büyük fenalık edilmiştir. Allah yarattığı nimet ve güzellikleri insanların istifadesi için yaratmıştır. Allah kezâ ve aklı insanlara bunun için verdi.

Eğer vatan kupkuru dağ ve taşlardan, viran köy, kasaba ve şehirlerden ibaret olsaydı onun zindandan farkı olamazdı. Felsefenin sahipleri memleketi zindan ve cehennemden başka bir şey yapmamıştı. Bu vatan evlâd ve ahfadımız için cennet yapılmaya layıktır. Bu faaliyet-i iktisadiye ile kabildir.

Öyle bir iktisad devri ki, artık milletimiz insanca yaşamasını bilsin ve o esbâbi bilerek ona göre lâzım olan tedâbire tevessül etsin.

Arzumuz şudur: Bu memleketin efradı ellerinde numuneleriyle, ziraat, ticaret, san’at, sây ve sapanın mümessili olsun. Artık bu memleket fakir, millet hakir değil, belki memleketimiz zenginler memleketidir. Bu yeni Türkiye’nin adına, çalışanlar diyarı denir. (Alkışlar) İşte millet böyle bir devir içinde bulunuyor, bu böyle bir devri âlâ edecek ve tarihini yazacaktır. Bu tarihte en büyük makam çalışanlara ait olacaktır. (Alkışlar)

Efendiler;

Türkiye İktisat Kongresi tarihte ilk defa ihraz-ı mevki-i bülend edecek bir kongredir. Ve sizler bu memleketin ihtiyacını, milletin ihtiyacını ve milletin kabiliyetini ve bunun karşısında dünyada mevcut olan çok kuvvetli iktisat teşkilâtını nazar-ı dikkate alarak, alınması lâzım gelen tedbirleri kemâl-i vuzuh ile teâtî ve tespit etmelisiniz. O tedbirler tatbik olunduğça memleketimizin nurlara, feyizlere müstağrak olsun.

Arkadaşlar;

Türkiye Büyük Millet Meclisi ve hükûmetiniz tabii milletin amâli dairesinde terakki ve teceddüde tamamen taraftardır. Bunun için mülk ve millete nâfi ittihaz edeceğimiz tedâbiri memnuniyetle nazar-ı dikkate alacaktır.

Efendiler;

İktisadiyat sahasında düşünür ve konuşurken zannolunmasın ki, ecnebî sermayesine hasımız; hayır bizim memleketimiz vâsî’dir. Çok sây ve sermayeye ihtiyacımız var. Kanunlarımızı riayet şartıyla ecnebî sermayelerine lâzım gelen teminatı vermeğe her zaman hazırız. Ecnebî sermayesi bizim sây’imize inzımam etsin ve bizim ile onlar için faydeli neticeler versin.

Mazide, Tanzimat devrinden sonra ecnebî sermayesi müstesna bir mevkie malikti. Devlet ve hükûmet ecnebî sermayesinin jandarmalığından başka bir şey yapmamıştır. Her yeni millet gibi Türkiye buna muvafakat edemez. Burasını esir ülkesi yaptırmayız. (Alkışlar)

Arkadaşlar;

Son söz olarak demiştim ki: Memleketimiz artık esir ülkesi yaptıramayız. Nazar-ı dikkatinizi celb etmiş olan konferansın son müzakeratı bu nokta ile alakadardır. Lozan konferansının talike uğraması aynı mesele ve noktadan münbaistir. Ordularımız en büyük bir zaferi ihraz etmişler ve meşy-i muzafferânesini tevkif edecek hiçbir mania mevcut değildir. Böyle bir zamanda İtilâf devletleri hukuk-ı tabiiye ve meşruamızı müzakerat ile tasdik edeceklerini, müzakeratla halledeceklerini söylediler ve bizi konferansa davet ettiler.

Millet, Meclis ve hükümetimiz samimi olarak sulh taraftarı bulunduğu için muzaffer ordularımızı durdurarak, heyet-i Murahhasamızı Lozan'a gönderdik, aylardan beri müzakerat, münakaşat devam etti. Muhataplarımız hukukumuzu tasdik etmiş olmadı.

Konferanstaki muhataplarımız bizimle üç dört senelik değil, üç yüz ve dört yüz senelik hesabı rü'yet ediyorlar ve hâlâ muhataplarımız Osmanlı Devleti'nin tarihe karıştığını ve bugün yeni Türkiye'nin mevcudiyetini, bunu kuran milletin çok azimkâr, imanlı ve celadetli olduğunu, istiklâl-i tam ve hâkimiyet-i milliyesinden zerre kadar fedakârlık yapamayacağını hâlâ anlayamamışlardır. Bu yüzden İtilâf devletleri duçar-ı tereddüt oldu. İstedikleri kadar tereddüt edebilirler. Bu millet artık kararını vermiştir. Bu millet için tereddüt devirleri çoktan geçmiştir. (Pek sürekli ve pek şedid alkışlar)

Devletlerin hey'et-i Murahhasamıza verdikleri son proje bittabi şâyân-ı kabul görülmedi. Ve diğer Murahhaslar gibi bizimkiler de vaziyeti hükümet ve icap ederse, Meclis'e izah etmek üzere memlekete avdet ediyorlar. Tabii istizahat olacaktır.

Nihayet bütün cihan bilsin ki, bu millet istiklâl-i tammının temin edildiğini görmedikçe yürümeğe başladığı yoldan bir an tevakkuf etmeyecektir. (Alkışlar)

Biz kimseden fazla bir şey istemiyoruz; her medenî milletin malik olduğu şeylerden mahrum edilmemeliyiz. Haklarımız tabii meşrudur, bize lâzımdır. Ne kadar haklı isek bunu müdafaa için de memleket ve milletimizin kabiliyet ve kudreti de o kadardır. (Alkışlar)

Efendiler;

Görülüyor ki, bu kadar kat'î ve yüksek bir zafer-i askerîden sonra dahi bizi sulha kavuşmaktan men' eden esbâb doğrudan doğruya esbâb-ı iktisadiyedir; mülâhazat-ı iktisadiyedir. Çünkü bu devlet, bu millet hâkimiyet-i iktisadiyesini temin ederse, o kadar kuvvetli temel üzerinde yerleşmiş ve teâli etmeğe başlamış olacaktır ve artık bunu yerinden kıymılatmak mümkün olamayacaktır. İşte düşmanlarımızın, hakikî düşmanlarımızın muvafakat, bir türlü rıza göstermedikleri budur.

Efendiler;

Bu fiilen vaki olmuştur. Sulh denilen şeyin temini için ecnebilerin bu hakikati itiraf etmemekteki tereddütlerine mantıkî mana vermek mümkün değildir. Çok şâyân-ı arzudur ki, pek yakın bir zamanda onlar da bu hakikati itiraf ederler ve bütün cihan medeniyetin pek büyük havahiş ve tahassürle intizar ettiği sulhun in'ikadına mani olmak mes'uliyetinden ictinâb ederler. Şimdiden esbâb-ı hayatiyyemizi temine başlamış bulunuyoruz. Ve bittabi hâl-i sulhun in'ikadında daha büyük inkişafat oluyor. Fakat muvaffak olmak için çok çalışmak lâzım olduğunu bilmeliyiz. İktisadiyat, iktisadiyat diyoruz. Fakat arkadaşlar iktisadiyat demek herşey demektir. Yaşamak için, mes'ut olmak için, mevcudiyet-i insaniye için ne lâzımsa bunların kâffesi demektir; ziraat demektir, ticaret demektir, sây demektir, herşey demektir. Bütün bu hususatta el'an memleket ve milletimizin ne halde olduğunu sizler çok güzel bilirsiniz. Tavsif etmek istemeyeceğim. Ancak memleketimizin vüs'ati ve nüfusumuzun bu vüs'atle ne kadar gayr-ı mütenasip olduğunu da hatırlayınız. Bu vâsi ve feyizli toprakları işleyebilmek, işletilebilmek için noksan olan el emeğini behemehâl fennî alât ile telâfi etmek mecburiyetindediriz. Memleketimi bundan başka şimendiferler ile ve üzerinde otomobiller çalışır şoseler ile şebeke haline getirmek mecburiyetindediriz. Çünkü Garbın ve cihanın vesaiti bunlar oldukça, şimendiferler oldukça, bunlara karşı merkepler ve kağıt ile ve tabii yollar üzerinde müsabakaya çıkışmanın imkânı yoktur. Memleketimiz ziraat memleketidir. Bu itibarla, halkımızın ekseriyeti çiftçidir, çobandır. Binaenaleyh en büyük kuvveti, kudreti bu sahada gösterebiliriz ve bu sahada mühim müsabaka meydanlarına atılabiliriz. Fakat aynı zamanda sınaatımızı da tezyid ve tevsi etmek mecburiyetindediriz. Eğer san'at hususunda yine müsamahakâr olursak, o halde asâr-ı sanayide yine haricin haraçgüzârı oluruz. Mahsulat ve mamulatin mübadelâtı ve servete inkılâbı için ticarete ihtiyacımız vardır. Ticaretimizin ağıyar elinde kalması memleketimizin servetinden lüzumu kadar istifade edememeği bais olur. Fakat bütün bunlar söylendiği kadar basit ve kolay olmayan şeylerdir. Bunda muvaffak olabilmek için hakikaten memleketin ve milletin ihtiyacına mutabik esaslı program üzerinde bütün milletin müttehit ve hemâhenk olarak çalışması lâzımdır. Hey'et-i âliyeniz bu esasatın en kıymetlilerini inşallah bulup ortaya koyacaksınız.

Arkadaşlar;

Bence yeni devletimizin, yeni hükümetimizin bütün esasları, bütün programları iktisat programından çıkmalıdır. Çünkü demin dediğim gibi herşey bunun içinde mündemictir. Binaenaleyh evlatlarımızı o surette talim ve terbiye etmeliyiz, onlara bu suretle ilim ve irfan vermeliyiz ki, alem-i ticaret, ziraat ve sınaatte ve bütün bunların faaliyet sahalarında müsmir olsunlar, müessir olsunlar, faal olsunlar, amelî bir uzuv olsunlar.

Binaenaleyh maarif programımız gerek iptidâî tahsilde, gerek orta tahsilde verilecek bütün şeyler bu nokta-i nazara göre olmalıdır. Maarif programlarımız gibi şubat-ı devlet

için tasavvur olunacak programlar dahi iktisat programına istinad etmekten kendini kurtaramazlar. Esaslı bir program tespit etmek, program üzerine bütün milleti hemâhenk olarak çalıştırmak lâzımdır.

Bizim halkımızın menfaatleri yekdiğerinden ayrılır, sunuf halinde değil bilâkis mevcudiyetleri ve muhassala-i mesaisi yekdiğerine lazım olan sınıflardan ibarettir. Bu dakikada sami'lerim çiftçilerdir, sanatkârlardır, tüccarlardır ve ameledir. Bunların hangisi yekdiğerinin muarızı olabilir. Çiftçinin san'atkâra; san'atkârın çiftçiye ve çiftçinin tüccara ve bunların hepsine, yekdiğerie ve ameleğe muhtaç olduğunu kim inkâr edebilir.

Bugün mevcut olan fabrikalarımızda ve daha çok olmasını temenni ettiğimiz fabrikalarımızda kendi amelemiz çalışmalıdır. Müreffeh ve memnun olarak çalışmalıdır. Ve bütün bu saydığımız sınıflar aynı zamanda zengin olmalıdır. Ve hayatın lezzet-i hakikisini tadabilmelidir ki çalışmak için kudret ve kuvvet bulabilsin. Binaenaleyh programda bahsolunduğu zaman adeta diyebilir ki, bütün halk için bir sây misâk-ı millisi mahiyetinde olan program etrafında toplanmaktan hasıl olacak olan şekl-i siyasî ise alelade bir fırka mahiyetinde tasavvur edilmemek lâzım gelir ve bâde's-sulh vukua gelebilecek böyle bir şekl-i siyasînin şimdiki kadar olduğu gibi milletin azim ve imanı ile ve vahdet ve tesanüdün birbirine müzahir olmasıyla muvaffak olacağı hakkındaki kanaatim kavidir ve tamdır.

Efendiler;

Hey'et-i aliyyenin bugün akdetmiş olduğu Türkiye İktisat Kongresi çok mühimdir. Çok tarihidir. Nasıl ki, Erzurum Kongresi felâket noktasına gelmiş olan bu milleti kurtarmak hususunda Misâk-ı Milli'nin ve Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun ilk temel taşlarını tedarik hususunda âmil olmuş, müessir olmuş, müteşebbis olmuş ve bundan dolayı tarihimizde, tarih-i millimizde en kıymetli ve yüksek hatırayı ihraz etmiş ise, kongreniz dahi milletin ve memleketin hayat ve halâs-ı hakikisini temine medar olacak düsturun temel taşlarını ve esaslarını ihraz edip ortaya koymak suretiyle tarihte büyük namı ve çok kıymetli bir hatırayı ihraz edecektir. (Alkışlar)

Bu kadar kıymetli ve tarihi kongrenizi küşad etmek şerefini bana bahsettiğinizden dolayı hassaten arz-ı teşekkürat ederim. (Alkışlar) (Esağfurullah sesleri)

Ve böyle bir kongreyi akdeden sizlersiniz. Bundan dolayı sizi şâyân-ı tebrik görür ve tebrik ederim. (Teşekkür ederiz sesleri)

Kongre küşad edilmiştir efendim.

İktisat Esaslarımız, İzmir: Anadolu Matbaası, 1339, s. 53-66

Türkiye İktisat Kongresi 2023

19 Temmuz 2023 • Gazi Salonu

08.30 Kayıt

09.00 Sergi Açılışı • *Dokuz Eylül Üniversitesi Fotoğraflarla İzmir'in Dünü ve Bugünü*

09.20 Açış Konseri • *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi İzmir Mandolin Orkestrası*

09.40 Video Gösterimi • *Türkiye İktisat Kongresi*

• *Bir İktisat Tarihçisinin Portresi: Prof. Dr. H. Zafer Toprak*

10.00 Açış Konuşmaları

Prof. Dr. Birol Çetin

Türk Tarih Kurumu Başkanı

Prof. Dr. Derya Örs

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı

Yavuz Selim Köşger

T. C. İzmir Valisi

Prof. Dr. Erol Özvar

Yükseköğretim Kurulu Başkanı

Mehmet Nuri Ersoy

T. C. Kültür ve Turizm Bakanı

Açılış Paneli

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Birol Çetin

10.20 • 10.50 Prof. Dr. Rıdvan Karluk

10.50 • 11.20 Prof. Dr. M. Akif Kireççi

11.20 • 11.50 Prof. Dr. Erol Özvar

11.50 • 12.20 Tartışma

12.20 • 14.00 • Öğle Arası

A SALONU

İzmir Ekonomisi Paneli

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Nükhet Hotar

19 TEMMUZ

14.00 • 14.15	Prof. Dr. Mustafa Tanyeri	İzmir Ticaretinde İhracat
14.15 • 14.30	Prof. Dr. Mehmet Birhan Yılmaz	Sağlık Turizminde İzmir'in Önemi
14.30 • 14.45	Prof. Dr. Hülya Koç	İzmir'in İmarınının 100 Yılda Değişimi
14.45 • 15.00	Ömer Alanlı	Vergilerin Ekonomi Açısından Önemi ve İzmir'in Vergi Gelirindeki Yeri
15.00 • 15.15	Yusuf Öztürk	İzmir Limanı ve Limanın İzmir Ekonomisinin Gelişiminde Önemi
15.15 • 15.30	Tartışma	
15.30 • 15.45	Çay/Kahve Arası	

B SALONU

Yüz Yılın Ardından Türkiye İktisat Kongresi I

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Fatma Gül Demirel

19 TEMMUZ

14.00 • 14.15	Doktorant Serkan Bulut	İzmir İktisat Kongresi'nin Türk Şeker Sanayisine Etkisi
14.15 • 14.30	Dr. Öğr. Gör. Ersin Gürdamar	İzmir İktisat Kongresi'nde Kooperatifleşme Yoluyla Millileşme Anlayışı
14.30 • 14.45	Uğur Yılmaz	Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti Büyükelçisi Semyon İvanoviç Aralov'un Gözünden İzmir İktisat Kongresi
14.45 • 15.00	Tartışma	
15.00 • 15.15	Çay/Kahve Arası	

C SALONU

İslamiyet'in İlk Devirlerinde İktisadi Hayat I

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Saffet Köse

19 TEMMUZ

14.00 • 14.15	Prof. Dr. Tahsin Koçyiğit	Hız. Peygamber Döneminde Yaşanan Kıtlıklar ve Gündelik Geçim Kaygıları Üzerine
14.15 • 14.30	Prof. Dr. Mustafa Demirci	Abbâsilerde Damânlık/İltizam Sisteminin Gelişimi ve Türk Hâkimiyetinin Kuruluşuna Tesiri
14.30 • 14.45	Arş. Gör. Dr. Abdullah Burgu	Abbâsilerin Çöküş Sürecinde Yahudi Cehbezler ve Bankerler
14.45 • 15.00	Tartışma	
15.00 • 15.15	Çay/Kahve Arası	

D SALONU

Osmanlı Devleti'nde İktisadi Hayat I

Oturum Başkanı • Prof. Dr. M. Feridun Emecen

19 TEMMUZ

14.00 • 14.15	Prof. Dr. Aladin Husiç	16. Yüzyıl Ortalarında Saray Bosna'daki Ekonomik Şartlar Hakkında
14.15 • 14.30	Doç. Dr. Metin Ziya Köse	İstanbul'da Şahıs, İşletme ve Kurumların İflası: Hukuki ve Ekonomik Boyut (1550-1839)
14.30 • 14.45	Dr. Öğr. Üyesi Galip Çağ	1574 Tarihli İlbasan (Elbasan) Kanunnamesine Göre Osmanlı Arnavutluk'unda İktisadi Hayat
14.45 • 15.00	Dr. Öğr. Üyesi Gökay Karaduman Dr. Dorukhan Selçuk	Osmanlı İmparatorluğu'nda Avcılığa İktisadi Bir Bakış: 1678 Yılı Av Organizasyonu
15.00 • 15.15	Tartışma	
15.15 • 15.30	Çay/Kahve Arası	

A SALONU

İktisadi Düşünce I

19 TEMMUZ

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Rıdvan Karluk

15.30 • 15.45	Prof. Dr. Yaşar Bülbül	Makroekonomik Mucizeler Tarihi: Kısa Bir Bakış
15.45 • 16.00	Prof. Dr. Sacit Hadi Akdede	Kültür, Piyasa, Devlet ve Yüzyılın (Politik) Ekonomisi
16.00 • 16.15	Doç. Dr. Engin Çağman	Ekonomi Politikler Üzerinden İktisat Bilimini Okumak: Musa Akyığıtzade ve Ohannes Efendi'nin Ekonomi Politiklerinde Bir Bilim Olarak İktisada Yaklaşımları
16.15 • 16.30	Doç. Dr. Resul Babaoğlu	İlm-i Servet'ten Modern İktisat Bilimine: Türkiye'de Ekonomik ve Finans Bilimlerinin Gelişiminde Mekteb-i Mülkiye Faktörü
16.30 • 16.45	Tartışma	

B SALONU

Yüz Yılın Ardından Türkiye İktisat Kongresi II

19 TEMMUZ

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Mehmet Demirtaş

15.30 • 15.45	Prof. Dr. Uğur Üçüncü	İstikbal Gazetesine Göre İzmir İktisat Kongresi
15.45 • 16.00	Celal Öcal	İzmir İktisat Kongresi Nazmi Çekli Resim Sergisi
16.00 • 16.15	Ersin Antep	Kongredeki Muzika
16.15 • 16.30	Tartışma	

C SALONU

İslamiyet'in İlk Devirlerinde İktisadi Hayat II

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Erkan Göksu

19 TEMMUZ

15.30 • 15.45	Prof. Dr. Altan Çetin	Selçuklu ve Memlûklerin Doğu Akdeniz Ekonomi Politikğinde Kıbrıs'a Dair Tespitler (13-14. Yüzyıllar)
15.45 • 16.00	Prof. Dr. Ali Temizel	Ahmedi-i Germiyâni'nin <i>Mirkâtu'l-Edeb</i> İsimli Eserinde Müzâraa'nın Mahiyeti Hakkında Yaptığı Açıklama
16.00 • 16.15	Alican Kirişoğlu	İlhanlılar Devrinde İkta
16.15 • 16.30	Tartışma	

D SALONU

Osmanlı Devleti'nde İktisadi Hayat II

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Arif Bilgin

19 TEMMUZ

15.30 • 15.45	Doç. Dr. Çiğdem Gürsoy	Osmanlı Ekonomisinde Bir Finansman Modeli: Mudarebe (16, 17 ve 18. Yüzyıllar)
15.45 • 16.00	Dr. Öğr. Üyesi Funda Songur Prof. Dr. Cafer Çiftçi	Modern Osmanlı Bahriyesinde Tedârik Sözleşmeleri
16.00 • 16.15	Doç. Dr. Serhat Aras Tuna	Osmanlı Taşra Belediyelerinde Mali Kriz: Tabip Maaşlarının Ödenme Sorunları
16.15 • 16.30	Tartışma	

A SALONU

İktisadi Düşünce II

20 TEMMUZ

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Sacit Hadi Akdede

09.30 • 09.45	Doç. Dr. Afaç Yusifli	A. Ağaoglu'nun Eserlerinde Türk Devletlerinin Ekonomik Kalkınma Yöneleri Hakkında
09.45 • 10.00	Doç. Dr. Yüksel Yıldırım	Kemal Tahir Düşüncesinde Osmanlı İktisadi Dünya Görüşü
10.00 • 10.15	Dr. Elif Türkislamoglu	Türk Düşüncesinde 1838 Baltalimanı Ticaret Antlaşması'nın Osmanlı İmparatorluğu Ekonomisi Üzerindeki Etkilerine Dair Tartışmalar
10.15 • 10.30	Tartışma	
10.30 • 10.45	Çay/Kahve Arası	

B SALONU

Cumhuriyet Dönemi İktisat Politikaları I

20 TEMMUZ

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Hikmet Öksüz

09.30 • 09.45	Prof. Dr. Ali Engin Oba	Atatürk ve İktisat Diplomasisi
09.45 • 10.00	Dr. Özgür Üzelakçıl	Mustafa Kemal Atatürk'ün Politik Ekonomi Yönetimine Dair Bir Analiz: "Yönetim Bilimi İlkeleri" Açısından
10.00 • 10.15	Doç. Dr. Serpil Kahraman	1929-1939 Dönemi İktisadi Devletçilik Üzerine Görüşler
10.15 • 10.30	Tartışma	
10.30 • 10.45	Çay/Kahve Arası	

C SALONU

Cumhuriyet Dönemi İktisat Politikaları II

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Betül Gür

20 TEMMUZ

09.30 • 09.45	Dr. Mehmet Saya	Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna: Deniz Ticaretinde Milli İktisadın Yansımaları
09.45 • 10.00	Doç. Dr. Cengiz Mutlu	Türkiye Cumhuriyeti'nin ABD'de Tanıtılma Çabası: Tarsus Vapuru Seyyar Sergisi
10.00 • 10.15	Doç. Dr. Suna Altan	İktisadi Kalkınmaya Destek Aracı: Gümrük Muafiyetleri (1923-1950)
10.15 • 10.30	Dr. Ayşegül İnginar Kemaloğlu	Türkiye'de Süt Endüstrisinin Kuruluşu: Bursa Süt Tozu ve Buz Fabrikası Kollektif Şirketi Örneği
10.30 • 10.45	Tartışma	
10.45 • 11.00	Çay/Kahve Arası	

D SALONU

Osmanlı Devleti'nde İktisadi Hayat III

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Mahmut Ak

20 TEMMUZ

09.30 • 09.45	Dr. Mustafa Güncü Özlem Özanlı	İttihat ve Terakki Cemiyetinin Ekonomi Politikalarına Basından Eleştiri: Zeki Bey Örneği
09.45 • 10.00	Doç. Dr. Mehmet Balyemez	Milli Ekonomiye Geçiş Sürecinde Kamu Bankacılığı Örneklerinden Biri: Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası
10.00 • 10.15	Kemal Özden	İsmail Hakkı Paşa'nın Almanya'nın Sultançayırı Bor Tesisi ve Rezervlerini Ele Geçirme Girişimlerine Karşı İzlediği Milli Şirket Politikası (Mart 1916-Kasım 1918)
10.15 • 10.30	Tartışma	
10.30 • 10.45	Çay/Kahve Arası	

A SALONU

Tarımda Endüstriyelleşme

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Durmuş Özdemir

20 TEMMUZ

11.00 • 11.15	Doç. Dr. Fatih Damlıbağ	Örneklerle Osmanlı'nın Son Döneminde Pamuk Çırcır Fabrikası Yatırımları
11.15 • 11.30	Arş. Gör. Ali Onur Peker	19. Yüzyıl Akdeniz ve Osmanlı Bağcılığında Sözleşme Biçimleri
11.30 • 11.45	Doktorant Ahmet Çandır	II. Abdülhamit Dönemi Osmanlı-Avrupa Ticari İlişkilerinde Bağcılığın Önemi
11.45 • 12.00	Dr. Halil Sürek	Cumhuriyet Döneminde Ülkemiz Çeltik Sektöründe Elde Edilen Gelişmeler ve Milli Ekonomiye Katkıları
12.00 • 12.15	Tartışma	

B SALONU

Cumhuriyet Dönemi İktisat Politikaları III

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Mustafa Berktas

20 TEMMUZ

11.00 • 11.15	Prof. Dr. Mehmet Pınar	1929 Dünya Ekonomik Krizi Karşısında Âli İktisat Meclisi
11.15 • 11.30	Doç. Dr. Mehmed Gökhan Polatoğlu	Türkiye'nin İktisat Politikasının Değişim ve Gelişim Sürecinde Kongreler Dönemi: Birinci Sanayi Kongresi ve Birinci Türkiye Ziraat Kongresi (1930-1931)
11.30 • 11.45	Öğr. Gör. Mustafa Yaşar Özoyumlulu	Türk, Sovyet ve ABD'li Uzmanların Raporları Işığında 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ve İktisadi Ayrışma
11.45 • 12.00	Dr. Öğr. Üyesi Ergül Ballı Dr. Öğr. Üyesi Murat Koraltürk	Liberalizm-Korumacılık Tartışmaları ve Erken Cumhuriyet Döneminde Yerli-Yabancı İlaç Rekabeti
12.00 • 12.15	Dr. Öğr. Üyesi Cemil Günay	Merkez Bankalarının Hisse Yapısının Tarihsel Gelişimi: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Örneği
12.15 • 12.30	Tartışma	

C SALONU

Cumhuriyet Kentlerinin İktisadi Görünümü

20 TEMMUZ

Oturma Başkanı • Prof. Dr. Kemal Arı

11.00 • 11.15	Prof. Dr. Mehmet Kaya Muttalip Ata	Bursa Şehrinin Ekonomik Durumu (1923-1950)
11.15 • 11.30	Doç. Dr. Eminoalp Malkoç	Cumhuriyet'in En Erken Evresinde İstanbul'un Ekonomik Yaşamından Bir Kesit: Şehremini Emin Bey Döneminde Ucuz Ekmek Arayışı
11.30 • 11.45	Adem Özdemir	I. Umûmî Müfettişlik Raporlarına Göre I. Umûmî Müfettişlik Bölgesinde Tarım (1928-1932)
11.45 • 12.00	Öğr. Gör. Dr. Hasan Öztürk	II. Dünya Savaşı Yıllarında Sivas'ın Sosyo-Ekonomik Durumu (1939-1945)
12.00 • 12.15	Tartışma	

D SALONU

Osmanlı Devleti'nde Ticari Hayat

20 TEMMUZ

Oturma Başkanı • Prof. Dr. Aladin Husic

11.00 • 11.15	Prof. Dr. Mehmet Demirtaş	Osmanlı İktisat Tarihi Araştırmalarının Önemli Kaynaklarından Olan Muhasebe Defterlerine Göre İzmir Esnafı (1189/1775 Tarihli Defter Örneği)
11.15 • 11.30	Doç. Dr. Naim Ürkmez Dr. Öğr. Üyesi Tansu Hilmi Hançer	19. Yüzyılın İkinci Yarısında Halep Ticareti
11.30 • 11.45	Arş. Gör. Dr. Emine Şahin	19. Yüzyılda Çölün İncisi Gadames'ten Trablus Limanı'na Uzanan Uluslararası Fildişi Ticareti
11.45 • 12.00	Dr. Bilge Karbi	Alman Konsolosluk Raporları ve Osmanlı Devleti Ticareti: İstanbul (1905-1909)
12.00 • 12.15	Tartışma	

12.30 • 14.00 • Öğle Arası

A SALONU

Türk Sanayisinin Gelişimi

20 TEMMUZ

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Çiğdem Kentmen Çin

14.00 • 14.15	Prof. Dr. Betül Gür Prof. Dr. Murat Ali Yülek	Cumhuriyet'in Kuruluş Döneminde Sanayi Politikaları ve Sosyal Mühendislik
14.15 • 14.30	Doç. Dr. Fikret Kartal	Cumhuriyet'in Birinci Yüzyılında Sanayileşmenin Finansmanı
14.30 • 14.45	Doç. Dr. Merter Mert	Türkiye Cumhuriyeti'ne Dönüşüm Yıllarında Devletin İktisadi Amaç Fonksiyonlarındaki Rolünün Muhtelif Sanayi Kolları İtibarıyla İncelenmesi
14.45 • 15.00	Arş. Gör. Gizem Bulut	Türkiye'de Tekstil Sanayisine Tarihsel Bir Bakış
15.00 • 15.15	Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Aşık Dr. Öğr. Üyesi Fahrettin Tepealtı	Devrim'den Togg'a Türkiye'nin Otomobil Yolculuğu
15.15 • 15.30	Tartışma	
15.30 • 15.45	Çay/Kahve Arası	

B SALONU

Cumhuriyet Dönemi İktisat Politikaları IV

20 TEMMUZ

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Uğur Üçüncü

14.00 • 14.15	Doç. Dr. Kaan İrfan Ögüt Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Tuğtan Prof. Dr. Cenk Yaltrak	1935 – 1938 Cumhuriyet Dönemi Ekonomi Politikaları: Güdümlü Ekonomi ve İkinci Sanayi Planı
14.15 • 14.30	Prof. Dr. Vladan Viriyeviç	1923-1941 Yıllarında Yugoslav Diplomasisi Raporlarında ve Basında Türkiye Cumhuriyeti Ekonomisinin Modernizasyonu
14.30 • 14.45	Arş. Gör. Safa Furkan Karacakaya	Fransız Maliye Uzmanı Hervé Alphan'd'ın Türkiye'nin Mali Durumu Hakkında Görüşleri (1935)
14.45 • 15.00	Muhammed Aslaner	1947 Yılı Recep Peker Hükümeti'nin Ekonomi Bakanlığı Programı'nda Yer Alan Sümerbankça Girişilen İthal Teşebbüsleri Hakkında Rapor
15.00 • 15.15	Tartışma	
15.15 • 15.30	Çay/Kahve Arası	

C SALONU

Cumhuriyetten Günümüze Ekonomik Dönüşüm

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Bedriye Tunçsiper

20 TEMMUZ

14.00 • 14.15	Prof. Dr. Bedriye Tunçsiper Doç. Dr. Ferhat Topbaş	Cumhuriyet Döneminde İktisat Politikaları ve Dönüşüm
14.15 • 14.30	Prof. Dr. Meltem İnce Yenilmez	Cumhuriyet Döneminde Kadının Çalışma Hayatındaki Konumu
14.30 • 14.45	Doç. Dr. Ferhan Sayın	Gençler Ekseninde İşsizlik-Değişmezlik Hipotezi
14.45 • 15.00	Dr. Öğr. Üyesi Eylül Kabakçı Günay Dr. Öğr. Üyesi Çağatay Tunçsiper	Cumhuriyet Döneminde Ekonomik Büyüme ve Kalkınmanın Değerlendirmesi
15.00 • 15.15	Doç. Dr. Burcu Aracıoğlu	Lojistik Sektöründeki Gelişmelerin Türkiye Ekonomisine Etkisi
15.15 • 15.30	Tartışma	
15.30 • 15.45	Çay/Kahve Arası	

D SALONU

Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta İktisadi Hayat

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Mustafa Öztürk

20 TEMMUZ

14.00 • 14.15	Prof. Dr. Ali Efdal Özkul	Osmanlı Devleti İdaresinde Kıbrıs'ta Terekelerin Gündelik Hayattaki Yansımaları
14.15 • 14.30	Prof. Dr. Mehmet Demiryürek	XVII. Yüzyıl Başlarında Kıbrıs Avarız Vergisi: Kıbrıs'ın "Etrak" ve "Nev-Müslim"leri
14.30 • 14.45	Prof. Dr. Soyalp Tamçelik	Kıbrıs'ta Osmanlı Yönetiminin Tahıl Üretimi ve Esasları (1571-1610)
14.45 • 15.00	Prof. Dr. Ayla Efe	Sultan II. Mahmut Devri Servet Vergisi Uygulaması: Lefke Emlak Defteri Örneği
15.00 • 15.15	Tartışma	
15.15 • 15.30	Çay/Kahve Arası	

A SALONU

Nüfus ve Ekonomi

20 TEMMUZ

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Yunus Koç

15.45 • 16.00	Prof. Dr. Kemal Arı	Mübadele'nin Ekonomik Sonuçları
16.00 • 16.15	Prof. Dr. İnan Kalaycıoğulları Gökalp Çiftcioğlu	1933 Üniversite Reformu ile İstanbul Üniversitesine Gelen Alman İktisatçıların İktisadi ve Sosyal Hayatımıza Katkıları
16.15 • 16.30	Prof. Dr. Yücel Yiğit	PTT'nin İngiliz Mühendisleri
16.30 • 16.45	Dr. Öğr. Gör. Okan Ceylan	Türkiye'de Ayçiçeğinin Sosyo-Ekonomik Tarihi: Toplum, Ziraat ve Ekonomi
16.45 • 17.00	Tartışma	

B SALONU

Cumhuriyet Dönemi İktisat Politikaları V

20 TEMMUZ

Oturum Başkanı • Prof. Dr. Nazan Günay

15.45 • 16.00	Prof. Dr. Halit Yanıkkaya	Yapısal Dış Ticaret Açığı Sorunumuz ve Küresel Değer Zincirleri Bağlamında Fırsatlar
16.00 • 16.15	Prof. Dr. Cengiz Atlı Doç. Dr. Zeynep Müjde Sakar	Arşiv Belgeleri Işığında 1948-1950 Yıllarında Türkiye'ye Yapılan Marshall Yardımları
16.15 • 16.30	Doç. Dr. Özkan Demir	İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Bakır İhracatı Yoluyla Savaş Araç-Gereçlerinin Temini
16.30 • 16.45	Dr. Öğr. Üyesi Erdal Bilgiç	Türk-Sovyet Ekonomik İlişkilerinde 1937 Kliring Ticaret Anlaşmasının Yeri
16.45 • 17.00	Dr. Öğr. Gör. Muhabbet Doyan	Türkiye-Uluslararası Para Fonu İlişkilerinin Türk Siyasi ve Sosyal Hayatına Etkileri (1961-2013)
17.00 • 17.15	Tartışma	

C SALONU **Uluslararası Göçün İzmir'e Etkisine Öğrenci Gözüyle Bakış** **20 TEMMUZ**
Platform Up Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Topluluğu
Oturum Başkanı • Müşerref Zeynep İçel

15.45 • 16.00
 16.00 • 16.15
 16.15 • 16.30
 16.30 • 16.45
 16.45 • 17.00

Elbruz Gümüş
 Gizem Dönmez
 Cansel Erden
 İrem Sude Burul
 Tartışma

D SALONU **Osmanlı Maliyesi** **20 TEMMUZ**
Oturum Başkanı • Prof. Dr. Mustafa Daş

15.45 • 16.00
 16.00 • 16.15
 16.15 • 16.30
 16.30 • 16.45
 16.45 • 17.00

Prof. Dr. Mustafa Daş **İzmir Örneğinde Bizans ve Osmanlı Vergi Sistemlerinin Karşılaştırılması**
 Doç. Dr. Bülent Çelik **H. 1151-1168/ M. 1738-1755 Yılları Arasında Sakız Muhassıllığına Bağlı Bazı Mukataalardan Yapılan Havaleler**
 Dr. Öğr. Gör. Günay Korkmaz **Tedmür Memlehası (Tuzlası) Mukataası: Devlet ve Deruhteciler**
 Dr. Elif Yeşiltepe **Osmanlı Maliyesi'nde Radikal Reformların**
 Prof. Dr. Selma Yel **Arkasındaki Maliye Nazırı: Agop Kazazyan Paşa (1886-1891)**
 Tartışma

17.15 • İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Türk Müziği Topluluğu Konseri

18.00 • Kapanış Oturumu • Gazi Salonu

ÖZETLER

İzmir Ticaretinde İhracat

Mustafa Tanyeri*

Özet

İzmir bir liman kenti özelliği ile asırlar boyu dış ticarete ve özellikle de ihracatta kilit rol oynayan bir merkez olmuştur. İzmir, Ege Bölgesi'nin diğer kentleri için de dünya pazarlarına bir çıkış kapısıdır. İzmir'in dış ticaret verilerine baktığımızda, ülkemizin aksine geleneksel olarak dış ticaret fazlası veren bir kent olduğu görülmektedir.

TÜİK verilerine göre, İzmir, 2022 yılında 17 milyar dolar değerinde ihracat gerçekleştirmiştir. İzmir hem gümrük verilerine hem de genel ticaret sistemi verilerine göre, ülkemizdeki dış ticaret açığı büyümesine rağmen dış ticaret fazlası veren bir kent konumunu korumayı başarmıştır. İzmir 2022 yılında 3,4 milyar dolar dış ticaret fazlası vermiştir.

2019 yılında 12,2 milyar dolar olan İzmir ihracatının, 2020 yılında 11,6 milyar dolar olduğu, 2021 yılında 14,7 milyar dolara, 2022 yılında 17 milyar dolara yükseldiği görülmektedir. TÜİK güncel verilerine göre, Ocak – Mayıs 2023 itibari ile İzmir ihracatı 7,3 milyar dolar olmuştur. Bu verilere göre pandemide hız kesen ihracatın, 2022 yılında en yüksek seviyeye ulaştığı görülmektedir.

İzmir gümrük kapılarının önemini ise veriler açıkça ortaya koymaktadır. İzmir, Aliaga, Dikili, Çeşme, Adnan Menderes, Ege Serbest Bölge ve İzmir Serbest Bölge gümrük kapılarından alınan verilere göre İzmir, 2022 yılında 35,1 milyar dolar ihracat gerçekleştirmiştir. Ülkemizin 2022 yılında 254,2 milyar dolar ihracat gerçekleştirdiği göz önünde bulundurulduğunda, gümrük verilerine göre kentimizin, Türkiye ihracatına %13,8 oranında bir katkısı olmuştur. Gümrük verilerine göre 61,4 milyar dolar dış ticaret hacmi yaratılmıştır.

TİM verilerine göre, ülkeler bazında 2022 yılında İzmir, en fazla Almanya, ABD, Birleşik Krallık, İspanya, İtalya, Hollanda, Fransa, Rusya Federasyonu, Belçika ve İsrail'e ihracat gerçekleştirmiştir. TİM verilerine göre sektör bazında ise sırasıyla en fazla kimyevi maddeler ve mamulleri, hazır giyim ve konfeksiyon, çelik, otomotiv endüstrisi, elektrik ve elektronik sektörlerinde ihracat gerçekleştirilmiştir.

* Prof. Dr., İzmir Ekonomi Üniversitesi, mustafa.tanyeri@deu.edu.tr

Ülke grupları ve ürünler bazında ihracatta dengeli bir gelişme eğilimi gösteren İzmir, Türkiye ekonomisine döviz kazandırma yönünden önemli katkılar sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İzmir, İhracat, Dış Ticaret, Gümrük, Dış Ticaret Dengesi

Exports in İzmir's Trade

Abstract

İzmir, which is one of the most important port cities throughout history, has always played a key role in foreign trade and especially in exports of Türkiye for centuries. İzmir is also a gateway to the global markets for the other cities of the Aegean Region. According to the the foreign trade data of İzmir, İzmir has been recording consistent foreign trade surplus, contrary to the foreign trade of Türkiye.

According to the Turkish Statistical Institute data, İzmir, completed 2022 with \$17 billion in exports. İzmir has succeeded to maintain its position as a city with a foreign trade surplus despite the increased foreign trade deficit in Türkiye according to the both General Trade System (GTS) and Customs records. İzmir had foreign trade surplus of \$3,4 billion as of 2022.

İzmir's exports reached to \$17 billion in 2022, after \$14,7 billion in 2021, \$11,6 billion in 2020 and \$12,2 billion in 2019. According to the Turkish Statistical Institute data, İzmir closed the January-May 2023 period with \$7,3 billion of exports. İzmir demonstrated a remarkable export performance in 2022 after slowing down in 2020 due to the negative impact of pandemic conditions.

The data also clearly reveals the importance of İzmir Customs. According to the data recorded by İzmir, Aliğa, Dikili, Çeşme, Adnan Menderes, Aegean Free Zone and İzmir Free Zone Costoms, İzmir's export was \$35,1 billion in 2022. Considering Türkiye had export volume of \$254.2 billion in 2022, İzmir has contributed %13,8 to exports of Türkiye and created \$61,4 billion of foreign trade volume according to the customs data.

According to the Türkiye Exporters Assembly data, the countries to which İzmir exported the most in 2022 were Germany, USA, United Kingdom, Spain, Italy, Netherlands, France, Russia Federation, Belgium and Israil respectively. In terms of sectors, the top 5 export sectors of İzmir were Chemicals and Chemical Products, Apparel ,Steel, Automotive, Electrical and Electronic products respectively.

İzmir, which shows a balanced export growth in terms of country groups and products, makes significant contributions to the economy of Türkiye by providing foreign currency inflow to the country.

Keywords: İzmir, Export, Foreign Trade, customs, Foreign Trade Balance

Sağlık Turizminde İzmir'in Önemi

Mehmet Birhan Yılmaz*

Özet

İzmir, Adalar Denizi'nin doğu kıyısında yer alan, ülkemizin nüfus bakımından üçüncü en kalabalık şehridir. Ekonomik, tarihi ve sosyo-kültürel açıdan zengin bir dokuya sahiptir ve limanı 16.yüzyıldan itibaren yabancı gemilerin uğrak yeridir. Bu etki hem ticari olarak hem de günümüzde kruvaziyer turizmi kapsamında devam etmektedir. İlâveten, uluslararası bir havaalanına sahip olması ve iyi gelişmiş karayolu ağı, sağlık turizmi açısından ulaşım kolaylığı sağlamaktadır.

Öte yandan, şehir yüksek kalitede modern sağlık alt yapısı ile bilinmektedir. Şehirdeki hastaneler, teknolojik açıdan donanımlıdır ve yeterli sayıda sağlık personeli bulunmaktadır. İlâveten, sağlık turizmi açısından önemli bir cazibe merkezi olma potansiyelini yansıtacak nitelikte dünyaca tanınmış akademik sağlık kurumlarına ve uluslararası tanınırlığı olan uzman sağlık personeline sahiptir. Bu durum, sağlık turizminin aracısız hedefi olmasına katkı sunmaktadır. Mevcut nedenlerle hem sağlık turizmi hem de turistlerin sağlığı açısından Ege Bölgesinin çekim merkezi konumundadır.

Bu noktada, turistlerin sağlığı kapsamında, ülkemizde çeşitli nedenlerle Ege Bölgesinde bulunan turistlere yönelik acil-ivedi tıbbi durum hizmetleri ilimizde halen sağlık sigortaları kapsamında sunulmaktadır. Aracılı turistik seyahatler esnasında bulunan özel seyahat sağlık sigortası veya turistlerin kendi ülkesinde edindiği kişisel sağlık sigortasının acil tıbbi duruma dair hizmetleri karşıladığı bilinmektedir.

Ancak bunun dışında, ilimize özgü bazı hizmetlerin sağlık turizmi kapsamında daha verimli sunulması mümkündür. Örneğin, İzmir'in çevresinde, özellikle güney batı aksında birçok termal kaynak bulunmaktadır. Termal sular; balneoterapi, hidroterapi veya "spa-wellness" olarak cilt hastalıkları, romatizmal hastalıklar gibi pek çok sağlık sorununun tedavisinde ve rehabilitasyonunda etkilidir. Bu da İzmir'i sağlık turizmi için ideal bir destinasyon haline getirmektedir. İzmir'in, rehabilitasyon ve fizik tedavi merkezleri açısından önemli konumu sayesinde yüksek kalitede rehabilitasyon

* Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Kardiyoloji ABD, İzmir/TÜRKİYE

hizmeti sunmak mümkündür. Bu noktada, termal turizmi sağlık turizminin içine entegre etmek, ziyarete gelenlere paketler şeklinde, sağlığın bütüncül yaklaşımını ön-
celeyen ilave sağlık turizmi hizmeti sunulması mümkündür. Örneğin, tamamlayıcı
tıbbın bazı yaklaşımlarının, bazı kozmetik işlemlerin, bazı rehabilitasyon işlemlerinin
termal turizmi tamamlayıcı ve bütünleyici rolü üzerine daha çok çalışmalıdır. Öte
yandan, kruvaziyer turizm destinasyonu olan İzmir limanı ile sağlık turizmini daha
fazla entegre etme üzerine de çalışılmalıdır.

İzmir, estetik cerrahi ve kozmetik konusunda uzmanlaşmış birçok doktor ve klinik
barındırmaktadır. Bu nedenle, estetik/kozmetik amaçlı sağlık turistleri İzmir'i tercih
etmektedir. Ancak, estetik/kozmetik işlemler açısından, İstanbul'un çok yol aldığı
saç ekimi gibi alanlardan ziyade, nispeten genç yaştaki bireylerin tercih ettiği rüzgâr
sörfü ya da daha yaşlı turistlerin tercih ettiği kruvaziyer veya termal turizme yönelik
tamamlayıcı sağlık turizmi hizmetleri göz önünde bulundurulmalı ve seyahatlerinin
bitiş kısmına bu hizmetler opsiyonel olarak entegre edilmelidir.

Özetle İzmir, sağlık turizmi ya da turistlerin sağlığı kapsamında büyük bir potansiyele
sahiptir.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Sağlık Turizmi, Termal Sağlık, Kruvaziyer Turizmi,
Estetik/Kozmetik, Tamamlayıcı Tıp

Importance of Izmir in Health Tourism

Abstract

İzmir is located on the eastern shore of the Aegean Sea, the third most populous city in our country. It has a rich texture from an economic, historical and socio-cultural point of view, and its port has been a place of resort for foreign trading ships since the 16th century. This influence continues both commercially and today in the area of cruise tourism. In addition, having an international airport and a well-developed road network provides ease of transport for health tourism.

On the other hand, the city is known for its high-quality modern health infrastructure. The hospitals in the city are technologically equipped and have a sufficient number of medical staff. Besides, it has world-renowned academic health institutions and expert health staff with international recognition as a reflection of its potential to become a major attraction centre for health tourism. This contributes it to be the direct target of health tourism. Hence, it is located at the centre of attraction of the Aegean Region in terms of both concepts of health tourism and the healthcare of the tourist.

At this point, in the context of the healthcare of tourists, emergency medical services of various reasons for tourists in the Aegean region are still covered in our country as part of health insurance. It is known that the travel health insurance, provided during trips or the personal healthcare insurance, obtained by the tourist in his/her country covers the services for emergency medical conditions.

However, it is possible to provide more efficient services in the field of health tourism. For example, there are many thermal springs around Izmir, especially in the southwestern axis. Thermal waters, such as balneotherapy, hydrotherapy or “spa-wellness”, are effective in the treatment and rehabilitation of many health problems such as rheumatological diseases. This makes İzmir an ideal destination for health tourism. It is possible to offer high-quality rehabilitation services via İzmir’s important location in terms of rehabilitation and physical treatment centers. At this point, it is possible to integrate thermal tourism into health tourism, to provide additional healthcare tourism services in the form of healthcare packages to visitors by prioritizing the holistic approach to health. For example, some approaches to complementary medicine, some cosmetic procedures, some rehabilitation procedures should be practised more as complementary and integrative roles for thermal

healthcare tourism. On the other hand, it should also be worked on more frequent integration of health tourism with the port of Izmir, the international cruise destination.

İzmir hosts many physicians and clinics specializing in aesthetic surgery and cosmetics. Therefore, health tourists for aesthetic/cosmetic purposes prefer İzmir. However, in terms of aesthetic/cosmetic procedures, rather than areas such as the hair plantation that Istanbul has greatly promoted, complementary health tourism services for windsurfing preferred by relatively young individuals or cruises or thermal tourism favoured by older tourists should be considered and these services should be optionally integrated into the final part of their trips.

In summary, İzmir has great potential in the field of health tourism or the healthcare of tourists.

Keywords: İzmir, Health Tourism, Thermal Health, Cruise Travel, Aesthetics/Cosmetics, Complementary Medicine

İzmir'in İmarının 100 Yılda Değişimi

Hülya Koç*

Özet

1922 Büyük İzmir Yangını'nı takip eden yıllarda küllerinden yeniden doğan İzmir kenti, tarihi miras, planlı kalkınma, liberal ve neoliberal ekonomi ve eski ile yeninin yan yana harmanlandığı bir kenttir. Hızlı kentleşme, yapılaşmaya dayalı ekonomik kalkınma modeli ve sık sık değişen planlar İzmir'de de diğer büyük kentlerimize has dokunun tekrarlanmasına neden olmuştur.

Bu bildiri İzmir'in son yüzyıl içinde kentsel doku ve yapı stoğu açısından geçirdiği değişimi yasal ve kurumsal düzenlemeler ve destek fonları ışığında kısaca özetlemeyi hedeflemektedir. Bu konudaki pek çok değerli çalışmayı bu kısa özete sığdırmaya çalışmak yerine, önemli görülen bazı temel gelişmelerin altı çizilmeye çalışılacaktır.

Yüzyıllık bu süreç birkaç döneme ayrılarak incelenmeye çalışılmıştır. Kentin mekânsal gelişimini özetleyen bu 100 yıllık değerlendirmenin başlıca amacı, son yüzyıldaki gelişmelere referans vererek İzmir kentinin bugünkü durumunu daha iyi tanımak ve anlamaktır. Bir başka amaç ise gelecekte yapılması gerekenlere ışık tutmak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İzmir Yangını, Kent Tarihi, Tarihi Miras, Planlı Kalkınma, Ekonomi

* Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi/Mimarlık Fakültesi/Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Şehircilik ABD, İzmir/TÜRKİYE

Changes in Izmir's Reconstruction in 100 Years

Abstract

Following the 1922 Great Fire, Izmir was reborn from its ashes as a city where historical heritage, planned development, liberal and neoliberal economy and the old and the new blend side by side. Rapid urbanisation, the economic development model based on construction, and frequently changing plans have led to the repetition of the texture of Izmir, which is typical of other large cities.

This paper aims to briefly summarise the changes in Izmir's urban fabric and building stock over the last century in light of legal and institutional regulations and support funds. Instead of trying to fit the many valuable studies on this subject into this summary, I will underline some of the main developments that I consider essential.

This century-long process has been analysed by dividing it into several periods. The primary purpose of this 100-year overview of the city's spatial development is to better recognise and understand the current state of Izmir regarding developments over the last century. Another aim will be to shed light on what needs to be done in the future.

Keywords: Greet Fire, History of City, Historical Heritage, Planned Development, Economy

Vergilerin Ekonomi Açısından Önemi

Ömer Alanlı*

Özet

Vergiler, modern ekonomik sistemlerin temel unsurlarından biridir ve kamu hizmetlerinin finansmanında kritik bir rol oynar. Verginin ekonomideki yeri ve öneminin ne denli büyük olduğu, artık toplumda herkesin bildiğini düşündüğümüz lakin her zaman altını çizmemiz ve üzerine eğilmemiz gereken bir husustur.

Vergi sistemi, ekonomide çeşitli işlevlere sahiptir. Vergiler, kamu harcamalarının finanse edilmesini sağlar. Devlet, sağlık hizmetleri, eğitim, altyapı, savunma gibi bir dizi kamu hizmetini sunmak zorundadır ve bu hizmetlerin finanse edilmesi için kaynaklara ihtiyaç duyar. Vergiler, bu kaynakların sağlanmasını sağlar ve kamu hizmetlerinin sürdürülebilirliğini temin eder.

Vergiler aracılığı ile kaynakların bir kısmının kamuya aktarılması, diğer her şey sabitken, zorunlu olarak özel kesimde kullanılabilecek kaynakların azalmasına ve yeniden dağıtılmasına neden olacaktır.

Özellikle gelirlerin harcanmasına ilişkin işlemleri vergilendiren dolaylı vergiler tüketicilerin ödedikleri fiyatla üreticilerin aldıkları fiyat arasında bir farklılık oluşmasına neden olur. Mal ve hizmetlerin görece fiyatlarında değişikliğe neden olan dolaylı vergilerin yanlış kullanımı nedeniyle fiyatların ekonomideki yol gösterici rolü bozulabilmekte, kaynakların dağılımında etkisizlik oluşabilmekte ve fiyat istikrarı bozulabilmektedir.

Vergilerin bir ekonomik etkisi de gelir dağılımına olan etkisidir. Devletin modern görüş çerçevesinde ortaya çıkan işlevlerinden birisi olan gelir dağılımında adaletin sağlanması, gerek vergi gerekse de harcama politikaları vesilesiyle kişilere yapılan ayni ve nakdi yardım harcamaları ile yapılmaktadır.

Ekonomik büyümeye vergi etkisini sadece daha sağlıklı ve daha fazla vergi toplayarak kamu gelirini arttırmak olarak görmemek gerekmektedir. Vergi indirimleri, yapılan-

* İzmir Vergi Dairesi Başkanı, İzmir/TÜRKİYE

dırmalar, bir takım sübvansiyon ve teşvikler de ekonomide önem arz eden vergisel hamlelerdir.

Ekonomik krizlerle mücadele ve krizlerden çıkış için alınacak tedbirlerin ilk sırasına dün olduğu gibi bugün de maliye politikası oturmuş durumda. İstisnasız hemen her kriz döneminde maliye politikası hatırlanır olmuştur. Pandemiden sonra yaşanan ve hala belli bir ölçüde de olsa etkisini sürdüren küresel ölçekli krizde de bu durum geçerliliğini koruduğunu gözlemledik.

Sonuç olarak, vergilerin ekonomi açısından ne denli önemli olduğu hepimizin malumdur.. Vergi gelirleri, ekonomik büyümeyi destekler, kamu hizmetlerinin finansmanını sağlar ve gelir dağılımını etkiler. Vergilerin doğru bir şekilde tasarlanması, ekonomik istikrarın ve toplumsal refahın sağlanmasında kritik bir rol oynar. Ancak, doğru tasarlanmış ve etkin bir vergi politikası ile birlikte bu önemli kaynak, ekonomik büyümeyi destekler ve daha sürdürülebilir bir gelecek inşa etmemize yardımcı olur. Bu nedenle, vergi sistemi üzerine yapılan tartışmaları ve reformları dikkatle değerlendirmeliyiz.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Maliye Politikası, Ekonomi, Kamu Geliri, Ekonomik Büyüme

The Importance of Taxes to the Economy

Abstract

Taxes are an essential element of modern economic systems and play a critical role in financing public services. The place and importance of tax in the economy is something that we think everyone in the society knows now, but it is something that we should always underline and focus on. A tax-related change also affects variables in the economy.

The tax system has various functions in the economy. First, taxes allow public expenditure to be financed. The state has to provide a range of public services such as health care, education, infrastructure, defense and needs resources to finance these services. Taxes ensure the provision of these resources and ensure the sustainability of public services.

Transferring some of the resources to the public through taxes, all else being equal, will necessarily lead to a reduction and redistribution of resources that can be used in the private sector.

Indirect taxes, especially taxing transactions related to the expenditure of revenues, cause a difference between the price paid by consumers and the price received by producers. Due to the misuse of indirect taxes that cause changes in the relative prices of goods and services, the guiding role of prices in the economy may deteriorate, inefficiency may occur in the distribution of resources and price stability may deteriorate.

One of the economic effects of taxes is their effect on income distribution. Ensuring justice in income distribution, which is one of the functions of the state that emerged within the framework of the modern view, is made with in-kind and cash aid expenditures made to individuals through both tax and expenditure policies.

The tax effect on economic growth should not be seen as merely increasing public revenue by collecting more and healthier taxes. Tax reductions, restructurings, some subsidies and incentives are also important tax moves in the economy.

Fiscal policy is at the forefront of the measures to be taken to combat and exit from economic crises, as it was yesterday. Fiscal policy has been remembered in almost every crisis period without exception. We have observed that this situation remains

valid in the global-scale crisis that took place after the pandemic and still continues to have an effect, albeit to a certain extent.

As a result, we all know how important taxes are for the economy. Tax revenues support economic growth, finance public services and affect income distribution. The correct design of taxes plays a critical role in ensuring economic stability and social welfare. However, together with a properly designed and effective tax policy, this important resource supports economic growth and helps us build a more sustainable future. Therefore, we should carefully consider the debates and reforms on the tax system.

Keywords: Tax, Fiscal Policy, Economy, Public Revenue, Economic Growth

İzmir Limanlarının Ülkemiz Ekonomisindeki Önemi

Yusuf Öztürk*

Özet

Dünya ticaretinin yüzde 90'ı deniz yolu ile yapılmaktadır. Küresel gelişmeler, deniz taşımacılığını ve limanları önemli hale getirmiştir. Gelişmiş ülkeler, filolarını ve limanlarını destekleyerek rekabetçi bir ekonomi perspektifi izlemektedir. Denizcilikte mega ve otonom gemiler, akıllı limanlar, dijitalizasyon, dekarbonizasyon ve yeşil dönüşüm, alternatif deniz rotaları, sağlıklı küresel tedarik zinciri öne çıkmaktadır.

Türkiye limanları, Asya-Avrupa hattında doğal bir lojistik merkezdir. Pandemi döneminde lojistik konumu ile Avrupa'nın tedarik merkezi haline gelmiştir. Bu sürecin devamı için liman yatırımına ihtiyaç bulunmaktadır. Türkiye'de 180 liman ve kıyı tesisi vardır. Limanların merkezi bir planlama ile verimli ve yapıcı rekabet içinde hizmet vermesi sağlanmalıdır. Marmara Bölgesi'nin plansız sanayileşmesi, konteyner limanlarının bölgede yoğunlaşması çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Ege Bölgesi, alternatif lojistik hat olarak öne çıkarılmalıdır.

İzmir Limanı olan bir şehir değil, liman şehridir. Bölgemizde 16 liman/iskele bulunmaktadır. Bölge limanlarından 220 limana doğrudan bağlantı vardır. Kamu tarafından işletilen tek liman, TCDD İzmir Limanı'dır. Liman günümüzde rıhtım uzunluğu ve geri saha büyüklüğü açısından Türkiye'nin ikinci büyük limanıdır. Liman, her çeşit gemi ve yüke hizmet verebiliyor. Ancak yatırım eksikliği nedeniyle limanın payı sürekli gerilemektedir. Aliğa bölgesinde konteyner limanlarının yük hacmi ise yükselmektedir.

TCDD İzmir Limanı'nın canlandırılması, Aliğa limanlarının güçlendirilmesi, Çandarlı Limanı'nın imalat ve lojistik entegrasyonu ile çalışması, limanların koordinasyon içinde faaliyeti temel müdahale alanları olarak öne çıkmaktadır.

2017 yılında Varlık Fonu kapsamına alınan TCDD İzmir Alsancak Limanı'nın işletme hakkının satışı için Körfez ülkeleri ile görüşmelerin devam ettiği Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından açıklanmıştır. İzmir Limanı'na planlanan yatırımların gerçekleştirilmesi, limanın rekabetçi hale getirilmesi, Kuzey Ege Çandarlı Limanı

* Yönetim Kurulu Başkanı, İMEAK Deniz Ticaret Odası İzmir Şubesi, İzmir/TÜRKİYE

projesi ile birlikte değerlendirilmesi, ülkemiz ekonomisi için faydalı olacaktır. Dünyada önemli limanlar, kullanıcılarının katıldığı yönetim modelleri ile faaliyetlerini sürdürmektedir. İzmir Limanı özelleştirilmesinde, limanın kent paydaşları ile birlikte yönetilmesi sağlanmalıdır. Bu konuda İzmir Liman Otoritesi oluşturulması önerilebilir. Tabi ki ülkemiz menfaatleri öncelikli olarak değerlendirilmelidir. Devletimizin alacağı tüm kararların sektörümüze fayda getireceğine tüm kalbimizle inanıyoruz.

Anahtar Kelimeler: Deniz, Ticaret, Liman, Lojistik, Yük

Importance of Ports of Izmir in Our Country's Economy

Abstract

90% of world trade is accomplished by sea. Global developments have made the maritime transport and ports are very significant. Developed countries follow a competitive economy perspective by supporting their fleets and ports. Mega and autonomous ships, smart ports, digitalization, decarbonisation and green transformation, alternative sea routes, global supply chain are prominent in maritime sector.

Turkish ports are a natural logistics centre on the Asia-Europe line. It has become the supply centre of Europe with its logistics location during the pandemic period. Port investment is needed for the continuation of this process. There are 180 ports and coastal facilities in Turkey. It should be ensured that the ports serve in an efficient and constructive competition with a central planning. The unplanned industrialization of the Marmara Region and the concentration of container ports in the region causes various problems. Aegean Region should be highlighted as an alternative logistics line.

Izmir is not a city with a port, "it is a port city". There are 16 ports/piers in our region with direct connections to 220 ports from this region. The only port operated by the public is TCDD Izmir Port. Today, the port is Turkey's second largest port in terms of quay length and backyard size. The port can serve all kinds of ships and cargo. However, the share of the port is constantly decreasing due to the lack of investment unless the cargo volume of container ports in the Aliğa region is increasing.

Revitalizing of the TCDD İzmir Port, strengthening of the Aliğa ports, planning the Çandarlı Port with the manufacturing and logistics integration and the coordination of the ports should be first things to do for the city.

It was announced by the Ministry of Transport and Infrastructure that negotiations are continuing with the Gulf countries for the sale of the operating rights of TCDD Izmir Alsancak Port, which was included in the Wealth Fund in 2017. Realizing the planned investments in Izmir Port, making the port competitive and evaluating it together with the North Aegean Çandarlı Port project will be beneficial for our country's economy. Important ports in the world continue their activities with management models in which their users participate. In the privatization of Izmir Port, it should be ensured that the port is managed together with the city stakeholders. It can

be suggested that establishment of the Izmir Port Authority for future investment period. Of course, the interests of our country should be considered as a priority. We wholeheartedly believe that all decisions taken by our government will benefit to our industry.

Keywords: Sea, Trade, Port, Logistics, Cargo

İzmir İktisat Kongresi'nin Türk Şeker Sanayisine Etkisi

Serkan Bulut*

Özet

Şeker, bütün dünyada önem arz eden bir üründür. İlk önce kamıştan elde edilen şeker daha sonra İhtilal Savaşları esnasında Napolyon'un uyguladığı abluka sonucunda Avrupalılar tarafından pancardan da üretilmeye başlanmıştır. Savaşlar esnasında yaşanan şeker sıkıntısı, devletleri kendi milli şeker sanayilerini kurmaya sevk etmiştir. Osmanlı Devleti döneminde birçok şeker fabrikası kurma girişimi olmuş ancak bu girişimler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Zamanın şartlarına ayak uyduramayan Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılmış ve Mondros Ateşkesi'yle elinde kalan Anadolu toprakları da fiilen işgale uğramıştır. Mustafa Kemal önderliğinde kurtuluş mücadelesine girilmiş ve bu mücadele başarıya ulaşmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde de gündemde olan modern, milli bir sosyal ve ekonomik düzen kurmak amacıyla ülkenin mevcut kaynakları ile kurumsallaşma çabalarına gidilmiştir. Bu yolla siyasi egemenliğin ekonomik uygulamalarla perçinlenmesi amaçlanmıştır. Henüz barış antlaşması imza edilmeden -Lozan Konferansı kesintiye uğradığı esnada- ülkeyi inşa çalışmalarına başlanmış ve 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır. Kongrede 12 maddelik "Misak-ı İktisadi Kararları" kabul edilmiştir. Kararlar, yerli ve yabancı sermayeyi teşvik edici, çiftçiyi özendirici özellikler taşımaktadır. Kongre'nin "Ham maddesi yurt içinde yetişen veya yetiştirilebilen sanayi dalları kurulması gerekmektedir." kararı ile yerli şeker üretme fikri doğmuş, bunun hayata geçirilebilmesi için gerekli milli imkanlar sağlanmaya ve kanunlar oluşturulmaya başlanmıştır. İzmir İktisat Kongresi'nde, "Çiftçi Grubu'nun İktisadi Esasları"nın "Çiftçiliğe Ait Bazı Maddeler"i başlığı altında kabul edilen on sekiz maddeden biri de doğrudan şeker fabrikaları ile ilgilidir. "Çiftçiliğe Ait Bazı Maddeler" başlığı altındaki 16. maddede "Memleketimizde pancar yetiştirilerek şeker fabrikaları tesis ve ziraatte münavebe usulünün tevsi'i ve bu suretle hayvanatımızın ve hububatımızın ıslah ve çoğaltılması" denilmektedir. Bu madde oy birliği ile kabul edilmiştir. İzmir İktisat Kongresi'nden de destek alan şeker sanayi, Türkiye'nin ilk sanayi hamlesi olmuştur. 1926'da Uşak ve Alpullu, 1933'te Eskişehir ve 1934'te Turhal Şeker Fabrikaları açılmıştır. Türk şeker sanayi, yüzyıllar

* Doktorant, Ankara Üniversitesi, Ankara/TÜRKİYE, serkanbulut@cu.edu.tr

boyunca cephede savaşıyor, barış zamanında toprakla uğraşan bir milletin iktisat savaşında da yerini alma çabasıdır.

Anahtar Kelimeler: İzmir İktisat Kongresi, Şeker, Şeker Sanayi, Şeker Fabrikası, Şeker Pancarı

The Impact of the Izmir Economy Congress on the Turkish Sugar Industry

Abstract

Sugar is an important product all over the world. Sugar, which was first obtained from cane, then started to be produced from beet by the Europeans as a result of the blockade imposed by Napoleon during the Revolutionary Wars. The sugar shortage experienced during the wars prompted the states to establish their own national sugar factories. There were many attempts to establish sugar factories during the Ottoman period, but all these attempts failed. The Ottoman State, which could not keep up with the conditions of the time, was defeated in the 1st World War and the Anatolian lands, which were in its hands with the Mondros Armistice agreement, were also invaded. Under the leadership of Mustafa Kemal, the struggle for liberation was initiated and this struggle became successful. In the early years of the republic, institutionalization efforts were made with the existing resources of the country in order to establish a modern, national, social and economic order, which was also on the agenda during the second constitutional monarchy period. In this way, it was aimed to reinforce political sovereignty with economical practices. While the Lausanne Conference was interrupted before the peace treaty was signed, the works to build the country were started and the Izmir Economy Congress was held between 17 February and 4 March 1923. The 12-item economic pact decisions were accepted at the congress. Decisions had features that encourage domestic and foreign capital and encourage farmers. With the decision of the congress to establish the industrial branches whose raw materials are grown or can be grown locally the idea of producing local sugar was born and the necessary national opportunities were provided and laws were started to be created in order to carry out them. One of the 18 items accepted under the title of some articles of the economic principles of the farmer group in the Izmir Economics Congress was directly related to sugar factories. In the 16th article "under the title of some articles related to farming", it is said that beet is grown in our country, sugar factories are established, and the extension of the rotation method in agriculture and thus the improvement and reproduction of our livestock and grains. This article was adopted unanimously. The sugar industry, which also received support from the Izmir Economics Congress, became Turkey's first industrial move sugar factories were opened in uşak and Alpullu in 1926, Eskişehir in 1933 and Turhal in 1934. The

Turkish sugar industry is an effort to take its place in the economic war of a nation in the economic war of a nation that has been fighting at the front for centuries and dealing with land in peacetime.

Keywords: Izmir Economics Congress, Sugar, Sugar Industry, Sugar Factor, Sugar Beet

İzmir İktisat Kongresi'nde Kooperatifleşme Yoluyla Millileşme Anlayışı

Ersin Gürdamar*

Özet

Kooperatifçilik faaliyetleri Osmanlı dönemine kadar uzanmaktadır. İttihatçılar, savaş yıllarında kooperatifler aracılığıyla ticaretin yabancı tüccarlardan alınarak millileştirilmesini amaçlamıştı. Ekonomik bağımsızlık mesajını tüm dünyaya vermeyi planlayan Türkiye İktisat Kongresi oluşturacağı modeli de bu doğrultuda şekillendirmek niyetindeydi. Türkiye'nin ekonomik açıdan aldığı hasarları ortadan kaldırmak amacıyla toplanan kongre Misak-ı İktisadi doğrultusunda ülkenin kalkınmasını amaçlarken yabancı sermayeye düşmanlık gibi bir düşüncüyü bünyesinde asla barındırmamaktaydı.

Mustafa Kemal Atatürk ve Mahmut Esat Bozkurt'un özellikle üzerinde durduğu kooperatif konusu dış ticaret açısından tamamlayıcı nitelikteydi. Kooperatiflerin yarattığı bu etki birtakım tüccar açısından düşmanlık olarak algılanıp bu yönde propagandalara da maruz kalmıştı. Ancak yapılan bu işlerde asıl amaç üreticiyi kollamak ve onun başka çıkar grupları tarafından ezilmesini engellemektir. Kooperatifçilik sisteminin hedefi üretici ve tüccarın eş güdümlü çalışmasını sağlamaktır. Atatürk, kooperatifler sayesinde hem üreticileri daha yüksek bir gelire ulaştırmak hem de meslek tecrübelerini artırmak istemiştir. Ülkenin kalkınmasında ve üretimin gerçekleşmesinde yabancı sermayenin kullanılıp kullanılmaması meselesinin görüşülmesi ihtiyacı da Türkiye İktisat Kongresi'nin toplanmasına sebep olmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk'e göre kapitülasyonlara dayanan şirketler ancak ülkenin kurallarına uymak şartıyla Türkiye'de varlık gösterebilecekti. Millî Türk Ticaret Birliğinin hazırlamış olduğu raporda, teşebbüslere kredi sağlayacak bir kurumun kurulmasına vurgu yapılmaktaydı. Tarımın ve köylülüğün gelişmesi için kooperatifleşme gerekliydi. Kooperatifleşmenin olmadığı durumda üreticiler, tüccar ve tefecilerin insafına terkedilmiş olmaktaydı. Türkiye İktisat Kongresi'nde ulaşılmak istenilen amaçlardan birisi de küçük ve zayıf olan üreticileri bir araya getirerek güçlü ve milli olmayan sermayeye karşı koruyabilmektir. Bütün çabalara rağmen Cumhuriyet'in ilk yıllarında kooperatifleşme girişimlerinden istenilen sonuçlar alınamamıştı. Bundaki

* Dr. Öğr. Gör., Adıyaman Üniversitesi, Kâhta MYO, Turizm, Seyahat ve Eğlence Bölümü, Adıyaman/TÜRKİYE, e_man17@hotmail.com

en önemli sebep tüccar grupların mevcut rantı halka ve üreticiye vermek istememesiydi. Bir diğer sebep ise gelirlerin ellerinden gitmesine ek olarak kooperatifçiliğin devletin ekonomi üzerindeki kontrolünü artıracak olmasıydı. Güçlü bir üretici olmadan ekonomik bağımsızlık söz konusu olmadığı gibi bunu sağlamanın yolu da kooperatifleşmeden geçmekteydi.

Lozan görüşmeleri sırasında gerçekleşen Türkiye İktisat Kongresi meslek gruplarının bir araya gelmesi ve bir uyum yakalamaya çalışması yönüyle de kooperatif fikrini yansıtıyordu. Bu çalışmanın amacı, Yeni Türk Devleti'nin tam bağımsız ekonomi anlayışını kooperatifçilik ve millilik anlayışı ile nasıl tamamlamak istediğini ve bu doğrultuda girişimlerde bulunduğunu gösterebilmektir. Bu çalışma TBMM zabıt cerideleri, arşiv belgeleri, resmî gazete, kongre tutanakları, ilgili mevzuat ve dönemin süreli yayınlarına dayandırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kooperatifleşme, Millileşme, Bağımsızlık, Kalkınma, Ekonomi

The Concept of Nationalization Through Cooperatives at the Izmir Economy Congress

Abstract

Cooperative activities date back to the Ottoman Empire. The Unionists attempted to nationalize trade by getting it from foreign merchants through cooperatives throughout the war years. Turkey sought to spread the message of economic independence throughout the entire world and intended to shape the model that would be developed with the Economics Congress in this manner. While the congress having been convened to eliminate Turkey's economic devastation aimed at the development of the country in line with the Misak-ı İktisadi, it did not adopt the idea of hostility to foreign capital.

The cooperative issue, which Mustafa Kemal Atatürk and Mahmut Esat Bozkurt specifically stressed was complementary in terms of foreign trade. Some merchants mistook the cooperatives' effect for antagonism and responded by spreading disinformation about them. However, the major goal of these initiatives was to protect the producer and prevent her/him from being oppressed by other interest groups. The cooperative system's goal was to make sure that the producer and the trader coordinated their efforts. Atatürk wanted to raise both the income and the level of experience of producers through cooperatives. Besides, The Turkish Economy Congress was organized in order to have a discussion about whether foreign capital should be used for national development and production realization.

Companies founded on capitulations, in Mustafa Kemal Atatürk's opinion, could only survive in Turkey under the condition that they adhere to the laws of the nation. The creation of a facility that would lend money to businesses was underlined in the report written by the National Turkish Trade Union. Cooperatives were necessary for the development of agriculture and the peasantry. Producers were at the whim of merchants and moneylenders in the absence of cooperatives. One of the aims of the Turkish Economy Congress was to bring together small and weak producers and protect them against strong and non-national capital. Despite all of the efforts, cooperative endeavors throughout the early years of the Republic did not yield the expected outcomes. The main cause of this was the merchant groups' not desiring to pay the producer and general public the current rent. Another reason was that in

addition to losing their income, cooperatives would increase the state's control over the economy. Without a strong producer, there could be no economic independence, and cooperatives were the best method to do this.

The Turkish Economy Congress, which was held during the Lausanne negotiations, was an example of a cooperative in that it brought together professional groupings in an effort to promote unity. This study's objective is to demonstrate the New Turkish State's desire to establish a fully independent economy through the concept of cooperatives and nationality, as well as actions made in that regard. This study is based on the minutes of the TBMM, archival documents, the official newspaper, the congress minutes, the relevant legislation and the periodicals of the period.

Keywords: Cooperativeness, Nationalization, Independence, Development, Economy

Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti Büyükelçisi Semyon İvanoviç Aralov'un Gözünden İzmir İktisat Kongresi

Uğur Yılmaz*

Özet

Birinci Dünya Savaşı'nda yüzbaşı rütbesi ile Almanlara karşı Prusya Bölgesi'nde savaşan Semyon İvanoviç Aralov, 1917 yılındaki Şubat Devrimi sırasında askerler arasında yaşanan devrimci harekete aktif olarak katılmıştır. Şubat Devrimi'nden sonra ise Bolşeviklere karşı hareket eden General Lavr Kornilov'a muhalif olmuş ve bu minvalde faaliyetler yürütmüştür. Öte yandan Lenin ile iyi ilişkiler geliştiren Aralov, Ekim Devrimi sürecinde toplanan II. Sovyet Kongresi'ne de delege olarak seçilmiştir. 1918 yılında ise Lenin'in kişisel talimatı üzerine Operasyon Başkanlığına getirilen Aralov, Kızıl Ordu'nun ilk alaylarını ve bölümlerini oluşturmada önemli bir rol almıştır. Aralov ayrıca Ekim Devrimi'nden sonra Rusya'da yaşanan iç savaşın sona ermesi ile Hükûmet Komitesi Başkanlığına da atanmıştır. Aralov'un çeşitli görevler icra ettiği Rusya'da bunlar olurken Türkiye'de ise emperyalist güçlere karşı bir varoluş savaşı yaşanmıştır. Bu savaş süresince Türkiye'ye askerî, diplomatik ve maddi olarak destek sağlayan Sovyetler Birliği, ayrıca Ankara'yı tanıyarak buraya elçiler atmıştır. Rusya tarafından atanan bu elçilerden birisi de Aralov olmuştur.

Sergey Petroviç Natsarensus'un yerine Kasım 1921 tarihinde atanan Aralov, bu atamadan sonra 26 Ocak 1922 tarihinde Ankara'ya varmıştır. Ankara'ya geldikten sonra Türk-Sovyet ilişkilerini geliştirmek maksadı ile faaliyetler yürüten Aralov, görevi süresince Mustafa Kemal ile de dostane bir ilişki sürdürmüştür. Lenin'e yakınlığı ile bilinen Aralov, Mustafa Kemal ile sürdürdüğü dostane ilişki sonrasında 17 Şubat 1923 tarihinde İzmir'de toplanacak iktisat kongresine davet edilmiştir. Mustafa Kemal'in bu davetine icabet eden Aralov, kongrede ayrıca bir konuşma yaparak Türk-Sovyet dostluğu ve ekonomik bağımsızlığın önemini vurgulamıştır. Öte yandan Aralov, kongre süresince yaşanan muhalif tartışmaları, sermayedarların Ankara Hükûmeti için önemini ve işçi-köylü sınıfının kongrede ikinci plana itilmesine dair notlar da almıştır. Böylece iktisat kongresine katılan Aralov, Nisan 1923 tarihine kadar

* Doktorant, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara/TÜRKİYE, uguryilmaz014@gmail.com

Ankara'da elçilik görevini icra etmiştir. Çalışmada Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti Büyükelçisi Semyon İvanoviç Aralov'un gözünden İzmir İktisat Kongresi, öncesi ve sonrası ele alındıktan sonra nitel araştırma yöntemlerinden doküman ve belge analizi yöntemi kullanılmıştır. Böylece arşiv belgeleri ve dönemi anlatan birinci elden kaynaklar incelenerek objektif bir çalışma ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İzmir, İktisat, Kongre, Sovyetler, Büyükelçi

İzmir Economic Congress through the Eyes of Semyon Ivanovich Aralov, Ambassador of the Russian Socialist Federative Soviet Republic

Abstract

Semyon Ivanovich Aralov, who fought in the Prussian Region against the Germans in the First World War with the rank of captain, during February Revolution in 1917, he actively participated in the revolutionary movement among the soldiers. After the February Revolution, he became an opponent of General Lavr Kornilov, who was acting against the Bolsheviks, and conducted activities in this minval. On the other hand, Aralov, who developed good relations with Lenin, was also elected as a delegate to the II. Soviet Congress, which was convened during the October Revolution. In 1918, on Lenin's personal instructions, Aralov was appointed Head of Operations and played an important role in creating the first regiments and divisions of the Red Army. Aralov was also appointed Chairman of the Government Committee after the end of the civil war in Russia after the October Revolution. These things happened in Russia, where Aralov performed various tasks, while in Turkey there was a war of existence against the imperialist powers. The Soviet Union, which provided military, diplomatic and material support to Turkey during this war, also recognized Ankara and appointed envoys here. One of these ambassadors appointed by Russia was Aralov.

November 1921, Aralov was appointed to replace Sergey Petrovich Natsarenus, and after this appointment he arrived in Ankara on January 26, 1922. After arriving in Ankara, Aralov conducted activities aimed at improving Turkish-Soviet relations, and also maintained a friendly relationship with Mustafa Kemal during his tenure. Known for his closeness to Lenin, Aralov was invited to the economic congress to be held in İzmir on February 17, 1923 after the friendly relationship he maintained with Mustafa Kemal. Responding to this invitation of Mustafa Kemal, Aralov also made a speech at the congress, emphasizing the importance of Turkish-Soviet friendship and economic independence. On the other hand, Aralov also took notes on the opposition debates during the congress, the importance of shareholders for the Government of Ankara, and the fact that the working-peasant class was pushed to the second level at the congress. Thus, Aralov, who participated in the economic congress, served as an embassy in Ankara until April 1923. In the study, after

considering the İzmir Economic Congress, before and after, through the eyes of the Ambassador of the Russian Socialist Federative Soviet Republic Semyon Ivanovich Aralov, the method of document and document analysis was used as one of the qualitative research methods. Thus, an objective study was tried to be revealed by examining archival documents and first-hand sources describing the period.

Keywords: İzmir, Economics, Congress, Soviets, Ambassador

Hz. Peygamber Döneminde Yaşanan Kıtliklar ve Gündelik Geçim Kaygıları Üzerine

Tahsin Koçyiğit*

Özet

Salgın hastalık, deprem ve doğal afetler gibi kıtlık ve kuraklıktan kaynaklanan zorluk ve sıkıntılar, kadim zamanlardan beri insan topluluklarının düçâr olduğu durumlardır. Hz. Peygamber'i (as) yaşadığı VI. yüzyılın sonları ile VII. yüzyılın başlarında gerek Arabistan'ın Hicaz coğrafyasının iklimsel şartları gerekse, üretim ve ticaret yapabilme üretim koşullarında baş gösteren sıkıntı ve zorlukları sebebiyle, neredeyse sürekli, fakat belli zamanlarda etkin ve şiddetli kıtlık, kuraklık ve geçim sıkıntılarının yaşandığına dair tarihsel verilerle karşılaşmaktayız.

Bu bildiride söz konusu tarihsel malzemedeki hareketle, başta Hz. Peygamber, arkadaşları ve çağdaşlarının kıtlık ve geçim sıkıntılarının yaşandığı süreçleri, kaygılarını ve başvurdukları tedbirler ile onun kıtlık ve geçim kaygısı süreçlerini nasıl yönettiğine dair sözleri ve uygulamaları tespit edilerek değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, Siyer, Kıtlik, Gündelik Hayat, Geçim Kaygısı, Gündelik Hayat

* Prof. Dr., Ege Üniversitesi, Birgivi İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Siyer-i Nebi ve İslam Tarihi Anabilim Dalı, İzmir/TÜRKİYE, tahsin.kocyyigit@ege.edu.tr

On Famines and Daily Livelihood Concerns in the Period of the Prophet Abstract

The difficulties and troubles caused by famine and drought, such as epidemics, earthquakes and natural disasters, are the situations to which communities have been exposed since ancient times. We encounter historical data that there were almost constant, but effective and severe shortages, droughts and livelihood difficulties at certain times due to the climatic conditions of the Hejaz of Arabia, as well as the difficulties and hardships that arose in the production and commercial conditions in the time period from the end of the sixth century to the beginning of the seventh century when the prophet Muhammad (pbuh) lived.

In the present study, using the historical data mentioned, especially the prophet Muhammad, his friends and contemporaries; their scarcity, livelihood problems, concerns, and the measures they exposed and also his sayings and practices about how he managed these processes will be identified and evaluated.

Keywords: Prophet Muhammed, Sirah, Famine, Livelihood, Daily Life

Abbâsîlerde Damânlık/ İltizam Sisteminin Gelişimi ve Türk Hâkimiyetinin Kuruluşuna Tesiri

Mustafa Demirci*

Özet

Abbâsîlerin kuruluş yıllarında Halife Mansur'a zamanın önemli siyaset teorisyenlerinden İbnü'l-Mukaffa tarafından sunulan Risaletü's-Sahabe adlı layihada, vergi, mülkiyet, piyasa ilişkilerine dair bölümde vergi sisteminin aynı ve nakdi olarak toplanması için karma bir model sunmuştu. Ondan yaklaşık bir asır sonra ise Ebu Yusuf vergi tahsili alanında yaşanan problemlere çözüm ararken, yasal çerçevede kalarak konun fihhi boyutunu da dikkate alan birtakım öneriler ileri sürmüştür. Hatta Ebu Yusuf Damânlık konusuna müstakil bir bölüm açarak bu uygulamanın haksızlığa yol açacağını belirtmiş, ancak kamu yararı gözetildiği takdirde tasvip etmiştir. Abbâsîler bütün bu tartışmalar içinde en kolay ve sorunsuz yollardan vergi toplamanın pratik yollarını aramışlar ve geliştirmişlerdir. Geliştirdikleri bu çözümler arasında kabâle, mukâta'a ve damânlık adlarıyla anılan sistemler de varır. Uygulaması eski zamanlara kadar uzanan bu sistem, en temelde merkezî bütçeye hızlı ve sıcak para sağlamak için yaygın bir şekilde kullanılmıştır.

Abbâsîlerin ikinci kurucusu olarak tanımlanan Mu'tazîd-Billâh'ın mali reformlarının en dikkat çekicisi olan ve beraberinde vergi garantörlüğünü barındıran damânlık zamanla siyasi bir özelliği de bürünerek, bürokrasi ve idari sistem içerisinde yeni anlamlar kazanmıştır. Damânlığın uygulanış biçimiyle sadece mali sistem değil, devlet içindeki etkili olan askeri oligarşinin gücü kırılarak; tüccar, amil, kâtip gibi sivil bürokrasinin etkinliğini artırmıştır. Aynı zamanda Damânlık sistemin çok büyük sermayeler biriktiren bir sınıf da ortaya çıkmıştır. Zaman içinde meşhur damân aileleri mahalli hanedanlıklar kurmaya başlamış, merkezi otorite zayıflamıştır. Güçlenen damânlar artık buldukları bölgeden çıkıp merkeze gelerek vezâret makamını bile elde edecek nüfuza sahip olmuşlardır. Devlet ise sıcak para akışını ve günlük bütçeyi kapamanın yolunu damânlıkla sağlamıştır. Abbâsî tarihi boyunca mukâta'a ve damânlık gibi uygulamaların tartışmalı siyasi ve fihhi boyutu da sürekli gündemde kalmıştır. Diğer yandan damânlığın bir alt türü olan iltizam usulü askerî bir

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Konya/TÜRKİYE, mdemirci@selcuk.edu.tr

aristokrasi ortaya çıkarmış ve Abbâsîlerin merkezi otoritesini tehdit eder hale gelmiştir. Merkezde ise Türk komutanların etkinliğini artırmış, Abbâsîlerde belli bir dönem Türk asrı yaşanmasını sağlamıştır.

Bu tebliğde Abbâsîler döneminde uygulana damanlığın gelişimi, uygulanış biçimleri, teknik detayları, sosyoekonomik boyutları; dönemin kaynaklarının yanı sıra teorisyenlerinin fikirleri temelinde zaman içerisinde geçirdiği dönüşümler ile tahlil edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Abbâsîler, Damânlık Sistemi, Özelleştirme, Toprak Sistemi, Vergi Toplama Sistemi

The Development of the Damânlık/İltizam System in the Abbasids and Its Influence on the Establishment of Turkish Domination

Abstract

In the Risaletü's-Sahabe, which was presented to the Caliph Mansur by Ibn al-Mukaffa in the foundation years of the Abbasids, he presented a mixed model for the collection of the tax system in kind and in cash in the section on tax, property and market relations. A century after that, while Abu Yusuf was looking for solutions to the problems in the field of tax collection, he put forward some suggestions that also took into account the fiqh dimension of the issue. Abu Yusuf opened a separate section on the subject of Damanlık and stated that this practice would lead to injustice, but he approved it if the public interest was taken into account. In all these discussions, the Abbasids sought and developed practical ways of collecting taxes in the easiest and most trouble-free ways. Among these solutions they developed, there are also systems known as kabâle, mukâta'a and damanlık. This system, whose application dates back to ancient times, has been widely used mainly to provide fast and hot money to the central budget.

The daman, which is the most striking of the financial reforms of Mu'tazid-Billah, who is defined as the second founder of the Abbasids, and which includes the tax guarantorship, has gained new meanings in the bureaucracy and administrative system by taking on a political feature over time. With the implementation of daman, not only the financial system, but also the power of the military oligarchy within the state was broken; increased the efficiency of civil bureaucracy such as merchants, agents and clerks. At the same time, a class has emerged that has accumulated huge capitals in the Damanik system. In time, famous daman families started to establish local dynasties, and the central authority weakened. The empowered damîns came to the center from the region they were in and had the influence to even obtain the office of vizier. The state, on the other hand, provided the hot money flow and the way to close the daily budget. Throughout the Abbasid history, the controversial political and legal aspects of practices such as mukata'a and daman have always been on the agenda. On the other hand, tax farming, a sub-type of daman, created a military aristocracy and became a threat to the central authority of the Abbasids. In the center, it increased the effectiveness of the Turkish commanders and enabled the Abbasids to experience a certain period of the Turkish century.

In this paper, the development of daman, which was applied in the Abbasid period, its application forms, technical details, socioeconomic dimensions; In addition to the sources of the period, it will be analyzed with the transformations it has undergone over time on the basis of the ideas of the theorists.

Keywords: Abbasids, Privatization, System of Land, Land Tax Collection

Abbâsilerin Çöküş Sürecinde Yahudi Cehbezler ve Bankerler

Abdullah Burgu*

Özet

Çok eski zamanlardan günümüze devletler iktisadi meselelerini halletmek için pratik çözümler üretmişlerdir. Bu bağlamda artan bütçe açığını kapatmanın en kolay yolu yeni gelir kaynakları temini ve vergi ihdası olmuştur. Fakat bunların da yetersiz kaldığı dönemler yaşanmış büyük devletler iflasın eşiğine gelmiştir. Özellikle Türk-İslâm devletlerinde mali reformlarla sıcak para akışını sağlamanın ikta ve iltizam gibi çeşitli yolları bulunmuş, devlet iflastan kurtarılmaya çalışılmıştır. Toprak ve vergi haricinde, X. yüzyılın ilk çeyreğinde Abbâsî Devleti'nde farklı bir uygulama hayata geçirilmiş ve böylece yeni bir mali tedbir usulü düşünülmüştür. Esas işlevi kamu borçlanmasına dayanan bu sisteme “cehbezlik” adı verilmiş ve idari mekanizmada “Dîvânü'l-Cehbez” adıyla bilinmiştir.

Cehbezlik uygulamasıyla tarihte bir İslam devletinde ilk defa bankacılık sektörünün ve faizle kamu borçlanmasının temelleri atılmıştır. Bu süreçte sadece ekonomik faaliyetler dikkat çekmemiş aynı zamanda cehbezlik siyasi olaylarda da etkisini göstermiştir. Cehbez adı verilen kuyumcular genellikle Yahudilerden çıkmış, birkaç aile nesiller boyunca bankerlik yaparak Abbâsî iktisadi hayatında etkili bir unsura dönüşmüşlerdir. Güçlü mali reformlarıyla tanınan Abbâsî halifesi Mu'tazîd-Billâh'ın zamanından itibaren iktisadi hayatta yer alan cehbezler, Abbâsilerin çöküş sürecinde çok etkili bir rol oynamışlardır. Hatta meşhur cehbezlerden biri olan Harun b. İmran, müsadere divanının da reisliğine getirilerek, üst düzey devlet adamlarından alınan malların muhafazası için görevlendirilmiş, böylece idari sistemde de bir yönetici olarak yer almıştır. Başlangıçta uygulama devlet bütçesinin yaşadığı mali buhrana çözüm getirirse de uzun vadede Abbâsilerin çöküşünde önemli bir etkiye sebep olmuştur. Özellikle asker maaşlarını ödemek için büyük eyaletlerin gelirlerini cehbezlere teminat gösteren vezirler, iktidarlarını sağlamlaştırmak için bu yola başvurmuşlardır. Böylece devlet tefeciliği meşrulaştırdığı gibi gelirlerinin büyük bir kısmını cehbezlere vermek zorunda kalmıştır.

* Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Konya/TÜRKİYE, aburgu@gmail.com

Abbâsilerde yoğun olarak 900-930 yılları arasında faaliyet gösteren cehbezler sadece kamuya borç vermemişler, aynı zamanda vergi tahsildarlığı, ticaret, kuyumculuk ve müsadereye uğrayan devlet adamlarının mallarını saklamak gibi işlere de bakmışlardır. Böylece Abbâsî toplumunda kendi sınıflarını oluşturmayı başarmışlardır.

Bu bildiride dönemin çağdaş kaynaklarından istifade ile cehbezliğin tanımı, işleyişi, cehbez aileleri ve tüm bunların Abbâsî idari ve sosyal hayatındaki etkisi incelenecektir. Özgün değer olarak ise cehbezlerin Abbâsîlerin çöküş sürecine olan tesirlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Abbâsiler, Cehbez, Dîvânü'l-Cehbez

Jewish Jahbadhs and Bankers in the Collapse of the Abbasids

Abstract

Since ancient times, states have produced practical solutions to solve their economic problems. In this context, the easiest way to close the increasing budget deficit was to provide new income sources and taxation. However, there were times when these were also insufficient, and the great states came to the brink of bankruptcy. Especially in the Turkish-Islamic states, various ways such as ikta and tax farming were found to ensure the flow of hot money with financial reforms, and the state was tried to be saved from bankruptcy. Apart from land and taxes, a different practice was implemented in the Abbasid state in the first quarter of the 10th century, and thus a new fiscal measure was considered. This system, whose main function is based on public borrowing, was called jahbadh and was known as Dīwān al-Jahbadh in the administrative mechanism.

With the practice of jahbadh, the foundations of the banking sector and public borrowing with interest were laid for the first time in an Islamic state in history. In this process, not only economic activities attracted attention, but also Jahbadh showed its effect in political events. The jewelers called jahbadh were mostly Jewish, and a few families worked as bankers for generations and became an influential factor in the economic life of the Abbasids. Since the time of the Abbasid caliph Mu'tazid-Billah, who is known for his strong financial reforms, Jahbadhs have played a very effective role in the collapse of the Abbasids. Even one of the famous jahbadhs, Harun b. Imran was also appointed as the head of the confiscation council and was assigned to guard the goods taken from high-level statesmen, so he took place as a manager in the administrative system. Although the implementation initially brought a solution to the financial crisis of the state budget, it had a significant impact on the collapse of the Abbasids in the long run. In particular, the viziers, who pledged the incomes of the big states to the jahbadhs in order to pay the salaries of the soldiers, resorted to this way to consolidate their power. Thus, the state legitimized usury and had to give a large part of its income to the jahbadhs.

The jahbadhs, which were active in the Abbasids between the years 900-930, did not only lend to the public, but also took care of jobs such as tax collection, trade, jewelry and hiding the properties of confiscated statesmen. Thus, they succeeded in forming their own class in the Abbasid society.

In this paper, the definition of jahbadh, its functioning, jahbadh families and the effect of all these on Abbasid administrative and social life will be examined by using the contemporary sources of the period. As the original value, it is aimed to reveal the effects of jahbadhs on the collapse process of the Abbasids.

Keywords: Abbāsids, Jahbadhs, Dīwān al-Jahbadh

İstanbul'da Şahıs, İşletme ve Kurumların İflası: Hukukî ve Ekonomik Boyut (1550-1839)

Metin Ziya Köse*

Özet

İstanbul'da şahıs, işletme ve kurumların iflasını odağa alan bu bildirinin amacı iflasın hukuki ve iktisadi açılardan meydana gelişini, nedenlerini, uygulanmasını ve sonuçlarını ele almaktır. Ayrıca iflas kararı alınırken rol oynayan mercilerin (kadı, cemm-i gafir, merkezi otorite) rolü üzerinde durmaktır. Yine iflasın gerçekleşmesini sağlayan hukuki süreç ve aşamaların neler olduğunu beyan etmektir. Son olarak iktisadi açıdan iflasın oluşmasını ve sonuçlarını ifade etmektir.

Bu amaçları açığa çıkarmak için İstanbul'daki muhtelif mahkemelere ait defter serilerinde yer alan iflasla ilgili hüccet, ilâm, arzuhâl ve maruzât kayıtlarından yararlanılmıştır. Yine Osmanlı Arşivinde yer alan vesikalardan da istifade edilmiştir. Konu ile doğrudan alakalı ilmi çalışmalar sınırlı olmasına rağmen bunlar da değerlendirilmeye alınmıştır.

Elde edilen bulgular hukuki ve iktisadi açılardan konunun dikkate değer bir niteliğinin olduğunu anlaşılmaya yardımcı olmuştur. Buna göre çoğunlukla borç/kredi geri ödemesinde yaşanan problemler nedeniyle iflasa karar veren merci, doğrudan mahkeme ve kadı olmuştur. Kadının tazir cezasına bağlı olarak hapis cezası aldıktan ve belli bir süre tevkif edildikten sonra harekete geçen müflis adayları iflas süreçlerini bizzat başlatmışlardır. Alacaklılar ya da onlar adına hareket eden araçlar (aile, meslektaş, ileri gelenler, mahalleli, cemm-i gafir) da kanunun gösterdiği belirli yolları takip ederek iflas başvurusu yapmışlardır. Şahıslar dışında şirketler, para vakıfları gibi kurumlar ve muhtelif gedikler değişik sebeplere bağlı olarak iflasa sürüklenmişlerdir. Çok yönlü bir araştırma neticesinde ve ilgili tarafların görüşleri alınarak iflasa hükmedilmiştir. Şahıslarının, şirketlerin ve müesseselerin iflası değerlendirilirken merkezi idarenin (padişah, sadrazam ve şeyhülislam) oynadığı rol hem hukuka uygunluk çerçevesinde karar alınmasını sağlamak hem de alacaklı ve müflislerin haklarını kanun dairesinde korumak şeklinde gerçekleşmiştir. İlgililerin iflasını tayin etmede şahitlik, müflislerin hapisten çıkarılmalarında ve borçlarını ödemede kefillik önemli bir hukuksal yaklaşım olarak benimsenmiştir. Müflislerin mevcut ekonomik ve servet

* Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Nevşehir/TÜRKİYE, metinzिया@nevsehir.edu.tr

koşullarının tespit edilmesinde bir nevi haciz ya da tasfiye süreci olarak tarif edilebilecek guremâ uygulamasına gidilmiştir. Hukuksuz iflas girişimlerini engellemek için ilgili mercilere etraflıca araştırma yapmaları tavsiye edilmiştir. İflas kararını veren kadiya herhangi bir dış müdahale gerçekleşmemiştir.

Bildiri metninin tartışma kısmında Tanzimat öncesinde iflas hukukunun belirli şartlar dâhilinde şer'i hukukun çizdiği çerçeve ve hükümler dairesinde var olduğu ve gerçekleştiği vurgulanacaktır. Mevzunun hukuki ve iktisadi sonuçları dışında sosyal bir yaklaşım olarak insanî boyutunun altı çizilecektir. Yine, iflasın şahıslar haricinde işletmelerin, şirketlerin ve kurumların işleyişi açısından nasıl bir iktisadi kurumsallaşma niteliğine sahip olduğu kritik edilecektir. Ayrıca Müslümanlar dışında gayrimüslim ve harbilerin neden şer'i iflas hukuku kurallarına göre müflis sayıldıklarının gerekçeleri irdelenecektir. Son olarak müflislerin, iflası bir ekonomik ve hukuki enstrüman olarak çıkarları doğrultusunda kullanıp kullanmadıklarına yönelik gözlemler tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, İstanbul, Kurumların İflası, Ekonomik Politikalar, Hukukî Politikalar, İflas Hukuku

Bankruptcy of Individuals, Businesses, and Institutions in Istanbul Legal and Economic Dimensions (1550-1839)

Abstract

The aim of this paper, which focuses on the bankruptcy of individuals, businesses and institutions in Istanbul, is to deal with the legal and economic aspects of bankruptcy, its causes, implementation and consequences. In addition, the role of the authorities (qadi, cemm-i gafir, central authority) that play a role in the bankruptcy decision is to be emphasized. Again, it is to declare what the legal process and stages are that enable the bankruptcy to take place. Finally, it is to express the occurrence and consequences of bankruptcy in economic terms.

In order to reveal these purposes, the records of sicils (*hüccet, ilâm, arzuhâl ve maruzât*) related to bankruptcy in the series of defters belonging to various courts in Istanbul were used. Again, the documents in the Ottoman Archives were also used. Although scientific studies directly related to the subject are limited, these have also been evaluated.

The findings have helped to understand that the subject has a remarkable quality in terms of legal and economic aspects. Accordingly, the court and the qadi were the authorities that decided on bankruptcy mostly due to the problems experienced in debt/credit repayment. Candidates for bankruptcy, who took action after the qadi was sentenced to prison and detained for a certain period of time, initiated the bankruptcy processes themselves. Creditors or intermediaries acting on their behalf (family, colleagues, dignitaries, neighborhood residents, cemm-i gafir) have also filed for bankruptcy by following certain paths indicated by the law. Apart from individuals, companies, institutions such as cash foundations and various breaches have been driven into bankruptcy due to various reasons. As a result of a multi-faceted research and taking the opinions of the relevant parties, bankruptcy was ruled. While evaluating the bankruptcy of individuals, companies and institutions, the role played by the central administration (the sultan, the grand vizier and the sheikh al-Islam) has been realized both to ensure that decisions are taken within the framework of law and to protect the rights of creditors and bankruptcies within the scope of the law. Witnessing in the determination of the bankruptcy of the persons concerned, guarantorship in the discharge of bankruptcies and in paying their debts has been

adopted as an important legal approach. In determining the current economic and wealth conditions of bankruptcies, the practice of *gurema*, which can be described as a kind of foreclosure or liquidation process, has been applied. In order to prevent unlawful bankruptcy attempts, the relevant authorities have been advised to conduct a thorough research. There was no foreign intervention against the kadı who made the decision of bankruptcy.

In the discussion part of the text of the paper, it will be emphasized that before the Tanzimat, the bankruptcy law existed and took place within the framework and provisions drawn by the Shari'ah law under certain conditions. Apart from its legal and economic consequences, the human dimension of the issue as a social approach will be underlined. Again, it will be criticised what kind of economic institutionalization the bankruptcy has in terms of the functioning of businesses, companies and institutions other than individuals. In addition, the reasons why non-Muslims and Westerners other than Muslims are considered bankrupt according to the rules of Sharia bankruptcy law will be examined. Finally, observations on whether the bankruptcies use bankruptcy as an economic and legal instrument for their own benefit will be discussed.

Keywords: Ottoman Empire, İstanbul, Bankruptcy of Institutions, Economic Policies, Legal Policies, Bankruptcy Law

16. Yüzyıl Ortalarında Saraybosna'daki Ekonomik Şartlar Hakkında

Aladin Husić*

Özet

Yeni kurulmuş bir şehir olarak Saraybosna oldukça hızlı büyümüş ve Bosna'nın en büyük ve en gelişmiş şehri konumuna ulaşmıştır. Yeni kurulmuş Bosna Sancağının da idari merkezi olmuştur. Bosna sancak beyleri Saraybosna'da dini, sosyal ve ekonomik öneme sahip pek çok vakıf kurmuşlardır. Saraybosna'nın topraksal genişlemesi ve ekonomik refahında en büyük hak sahibi olan Gazi Hüsrev Bey zamanında şehir özel bir gelişim göstermiştir. Bu şehir diğer şehirlerin kuruluşu ve gelişimine örnek olmuştur. Bosna'daki en büyük ve en gelişmiş şehir olarak, Saraybosna ekonomik gelişimin, özellikle zanaat ve ticari gelişimin de dinamosunu oluşturmuştur. Gelişmiş her şehir gibi Bosna'nın farklı bölgelerinden ve Bosna dışından nüfus için çekim merkezi olmuştur. Büyük ölçüde fiyat hareketleri, özellikle Bosna'daki yaşam standartını bu şehir belirlemiştir.

Bu tebliğde amacımız, Osmanlı Devleti'nin Bosna topraklarında ve de Avrupa'da genişlediği dönemde Bosna'nın idari ve iktisadi merkezi olan Saraybosna'da ekonomik hayatın farklı unsurlarını ele almaktır. Bu dönemde zanaat ve ticaret erbabı için cazip bir yer olması, farklı ticaret merkezleriyle ilişkilerin kurulmuş olması sebebiyle, kaynakların elverdiği ölçüde Saraybosna'da fiyat hareketleri farklı açılardan incelenecektir. Bu bağlamda gayrimenkul, hayvan ve yiyecek fiyatlarının hareketleri sorgulanacak; 16. yüzyılın ortalarında Saraybosna'da bazı yaşam standartları belirlenmeye çalışılacaktır. Fiyatların tüccar ya da başka grupların ekonomik faaliyetlerine ne kadar etkisinin olduğu ve onları farklı şekillerde borçlanmaya ve vakıf fonlarından para almaya hangi ölçüde sevk ettiğini belirlemek özellikle ilgi çekici olacaktır. Vakıflarının en çoğu, çeşitli amaçlara yönelik borç veren nakit para vakıfları olan bir şehir olması hasebiyle, vakfın Saraybosna'daki ekonomik şartlara ne kadar etki ettiği sorgulanacaktır. Saraybosna'da ekonomik şartların araştırılmasında, 16. yüzyıl ortalarında hayatın belirli alanlarında fiyat hareketleri ve kıyaslarında temel kaynağımızı bu yüzyılın ortalarına tarihlenen şerhiye sicili kayıtları oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gayrimenkul, Kira, Hayvancılık, Fiyat, Köle, Ücret, Giyim, Beslenme, Vakıf Parası

* Prof. Dr., Saraybosna Üniversitesi, Şarkiyat Enstitüsü, Bosna Hersek/Saraybosna, aladinhusic@hotmail.com

On Socio-Economic Opportunities in Sarajevo in The Mid-16th Century

Abstract

As a newly founded settlement, Sarajevo expanded very quickly, becoming the most developed city in Bosnia and the administrative seat of the Sanjak. Governors of Bosnia built endowments of sacral, infrastructural and economic importance in it. It experienced a special flourishing during the time of Gazi Husrev-bey, who is the most responsible for the territorial expansion and economic rise of Sarajevo. That city became a model for the establishment of other cities, a generator of economic development, especially of crafts and trade. The living standard in it was the highest in Bosnia, which is why it was very attractive to the population from different regions. The economic life in Sarajevo had significantly influenced the price movement, especially the living standard in Bosnia. In this paper, we want to consider some aspects of life in Sarajevo as the administrative and economic center of Bosnia. Since at that time it became attractive for artisans, merchants, that connections were established with trading centers in the neighborhood, the paper examines the movement of prices in different aspects. In this sense, it is trying to establish the prices of real estate, livestock and food, the standard of living in the mid-16th century in Sarajevo in the light of the sijil of the Sarajevo courts from the middle of the 16th century. An important segment of overall opportunities is the crediting of economic activities with waqf funds. That issue will be looked at through different aspects, rental of waqf endowments, borrowing as well as the amount of available waqf money intended for crediting the economy. Since Sarajevo is the city with the most endowments in Bosnia, the largest number of waqfs with cash money that was loaned for various purposes, it will be interesting to point out the share of waqfs in the economic life of Sarajevo.

Keywords: Real Estate, Lease, Livestock, Price, Slaves, Wages, Clothing, Nutrition, Waqf Cash

1574 Tarihli İlbasan (Elbasan) Kanunnamesi'ne Göre Osmanlı Arnavutluk'unda İktisadi Hayat

Galip Çağ*

Özet

Doğu Akdeniz kavramı bugün çoğunlukla uluslararası ilişkiler kavramı olarak netleşmeyen yönleri ile dikkat çekici ise de mazide bu sınırın bitim uçlarına dair tespitler tarihsel olarak daha netti. Zira şehirler bu sınırların belirleyicileri olarak dikkat çekici idi. Bu manada sadece Doğu Akdeniz'in değil "modern Avrupa"nın da sınırı olarak kabul edilen Adriyatik kıyıları, diğer Balkan bölgelerine göre çok daha geç bir tarihte Osmanlı eline geçince bahse konu sınır hattının belirlenmesi de 16. yüzyıl başlarına tarihlendi. Bunda uzun süren Osmanlı Venedik mücadeleleri ve askeri başarıların siyasi anlaşmalarla katileştirilmesi gerekliliği önemli rol oynadı. Bu da bahsi geçen tarihlendirmeyi her daim zorlaştırdı.

Osmanlı idaresinin ancak 1500 başlarında Draç'ı alarak tamamlayabildiği Arnavutluk fetihlerinin en zor kısmı bölge kadim zamanlardan gelen Hıristiyan yerleşiminin yarattığı katı düzeni Osmanlı toprak düzenine entegre etmek idi. Ancak bunun uzunca bir süre sağlanamadığı ve ciddi sorunların ortaya çıktığı kayıtlarca malum olduğu görülür. Özellikle bölgenin tarım üretimi açısından oldukça kısıtlı olması, gümrük ve liman özellikleri ile devam edegelen feodal kale düzeninin taşra-şehir bağıni zorlaştırması bu sorunları giderek büyüttü. Osmanlı idaresi de bu sorunların giderilmesi için gerekli düzenlemeleri zaman zaman yaptığı tahrirlerle ortaya koydu. Bu çalışma bölgenin fethinden yaklaşık 70 yıl sonra gerçekleşen bir tahririn mufassal kaydı üzerinden tam da bahse konu olan iktisadi düzen ve sorunlara odaklanmaktadır. Buna göre özellikle tarım üretiminin en güçlü olduğu Draç (Dures) ile Avlonya bölgesi baz alınarak liman, gümrük, yaylak kışlak hayatı, pazar ve diğer vergi düzeni ile bölgede uygulanan ticari ölçü birimlerinin ortaya konması ile bir anlamda Rumeni'nin bu özel bölgesinde Osmanlı iktisadi düzeni anlaşılmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın ana kaynağı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Tapu Arşiv Dairesi Başkanlığı, Tapu Tahrir Defterleri (TADB. TTD) kataloğunda bulunan 66 numaralı İlbasan tahrir defteridir. Ancak bunun yanında Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde

* Dr. Öğr. Üyesi, Bolu İzzet Baysal Üniversitesi, Tarih Bölümü, Bolu/TÜRKİYE, galipcag@gmail.com

bulunan TS.MA.e.. 757/16 kodlu Farsça bir tarih düşürme ile konuya dair hükümler de çalışmanın birinci el kaynakları olacaktır. Ayrıca bölgeye dair görsel malzeme sağlayan Giuseppe Rosaccio. *Viaggio da Venetia, a Costantinopoli: per mare, e per terra & insieme quello di Terra Santa, da Gioseppe Rosaccio, con brevit  descritto, nel quale, oltre   settantadui disegni, di geografia e corografia si discorre, quanto in esso viaggio si ritroua, cio : citt , castelli, porti, golfi, isole, monti, fiumi   mari: opera utile   mercanti, marinari &   studiosi di geografia*, Venice, Giacomo Franco, 1598 ve Simon Pinargenti, * sole che son da Venetia nella Dalmatia et prt tutto l'arcipelago, fino a Constantinopoli, con le terre piu notabili di Dalmatia*, 1563 künyeli kaynaklar da başvuru eseri olarak ön plana çıkmıştır. Bu  alışma ile umulur ki son yıllarda ihmal edilen Adriyatik kıyılarının Osmanlı iktisadi düzenindeki durumuna dair veriler ortaya konabilsin.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, İlbasan, Arnavutluk, Dra , Adriyatik

Economic Life in Ottoman Albania According to the Law of Ilbasan (Elbasan) Dated 1574

Abstract

Although the concept of the Eastern Mediterranean is remarkable with its aspects that cannot be clarified today as the concept of international relations, the determinations about the end ends of this border were historically clearer in the past. Cities were remarkable as the determinants of these borders. In this sense, the Adriatic coast, which is considered to be the border of not only the Eastern Mediterranean but also “modern Europe”, fell into Ottoman hands much later than other Balkan regions, and the determination of the said border line was also dated to the beginning of the 16th century. Prolonged Ottoman Venetian struggles and the necessity of consolidating military successes with political agreements played an important role in this. This has always made the aforementioned dating difficult.

The most difficult part of the Albanian conquests, which the Ottoman administration could only complete by taking Draç at the beginning of 1500, was to integrate the strict order created by the Christian settlement from ancient times into the Ottoman land order. However, it is clear from the records that this could not be achieved for a long time and serious problems arose. Especially the fact that the region is very limited in terms of agricultural production, customs and port features and the ongoing feudal castle system made the connection between the country and the city more difficult. The Ottoman administration also put forward the necessary arrangements to solve these problems with the registrations it made from time to time. This study focuses on the economic order and problems in question through the detailed record of a census that took place approximately 70 years after the conquest of the region. According to this, the Ottoman economic order in this special region of Rumelia, in a sense, by revealing the port, customs, summer winter life, market and other tax system and the commercial measurement units applied in the region, based on the region of Draç (Durres) and Vlorë, where agricultural production is the strongest. will try to be understood.

The main source of the study is the Ilbasan cadastral register numbered 66, which is in the General Directorate of Land Registry and Cadastre, Department of Land Registry Archives, Land Registry Books (TADB. TTD). However, besides this, a Persian date with the code TS.MA.e. 757/16 in the Topkapı Palace Museum

Archive and provisions on the subject will be the primary sources of the study. Also Giuseppe Rosaccio, who provided visual material about the region. *Viaggio da Venetia, a Costantinopoli : per mare, e per terra & insieme quello di Terra Santa, da Gioseppe Rosaccio, con brevit  descritto, nel quale, oltre   settantadui disegni, di geografia e corografia si discorre, quantgio in si esso cio  : citt , castelli, porti, golfi, isole, monti, fiumi   mari : opera utile   mercanti, marinari &   studiosi di geografia, Venice, Giacomo Franco, 1598 and Simon Pinargenti, Isole che son da Venetia nella Dalmatia et prt tutto l'arcipelago, fino a Constantinopoli, con le terre piu notabili di Dalmatia, 1563* sources also came to the fore as reference work. With this study, it is hoped that data on the situation of the Adriatic coast, which has been neglected in recent years, in the Ottoman economic order can be revealed.

Keywords: Ottoman, İlbasan (Elbasan), Albania, Durrës (Draç), Adriatic

Osmanlı İmparatorluğu'nda Avcılığa İktisadi Bir Bakış: 1678 Yılı Av Organizasyonu

Gökay Karaduman*

Dorukhan Selçuk**

Özet

Avcılık tarih boyunca yalnızca hobi, spor veya ihtiyaçlar dahilinde değil hanedanlar tarihinde de sembolik önemi haiz bir aktiviteydi. Bir hanedanın gücünü, otoritesini ispat edebilmenin sembolik göstergelerinden olan avcılık; aynı zamanda barış zamanlarında devletin veya hükümdarın seferber edebildiği kaynakları göstermenin de kolay ve etkili yollarından biriydi. Kuruluşundan itibaren çoğu Osmanlı padişahının da avla ilgilendiği bilinmektedir. Bu ilgi kendini tarihsel bir kurum olan Şikar-ı Hümayun bünyesinde göstermiştir. Avcılık söz konusu olduğunda ve Osmanlı hanedanı göz önünde bulundurulduğunda 1648-1687 yılları arasında hüküm süren IV. Mehmed önemli bir yer işgal etmektedir. Kaynağını büyük ölçüde arşiv vesikalarının oluşturduğu bu çalışmada IV. Mehmed'in 1678 yılındaki av organizasyonu üzerinde durulacaktır. Bu av sezonunun tercih edilmesinin nedenlerinden biri Osmanlı ordusunun eş zamanlı olarak seferde bulunmasıdır. Sadrazam Kara Mustafa Paşa idaresindeki ordu, bugün Ukrayna sınırları içinde yer alan Çehrin (Çigirin) Kalesi'ni kuşatmak üzere Rus seferine çıkmıştı. Masraf ve tayinat defterlerinden av organizasyonuna devlet kademesindeki hangi personelin iştirak ettiği, maiyetleri ve sayıları tespit edilecektir. Personele verilen tayınatın yelpazesi-ürün çeşitliliği ve miktarının tespiti ve değerlendirilmesi de bu çalışmanın konusudur. Bu istihkak-tahsisatın kaynağı ve tedariki meseleleri de burada tartışılacaktır. Bunun yanı sıra hem bir sefer hem de bir av organizasyonunu sürdüren devletin; kaynakların tedariki, seferberliği, hacmi ve dağılımı mevzuları iktisadi bir perspektiften ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avcılık, IV. Mehmed, Tedarik, Kaynak Dağılımı, Sefer

* Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ardahan/TÜRKİYE, İktisat Bölümü, gokaykaraduman@ardahan.edu.tr

** Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, dorukhan.selcuk@marmara.edu.tr

An Economic Overview of Hunting in the Ottoman Empire: The Hunting Organization in 1678

Abstract

Hunting was not only a hobby, sport or necessity but also a symbolic activity in the history of dynasties throughout history. Hunting, which is one of the symbolic indicators of proving the power and authority of a dynasty; it was also one of the easy and effective ways to show the resources that the state or monarch could mobilize in times of peace. It is known that most of the Ottoman sultans were also interested in hunting since its establishment. This interest showed itself within the body of Şıkar-ı Hümayun, which is a historical institution. When it comes to hunting and considering the Ottoman dynasty, Mehmed IV, who reigned between 1648 and 1687, has an important place. This paper addresses Mehmed IV's hunting organization in 1678 using mainly archival documents as a source. One of the reasons why this hunting season is preferred is the simultaneous expedition of the Ottoman army. The army under the command of Grand Vizier Kara Mustafa Pasha had embarked on a Russian campaign to besiege the Çehrin (Çigirin) Fortress, which is located within the borders of Ukraine today. From the expense and allowance books, it will be determined which personnel at the state level participated in the hunting organization, their retinues and numbers. The determination and evaluation of the range, product variety and amount of the allowance given to the personnel is also the subject of this study. These issues of ration, the source and supply of appropriations will also be discussed here. In addition, the issues of supply, mobilization, volume and distribution of resources of the state, which maintains both an expedition and a hunting organization, will be considered from an economic perspective.

Keywords: Hunting, Mehmed IV, Supply, Resource Allocation, Military Campaign

Makroekonomik Mucizeler Tarihi: Kısa Bir Bakış

Yaşar Bülbül*

Özet

Modern büyüme sanayi devrimi ile başlamıştır. Teknolojinin yani sermayenin devreye girmesiyle ilk mucizevi performans İngiltere’de gözlemlenmektedir. Kıta Avrupası da bu sürece temkinli ve sonradan girse de Osmanlı ekonomisinin Sanayi devrimine hemen cevap verdiğini görüyoruz. Ancak bu cevap kısmi olmuş ve istikrarlı olmamıştır. Sanayi devrimini başaran ülkeler için sınai üretim ile elde edilen ucuz ve kalitesiz malı pazarlayabilecekleri sömürge pazarları önemli bir faktördü. Nitekim kalitesiz sınai üretiminin karşısında kaliteli el üretimi ürünler yine bazı ülkelerde varlığını sürdürebilmiştir. Bu sosyal politika açısından da anlamlı olduğu için Osmanlı toplumunun da dahil olduğu geleneksel toplumlar, sanayileşme sürecinde belirgin bir başarı gösterememişlerdir. 1. Dünya Savaşı’ndan sonra ciddi bir ekonomik durağanlık yaşanmış ve sonrasında kurulan Türkiye Cumhuriyeti bu ilk dönemde öncelikle yaşamış olduğu uzun savaş döneminin handikaplarını izale etme ve sonrasında diğer ekonomilerin iktisat politikalarına gözlemleyip takip etme politikası izlemiştir. Nitekim 1923’te liberal iktisat politikalarının 1929 büyük iktisadi buhranından sonra ise liberal Batı toplumlarına göre daha başarılı performans gösteren Sovyetler Birliği’nin devletçi politikalarının uygulandığını görüyoruz. Bu uygulamalar kısmi olarak başarılı olsa da çok önemli bir ekonomik sıçrama mümkün olmamıştır. İkinci Dünya Savaşı ekonomik büyümeye bir darbe daha vurmuştur. Fakat sonrasında Batı tarafının mutlak galibi Amerika Birleşik Devletleri, hemen savaş sonrası imzalanan Bretton Woods Anlaşması ile adeta dünya ekonomisinin merkez üssü olmuştur. Zira bu anlaşmada Amerikan dolarını altın olarak değerlendirildiği ve rezerv para olarak kabul edildiği görülmektedir. Artık Amerika’nın finanse ettiği bir mucizevi büyüme dönemi başlar. Amerikan bol dolarla (dolarizasyon) finansmanının sağladığı yatırım avantajları ile ekonomiler mucize olarak tanımlanabilecek büyük başarılarla imza atarlar. İtalyan, İspanyol, Alman, Fransız, Asya kaplanları vb. gibi ekonomilerin altın dönemlerini yaşadığını görüyoruz. Türkiye ekonomisi buna dahil değildir. Dünya ekonomisinin altın çağı olarak tanımlanan bu dönemde performansın ana sağlayıcı-

* Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İstanbul/TÜRKİYE, yasar.bulbul@medeniyet.edu.tr

cısı Amerikan dolarıdır. 70'li yıllarda artık aşırı dolarizasyondan ortaya çıkan diğer ekonomik sorunlar devreye girdiğinde Fransa doları iade edip Amerika'nın teminat verdiği altın karşılığını talep ettiğinde Amerika anlaşmayı feshetmiştir. Nixon şoku olarak bilinen bu dönemde ciddi bir ekonomik kriz yaşanmıştır. Bu para piyasalarının liberalleştiği ve dengelerin para piyasalarında belirlendiği monetarist dönemle aşılmıştır. Türkiye'nin 1980'lerde Reaganomics ve Thatcherism gibi devletin ekonomiden el çektiği bir ekonomi politika uygulamasına Özalizm ile dahil olduğunu görüyoruz. İlk başlarda mucize olarak tabir edilebilecek bir performans sağlanamamakla birlikte, bizim ekonomik mucizemiz 2000'li yıllarda başlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sanayi Devrimi, Ekonomik Mucize, Bretton Woods, Dolarizasyon, Nixon Şoku

History of Macroeconomic Miracles: A Brief Overview

Abstract

Modern growth started with the industrial revolution. The first miraculous performance is observed in England with the introduction of technology, that is, capital. Although the Continental Europe entered this process cautiously and later, we see that the Ottoman economy immediately responded to the Industrial Revolution. However, this response has been partial and not stable. Colonial markets, where they could market cheap and poor quality goods obtained by industrial production, were an important factor for the countries that succeeded in the industrial revolution. As a matter of fact, in the face of poor quality industrial production, quality hand-made products have continued to exist in some countries. Since this is also meaningful in terms of social policy, traditional societies, including the Ottoman society, did not show a significant success in the industrialization process. After the First World War, there was a serious economic stagnation and the Republic of Turkey, which was founded after, followed a policy of eliminating the handicaps of the long war period it lived in, and then observing and following the economic policies of other economies. We see liberal economic policies in 1923, and after the great economic depression of 1929, the statist policies of the Soviet Union, which performed more successfully than liberal western societies, were implemented. Although these practices were partially successful, a very important economic leap was not possible. The Second World War dealt another blow to economic growth. However, the United States of America, the absolute winner of the Western side, became the epicenter of the world economy with the Bretton Woods Agreement signed right after the war. Because in this agreement, it is seen that the American dollar is evaluated as gold and accepted as a reserve currency. Now begins a period of miraculous growth financed by America. With the investment advantages provided by the American dollar financing (dollarization), economies achieve great successes that can be described as (Italian, Spanish, German, French, Asian tigers etc.) miracles. We see that such economies are experiencing their golden periods. The Turkish economy is not included in this. In this period, which is defined as the golden age of the world economy, the main driver of performance is the US dollar. In the 70s, when the other economic problems arising from excessive dollarization came into play, France returned the dollar and demanded the gold equivalent of the USA, and the USA terminated the agreement.

During this period, known as the Nixon shock, there was a serious economic crisis. This was overcome with the monetarist period, when money markets were liberalized and balances were determined in money markets. We see that Turkey was involved in an economic policy implementation such as Reaganomics and Thatcherism in the 1980s, in which the state took control of the economy, with Özalism. Although a performance that can be described as a miracle could not be achieved at first, our economic miracle will begin in the 2000s.

Keywords: Industrial Revolution, Economic Miracle, Bretton Woods, Dollarization, Nixon Shock

Kültür, Piyasa, Devlet ve Yüzyılın (Politik) Ekonomisi

Sacit Hadi Akdede*

Özet

Bu makalede sanatların politiklik derecesi, sanat üretiminin finansman biçimleri, devletin kültür ve sanatı desteklemesinin politik ekonomisi araştırılmaktadır. Öncelikle, neo-klasik ekonomi teorisine göre devletin sanatsal ürünleri neden desteklemesi gerektiği konusundaki temel teoriler özetlenecektir. Ardından, sanatların politiklik derecesine göre sınıflanması ve sıralanması yapılmıştır. Söze ve yazıya dayanan sanatların, tiyatro gibi, söze ve yazıya dayanmayan sanatlara göre, klasik müzik gibi daha politik olduğu vurgulanmıştır. Devlet ve sanat ilişkisi, sanat ve piyasa mekanizması ilişkisi, sanatların bu politik olma durumuna göre ayrı ayrı incelenmiştir. Devletin ve vakıflar gibi kurumların genellikle politiklik derecesi düşük sanat eserlerini veya türlerini daha çok destekledikleri örneklerle açıklanmıştır. Bu bağlamda modern Türkiye Cumhuriyeti tarihinden örnekler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Devlet Sanat İlişkisi, Piyasa ve Sanat İlişkisi, Türkiye Cumhuriyeti'nde Kültür ve Sanat, Politik Ekonomi

* Prof. Dr., İzmir Bakırçay Üniversitesi, İzmir/TÜRKİYE, sacithadi.akdede@bakircay.edu.tr

Political Nature of Arts, Art Production, Market Mechanism and State Abstract

This paper investigates the degree of politicization of the arts, the forms of financing of art production, and the political economy of the state's support for culture and arts. First, the basic theories about why the state should support artistic products according to neo-classical economic theory will be summarized. Then, various arts are classified and ordered according to their degree of politiciness. Arts that depend on more written text and words, such as theater, are more political in nature compared to the arts that do not depend on written text and word, such as classical music. The relationship between art and state along with the relationship between arts and market mechanism is investigated. It is found that state and foundations subsidize the arts with low degree of politiciness. Some examples of modern Turkish Republic are given in the context of government support for the arts and culture.

Keywords: State and Art Relationship, Market and Arts Relationship, Art and Culture in Modern Turkish Republic, Political Economy

Ekonomi Politikler Üzerinden İktisat Bilimini Okumak: Musa Akyığıtzade ve Ohannes Efendi'nin Ekonomi Politiklerinde Bir Bilim Olarak İktisada Yaklaşımları

Engin Çağman*

Özet

Modern iktisat biliminin 19. yüzyılda Osmanlı dünyasına girişinde önemli rolü olan ekonomi politik eserlerine dair nicelik ve nitelik açısından ciddi bir literatürün oluştuğunu söylemek mümkündür. Telif, çeviri veya uyarlama gibi farklı özellikler arz eden bu literatürde, bazı istisnalar haricinde genellikle liberal bakış açısı hâkimdir. Bunda Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu ekonomik durumun ve Avrupa'daki fikrî akımların yanı sıra esasen yazar ve çevirmenlerin iktisat bilimine yaklaşımlarının etkisi büyüktür.

Liberal düşünceye sahip Fizyokratlar ve Klasik Okul mensupları iktisadın bir bilim olarak ortaya çıkışına çok önemli katkılar sağlamıştır. Hatta iktisat biliminin bu ekoller tarafından kurulduğuna ilişkin bir mutabakat söz konusudur. Bu nedenle liberalizmi savunan Osmanlı ekonomi politik müelliflerince iktisat (ekonomi politik) ilmiyle liberalizmin aynı şeyler olduğu yönünde zımnın bir ön kabul söz konusudur. Öte yandan İslam ve Osmanlı geleneğindeki kadim iktisat düşüncesi, liberalizm ve ekonomi politik ilminin etkisiyle hem epistemolojik açıdan hem de mahiyet itibarıyla değişime uğramıştır. Bu değişim 19. yüzyıl Osmanlı dünyasında ekonomi politığe ilişkin eserlerde açıkça görülmektedir.

Liberal düşünceye mensup Osmanlı müellifleri, o dönemde iktisadı karşılamak amacıyla kullanılan ekonomi politığın kesinlik arz eden bir bilim olduğunu düşünmüşlerdir. Buna mukabil himayeci ekolü savunanlar, liberallerle bazı ortak noktaları bulunmasına rağmen meseleye ihtiyatla yaklaşmışlar ve özellikle Alman tarihçi okulunun etkisiyle ekonomi politığın kurallarının yer ve zamana göre değişkenlik arz edebileceğini ileri sürmüşlerdir. Tanzimatla birlikte Osmanlı Devleti'nde liberal politikalar ön plana çıkarken daha sonra himayeci politikalar gündeme gelmiştir. Akabinde Cumhuriyet dönemine intikal eden bu ikilem hala güncelliğini korumaktadır.

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE
engin.cagman@marmara.edu.tr

Osmanlı dönemindeki liberal ve himayeci ekollere dair birçok araştırma yapıldığı için yazıda bu hususlarla ilgili ayrıntılara girilmemiştir. Çalışma, biri liberal diğeri himayeci iki farklı ekolün temsilcilerinden Sakızlı Ohannes Efendi'nin "Mebâdi-i İlm-i Servet-i Mîlel"i (1880) ile Musa Akyiğitzade'nin "İlm-i Servet Veyahud İlm-i İktisad" (1899) adlı eseri üzerinden her iki yazarın epistemolojik ve metodolojik yaklaşımları bağlamında bir bilim olarak iktisada bakış açılarını ele almaktadır. Bununla birlikte zaman zaman diğeri ekonomi politiklere de müracaat edilmiştir. Böylece ekonomi politik eserleri vasıtasıyla 19. yüzyıl Osmanlı dünyasında iktisat bilimine bakış açısının değişimi tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ohannes Efendi, Musa Akyiğitzade, Ekonomi Politik, İktisat, Liberalizm

Exploring Economics Through Political Economies: Musa Akyiğitzade and Ohannes Efendhi's Approach to Economics as a Science in their Treatises on Political Economy

Abstract

It is possible to say that there has been a serious culmination of literature in terms of quantity and quality on political economy works, which played an important role in the introduction of modern economics to the Ottoman world in the 19th century. Characterized by its copyright, translation or adaptation works, this literature is dominated by a liberal outlook with some exceptions. This is culminated by not only the economic situation of the Ottoman Empire and the intellectual movements in Europe, but also the approaches of writers and translators to economics.

Physiocrats and members of the Classical School, who had liberal thoughts, made significant contributions to the emergence of economics as a science. There is even a consensus that economics was founded by these schools. For this reason, there is an implicit presupposition by the Ottoman political economists who supported liberalism that economics (political economy) and liberalism are the same thing. On the other hand, the ancient economic thought in the Islamic and Ottoman traditions has changed both epistemologically and in terms of nature with the influence of liberalism and political economy. This change is clearly seen in the works on political economy in the 19th century Ottoman world.

Liberal Ottoman authors thought that political economy, which was synonymous with economics at that time, was a precise science. On the other hand, the supporters of protectionism approached the issue with caution, despite having some commonalities with liberals, and argued that the rules of political economy may vary depending on the place and time, especially with the influence of the German historian school. Following the Tanzimat reforms, the Ottoman Empire first adopted liberal policies, however, in later times protective policies gained currency. Lasting through the Republican period, this quandary of policies still maintains its relevance today.

Since many studies were conducted on liberal and protectionist schools in the Ottoman period, the details of these issues were not included in the present study. The study examines economic perspectives of the liberal Ohannes Efendhi and protectionist Musa Akyiğitzade in the context of the epistemological and

methodological approaches of both authors through their respective works of “Mebâdi-i İlm-i Servet-i Mîlel” (1880) and “İlm-i Servet Veyahud İlm-i İktisad” (1899). Moreover, other political economists were also referenced from time to time. Thus, the study discusses the change of perspective on economics in the 19th century Ottoman world through political economy works.

Keywords: Ohannes Efendhi, Musa Akyığıtzade, Political Economy, Economics, Liberalism

İlm-i Servet'ten Modern İktisat Bilimine: Türkiye'de Ekonomi ve Finans Bilimlerinin Gelişiminde Mekteb-i Mülkiye Faktörü

Resul Babaoğlu*

Özet

Osmanlı Devleti'nin klasik dönem ekonomi anlayışı, devletin gelirlerinin artırılması ve vergi sisteminde verimliliğin sağlanması şeklinde zuhur eden nizam-ı âlem düşüncesine dayanıyordu. İaşecilik ve mali-fiskalizme dayanan iktisat tasavvurundan ileri gelen nedenlerle Osmanlı Devleti'nde modern iktisadın temel ilkelerinin kök bulması için 19. yüzyılının sonlarını beklemek gerekmiştir. Osmanlı Devleti'nde modern iktisada hâkim bir entelektüel kadronun yetişmesi de bu ölçüde gecikmiştir. Osmanlı klasik ekonomi zihniyetinde mal edinme ve sermaye birikimi fikrinin değer görmemesi, yeni iktisadi fikirlere karşı bir önyargı ve kuvvetli bir direnci de beraberinde getirmiştir. 18. yüzyılda III. Selim ve II. Mahmut Dönemlerinde Batılı devletlerle kurulan yakın temas sayesinde özel mülkiyeti temel alan hukuki alt yapının gündeme gelmesi yeni bir iktisat tasavvuruna da kapı aralamıştır. Nihayet Tanzimat ve Islahat Fermanlarıyla getirilen dini ve siyasi hürriyetin ticarete de teşmil edilmesiyle liberal iktisat anlayışı ve açık ekonomi modeline zemin hazırlayan hukuki düzenlemelere hızlı bir şekilde başvurulmuştur. Osmanlı Devleti'nde üretim ilişkileri ve devletin mali yapısını da içine alan iktisadi dönüşümün tabana yayılması için dönemin aydın ve entelektüel çevrelerinde yoğun bir tercüme ve telif çalışmaları gözlenmektedir. Tanzimat'ın ilk yıllarında iktisadi bir doktrin haline getirilmek istenen liberalizmi merkeze alan Ermeni Sahak Efendi'nin İlm-i Tedbir-i Menzil adlı kitabı dönemin entelektüel merkezinde yer almış, daha sonra Ahmet Mithat Efendi ve Namık Kemal gibi aydınların himayeci ekonomiyi gündeme getiren itirazlarından sonra modern iktisat anlayışını odağa alan yoğun bir ekonomi politik gündem oluşmuştur. Bu alandaki değişim çabalarının bir ürünü olarak Mekteb-i Mülkiye başta olmak üzere İstanbul Sanayi Mektebi, Hukuk Mektebi ve Dârulfünûn'da iktisat dersleri okutulmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti'nde beşerî bilimlerin kök bulduğu kurumların başında gelen Mekteb-i Mülkiye'nin ilk ders müfredatında istihsalî servet ve yesar-ı mülk adıyla yer bulan iktisat disiplinine 1868 ders programında ise ilm-i servet adıyla

* Doç. Dr., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, İzmir/TÜRKİYE, babaogluresul@hotmail.com

rastlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Mekteb-i Mülkiye'nin yaşadığı kurumsal serüveni anlamanın aynı zamanda iktisat biliminin tarihsel gelişimine ilişkin çeşitli tespitler yapma olanağı sağlayabileceği düşünülmektedir. Osmanlı Devleti'nde modern iktisat biliminin yerleşmesi ve kurumsallaşmasında öncü rolü üstlenen Mekteb-i Mülkiye'nin öğretim kadrosundan Mehmet Şerif Efendi, Ohannes Paşa, Münif Paşa, Babanzade Şükrü ve İbrahim Fazıl Pelin gibi isimler telif etmiş oldukları eserlerle iktisat biliminin sınırlarını belirlemişler, bir yandan bu disiplini tabana yayarken diğer taraftan da Osmanlı'nın yeni iktisat tasavvurunun ufkunu çizmişlerdir. Bu çalışma kapsamında Mekteb-i Mülkiye'de okutulan iktisat dersleri ve ders kitapları tarihsel ve düşünsel bağlamı içinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Modern iktisat, Mekteb-i Mülkiye, Babanzade Şükrü, Mehmet Şerif Efendi, Tanzimat Dönemi

İlm-i Servet Turned to Modern Economic Discipline: Mekteb-i Mülkiye Factor in the Development of Economics and Financial Sciences in Turkey

Abstract

The classical period economic understanding of the Ottoman Empire was based on the idea of nizam-ı alem (rule of order), which emerged in the form of increasing the revenues of the state and ensuring efficiency in the tax system. It was necessary to wait until the end of the 19th century for the basic principles of modern economics to take root in the Ottoman Empire, due to the reasons arising from the economic concept based on subsistence and financial-fiscalism. In the Ottoman Empire, the training of an intellectual staff that dominates the modern economy was delayed to this extent. The fact that the idea of property acquisition and capital accumulation was not valued in the Ottoman classical economic mentality brought along a prejudice and strong resistance against new economic ideas. In the 18th century, during the reigns of Selim III and Mahmut II, the emergence of the legal infrastructure based on private property, thanks to the close contact with Western states, opened the door to a new economic concept. Finally, with the extension of the religious and political freedom brought by the Tanzimat and Islahat edicts to trade, legal regulations that laid the groundwork for the liberal economic understanding and open economy model were quickly applied. Intensive translation and copyright studies were observed in the intellectual and intellectual circles of the period in order to spread the economic transformation, which included the production relations and the financial structure of the state, in the Ottoman Empire. Armenian Sahak Efendi's book *İlm-i Tedbir-i Menzil* centering on liberalism, which was desired to be made into an economic doctrine in the first years of the Tanzimat, was at the intellectual center of the period. Later, after the objections of intellectuals such as Ahmet Mithat Efendi and Namık Kemal, which brought the patronage economy to the agenda, an intense political economy agenda was formed that focused on the understanding of modern economics. As a product of the efforts for change in this area, economics courses started to be taught in Istanbul Industry School of Law and Darulfünun, especially in the Mekteb-i Mülkiye. In the first course curriculum of Mekteb-i Mülkiye, which was one of the institutions where humanities took root in the Ottoman Empire, the discipline of economics, which took place under the name of *istihsali servet* and *yesar-ı mülk* is found in the 1868 curriculum under the

name of ilm-i servet. From this point of view, it is thought that understanding the institutional adventure of Mekteb-i Mülkiye can also provide the opportunity to make various determinations about the historical development of economics. Names such as Mehmet Şerif Efendi, Ohannes Pasha, Münif Pasha, Babanzade Şükrü and İbrahim Fazıl Pelin from the teaching staff of the Mekteb-i Mülkiye, which played a leading role in the establishment and institutionalization of modern economics in the Ottoman Empire, determined the boundaries of economics with the works they wrote. While spreading this discipline to the base, on the other hand, they drew the horizon of the Ottoman's new economic vision. Within the scope of this study, economics courses and textbooks taught in Mekteb-i Mülkiye were evaluated in their historical and intellectual context.

Keywords: Modern Economics, Mekteb-i Mülkiye, Babanzade Şükrü, Mehmet Şerif Efendi, Tanzimat Reform Era

İstikbal Gazetesine Göre İzmir İktisat Kongresi

Uğur Üçüncü*

Özet

17 Şubat 1923-4 Mart 1923 tarihlerinde İzmir'de toplanan Birinci İktisat Kongresi'nde, askerî zaferlerin ardından Türkiye'nin ekonomik meseleleri tartışıldı, iktisadi hedefleri belirlendi. Devletin en üst yöneticilerinin öncülüğünde ekonomi alanında çok önemli kararlar alındı. Lozan Konferansı'nın sekteye uğradığı bir zamanda gerçekleşen bu kongrede sadece Türkiye'deki iktisadi hayatın canlandırılması değil aynı zamanda İtilaf Devletleri temsilcilerine de önemli bir mesaj verilmesi hedeflendi: Ekonomik açıdan da tam bağımsız bir Türkiye.

Türkiye'nin iktisadi hedeflerinin belirlendiği bu önemli kongre bütün yurttan yakın takip edildi. Vatanın bu yerlerinden biri de Trabzon'dur. Millî Mücadele yıllarında farklı fraksiyonların bulunduğu Trabzon'da, kongre sürecine bakışın tespiti oldukça önemlidir. İzmir İktisat Kongresi süreci Trabzon kamuoyunda en öne çıkan İstikbal gazetesinde takip edilebilmektedir. İstikbal gazetesi, kongre öncesindeki, sırasındaki ve sonrasındaki gelişmeleri Trabzon kamuoyuna taşıdı. Gazetede kongreye dair değerlendirme yazıları da kaleme alındı. Gazete Trabzon kamuoyuna, kongrenin Türk ekonomisinin geleceğine büyük bir umut olacağını, bu nedenle büyük bir gayretle desteklenmesi gerekliliği algısını oluşturmaya yardım etti. Böylece İzmir İktisat Kongresi'nin ve kararlarının bölgede tanınması ve yayılmasına katkı sağladı.

Bu çalışmada, İstikbal gazetesi vasıtasıyla İzmir İktisat Kongresi sürecine bakış, yapılan değerlendirmeler, Trabzon kamuoyunun yönlendirilme çabaları ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Trabzon, İzmir İktisat Kongresi, İstikbal Gazetesi

* Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, Trabzon/TÜRKİYE, uucuncu@ktu.edu.tr

İzmir Economy Congress According to İstikbal Newspaper

Abstract

After the military victories, the economic issues of Turkey were discussed and its economic aims were determined at the First Economics Congress, which was held in İzmir between 17 February 1923 and 4 March 1923. Very important decisions were taken in the field of economy under the leadership of the highest administrators of the state. In this Congress, which took place at a time when the Lausanne Conference was interrupted, it was aimed not only to revive the economic life in Turkey, but also to give an important message to the representatives of the Entente States: Economically, it is a fully independent Turkey.

This important Congress, in which Turkey's economic aims were determined, was followed closely throughout the country. One of these places of the country is Trabzon. It is very important to determine the perspective of the congress process in Trabzon, where there were different factions during the years of the National Struggle. The process of the İzmir Economics Congress can be followed in the İstikbal newspaper, which is the most prominent among the Trabzon public opinion. İstikbal newspaper carried the developments before, during and after the congress to the Trabzon public. Evaluation articles about the congress were also written in the newspaper. The newspaper helped create the perception of the Trabzon public that the congress would be a great hope for the future of the Turkish economy, and therefore it should be supported with great effort. Thus, it contributed to the recognition and dissemination of the İzmir Economic Congress and its decisions in the region.

The view of the İzmir Economy Congress process, the evaluations, and the efforts of the Trabzon public opinion will be revealed through the İstikbal newspaper in this study,

Keywords: Trabzon, İzmir Economics Congress, İstikbal Newspaper

İzmir İktisat Kongresi Nazmi Çekli Resim Sergisi

Celal Öcal*

Özet

Cumhuriyet Dönemi iktisat tarihimizin başlangıcı, Atatürk'ün düzenlediği İzmir İktisat Kongresi'dir. Atatürk İzmir İktisat Kongresi'nin daha ilgi çekici olması için okul ve silah arkadaşı ressam Nazmi Çekli'den kongre sırasında bir resim sergisi açmasını istemiştir. Nazmi Çekli hemen çalışmaya başlamış, İzmir İktisat Kongresi için özel olarak "Çal'da Büyük Resmi Geçit" tablosunu yapmıştır. Bu tabloda Atatürk'e de yer vermiştir. 17 Şubat 1923 günü Kongre ile açılan resim sergisi çok beğenilmiş, Atatürk silah arkadaşının elini sıkmıştır. Nazmi Çekli, İzmir İktisat Kongresi Gümüş Madalyasıyla ödüllendirilmiş ve bu tablo Çankaya'ya alınmıştır. Atatürk'ün bu konuda uzak görüşü Türk resim sanatına yeni eserler kazandırmış, kongreye renk katmıştır. İzmir İktisat Kongresi ile açılan Nazmi ÇEKİLİ Resim Sergisi 17 Şubat 1923 Türkiye Cumhuriyeti'mizde İzmir'de, Türkiye'de açılan ilk sergi olarak tarihe geçmiştir.

Mahmut Esat Bozkurt'un Mezarını Ziyaret:

İstiklal Savaşımıza bilfiil katılmış olması yanında, dönemin İktisat Bakanı olan Mahmut Esat Bozkurt İzmir İktisat Kongresi'nde de büyük bir emek sergilemiştir. Lotus-Bozkurt davasında Fransa'ya karşı Türkiye'nin haklarını savunarak Lahey'de dava kazanması yurttan büyük sevinç ve memnuniyetle karşılanmış, dönemin meşhur şairlerinden Mithat Cemal Kuntay, "Lahey Zaferi" şiirini ona ithaf etmiştir. Mahmut Esat Bozkurt 21 Aralık 1942 günü İstanbul'da vefat etmiş, cenazesi Kuşadası'na getirilmiş mezar taşına Mithat Cemal Kuntay'ın "Lahey Zaferi" şiirinin son bölümü yazılmıştır.

Tebliğimiz: Türkiye Cumhuriyeti'mizde İzmir'de, Türkiye'de açılan ilk resim sergisinin varlığını, tarihini ve sanatçısını ortaya çıkartmakta, Mahmut Esat Bozkurt'un mezarının yerini kamuoyuna duyurmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nazmi Çekli, Mahmut Esat Bozkurt, İzmir İktisat Kongresi, Resim Sergisi

* Türk Dünyası Kültür ve İnsan Hakları Derneği, İzmir/TÜRKİYE, turkdunyasihaklari@yahoo.com

İzmir Congress of Economics Nazmi Çekli Painting Exhibition

Abstract

The beginning of our republican economic history is the İzmir Economy Congress organized by Atatürk. To make the İzmir Economics Congress more interesting, Atatürk asked his schoolmate and brother-in-arms painter Nazmi Çekli to open an art exhibition during the congress. Nazmi Çekli started working right away and made the painting “Great parade in Çal”, especially for the İzmir Economics Congress. He also included Atatürk in this painting. The painting exhibition, which was opened with the Congress on February 17, 1923, was highly appreciated, and Atatürk shook his brother-in-arms’ hand. Nazmi Çekli was awarded the İzmir Economics Congress Silver Medal and this painting was taken to Çankaya. Atatürk’s distant view on this issue brought new works to the Turkish art of painting and added color to the congress. Nazmi Çekli painting exhibition, which was opened with the Izmir Economy Congress, went down in history as the first exhibition opened in Turkey, in Izmir, on February 17, 1923, in the Republic of Turkey.

Visiting Mahmut Esat Bozkurt’s Grave:

In addition to his active participation in our War of Independence, Mahmut Esat Bozkurt, who was the Minister of Economy at the time, also displayed a great effort at the Izmir Economics Congress. Defending Turkey’s rights against France in the Lotus-Bozkurt case, winning the case in The Hague was met with great joy and satisfaction at home, and Mithat Cemal Kuntay, one of the famous poets of the period, dedicated the poem The Hague Victory to him. Mahmut Esat Bozkurt passed away on December 21, 1942, in Istanbul, and the last part of Mithat Cemal Kuntay’s The Hague Victory poem was written on his tombstone, which was brought to Kuşadası.

Our Communiqué: It reveals the existence, history, and artist of the first painting exhibition opened in Izmir, Turkey in the Republic of Turkey, and announces the location of Mahmut Esat Bozkurt’s grave to the public.

Keywords: Nazmi Çekli, Mahmut Esat Bozkurt, İzmir Economics Congress, Painting Exhibition

Kongredeki Muzika

Ersin Antep*

Özet

İzmir'in Yunan işgalinden kurtulacağını öngören, İstanbul'daki ecnebi iş insanları; o gün orada olup kutlamalarda yer almak maksadıyla Bahriye'den bir gemi kiraladılar. Tahsis edilen Ertuğrul Gemisi; orkestrasının da bulunduğu halde İzmir'e geldi. Kurtuluş coşkısına büyük katkı sağlayan, İstanbul'dan gelen ve İhsan Murad'ın yönetiminde büyük beğeni toplayan Ertuğrul Muzikası; Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın da dikkatini çekti. Seslendirdiği eserlerle halkın sevgisine mazhar olan Ertuğrul Orkestrası'nı Büyük Önder, İzmir'de bulunduğu dönemde makamının uhdesinde kimi törenlerde de görevlendirdi. İzmir'de uzun süre kaldığı, İktisat Kongresi'nde marş çaldığı bildirilen orkestranın önceki yılları, sonrasında cumhuriyet başkentine uzanan akıbeti değerlendirilecek.

Anahtar Kelimeler: İktisat Kongresi, İzmir'in İşgali, İzmir'in Kurtuluşu, Muzika, Orkestra, Marş

* Uzman Müzikolog, İstanbul/TÜRKİYE, ersin@muzikoloji.org

Orchestra at Congress

Abstract

Foreign business people in Istanbul who predict that Izmir will be freed from the Greek occupation; They chartered a ship from Bahriye (The Navy) in order to be there that day and take part in the celebrations. The orchestra of the allocated Ertuğrul Ship (Frigate) also arrived in Izmir as it is located. The orchestra of the allocated Ertuğrul Frigate also arrived in Izmir as it is located. Ertuğrul Orchestra, which made a great contribution to the celebration of independence, came from Istanbul and received great acclaim under the direction (conductorship) of İhsan Murad; It also attracted the attention of Gazi Mustafa Kemal Pasha. The Great Leader commissioned the Ertuğrul Orchestra, which won the love of the people with the works it performed, in some ceremonies under the responsibility of his office during his stay in İzmir. The previous years of the orchestra, which was reported to have stayed in Izmir for a long time and played the anthem at the Economics Congress, and then its fate extending to the Capital of the Republic will be evaluated.

Keywords: İzmir Economics Congress, Occupation of İzmir, Liberation of İzmir, Orchestra, Anthem

Selçuklu ve Memlûklerin Doğu Akdeniz Ekonomi Politikğinde Kıbrıs'a Dair Tespitler (13-14. Yüzyıllar)

Altan Çetin*

Özet

Türklerin Türkistan'dan Doğu Akdeniz'e doğru süren hareketleri sırasında İslam dinini kabulü sonrası kurulan İslamî devir Türk devletleri Doğu Akdeniz coğrafyasında etkin güç olarak ortaya çıktılar. Anadolu, Suriye ve Mısır merkezli olarak ortaya çıkan bu yapılarda Türkler muhtelif devletler kurarak bölgenin siyasi, sosyal ve ekonomik hayatında etkili oldular. Türkistan ile Doğu Akdeniz arasında yakın şarkta Selçukluların kurduğu düzen iki ana hat üzerinde batıya doğru genişledi. Bunlardan biri ileride Türkiye olarak anılacak olan Anadolu diğer ise ed-Devlet'ut-Türkiye'nin kuruluşu Mısır-Suriye sahasıdır. Selçukluların siyasi ve kültürel etkisinde gelişen süreçler sonucunda oluşan Türkiye Selçukluları ve Mısır Türkiye Devlet/Memlûkler Doğu Akdeniz'de Türk siyasi, sosyal ve iktisadi hayatı adına medeni bir düzen kurmuşlar ve Doğu Akdeniz'deki harici güçlere bölgeyi geçilmez bir yer haline getirmişlerdir. Selçukluların ekonomi politikleri içerisinde Kıbrıs Adası Anadolu'nun dünya ticaretine açılması, Avrupa ile kurulacak ilişkilerin geliştirilmesi ve doğu batı ticaretinde merkezi rol kazandırılmak istenen Türkiye'nin iktisadi gelişmesi için buradaki siyasi güçlerle kimi zaman askeri kimi vakit de diplomasi yoluyla ekonomik ilişkilerin sürdürülmesi ve korunması şeklinde gerçekleşmiştir. Türkler yeniden Anadolu'yu dünya ticaretinin parçası yaparken Kıbrıs'ta yer alan ve esasında düşmanca niyetler ile Selçuklulara bakan güçlere karşı ekonomi politiklerini yürütmek adına yukarı anlatılan seyir içerisinde ilişkilerini gerçekleştirmişlerdir. Kıbrıs Adası Memlûklerin Doğu Akdeniz ticaretinde bir imkân ve tehdit olarak yer almıştır. Kıbrıs Memlûk ekonomi politikleri için tehdit oluşturan bir imkân olarak görülmektedir. Bura üzerinden Avrupa ile sürdürülen ticaret yine burası tarafından tehdit edildiğinden ilişkiler bir diplomasi ve savaş geriliminde devam etmiştir. Memlûklerin Doğu Akdeniz'de ilk ticari alakaları Zahir Baybars devrinde başlamıştı. İskenderiye şehri, zamanın en büyük ticari merkezlerinden biriydi. Uzak şarkın filfil, zencefil ve baharatları, bu şehir limanlarından Avrupa'ya taşınırdı. Şehir çok zengin bir harici ticaret hayatına sahipti. İskenderiye, Dimyat ve Reşit şehirlerinde Venedik, Ceneviz ve Piza şehir Cumhuriyetleri'nin

* Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskişehir/TÜRKİYE, altanoides@yahoo.com

konsoloslukları vardı. Memlûkler devrinde iktisadi ilişkilerde Dimyat Limanı, Kıbrıs ve Türkiye'den gelen malların yanaştığı bir liman durumunda idi.

Anahtar Kelimeler: Selçuklular, Memlûkler, Doğu Akdeniz, Kıbrıs, Ekonomi Politikaları, 13-14. Yüzyıllar

Evaluations of Cyprus in the Eastern Mediterranean Political Economy of Seljuks and Mamluks (13th-14th Centuries)

Abstract

During the movements of the Turks from Turkestan to the Eastern Mediterranean, the Islamic era Turkish states, which were established after accepting the religion of Islam, emerged as an effective power in the Eastern Mediterranean geography. In these structures that emerged as Anatolia, Syria and Egypt centered, Turks established various states and became effective in the political, social and economic life of the region. The order established by the Seljuks in the Near East between Turkestan and the Eastern Mediterranean expanded westward on two main lines. One of them is Anatolia, which will be Turkey, and the other is the Egypt-Syria fields where ad-Dawla at-Turkiyya will be established. The Turkish Seljuks and the Egyptian Turkish State/Mamluks, which were formed as a result of the processes developed under the political and cultural influence of the Seljuks, established a civil order in the name of Turkish political, social and economic life in the Eastern Mediterranean and made the region an impassable place for external powers in the Eastern Mediterranean. In the economic policy of the Seljuks, the opening of the island of Cyprus Anatolia to world trade, the development of relations with Europe and the economic development of Turkey, which was wanted to gain a central role in east-west trade, was realized as the continuation and protection of economic relations with the political forces here, sometimes through military and sometimes diplomacy. While the Turks were making Anatolia a part of the world trade once again, they carried out their relations in the course described above in order to carry out their economic policies against the forces in Cyprus, which were actually hostile to the Seljuks. Cyprus Island has taken place as an opportunity and a threat in the Eastern Mediterranean trade of the Mamluks. Cyprus is seen as a threat to Mamluk political economy. Since the trade with Europe over here was also threatened by this place, the relations continued in a tension of diplomacy and war. The first commercial interests of the Mamluks in the Eastern Mediterranean began during the reign of Zahir Baybars. The city of Alexandria was one of the largest commercial centers of the time. From these city ports, elephant, ginger, and spices from the far east were transported to Europe. The city had a very rich foreign trade life. In the cities of Alexandria, Damietta and Rashit, there were consulates of the Republics of Venice, Genoa and Pisa. During the

Mamluks period, the port of Dimyat in economic relations was a port where goods from Cyprus and Turkey docked.

Keywords: Seljuks, Mamluks, East Mediterranean, Cyprus, Economic Policies, 13-14th Centuries

Ahmedî-i Germiyânî'nin *Mirkâtu'l-edeb* İsimli Eserinde Müzâraa'nın Mahiyeti Hakkında Yaptığı Açıklama

Ali Temizel*

Özet

Bilindiği üzere Müzâraa kelimesi zirai ortaklık anlamında kullanılan fikhî bir terimdir. Ahmedî (735/1334-5 – 815/1412-3) on dördüncü yüz yılın ikinci yarısından itibaren Germiyanoğulları, Aydınogulları ve Osmanlı saray ve çevrelerinde yaşamıştır. Ahmedî, *Mirkâtu'l-edeb* isimli eserinin sonundaki bölümlerden ve diğer eserlerinden anlaşılacağı üzere kendisi edebiyat, tıp, astronomi, astroloji, felsefe, mitoloji, metalürji, matematik, dilbilgisi, lügat, tarih ve fıkıh gibi ilimlere sahip bir muallim, bir devlet adamı ve bir Anadolu münevveridir. Elimizdeki bilgilere göre Ahmedî'nin on bir eseri bulunmaktadır. Bu eserlerden yedi tanesi Türkçedir ve dört tanesi Farsçadır. Bu Farsça eserlerden birisi *Mirkâtu'l-edeb*'dir. Arapça-Farsça manzum lügat olan bu eserin sonunda o günün münevverinin bilmesi gereken tıp, matematik, astronomi, astroloji, fıkıh gibi temel yirmi iki konu manzum olarak yer almaktadır.

Ahmedî'nin yaşadığı Anadolu Türk birliğinin kurulmaya çalışıldığı bir dönemdir. Böyle bir dönemde o günün münevver ve yönetici insanların tarımsal ortaklığın bir hukuka dayandırılmasının gerektiğini ortaya koyması büyük bir önem arz etmektedir. Zira tarımsal ortaklıkta adaletsizliğin önüne geçmek ve verimi artırmak için iş gücünün, arazinin, iş araç ve gerecinin ve tohumun kimler tarafından temin edileceğinin belirlenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada Ahmedî, hayatı ve eserleri hakkında bilgi verildikten sonra kendisinin *Mirkâtu'l-edeb* isimli Arapça-Farsça manzum eseri hakkında daha detaylı açıklama yapılacaktır. Zira bu eserin sonunda yer alan fıkıhla ilgili konulardan birisi de Müzâraa'da Caiz ve Caiz Olmamanın Mahiyeti hakkında söylediği tamamen kısaltmalarla açıkladığı dört Farsça beyit bulunmaktadır. Önce bu Farsça beyitler verilecektir. Arkasından bu Farsça beyitler bazı açıklamalarla Türkçeye tercüme edilecektir. Daha sonra müzâraa konusu ile ilgili Osmanlı döneminde hukuka konu olan bir olay, "Zirâî Ortaklık Anlaşmazlığı Da'vası" başlığı altında Kadı Şeriye Sicillerinden bir örnek dava da sunulacaktır.

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü, Konya/TÜRKİYE, temizel46@yahoo.com

Bu bildiriden amaç, insanın var olduğu günden beri temel ihtiyacı olan tahılın üretilmesinde tarımsal ortaklığın Osmanlı döneminde Anadolu coğrafyasında nasıl bir hukuki bir zemine inşa edildiğini ve bu hukuk bilgisinin nasıl öğretildiğini günümüzün ilgili çevrelerine ve bilim dünyasına hatırlatmaktır. Zira bu konunun iktisat tarihi ve tarım ortaklığı hukuku bakımından da önemli olduğu aşikardır.

Anahtar Kelimeler: Ahmedî, Zirai Ortaklık, Müzâraa, Ticaret Hukuku, Borçlar Kanunu, *Mirkâtü'l-Edeb*

Ahmedî-i Germiyânî's Description About the Significance of Collectivization of Agriculture in His Work *Mirkâtu'l-edeb*

Abstract

As it is known, word of “Müzâraa” is an Islamic law notion that means collectivization of agriculture. Ahmedî (735/1334-5 – 815/1412-3) has lived since the second half of the 14th century, around the Germiyanoğulları, the Aydınoğulları, and the Ottomans. As it can be seen from the chapters at the end of the Ahmadi's work *Mirkatu'l-edeb* and other works, he is a master, a statesman and an Anatolian intellectual in the field of such as literature, medicine, astronomy, astrology, philosophy, mythology, metallurgy, mathematics, grammar, lexicology, history, and Islamic law. According to the information we have, there are eleven works of Ahmadi. Seven of these studies are in Turkish, and four of them are in Persian. *Mirkâtu'l-edeb* is the one of the work in Persian. This work is an Arabic-Persian poetic dictionary. At the end of this work, the basic twenty-two topics are included poetically, should be known by the intellectuals of that era such as medicine, mathematics, astronomy, astrology, Islamic law.

The era when Ahmedî lived is a period the Anatolian Turkish union had trying to be established. In such a period, it is of great importance to put forwarded establishing the agricultural partnership should be based on the law by the intellectuals and the governors of that era. Yet, in order to prevent injustice in agricultural partnership and increase yields, it is necessary to determine who will provide labor, land, tools and equipment, as well as seeds.

Mirkatu'l-edeb, Arabic-Persian poetic work, will be explained in more detail in this study after providing information about Ahmadi, his life and works. However, at the end of this work, there are four Persian couplets that described abbreviate about importance of being appropriate for the Islamic law of collectivization of agriculture. First of all, these Persian couplets will be given. Then, these Persian couplets will be translated in Turkish with explanations. Finally, a sample case from the Kadi Sharia Records will also be presented under the title of “The Collectivization of Agriculture Dispute Resolution”, an event that was the subject of law in the Ottoman period related to the subject of the collectivization of agriculture.

The purpose of this work is remind the relevant network and scientific world of today, how the collectivization of agriculture in the production of grain, which has been

the main need of humankind since the day it existed, was improved on a legal basis in the geography of Anatolia during the Ottoman era and how this legal knowledge was taught. Nonetheless, it is obvious that this issue is also important in terms of economic history and agricultural partnership law.

Keywords: Ahmedî, Agricultural Partnership-Collectivization of Agriculture, Müzâraa, Commercial Law, Law of Obligations, *Mirkâtu'l-Edeb*

İlhanlılar Devrinde İkta

Alican Kirişoğlu*

Özet

Hükümdar tarafından işletim hakkının hükümdarın ailesinden, ümera içerisinde veya herhangi sebeple uygun gördüğü bir başka şahsa devredildiği devlete ait başta arazi olmak üzere maden ocakları gibi taşınmazların tümüne ikta denilmiştir. İkta düzeni, muhtelif devletlerin yöneticileri tarafından oldukça faydalı bulunduğu için sıklıkla farklı dönemlerde uygulanmıştır. Bu sistem ile devletin ve hükümdarın bir taraftan merkezi otoritesi artarken diğer taraftan topraktan elde edilen gelirlerle hazineye kaynak sağlanmış ayrıca askeri giderler karşılanmış ve araziler ekilerek mamur hale getirilmiştir. İran bölgesinde bu uygulamanın ilk örneklerine Sasaniler döneminde tesadüf etmekle birlikte İslâm'ın yayılması ve ilk Türk İslam devletlerinin İran sahasını yönetmeye başlamasıyla uzun süre sözü edilen toprak rejiminin gelişerek uygulanmaya devam edildiğini görmekteyiz. XIII. yüzyılda Moğolların İran ve Azerbaycan bölgelerini hâkimiyet altına almalarıyla iktisadi açıdan büyük bir düzensizlik ortaya çıkmıştır. Bozulan iktisadi yapıya karşı çeşitli alanlarda İlhanlı hükümdarlarının atadığı devlet memurlarının bazı girişimleri olsa da bunlar ya sonuçsuz kalmış ya da alınan müspet neticeler sürdürülebilir olamamıştır. İlhanlılar devrinde Gâzân Han öncesinde ikta sisteminin uygulandığı anlaşılacakla birlikte bozulan iktisadi yapıya karşı adı geçen hükümdarın tahta çıkmasıyla köklü bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu vesileyle İlhanlı elit sınıfının kötü mali politikaları neticesinde süregelen gelirlerdeki düşüşün önüne geçilmeye çalışılmış diğer taraftan askeri harcamaların karşılanabilmesi amaçlanmıştır. Gâzân Han'ın ortaya koymuş olduğu bu reform onun halefleri tarafından da sürdürülmeye çalışılmış ancak son İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han'ın vefatı üzerine İran coğrafyasında bazı ikta sahiplerinin mahalli hanedanlıklar kurduğunu ve bu doğrultuda devletin merkezi otoritesinin kâmilten dağıldığını görmekteyiz. Bu çalışmada konunun daha iyi anlaşılabilmesi için ilk önce ikta düzeninin tarihi süreç içerisinde genel tekâmülünden kısaca bahsedilmiştir. Ardından çağdaş kaynaklar ve çeşitli araştırma eserler rehberliğinde, devrin ekonomik konjonktürü göz önüne alınarak İlhanlı Devleti'nde ikta düzeninin uygulanış yöntem ve esaslarının incelenmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İlhanlı Devleti, İkta Sistemi, İlhanlı Ekonomisi

* Doktorant, Süleyman Demirel Üniversitesi, Tarih Bilim Dalı, Orta Çağ Tarihi Ana Bilim Dalı, Isparta/TÜRKİYE, alicankirisoglu@hotmail.com

Iqtā' in the Ilkhanate Period

Abstract

Iqtā' refers to all immovable properties belonging to the state, particularly land and mines whose privilege of use was granted by the ruler to another person from the ruler's family, an army official, or someone he deemed appropriate for any other reason. The system of Iqtā' was frequently used throughout various periods as the rulers of several states found it to be of great value. It increased the state's and the ruler's centralized authority, provided resources for the treasury, allowed for the payment of military expenses, and made the lands more productive through cultivation. While the first examples of this practice in Iranian territory can be found during the Sasanian period, this land regime was developed and practiced for a very long time as Islam spread and the first Turkish Islamic states began to rule the Iranian region. In the 13th century, the Mongol conquests of Iran and Azerbaijan caused a great economic disarray. Although there were some initiatives of the state officials appointed by the Ilkhanate rulers in various fields against the deteriorating economic structure, either they were ineffective or the positive outcomes obtained were short-lived. The system of Iqtā' is known to have been implemented in the Ilkhanid period before Ghazan Khan, and yet it was only after his ascension to the throne that a drastic reform was performed to handle the declining economic structure, which aimed both to overcome the ongoing drop in revenues as a result of the poor fiscal policies of the Ilkhanid elite and to meet military expenditures. The successors of Ghazan Khan strove to continue the reform he had introduced, but upon the death of the last Ilkhanid ruler Abu Said Bahadır Khan, some iqtā' holders in Iranian territory established local dynasties and the central authority of the state was completely disintegrated. This study, firstly, mentioned the general evolution of the Iqtā' system in the historical process briefly to help readers better understand the topic. Afterwards, considering the economic conjuncture of the period, the methods and principles of the implementation of Iqtā' system in the Ilkhanid State were investigated with the aid of contemporary sources and numerous research works.

Keywords: Ilkhanid State, Iqtā' System, Ilkhanid Economy

Osmanlı Ekonomisinde Bir Finansman Modeli: Mudarebe (16, 17 ve 18. Yüzyıllar)

Çiğdem Gürsoy*

Özet

Dünyada deniz taşımacılığının, coğrafi keşiflerin ve bunlara bağlı olarak ticaretin geliştiği yıllarda finansal araçların giderek çeşitlendiği, nakit kullanımının arttığı bilinmektedir. Piyasalarda zaman içinde görünen değişim ve dönüşüm Osmanlı'da da karşılık bulmuştur. Bahsi geçen yıllarda Osmanlı'da istiğlal, muamele-i şeriyye, mudarebe gibi finansal araçlar ile birlikte nakdi ekonominin yaygınlaştığı görülmektedir. Para vakıflarının 16. yüzyıldan itibaren artması piyasalara katkı sağlayan bir diğer unsurdur. Dahası, Osmanlı'nın iktisadi zihniyetinden kaynaklı elde para tutulmaması tavsiyeleri de çarşı-pazar işleyişini canlı tutan önemli bir etken olarak görülmektedir. Bu sayede toplumun sadece üst gelir grubu değil mütevazı kesiminin de piyasalara destek vermesinin önü açılmıştır. İstanbul Kadı Sicillerinde bahsi geçen finansal araçlar hakkında sayıca fazla ve zengin içerikli veri bulmak mümkündür. Son yıllarda yapılan araştırmalarda para vakıfları işletmeleri üzerinden istiğlal ve muamele-i şeriyye usulleri sıklıkla ele alındığı için bu çalışmada, ticarete yaygın olarak kullanılan bir diğer finansman aracı mudarebe ortaklıklarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Hedef doğrultusunda ağırlıklı olarak 16, 17. yüzyıl ile 18. yüzyılın başlarındaki mudarebe uygulama örnekleri incelenerek; ortaklık payları ve süresi, verilen meblağlar, para birimleri, kâr oranları, rehin mallar varsa kefiller, anlaşmazlıklar ve nasıl sulh olunduğu araştırılmıştır. Uygulama örneklerinin fetva kitaplarındaki karşılıklarına bakılarak teori ve pratikteki uyum karşılaştırılmıştır. Ayrıca hüccet kayıtlarında ortakların iş kolları ve mal ticaretinin detayları hakkında bilgiler de bulunmaktadır. Dahası bahsi geçen hüccetlerde mudarebe anlaşmalarının terekelerdeki varlığı, ortaklıkların vefat halinde son bulmayarak borç-alacak ilişkisinin mirasçılar ve vasileri yoluyla devam ettiği de kayıtlıdır. Neticede araştırma dönemi boyunca Osmanlı ticari hayatında din, cinsiyet, medeni durum, refah seviyesi ve meslek ayırt etmeden toplumun her kesiminin nakitlerini değerlendirebildiği tespit edilmiştir. Devletin de mahkemeler yolu ile sürece dahil olarak davaları çözüme ulaştırmak ve tarafları sulh yapabilmek adına çaba sarf ettiği örneklendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Ticaret, Finansman, Mudarebe

* Doç. Dr., İstinye Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bölümler Fakültesi, Ekonomi Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, gursoycigdem@gmail.com

A Finance Model in the Ottoman Economy: Mudaraba (16th, 17th and 18th Centuries)

Abstract

It is known that in the years when maritime transportation, geographical discoveries and trade developed in the world, financial instruments diversified and the use of cash increased. The change and transformation that appeared in the markets over time also found a response in the Ottoman. In the aforementioned years, it is seen that the cash economy became widespread in the Ottoman, together with financial instruments such as istiglal, mualemele-i seriyye and mudaraba. The increase in cash waqfs since the 16th century is another factor that contributes to the markets. Moreover, the advice not to keep money, stemming from the economic mentality of the Ottoman, is seen as an important factor that keeps the bazaar-market functioning alive. This paved the way for not only the upper income group but also the humble segment of the society to support the markets. It is possible to find numerous and rich data about the financial instruments mentioned in the Istanbul Kadi Records. In this study, it is aimed to examine mudaraba partnerships, another financing tool that is widely used in trade, since in recent years, the methods of istiglal and muamele-i seriyye have been frequently discussed over cash waqfs enterprises.

In line with the target, by examining the mudaraba practice examples mainly in the 16. - 17th and the beginning of 18th century, partnership shares and duration, amounts given, currencies, profit rates, guarantors – if there are pledged goods –, disputes and how to reach a settlement were investigated. By looking at the equivalents of the application examples in the Fatwa books, the harmony in theory and practice was compared. In addition, there is information about the business lines of the partners and the details of the goods trade in the hujjat records. Moreover, it is recorded in the above-mentioned hujjats that the existence of mudaraba agreements in the estates, that the partnerships do not end in the event of death, and that the debt-credit relationship continues through heirs and trustees. As a result, throughout the research period, it has been determined that all segments of the society can evaluate their cash, regardless of religion, gender, marital status, welfare level, and occupation in the Ottoman commercial life. It has been exemplified that the state, by being involved in the process through the courts, makes efforts to resolve cases and reconcile the parties.

Keywords: Ottoman, Trade, Financing, Mudaraba

Modern Osmanlı Bahriyesinde Tedarik Sözleşmeleri

Funda Songur*

Cafer Çiftçi**

Özet

Modern donanmalar çağıyla birlikte gelişen gemi inşa ve donanım sistemleri Osmanlı bahriyesi için de geçerli olmuş, özellikle Sultan Abdülaziz devrinden itibaren modern sistemlere sahip gemiler Osmanlı donanmasında artmaya başlamıştı. Yelkenli dönemlerden farklılaşan bu yeni sistem içerisindeki lojistik talepler ayrı tedarik yöntemlerini gerektirince bahriyede satın alma alışkanlıkları da değişiklik gösterdi. Bu değişim, modern dönemlerde imzalanan tedarik sözleşmelerinde ve tedarik yöntemlerinde de görülmeye başlandı. Zira Osmanlı bahriye lojistiği sistemi içinde kurumsal üretimin yanında yerli ve yabancı müteahhitler üzerinden elde edilen her türlü gıda ve eşya ile hammadde, belirli sözleşmeler dahilinde satın alınmaktaydı. Bu çalışmada Osmanlı bahriyesinde takip edilen tedarik yöntemleri ve bu kapsamda gerçekleştirilen tedarik sözleşmeleri incelenmiş, böylece Bahriye Nezâreti ile tedarikçiler arasında yapılan sözleşmelerin nasıl bir süreçle başlatıldığı ve devam ettirildiği ortaya çıkarılmıştır. Arşiv belgeleri ve dönemin kanunnameleri ışığında yapılan bu çalışmanın, yakınçağ Osmanlı denizcilik tarihi ile iktisat tarihi sahalarına katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Bahriyesi, İkmal, Tedarik, Lojistik, Satın Alma Sözleşmesi, Müteahhit, Tedarikçi

* Dr. Öğr. Üyesi, Piri Reis Üniversitesi, Denizcilik Meslek Yüksekokulu, Lojistik Programı, İstanbul/TÜRKİYE, songurfunda@gmail.com

** Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı, Bursa/TÜRKİYE, cafer1@uludag.edu.tr

Supply Contracts in the Modern Ottoman Navy

Abstract

A major transformation process was started in ship equipment and construction systems in the beginning of the modernised naval era. The Ottoman Navy was also subject to a similar transformation, and especially since the reign of Sultan Abdulaziz, ships with modern systems began to take charge in the Ottoman navy. Purchasing systems in the navy changed as the logistics demands within this new system, which differed from the sailing eras, required separate supplying methods. This change was therefore started to be seen in the supply contracts and supply methods in modern times. In the Ottoman naval logistics system, besides institutional production, all kinds of food, goods and raw materials supplied through local and foreign contractors were purchased within certain contracts. In this study, the supply methods followed in the Ottoman navy and the supply contracts executed in this context are examined, thus, how the contracts initiated, signed, and continued between the Ministry of Navy and the suppliers is revealed. This study, which is carried out in the light of archival documents and naval laws of the period, is expected to contribute to the fields of contemporary Ottoman maritime history and economic history.

Keywords: Ottoman Navy, Supply, Logistics, Purchasing Agreement, Contract, Contractor, Supplier

Osmanlı Taşra Belediyelerinde Mali Kriz: Tabip Maaşlarının Ödenme Sorunları

Serhat Aras Tuna*

Özet

Tanzimat Dönemi kalkınma planları dahilinde ortaya çıkan modern belediyeler, kentlerin birçok ihtiyacını karşılamakla mükellef tutulmuştu. Bunlardan biri de Belediye Tabipliği adı altında verilen sağlık hizmetidir. 1861’de yayımlanan *Tebabet-i Belediye İcrasına Dair Nizamname* sağlık hizmetlerinin vilayet merkezi dışında kalan yerlere kadar götürülmesini amaçlamıştır. 1864 ve 1867 Vilayet Nizamnameleriyle de belediyeler taşrada yaygınlaştırılmıştır. 1871’de ise *İdare-i Umumiye-i Tıbbiye Nizamnamesi* çıkarılmış ve Belediye Tabipliği uygulamasına yönelik detaylara yer verilmiştir. Buna göre belediye tabipleri halk sağlığının korunması, salgın ve bulaşıcı hastalıklarla mücadele ve adli tabiplik gibi işlerle ilgilenecekti. 19. yüzyılın ikinci yarısında özellikle salgın ve bulaşıcı hastalıklar her yerde hüküm sürdüğünden sivil hastane görevi gören belediye tabipliklerinin önemi daha da artmaktaydı.

Belediye kanunlarına göre vilayet merkezinde görevli tabipler 1200, sancak merkezindekiler 800 ve kazalarda görevli olanlar da 600 kuruş maaş almaktaydı. Bu maaşlar belediye bütçelerinden tahsil edilmekteydi. Bu yüzden belediyelerin niteliği, maaş ödemelerinde etkili olmaktaydı. Söz gelimi belediye eğer düzenli gelir elde edebiliyorsa maaş ödemelerini zamanında yapabilmekteydi. Fakat Osmanlı taşra belediyelerinin birçoğu bütçe krizleriyle boğuşmaktaydı. Maaşların eksik ya da geç tahsil edilmesi ise birçok tabibin görev yerini değiştirmesine ya da bazı yerleri tercih etmekten imtina etmesine sebep olmuştur. Üstelik mevcut maaş miktarları ayrıca tabiplerin geçimlerini sağlamaları için yetersiz bulunmaktaydı. Tabip eksikliği ise bu görevin birçok yerde “erbab-ı vukuf” denilen kişilerce yapılmasına sebep olmuştur. Bu da taşra belediyelerinin bir kısmının uzun müddetlerle tabipsiz kalmasını ve hastalıklarla mücadelede zafiyetlerin doğmasını tetiklemiştir. Duyun-i Umumiye’nin kurulmasını müteakip yıllarda bazı vergilerin kısmen veya tamamen devlet hazinesine aktarılması da belediyelerin mali gücünü ayrıca sarsmıştır. Böylece birçok belediye, tabip

* Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyet Anabilim Dalı, Muş/TÜRKİYE, s.bingul@alparslan.edu.tr

maaşlarının ödenmesi hususunda hazineden yardım talep etmek zorunda kalmıştır. Bu da maaş ödemelerinde düzenlemeler yapılmasına dair görüşmelere vesile olmuştur.

Bu çalışmada Osmanlı taşrasında belediye tabiplerinin maaş ödemelerinde yaşanan mali sorunlar ve bu sorunların devlete ve topluma yansıma şekli incelenmeye tabi tutulmuştur. Çalışmanın ana kaynakları Osmanlı arşiv belgelerindeki yazışmalardır. Arşivde yapılan taramada Osmanlı coğrafyasının çeşitli bölgelerinde yaşanan bu soruna dair örnekler incelenmiştir. Çalışma ayrıca mevcut literatürle tahkim edilmiştir. Böylece belediye tabipliğinin taşrada uygulanma biçimi, maaş ödemeleri üzerinden tahlil edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Belediye, Osmanlı, Tabip, Maaş, Maliye, Kriz

Financial Crisis in Ottoman Provincial Municipalities: Problems of Payment of Medical Salaries

Abstract

The modern municipalities that emerged within the scope of the development efforts of the Tanzimat period were obliged to meet many needs of the cities within the framework of the laws. One of them is the health service provided under the name of Municipal Medicine. The Regulation on the Implementation of the Municipal Medicine, published in 1861, aimed to bring health services to places outside the provincial center. With the 1864 and 1867 Provincial Regulations, municipalities were expanded in the provinces. In 1871, the General Regulation of the Medicine was issued and the details of the application of Municipal Medicine were given. According to this, municipal doctors would deal with the protection of public health, combating epidemics and infectious diseases, and forensic medicine. In the second half of the 19th century, especially since epidemics and infectious diseases prevailed everywhere, the importance of the municipal doctors' offices, which served as civil hospitals, was increasing.

According to municipal laws, in this period, physicians working in the provincial center received a salary of 1200, those working in the sanjak center were receiving 800, and those working in the districts were receiving 600 Turkish cent. These salaries were collected from the municipal budgets. Therefore, the qualification of the municipalities was influential in their salary payments. For example, if the municipality was able to generate regular income, it could make its salary payments on time. But many of the Ottoman provincial municipalities were struggling with budgetary crises. The incomplete or late collection of salaries caused many physicians to change their place of duty or to refrain from choosing certain places. Moreover, the available salaries were also insufficient for the physicians to make a living. The lack of the professional doctor's has caused this duty to be carried out by people called "erbab-i vukuf" who are uneducated but has some medical practice in many places. This has triggered some of the provincial municipalities to remain without a doctor for a long time and the emergence of weaknesses in the fight against diseases. In the years following the establishment of Ottoman Public Debt Administration, the transfer of some taxes partially or completely to the state treasury also shook the financial power of the municipalities. Thus, many municipalities had to request

assistance from the treasury for the payment of physician salaries. This, in turn, led to discussions on making adjustments in salary payments.

In this study, the financial problems experienced in the salary payments of municipal doctors in the Ottoman provinces and the reflection of these problems on the state and society were examined. The main sources of the study are the correspondence in the Ottoman Archive documents. In the scan made in the archive, examples of this problem experienced in various parts of the Ottoman geography will be examined. The study will also be strengthened with the existing literature. Thus, it will be tried to analyze the way in which the municipality doctor is practiced in the provinces through salary payments.

Keywords: Municipality, Ottoman, Medical, Salary, Finance, Crisis

A. Ağaoğlu'nun Eserlerinde Türk Devletlerinin Ekonomik Kalkınma Yönleri Hakkında

Afaq Yusifli*

Özet

A. Ağaoğlu'nun “Serbest İnsanlar Ülkesinde” ve ondan önce yazdığı “Üç Medeniyet” adlı ünlü eserlerinde adı geçmemekle birlikte, tasvirler ve diyaloglar aracılığıyla ülkenin yaratılış ve mücadelesinin öyküsü, kontrol ve kalkınma sistemi, kültür ve ekonomik kalkınma programları hakkında bilgiler, eğitim, sağlık, resmi kontrol organlarının çalışmalarının organizasyonu, askeri sistem ve en önemlisi devlet kavramının ayrıntılı yansımaları, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş tarihinin metaforik bir tasviridir.

“Serbest İnsanlar Ülkesinde” adlı eserde, hem siyasi hem de ekonomik kurumların oluşum ve gelişim yasalarının tanımı programatiktir. “Serbest İnsanlar Ülkesinde” adlı eserde sadece özgür bir toplumun temel kuralları değil, aynı zamanda dünyanın tüm halkları ve devletleri için ilginç yönler de analiz edilmektedir.

“Serbest İnsanlar Ülkesinde” eserinde 59 bölümünün her biri, sosyal yaşamın çeşitli alanlarının tanımlarını veya analizlerini içerir. Eserin bazı bölümleri 1924 yılındaki Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile paralellik arz etmektedir. Demokratik yapı, tiyatro, eğitim sistemi, ekonomik kalkınma ile ilgili fikir ve düşünceler sistemleştirilir. Aynı zamanda eser, Cumhuriyetin ekonomik kalkınması ile bağlantılı olarak yazılmış 3 ana bölümden oluşmaktadır: “Muhteşem Bir Makine Fabrikası”, “Havalimanı Meydanında” ve “Başarının İlk Koşulu”, yeni kurulan devletin ekonomik kalkınmasının temel yasaları bölümlerde tartışılmaktadır Ekonomik kalkınmayı fabrikasız hayal etmeyen Ağaoğlu, devasa üretim alanlarının, insan beyni tarafından kontrol edilen “muhteşem bir makine fabrikasının” yüzyılın binbir harikasından biri olduğuna ve aynı zamanda “bir bilim ve çaba mucizesi” olduğuna inanır.

A. Ağaoğlu, modern sanayi kentinin özelliklerini en ince ayrıntısına kadar anlatır, fabrikalar, havaalanları vb. için ayrılmış alanlar, şehirlerin dışında, ama burada kadınlar ve erkekler, erkekler ve kızlar birlikte çalışır, hatta uçakları uçuruyor, bu bir efsane değil, bir gerçek. Ağaoğlu her gelişmeyi şöyle açıklıyor: “Mücadele hayatın her alanını

* Doç. Dr., Gence Devlet Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Gence/AZERBAYCAN, yusifli.afaq@mail.ru

kapsıyor; siyaset, edebiyat, felsefe ve hatta sanayi ve ekonomi bu korkunç savaşın meydanıdır”.

Bu savaşı kazanmak için çok çalışmak gerekir. Ancak başarının ilk şartı çalışmak değil, çalışmayı öğrenmektir. Çalışma, milletler için zaferin ilk şartıdır, ancak bilgi ve yeterlilik olmadan elde edilemez, çünkü çalışma sonuçlara ulaşmak içindir. Ülke teknik bir ağıla kaplı olsa da, her makinenin başında onu hareket ettirecek bir “kafa” olmalıdır.

Ağaoğlu'nun vardığı sonuç, bu tür çocuk yetiştirme ortamları varken bilgi ve yeterlilik konusunda şu anda sahip olduğumuz tutuma sahip ola bilecek miyiz? Çünkü tek bir şeye ihtiyacımız var: çalışma arzusuna ve çalışma yeterliliğine hakim olmak.

Sadece Türkiye Cumhuriyeti’ni değil, diğer Türk cumhuriyetlerini de yaratan ve yaşatan nesillere ilham veren ve motive eden işte bu ekonomik kalkınma ideolojisidir.

Anahtar Kelimeler: Devlet Kavramı, Ekonomik Kalkınma, Modern Sanayi, Çalışmayı Öğrenmek

About the Economic Development Directions of the Turkic States in A. Aghaoghlu's Works

Abstract

Though in A.Aghaoghlu's famous works such as "In the land of free people" and "Three cultures" the names are not mentioned, the story of the country's creation and struggle through descriptions and dialogues, the information about the control and development system, cultural and economic progress programs, education, health care, the organization of the work of officials control structures, military system, most importantly, the detailed reflection of the concept of statehood is a metaphorical description of the history of the formation of the Republic of Turkey.

In the work "In the land of free people" the description of the patterns of the emergence and development of both political and economic institutions is programmatic. Not only the basic rules of a free society, but also the interesting aspects for all peoples and states of the world are analyzed in the work "In the land of free people".

In each of the 59 parts of the work "In the land of free people" there are descriptions or analyzes of various spheres of public life. Some parts of the work form parallels with the Constitution of 1924 of the Republic of Turkey. The democratic system, theatre, education system, ideas and opinions about the economic development are systematized. At the same time, there are 3 main parts in the work related to the economic development of the Republic: In the parts called "A majestic machine factory", "In the airplane square", "The first condition of the success" it is said about the fundamental laws of the economic development of the newly formed state.

Aghaoghlu, who does not imagine the economic development without factories and plants, believes that the huge production sites, "the majestic machine factory" controlled by a human's brain, are one of a thousand wonders of the century and at the same time "a miracle of knowledge and effort". A.Aghaoghlu describes the features of a modern industrial city in details, the areas allocated to factories, aircraft squares, etc. are outside the cities, but women and men, boys and girls also work together in these areas, even they control the airplanes, it is not a legend, but reality. Each development is explained by Aghaoghlu so: "The struggle extends to all spheres of life; politics, literature, philosophy and even industry and economy have been torn apart by this terrible war".

It is necessary to work hard to win this struggle. But the first condition for success is not to work, but to learn to work. To work is the first condition of victory for nations, but it cannot be obtained without knowledge and competence, because to work is for obtaining benefits. Although the country is covered by a complete technical network, at the head of each machine there must be a “head” to move it.

At the end Aghaoghlu’s conclusion is that in this period when there are such child-raising environments, will we treat knowledge and competence as we do now? Because we need only one thing: to master the desire and experience to work.

It was this ideology of economic development that inspired and encouraged the generations who created and immortalize not only the Republic of Turkey, but also other Turkic republics to move forward.

Keywords: Concept of Statehood, Economic Development, Modern Industry, Learning to Work

Türk Düşüncesinde 1838 Baltalimanı Ticaret Antlaşması'nın Osmanlı İmparatorluğu Ekonomisi Üzerindeki Etkilerine Dair Tartışmalar

Elif Türkislamoğlu*

Özet

Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasının hemen ardından 1923 yılı başlarında düzenlenen İzmir İktisat Kongresi, Türkiye'nin sadece askerî ve siyasi olarak değil, ekonomik olarak da bağımsızlığını elde etmek niyetinde olduğunun bir göstergesiydi.

Lozan görüşmelerinin kapitülasyonların devamı konusunda Batılı devletlerin, sonlandırılması konusunda da Türkiye'nin ısrarcı olması nedeniyle kesildiği bir sırada düzenlenen İzmir İktisat Kongresi'yle gündeme gelen ekonomik bağımlılık, yarı-sömürge meseleleri Cumhuriyet'in kuruluşunda olduğu kadar Türk düşüncesinde de önemli bir tartışma konusu olmuştur. Gerek iktisat tarihi gerekse Batılılaşma tarihine dair çalışmalarda Osmanlı İmparatorluğu döneminde verilen kapitülasyonlar, yabancı devletlere tanınan ve yargı alanından ticarete uzanan imtiyazların İmparatorluğu bir "yarı-sömürge" bir ülke hâline getirdiği konusu sıklıkla gündeme getirilmiştir. Bu açıdan da özellikle İngiltere ile 1838'de imzalanan Baltalimanı Ticaret Antlaşması bir dönüm noktası olarak gösterilir. Bu çalışmada, Türk düşünce tarihinde 1838 Ticaret Antlaşması'nın Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki etkilerine ilişkin tartışmalar ele alınmıştır. Bu çerçevede Türk düşüncesinde özellikle 1960'lı yıllarda yükselen "anti-emperyalizm" tartışmaları çerçevesinde konu edilen ve Baltalimanı Ticaret Antlaşması'ndan kaynaklandığı öne sürülen ekonomik bağımlılık tartışmaları Türk düşüncesinde göze çarpan meselelerden biridir. Bu açıdan söz konusu antlaşmanın imzalandığı tarihten itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun bir "yarı-sömürge" olduğu savı dolayısıyla "yarı-sömürge" kavramın da ne olduğunun belirtilmesinin faydalı olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan, bu antlaşmanın Osmanlı geleneksel ekonomik düzeni açısından nasıl bir anlam taşıdığı da dikkat edilmesi gereken bir konu olarak göze çarpmaktadır. Bu çerçevede belirtilen hususlar çerçevesinde 1838 Baltalimanı Ticaret Antlaşması'na ilişkin tartışmaların bir değerlendirmesini yapmak yerinde olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Baltalimanı Antlaşması, Osmanlı İmparatorluğu, Antiemperyalizm, Yarı-Sömürge, Türk Düşüncesi

* Dr., Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı, Budapeşte/MACARİSTAN, eliftio@yahoo.com

Discussions on the Effects of the 1838 Baltalimanı Trade Agreement on the Economy of the Ottoman Empire in Turkish Thought

Abstract

The Izmir Economy Congress, which was held at the beginning of 1923, right after the victory of the War of Independence, was an indication that Turkey intended to achieve independence not only militarily and politically, but also economically.

Economic dependence and semi-colonial issues, which came to the agenda with the Izmir Economics Congress held at a time when the Lausanne negotiations were interrupted due to the insistence of the Western states on the continuation of the capitulations and Turkey on the end of the capitulations, became an important topic of discussion in Turkish thought as well as in the establishment of the Republic. In both the economic history and the history of Westernization, the issue that the capitulations granted during the Ottoman Empire, the privileges granted to foreign states and extending from the jurisdiction to trade made the Empire a “semi-colonial” country has been frequently brought up. In this respect, the Baltalimanı Trade Agreement signed with England in 1838 is shown as a turning point. In this study, the debates on the effects of the 1838 Trade Agreement on the Ottoman Empire in the history of Turkish thought are discussed. In this context, the debate on economic dependency, which was discussed within the framework of the “anti-imperialism” debates that rose in Turkish thought in the 1960s and which was claimed to originate from the Baltalimanı Trade Agreement, is one of the prominent issues in Turkish thought. Within this regard, it is thought that it would be useful to specify what the concept of “semi-colonial” means, due to the argument that the Ottoman Empire was a “semi-colonial” since the signing of the mentioned treaty. On the other hand, the meaning of this treaty in terms of the Ottoman traditional economic order also stands out as an issue to be considered. In this context, it would be appropriate to make an evaluation of the discussions on the 1838 Baltalimanı Trade Agreement within the framework of the mentioned issues.

Keywords: Baltalimanı Treaty, Ottoman Empire, Anti-İmperialism, Semi-Colony, Turkish Thought

Kemal Tahir Düşüncesinde Osmanlı İktisadi Dünya Görüşü

Yüksel Yıldırım*

Özet

Osmanlı iktisadi dünya görüşü üzerinde Cumhuriyet döneminde iktisat tarihçilerinin verimli çalışmaları bulunmaktadır. Ömer Lütfi Barkan ilk elden akla gelen tarihçimizdir. Ancak konu tarihçilerin ilgi alanına hapsedilmiş olmayıp özellikle 1960'lı yıllar toplumsal yapı tartışmaları bağlamında sosyologların ve belli sosyologlara ilham veren Türk düşünce adamlarının da ilgisini çekmiştir. Kemal Tahir de bu isimlerden biridir. Kemal Tahir, yaşadığı dönemde Türk düşüncesinde Osmanlılık konusunu gündeme getirmiş, kendisinden önce farklı biçimlerde tartışılan Osmanlı tarihinin yerli bir düşünce sistemi etrafında tartışılmasının önünü açmıştır. Düşünce serüveninin başında Osmanlı'yı klasik şemalar üzerinden okumaya çalışan ve iktisat konusundaki görüşlerini de bu okumalara göre biçimlendiren Kemal Tahir, daha sonraları Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT) kavramına ilgi duymuş ve kendisiyle birlikte tarihçileri, iktisatçıları ve sosyologları bu kavram üzerinden Osmanlı konusunu tartışmaya yönlendirmiştir. ATÜT'ün Osmanlı'yı açıklamakta yetersiz kaldığının farkına varılmasından sonra özgün bir Osmanlı modeli oluşturma çabasına girişmiş ve Osmanlılık notlarında görülen, romanlarından da *Devlet Ana*'da izlerini gösteren özgün açıklamasını oluşturmuştur. Bu anlamda Kemal Tahir'e göre Osmanlı İmparatorluğu feodalizm ve ATÜT kavramları ile açıklanamayan, kendi önceki Doğu devlet geleneklerinin sürdürücüsü ancak basit bir devamı olmayan bir dünya imparatorluğudur. Buna göre Kemal Tahir düşüncesindeki Osmanlılık modeli Yakın Doğu'da kendisinin gerisindeki Doğu üretici uygarlıklarını Batı soygunundan koruyan ve askeri özellikte yapılanan bir devlet sistemi ile açıklanabilir. Osmanlı imparatorluğu bir dünya devleti olmasının yanı sıra askeri/siyasi bir organizasyon olması hasebiyle de siyaset üzerine kuruludur. Bu anlamda düşünce serüveninde özellikle metot anlamında Marksizm'in önemli bir yeri olmasına rağmen Marx'ın ileri sürdüğü ekonomik temel vurgusundan farklı olarak siyaseti devletin emeline oturtur. Dolayısıyla Kemal Tahir'e göre Osmanlı'da ekonomik olgular da söz konusu dünya imparatorluğu siyasetinin görüntüsü olarak şekillenecektir. Kemal Tahir, klasik şemaya göre düşünme

* Doç. Dr., İzmir Bakırçay Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, İzmir/TÜRKİYE, yuksel.yildirim@bakircay.edu.tr

sürecinde, başlangıçta Osmanlı'da sermaye birikimine izin verilmemesini kapitalist -dolayısıyla şemaya göre ileride sosyalist- bir çekirdeğin oluşmasını engellediği için eleştirirken, düşünce sürecindeki Osmanlılık aşamasında bunun devletin siyasetini yürütmesi için bir gereklilik olduğu vurgusuyla desteklemektedir. Bu anlamda Kemal Tahir'e göre Osmanlı'da ekonomi siyasetin bir uzantısıdır ve siyasete göre şekillenmektedir. Bu noktada da ekonomik açıdan önemsiz görülen yerler siyasette önem kazanırken, Mısır gibi devasa bir üretim potansiyeli devletin uzak eyaletlerinden ve ancak korunması gereken yerlerden biri olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kemal Tahir, Osmanlı, Siyaset, İktisat

Ottoman Economic World View in Kemal Tahir Thought

Abstract

There are productive studies of economic historians on the Ottoman economic worldview in the Republican period. Ömer Lütfi Barkan is our historian who comes to mind first hand. However, the subject has not been confined to the interest of historians, and has also attracted the attention of sociologists and Turkish thinkers who inspired certain sociologists, especially in the context of social structure discussions in the 1960s. Kemal Tahir is one of these names. Kemal Tahir brought up the issue of Ottomanism in Turkish thought during his lifetime and paved the way for the discussion of Ottoman history, which was discussed in different ways before him, around a domestic thought system. Kemal Tahir, who tried to read the Ottoman Empire through classical schemas at the beginning of his intellectual adventure and shaped his views on economics according to these readings, later became interested in the concept of Asian Type of Production (ATUT) and led historians, economists and sociologists to discuss the Ottoman issue with him through this concept. . After realizing that ATUT was inadequate in explaining the Ottoman Empire, he attempted to create an original Ottoman model and created his original explanation, which is seen in Ottoman notes and shows traces of his novels in Devlet Ana. In this sense, according to Kemal Tahir, the Ottoman Empire was a world empire that could not be explained by the concepts of feudalism and ATÜT, a continuation of its previous Eastern state traditions, but without a simple continuation. Accordingly, the Ottoman model in Kemal Tahir's thought can be explained by a state system in the Near East, which protects the Eastern productive civilizations behind it from the Western robbery and is structured in a military manner. The Ottoman Empire is based on politics as it is a military/political organization as well as being a world state. In this sense, although Marxism has an important place in the adventure of thought, especially in terms of method, unlike Marx's emphasis on the economic basis, it puts politics in the hands of the state. Therefore, according to Kemal Tahir, economic phenomena in the Ottoman Empire will also be shaped as the image of the world empire politics in question. Kemal Tahir, in the thinking process according to the classical scheme, criticizes the fact that capital accumulation was not allowed in the Ottoman Empire at the beginning because it prevented the formation of a capitalist - therefore, socialist - core according to the scheme, but he supports it by emphasizing that it is a necessity for the state to carry out its policy in the

Ottomanism stage in the thought process. In this sense, according to Kemal Tahir, the economy in the Ottoman Empire is an extension of politics and is shaped by politics. At this point, while the economically insignificant places gain importance in politics, a huge production potential like Egypt has become one of the distant provinces of the state and only places that need to be protected.

Keywords: Kemal Tahir, Ottoman, Politics, Economics

Atatürk ve İktisat Diplomasisi

Ali Engin Oba*

Özet

Uluslararası İlişkiler disiplininin bir alt alanı olan diploması araştırmaları ışığında, diploması özellikle 21. yüzyılda, birçok kola ayrılmış bulunmaktadı. Bugün ikili ve çok taraflı diploması yanında, iktisat diplomasısı, insani diploması, savunma ve güvenlik diplomasısı, kültür diplomasısı, sağlık diplomasısı, mülteci diplomasısı gibi birçok alan diplomasının alt başlıkları olarak ele alınmaktadır. Bu başlıklardan iktisat diplomasısı, ön plana çıkmış bulunmaktadı. Özellikle küreselleşmenin gelişmesi, çok taraflı ekonomik diplomasıye yeni bir boyut kazandırmıştır. İktisadi diplomasının hedefi, diplomatik mahareti kullanmak suretiyle bir ülkenin iktisadi, siyasal ve stratejik amaçlarına ulaşmasını sağlamaktır. Bundan başka, iktisat diplomasısı, stratejik dış politika amaçlarını dengelemeyi öngörür. İktisat diplomasısı dış ekonomik ilişkilerin ticaret ve yatırım dahil, yürütülmesini içerir. Atatürk'ün, Millî Mücadele Dönemi dahil, ölümüne kadar iktisat diplomasısını başarıyla kullandığı görölmektedir. Atatürk, iktisat diplomasısını barış diplomasının bir aracı olarak değerlendirmiştir. Nitekim, İsmet Paşa'nın Lozan Barış Konferansı'nın ikinci bölümünde, Lozan Konferansı'nın kesintiye uğradığı en sorunlu dönemde, elini kuvvetlendirmek için 17 şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de düzenlenen Türkiye İktisat Kongresi bu amaca hizmet etmek için de Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmıştır. Bu kongre sonunda yeni Türk Devleti'nin izleyeceği iktisat politikası aklığa kavuşturulmuştur. Bu nedenle, liberal ekonomi ve yabancı sermayeye açık Yeni Türkiye, bu ilkeleri ile bir iktisat diplomasısı örneği oluşturmuştur. Böylece, İzmir İktisat Kongresi'ni Lozan Barış Konferansı'nın ikinci bölümüyle ilgili çalışmalardan birisi, bir iktisat diplomasısı olarak değerlendirmek mümkündür. Diğer taraftan, TBMM Hükümeti, bir grup Amerikan iş adamına Chester Tavizi adı altında ayrıcalıklar vermiştir. Bu tavizler, ziraat, maden ve petrol aramaları, ormanların kullanılması konularını içermiştir. Bir iktisat diplomasısı addedilebilecek bu kararların amacı, Yeni Türkiye'nin imarına katkıda bulunmak ve Lozan Barış Konferansı'nda ABD desteğini sağlamaktır. Atatürk, 1923-1938 cumhurbaşkanlığı döneminde de iktisat diplomasısını uygulamaya

* Prof. Dr., Büyükelçi(E), Çağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı, Mersin/TÜRKİYE, enginoba@hotmail.com

çalışmıştır. Bu çerçevede, 1927'de üç ay süre ile Finlandiya'ya kadar Avrupa'nın en meşhur limanlarını ziyaret eden ve Türk ihraç ürünlerini sunan seyyah sergi ilgi çekicidir. 1929 Dünya Ekonomik Buhranı sonucunda iktisadi gelişmeyi sağlamak için İktisat Vekâletine bağlı Türk Ofis adı altında bir ticaret örgütü kurdu muştur. 27 Nisan 1934'te kabul edilen kanunla, dış ticaretle ilgili, Milli İktisat Politikası çerçevesinde Türk Ofisi faaliyete geçmiştir. Söz konusu gelişme, Atatürk'ün iktisat diplomasisinin bir tezahürü addedilmelidir. Diğer taraftan, Balkan Antantı ve Sadabat Paketi çerçevesinde bölgesel barışın gerçekleştirilmesinde Atatürk'ün barış diplomasisi etkili olmuştur. Balkanlar ve Ortadoğu'da sergi, fuar ve panayırlara katılmak suretiyle Türkiye'nin ürettiği mallar tanıtılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, Selanik, Belgrad ve Filibe ile Tel Aviv, Şam ve Kahire'de sergi, fuarlar ve panayırlara iştirak edilmiştir. Tüm bu bahsedilenler bir iktisat diplomasisi örneği olarak kabul edilebilir. Görüldüğü üzere Atatürk, iktisat diplomasisini barış diplomasisinin bir aracı olarak kullanmada başarı sağlamıştır. Bu şekilde, Atatürk barış diplomasisi çerçevesinde, iktisat diplomasisini en iyi şekilde kullanarak diplomat kimliğini ön plana çıkarmıştır. Bu çalışma, Atatürk'ün Türkiye'nin iktisadi ve ticari kalkınmasını gerçekleştirmek amacıyla kullandığı iktisat diplomasisini tahlil etmeyi ve onun diplomat kimliğini bu yönüyle de ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, İktisat Diplomasisi, Barış Diplomasisi, Chester Tavizi, İzmir İktisat Kongresi, Seyyar Sergi, Türk Ofis, Ortadoğu ve Balkanlarda Sergi, Fuar ve Panayırlara Katılım

Atatürk and Diplomacy of Economy

Abstract

In the light of diplomacy studies which is a sub-field of International Relations, diplomacy specially had been divided into many branches. Today, next to bilateral and multilateral diplomacy, diplomacies of economy, culture, health, and refugees as well as many other fields are taken as the sub-titles of diplomacy. Among these titles, the diplomacy of the economy had gained importance. Essentially, the progress in the field of globalization has given multilateral economic diplomacy a new dimension. The aim of economic diplomacy is to ensure that a country can reach its economic, political and strategic objectives by using diplomatic capabilities. Moreover, the diplomacy of the economy foresees to balance strategic foreign policy aims. Economic diplomacy is the management of foreign economic relations, including trade and investment. Atatürk, including the period of the National Struggle, until his death was able to use economic diplomacy successfully. He evaluated this diplomacy as a vehicle of peace diplomacy. Indeed, Atatürk in order to help İsmet Pasha during the second period of the Lausanne Peace Conference, utilized the Turkish Economic Congress that he organized between February 17-March 4, 1923. At the end of this Congress, the economic policy that will be used by the New Turkish State had become clearer. For this purpose, New Turkey with the principle of a liberal economy and its openness to foreign investment has become an example of the diplomacy of the economy. In this way, we can evaluate the İzmir Economy Congress as a work achieved for the second part of the Lausanne Peace Conference as a diplomacy of the economy. On the other hand, the government of the Turkish Grand National Assembly (TGNA) has granted some privileges to a group of American businessmen under the name of Chester privileges. They include agriculture and research in the field of minerals as well as petrol and the management of forests. 4 The aim of these decisions as a diplomacy of the economy was to contribute to the reconstruction of New Turkey and to get the support of the USA during the second period of the Lausanne Peace Conference. Atatürk, during his presidency from 1923-1938, tried to use diplomacy in the economy. Within this framework, in 1927 a mobile exhibition of Turkish export thing products has been sent to famous European ports including Finland for three months. This exhibition was a model of diplomacy of the economy. In order to realize the growth of the Turkish economy after the 1929 World Economic Crisis, an

organization called “Turk Office” has been established and related to the Ministry of Economy by Atatürk. A law, for this purpose, April 27, 1934, has activated the Turk Office within the framework of foreign trade and national economy. This is again an indication of the diplomacy of the economy of Atatürk. It is a fact that the peace policy implemented by Atatürk during his presidency was influential in the realization of the Balkans and Saadabad Pacts. Within this framework, Turkey participated in the exhibitions, fairs, and kermesses organized in Thessaloniki, Belgrade, Plovdiv, Tel Aviv, Damascus, and Cairo. All these activities could be accepted as an example of economic diplomacy. As it is noticed earlier, Atatürk within the margins of diplomacy of peace was able to use the diplomacy of the economy very successfully by which his diplomat identity had become visible. This study aims at analyzing the diplomacy of economy practiced by Atatürk in order to realize the development of Turkey in the fields of economy and trade. In this way, it is targeting to reveal his diplomat identity.

Keywords: Atatürk, the Diplomacy of Economy, the Diplomacy of Peace, the Privileges of Chester, Izmir Economy Congress, Mobile Exhibitions, Turk Office, the Participation of Exhibitions, Fairs, and Kermesses in the Middle East and the Balkans

Mustafa Kemal Atatürk'ün Politik Ekonomi Yönetimine Dair Bir Analiz: “Yönetim Bilimi İlkeleri” Açısından

Özgür Üzelakçıl*

Özet

Bu çalışmanın amacı Mustafa Kemal Atatürk'ün “iktisadi devlet” kavramına atfettiği anlamdan yola çıkarak sergilediği “politik ekonomi yönetim tarzını” yönetim bilimi ilkeleri açısından analiz etmektir. Bu nedenle çalışmanın konusu Mustafa Kemal'in 1920-1930 yılları arasında üzerinde durduğu “iktisadi devlet” gayesine etki eden politik ekonomi yönetim tarzına ilişkin değerlendirmelerle sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla çalışmanın temel sorunsalı da Mustafa Kemal Atatürk'ün “iktisadi devlet” tahayyülünün nasıl bir egemen söylem haline dönüştüğünü araştırmaktır. Bu kapsamda çalışmanın temel savı, Atatürk'ün “iktisadi bir devlet” hedefine ulaşmak için oluşturduğu politik ekonomiye dair söylemlerinin, yönetim biliminin temel işlevlerini (planlama, örgütleme, yöneltme, eşgüdüm ve denetim) kullanarak meta-söylem haline getirdiği düşüncesidir.

Çalışmada kullanılan yöntem açısından, Mustafa Kemal Atatürk'ün politik ekonomi yönetim yaklaşımına yönelik sözlü veya yazılı metinlere dayalı söylemleri, meta-söylem kavramını içeren Michel Foucault'un söylem analiz tekniği ile irdelenmiştir. Foucault'un söylev analizinde; bir konuya dair düşünceler, davranışlar ve konuşmalar ortaya konulmakta, bunlar arasındaki ilişkiler ortaya çıkarılmakta ve kullanılan dilin ana anlamlarına odaklanılmaktadır. Buradan hareketle, öncelikle Mustafa Kemal Atatürk'ün politik ekonomi yönetimine dair söylemleri ile yönetim bilimi ilkeleri arasındaki ilişki vurgulanmıştır. Çalışmada kullanılan “yönetim bilimi” ifadesi yönetim işlevinin fonksiyonlarını anlatan tüm yaklaşımları da içermesi açısından tercih edilmiştir. Akabinde Foucault'un söylev analizinde izlediği metodoloji takip edilerek, Mustafa Kemal'in politik iktisadi tanımlarken hangi kavramlardan yararlandığı ve nasıl kullandığı incelenmiştir. Sonuçta Atatürk'ün siyasal iktisadi yönetim yaklaşımı içinde vurguladığı “iktisadi devlet” kavramı, yönetim bilimi prensipleri izlenerek, söylemsel bir nesne haline getirildiği söylenilebilir. Böylece meta-söylemin inşa süreci, iktisadi devlet kavramıyla somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

* Dr., Gelir Uzmanı, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Gelir İdaresi Başkanlığı, Adana/TÜRKİYE, ozguruzel101@hotmail.com

Görünürlük kazanan söylemsel nesnenin meta-söylem durumuna gelmesi, bu sürecin eylemlerle desteklenmesiyle mümkün olmuştur. Bunun önemli bir örneğini Lozan Barış görüşmeleri içinde savunulan, liberal ekonomiye sahip devletlerle eşit şartlarda olma isteği ve ekonomik bağımsızlık fikri oluşturmuştur. Sonuçta eylemlerle desteklenen iktisadi devlet olma söylemi, milli ekonomi yaratma arzusu aşamasıyla kendini toplumsal yapıda nasıl konumlandırabileceğini göstermiştir.

Nihayetinde de Mustafa Kemal Atatürk'ün söylemlerindeki açıklamalar ve kavramlar arası kurulan ilişkilerin, yönetim biliminin ilkelerine uygunluğu nedeniyle, iktisadi devlet tahayyülünün meta-söyleme dönüştüğü tahmin edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Politik Ekonomi, iktisadi Devlet, Yönetim Bilimi, Meta-Söylem

An Analysis of Mustafa Kemal Atatürk's Political Economy Administration: In Terms of "Administration Science Principles"

Abstract

The aim of this study is to analyze the "political economy administration style" that Mustafa Kemal Atatürk exhibited, based on the meaning he attributed to the concept of "economic state", in terms of administration science principles. For this reason, the subject of the study is limited to the evaluations of the political economy management style that affects the "economic state" that Mustafa Kemal emphasized between the years 1920-1930. Therefore, the main problematic of the study is to investigate how Mustafa Kemal Atatürk's "economic state" imagination turned into a dominant discourse. In this context, the main argument of the study is the idea that Atatürk's discourses on political economy, which he created to achieve his goal of "an economic state", had been turned into a meta-discourse by using the basic functions (planning, organizing, directing, coordinating and controlling) of administration science.

In terms of the method used in the study, the discourses of Mustafa Kemal Atatürk based on oral or written texts for the political economy administration approach were examined with the discourse analysis technique of Michel Foucault, which includes the concept of meta-discourse. In Foucault's discourse analysis; thoughts, behaviors and conversations on a subject are revealed, the relations between them are solved and the main meanings of the language used are focused. From this point of view, first of all, the relationship between Mustafa Kemal Atatürk's discourses on the administration of political economy and the principles of administration science is emphasized. The term "administration science" used in the study was preferred because it includes all approaches describing the functions of the administration function. Afterwards, by following the methodology followed by Foucault in his discourse analysis, it was examined which concepts Mustafa Kemal used and how he used it while describing political economy. As a result, it can be said that the concept of "economic state", which Atatürk emphasized in his political economy administration approach, was turned into a discursive object by following the principles of administration science. Thus, the construction process of meta-discourse has been tried to be embodied by the concept of the economic state. The discursive object that became visible It had been became a meta-discourse only by supporting this process with actions.

An important example of this was the desire to be on equal terms with states with liberal economy and the idea of economic independence, which was defended in the Lausanne Peace negotiations. Indeed, the discourse of economic state, supported by actions, showed how it could position itself in the social structure with the desire to create a national economy.

Finally, it can be predicted that the economic state imagination has turned into meta-discourse, due to the compatibility of the relations between the statements and concepts in Mustafa Kemal Atatürk's discourses with the principles of administration science.

Keywords: Political Economy, Economic State, Management Science, Meta-Discourse

1929-1939 Dönemi İktisadi Devletçilik Üzerine Görüşler*

Serpil Kahraman**

Özet

Atatürk Cumhuriyet'i ilan etmeden önce 1923 yılının 17 Şubat – 04 Mart tarihleri arasında 1. İzmir İktisat kongresini toplamıştır. İktisadi sistem ve iktisat politikalarını belirlemek, İstanbul ve İzmir illerinde bulunan, sermaye çevrelerinin, Ankara hükümeti temsilcileri ile yaklaşmasını sağlamak ve tabii yeni kurulacak cumhuriyetin iktisat politikalarını bildirmek, kongrenin temel esaslarını oluşturmaktadır. 1929-1939 İktisadi devletçilik yılları olarak adlandırılmakta olup, bu dönemde beşer yıllık iki sanayileşme planı yapılmıştır. Atatürk'ün uyguladığı iktisadi devletçilik, kamu sektörüyle özel sektörün bir arada bulunduğu Türkiye'ye özgü bir iktisadi sistem olarak isimlendirmek mümkündür. Çalışmanın amacı, iktisadi devletçiliğe ilişkin görüşleri ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: 1929-1939 Dönemi, Atatürk Dönemi, Devletçilik, İktisadi Sistem, Ekonomik Politikalar

* Çalışma, yazarın, “1929-1939 İktisadi Devletçilik ve Sanayileşme Politikaları” başlıklı, İstanbul Üniversitesi, SBE, İktisat Tarihi ABD yüksek lisans tezini dayanmaktadır.

** Doç. Dr., Yaşar Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Ekonomi Bölümü, İzmir/TÜRKİYE, serpil.kahraman@yasar.edu.tr

Views on 1929-1939 Period of Economic Statism

Abstract

Before Atatürk declared the Republic, Atatürk convened the 1st İzmir Economy Congress between 17 February and 04 March 1923. Determining the economic system and economic policies, ensuring that the capital circles in the provinces of Istanbul and Izmir get closer with the representatives of the Ankara government, and of course, reporting the economic policies of the newly established republic constitute the basic principles of the congress. 1929-1939 is called the years of economic statism, and two five-year industrialization plans were made in this period. It is possible to name the economic statism applied by Atatürk as an economic system unique to Turkey in which the public and private sectors coexist. The aim of the study is to reveal the views on economic statism.

Keywords: 1929-1939 Period, Atatürk Period, Economic Statism, Economic System, Economic Policies

Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna: Deniz Ticaretinde Milli İktisadın Yansımaları

Mehmet Saya*

Özet

23 Temmuz 1908 tarihinde ilan edilen II. Meşrutiyet'ten sonra Osmanlı Devleti'nde siyaset, hukuk ve ekonomi gibi alanlarda bir değişim süreci yaşanmıştır. II. Meşrutiyet, devlet sınırları içindeki her yurttaşta özgürlük, eşitlik ve adalet vaat ederek kimsenin inancına ve etnik kökenine bakmadan yeni anayasadan faydalanmasını öngörmüştür. Bu süreçte oluşan siyasal liberalizm eğilimi dönemin ekonomisine de yansıyorak liberal bir ortam hazırlamıştır. Liberal ortam, uzun yıllardan beri ticaretle uğraşan gayrimüslim halkların ve yabancıların güçlenerek ülke ekonomisindeki etkinliklerini arttırmasına yol açmıştır. Diğer taraftan 19. yüzyılın başından beri kan kaybeden loncaların II. Meşrutiyet ile kaldırılması Müslüman yerli üretici ve tüccarlara kötü bir darbe vurmuştur. II. Meşrutiyet'in ilanından kısa bir süre sonra Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi, Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ilhak etmesi, 1912 yılında imzalanan Uşi Anlaşması ile Trablusgarp'ın yitirilmesi, 1912-1913 yıllarında gerçekleşen Balkan Savaşları'nda toprak kaybedilmesi ve 1913 yılında Girit'in Yunanistan'a katılması devlet sınırları içinde Müslim-gayrimüslim ayrımını netleştirmiştir. Dolayısıyla benimsenen liberal düşüncenin olumlu sonuç vermediği bu süreçte anlaşılmış ve I. Meşrutiyet döneminden beri desteklenen İttihâd-ı Anâsır (Osmanlılık) politikası aşınmıştır.

İmparatorluk coğrafyasındaki çok uluslu ve çok dinli toplum yapısının çözülmesi, izlenen politikaların ekonomide istenen sonuçları vermemesi milli iktisatı gündemde tutmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla beraber oluşan savaş koşullarının etkisi, 19. yüzyıl sonlarında Ahmet Mithat ve Musa Akyiğitzade tarafından savunulan milli iktisatın izlenen politika ve uygulamalarda görünür olmasına ortam hazırlamıştır. Fikri alt yapısını Alman Tarihçi Okulu'nun korumacı doktrininden alan ve sanayileşmeyi kalkınmanın ana politikası olarak gören Milli iktisat, II. Meşrutiyet sonrası dönemde birçok alanda olduğu gibi deniz ticaretine yönelik uygulamalarda da etkisini göstermiştir. Birinci Dünya Savaşı ile beraber milli iktisatın yansımaları

* Dr., Adıyaman/TÜRKİYE, mesa02416@gmail.com

yasal mekanizma üzerinden deniz işletme şirketlerinin filolarına kısmen el konulması, liman ve rıhtım millileştirmeleri, devlet kurumlarına geniş yetki verilmesinin yanında milli şirketlerin kurulmasının teşvik edilmesi ve İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlarla gerçekleşmiştir. Bu çalışma, milli iktisatın deniz ticaretine yansıyan bu uygulamalarını Osmanlı Devleti'nin son döneminden Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar geçen süreci birincil ve ikincil kaynaklarla neden-sonuç ilişkileri üzerinden betimleyici bir yöntemle incelemeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Milli İktisat, Deniz Ticareti, Osmanlı Devleti, Türkiye Cumhuriyeti

From the Ottoman Empire to the Establishment of the Republic of Turkey: Reflections of National Economy in Maritime Trade

Abstract

After the Second Constitutional Monarchy declared on 23 July 1908, a process of change was experienced in the Ottoman Empire in areas such as politics, law and economy. The Second Constitutional Monarchy promised freedom, equality and justice to every citizen within the borders of the state and envisaged that anyone would benefit from the new constitution regardless of their faith and ethnic origin. The political liberalism trend that emerged in this process also reflected on the economy of the period and created a liberal environment. The liberal environment has led non-Muslim peoples and foreigners who have been dealing with trade for many years to become stronger and increase their efficiency in the economy of country. On the other hand, the abolition of the guilds that lost power since the beginning of the 19th century with the Second Constitutional Monarchy dealt a bad beat to the Muslim local producers and traders. Shortly after the declaration of the Second Constitutional Monarchy, Bulgaria declared its independence, Austria annexed Bosnia-Herzegovina, the loss of Tripoli with the Ushi Agreement signed in 1912, the loss of territory in the Balkan Wars of 1912-1913 and The accession of Crete to Greece in 1913 clarified the distinction between Muslims and non-Muslims within the borders of the state. Therefore, it was understood in this process that the liberal thought adopted did not yield positive results, and the Ottomanism policy, which had been supported since the First Constitutional Period, was eroded.

The dissolution of the multinational and multi-religious society structure in the geography of the empire and the failure of the policies pursued to produce the desired results in the economy kept the national economy on the agenda. The impact of the war conditions, which emerged with the outbreak of the First World War, created the environment for the national economy, which was defended by Ahmet Mithat and Musa Akyığıtzade at the end of the nineteenth century, to be visible in the policies and practices followed. National economy, which takes its intellectual infrastructure from the protectionist doctrine of the German Historical School and sees industrialization as the main policy of development, has also shown its effect in practices related to maritime trade, as in many areas in the post-Second Constitutional period. With the First World War the reflections of the national economy were realized with the partial seizure of the fleets of the maritime operating

companies through the legal mechanism, the nationalization of ports and docks, the encouragement of the establishment of national companies as well as the granting of broad authority to state institutions, and the decisions taken at the Izmir Economic Congress. This study aims to analyze these practices of national economy, which is reflected in maritime trade, from the last period of the Ottoman Empire to the establishment of the Republic of Turkey, with a descriptive method through cause-effect relations with primary and secondary sources.

Keywords: National Economy, Maritime Trade, Ottoman Empire, Republic of Turkey

Türkiye Cumhuriyeti'nin ABD ve Avrupa'da Tanıtılma Çabası Tarsus Vapuru Seyyar Sergisi

Cengiz Mutlu*

Özet

Osmanlı Devleti ilk kez 1851 Londra uluslararası sergisine katılarak yurtdışı tanıtımına başlamıştır. Daha sonra Avrupa'da birçok sergiye katılan Babiâli, faaliyetlerini ABD'ye de taşıma gayreti içerisinde olmuştur. ABD'de Kristof Kolomb'un Amerika'yı keşfinin kutlanması için Chicago'da çeşitli ülkelerin kültürel özelliklerinin, ürünlerinin sergileneceği bir fuar tertiplenmesine karar verilmişti. 1893'te aralarında Osmanlı Devleti'nin de olduğu birçok devlet fuara katılmıştır. Osmanlı Devleti gerek ABD ile ticari ilişkileri geliştirmek, gerekse Müslüman olmakla beraber modern dünyanın üyesi olduğu imajını verme adına davete icabet etmişti. Türkiye Cumhuriyeti de ülkeyi dış devletlere tanıtmak için fuarlara katılma yoluna gitmiştir. Bunlardan birincisi 1926'da Karadeniz vapuruyla üç ay süren Avrupa seyahatiydi. Türkiye Cumhuriyeti daha sonra da yurtdışında çeşitli fuarlara katılmıştır. 1950'li yıllarda çeşitli devletler ABD'nin dostluğunu kazanabilmek uğruna trenlerle seyyar sergiler tertip etmiştir. Akdeniz limanlarında başarılı bir turneye imza atan Tarsus vapurunun bir sonraki hedefi Amerika olmuştur. Program yapılırken gemideki seyyar serginin yapacağı propagandanın mümkün olduğunca geniş akisler uyandırması amaçlanmıştı. Sergi sadece geleneksel Türk mahsul ve sanayi ürünlerini teşhir etmekle kalmayacak, Türkiye hakkında fikri olmayan insanlara, kalkınan bir memleketin kültürünü, turistik çehrelerini de sunma fırsatı verecekti. Sergiyi ziyaret edenlerin kafalarındaki Türk imajı şayet olumsuz ise, olumluya döndürme amaçlanmıştır. Daha açık bir ifadeyle Türkiye'nin demokratik, laik, tam bir Batı memleketi olduğu mesajı verilmek istenilmiştir. 1954'te aralarında New York olduğu halde dört limanla beraber Washington'a uğrayan sergi, birçok kişi tarafından ziyaret edilmiş ve büyük ilgi görmüştür. Her limanda Türk haftası ilan edilerek Türkiye hakkında konferanslar verilmiştir. Gidilecek şehirlerdeki yardımlaşma kurumları ve kadın cemiyetleri ile temasa geçilerek olgunlaşma enstitüsünün hazırladığı elbiseler çeşitli otellerde sunulmuştur. Bu arada Amerikan basın, yayın kuruluşları da sergiyi

* Doç. Dr., Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Karasoy MYO, Sakarya/TÜRKİYE, cengizmutlu@sakarya.edu.tr

milyonlarca Amerikalıya duyurmuştur. Seyyar sergi misyonunu gayet başarılı bir şekilde tamamlamasının ardından yurda dönmüştür. Bu bildiride Türkiye'nin ABD'de tanıtılması amacıyla Tarsus vapuruyla yapılan geziye değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, ABD, Avrupa, Tarsus Vapuru, Sergi, Tanıtım

Efforts to Present the Republic of Turkey in USA and Europe Mobile Exhibition of Tarsus Ferry

Abstract

The Ottoman Empire participated in the 1851 London international exhibition for the first time and started its promotion abroad. Later, Babiâli, who participated in many exhibitions in Europe, made an effort to carry his activities to the USA. In order to celebrate the discovery of America by Christopher Columbus in the USA; it was decided to organize a fair in Chicago where the cultural characteristics and products of various countries would be exhibited. Ottoman Empire accepted the invitation both to develop commercial relations with the USA and to give the image that it was a member of the modern world despite being Muslim. The Republic of Turkey has also chosen to participate in fairs in order to introduce the country to foreign countries. The first of these was the trip to Europe, which lasted three months in 1926 with the Black Sea ferry The Republic of Turkey later participated in various fairs abroad. In the 1950s, various states organized mobile exhibitions with trains in order to win the friendship of the USA. The next target of the Tarsus ferry, which had a successful tour in Mediterranean ports, was America. While program was being made, it was aimed that the propaganda to be made by the mobile exhibition on the ship would arouse as wide a repercussion as possible. The exhibition would not only showcase traditional Turkish and industrial products, but also give an opportunity to present the culture and touristic features of a developing country to people who have no idea about Turkey. If the Turkish image in the minds of those who visit the exhibition is negative, it is aimed to turn it into a positive one. To put it more clearly, it was intended to convey the message that Turkey is a democratic, secular and fully Western country. The exhibition, which stopped by Washington with four ports, including New York, in 1954, was visited by many people and attracted great interest. Turkish week was declared in every port and conferences about Turkey were given. Meanwhile, American press and broadcasting organizations announced the exhibition to millions of Americans. After successfully completing his mobile exhibition mission, he returned to his homeland. In this paper, the trip with the Tarsus ferry will be mentioned in order to introduce Turkey in the USA.

Keywords: Türkiye, USA, Europe, Tarsus Ferry, Exhibition, Publicity

İktisadi Kalkınmaya Destek Aracı: Gümrük Muafiyetleri (1923-1950)

Suna Altan*

Özet

1919-1922 yılları arasında yürütülmüş olan Millî Mücadele, Türk milletinin zaferi ile sonuçlanmıştır. Bu zafer 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması'yla tescillenerek, Türk devletinin bağımsızlığı uluslararası arenada kabul edilmiştir. Antlaşmadan kısa süre sonra 29 Ekim 1923'te de Cumhuriyet ilan edilerek devletin yönetim biçimi ve ismi belirlenmiştir. Bağımsızlığın kazanılıp tescillenmesinin ardından cumhuriyetin kurucu kadrosunun en büyük önceliği iktisadi alanda yaşanan geri kalmışlığa son vermek olmuştur. Bu öncelik doğrultusunda tarım, ticaret, hayvancılık, sanayi gibi alanlarda kalkınma sağlanması amacıyla çeşitli çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. Bu çalışmalar yürütülürken ülke içerisinde imkanların yetersiz kaldığı durumlarda dışarıdan destek sağlama yoluna da gidilmiştir. Bu amaçla yurt dışından sağlanacak olan ürün desteklerinde devlet, gümrük vergisinden muafiyet uygulamaları başlatmıştır. Devlet, bu uygulamayı yaparken ülkenin ihtiyaçlarını göz önüne bulunduranın yanı sıra uluslararası arenadaki ekonomik ve siyasi durumlardan da etkilenmiştir. Gümrük muafiyet uygulamaları hayata geçirilirken 1923-1929 yılları arasında Lozan Antlaşması gereğince serbest hareket edilememiştir. Lozan Antlaşması'nda belirtilen sürenin 1929 yılında son bulmasının ardından çıkartılan Gümrük Tarife Kanunu'yla, Türkiye kendi gümrüklerine dair artık tek yetkili mercii olmuştur. Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda dış alımlarda gümrük vergisi muafiyeti uygulaması hususunda serbest hareket edilmiştir. 1929 yılında gümrükler konusunda serbest kalan Türkiye, bu defa da 1929 krizinden olumsuz etkilenmiştir. Uluslararası arenada yaşanmış olan bu kriz, Türkiye'nin dışarıdan sağlamak istediği desteğe engel teşkil etmiştir. Çünkü Türkiye, iktisadiyesine destek olacak olan gümrük muafiyetlerini ağırlıklı olarak Avrupa ülkelerine uygulamıştır. 1930-1950 yılları arasında ülke iktisadiyesini kalkındırmaya yönelik uygulanan gümrük vergisi muafiyetlerinde dönemin koşulları ve ikili ilişkilerin seyrine bağlı olarak muafiyet uygulanan ülkeler hususunda öncelik sıralamasında değişiklikler olmuştur. Bu çalışmada incelenen dönemle ilgili olarak, dış alımlardaki gümrük muafiyetlerinin

* Doç. Dr., Iğdır Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Gümrük İşletme Bölümü, Gümrük İşletme Anabilim Dalı, Iğdır/TÜRKİYE, suna.altan7634@hotmail.com

en çok Avrupa ülkelerine uygulandığı, özellikle tarım ve sanayi alanındaki ihtiyaçların giderilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Bu çalışmada, 1923-1950 yılları arasında ülkenin iktisadi kalkınmasına destek sağlanması amacıyla uygulanan gümrük muafiyetleri, muafiyetlerin hangi alanda ağırlık kazandığı, hangi ülkeden ne kadar destek alındığı ve gümrük faaliyetlerinden ne derece faydalandığı dönemin içinde bulunduğu koşullar da göz önüne alınarak ortaya konulmaya çalışılacaktır. Çalışma kapsamında, birincil kaynak olarak Cumhuriyet arşivinde yer alan belgelerden yararlanılacaktır. Bunun yanı sıra ikincil kaynak olarak literatür taraması sonucunda elde edilen kaynaklar da çalışmaya destek sağlaması açısından kullanılacaktır. Çalışmanın yöntemi olarak, arşivden elde edilen belgelerin yorumu ve analizi yapılacak, diğer yandan kütüphane malzemeleri taranarak tespiti yapılan ilgili kitap ve makaleler incelenerek, fişleme ve tasnif çalışmaları tamamlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomi, Gümrük, Kalkınma, Türkiye Cumhuriyeti Devleti

Support to Economic Development: Customs Exemptions (1923-1950)

Abstract

The National Struggle, which was carried out between 1919-1922, resulted in the victory of the Turkish nation. This victory was registered with the Treaty of Lausanne signed in 1923, and the independence of the Turkish state was accepted in the international arena. Shortly after the treaty, the Republic was declared on October 29, 1923, and the form of government and the name of the state were determined. After the independence was gained and registered, the highest priority of the founding staff of the republic was to put an end to the backwardness in the economic field. In line with this priority, various studies have started to be carried out in order to ensure development in areas such as agriculture, trade, animal husbandry and industry. While these studies were being carried out, external support was also sought in cases where the opportunities within the country were insufficient. For this purpose, the state has started customs duty exemption practices for product supports to be provided from abroad. The state has been affected by the economic and political conditions in the international arena, as well as taking into account the needs of the country while carrying out this practice. While customs exemption practices were being implemented, free movement could not be carried out between 1923-1929 in accordance with the Treaty of Lausanne. With the Customs Tariff Law, which was enacted after the period specified in the Treaty of Lausanne expired in 1929, Turkey has now become the sole competent authority for its own customs. Following the entry into force of the law, it has been free to apply customs duty exemption in foreign purchases in line with the needs of the country. Turkey, which was free in terms of customs in 1929, was adversely affected this time by the 1929 crisis. This crisis experienced in the international arena hindered the support that Turkey wanted to provide from outside. Because Turkey has applied the customs exemptions mainly to European countries, which will support its economy. Depending on the conditions of the period and the course of bilateral relations, there were changes in the priority order for the countries exempted from the customs duty exemptions applied between 1930 and 1950 for the development of the country's economy. Regarding the period examined in this study, it is seen that customs exemptions in foreign purchases are mostly applied to European countries, and the needs in agriculture and industry are tried to be met.

In this study, it will be tried to reveal the customs exemptions applied between 1923-1950 to support the economic development of the country, in which area the exemptions gained weight, how much support was received from which country, and to what extent customs activities were benefited by considering the conditions of the period. Within the scope of the study, the documents in the archive of the Republic will be used as the primary source. In addition, as a secondary source, the references obtained as a result of the literature review will be used to support the study. As the method of the study, the documents obtained from the archive will be interpreted and analyzed, on the other hand, the relevant books and articles determined by scanning the library materials will be examined, and the filing and classification studies will be completed.

Keywords: Economy, Customs, Development, State of the Republic of Turkey

Türkiye’de Süt Endüstrisinin Kuruluşu: Bursa Süt Tozu ve Buz Fabrikası Kolektif Şirketi Örneği

Ayşegül İnginar Kemalolu*

Özet

Cumhuriyetin ilk yıllarında birçok alanda üretimin geliştirilmesine öncelik verildi. Doğrudan çocuk sağlığı ve gelişimi ile ilgili olan süt ve süt ürünlerinin üretimi de bunlardan biri oldu. Hijyenik olmayan, daha çok geleneksel yöntemlerle üretilen süt ve süt ürünleri 1927 yılında Atatürk Orman Çiftliği bünyesinde kurulan süt fabrikası ve takip eden süreçte kurulan Kars ve Bursa süt tozu fabrikaları ile endüstrileşme yoluna girdi. Türkiye’nin Kars’tan sonra üçüncü, Marmara Bölgesi’nin ilk süt tozu ve buz fabrikası olan “Bursa Süt Tozu ve Buz Fabrikası Kolektif Şirketi” 16 Temmuz 1934’te açıldı. Günde 12.000 kilo süt işleme ve 500 kilo süt tozu üretme kapasitesi ile kurulan fabrika sayesinde çikolata ve bisküvi fabrikaları için yurt dışından süt tozu ithalatına son verilmesi amaçlandı. Fabrikanın kurulması ile kısa sürede bölgede süt ve süt ürünlerinde fiyat istikrarı sağlandı. 1938 yılında ilave edilen tesislerde Türkiye piyasasında ilk defa yerli gravyer, rokför, Hollanda peyniri ve taze krema üretildi. Tüm bunların yanında fabrika II. Dünya Savaşı’nın hemen öncesinde tüm dünyada henüz 15 yıllık bir üretim geçmişi olan ve savunma sanayi için hayati değerdeki tutkalı da Avrupa ile aynı kalitede üretmeyi başardı. Çalışmanın amacı Erken Cumhuriyet Döneminde toplum sağlığı ve ülke ekonomisi için hayati önemi olan süt ve süt ürünleri endüstrisinin kuruluşunu Bursa Süt Tozu ve Buz Fabrikası özelinde tespit etmektir.

Anahtar Kelimeler: Süt Tozu, Süt Endüstrisi, Bursa, Selim Süter

* Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, aysegul.kemaloglu@marmara.edu.tr

The Establishment of the Dairy Industry in Turkey: The Case of Bursa Dried Milk and Ice Factory Collective Company

Abstract

In the early years of the Republic, the development of production in many areas was prioritized. The production of milk and dairy products, which are directly related to child health and development, was one of those areas. Milk and dairy products, which were produced via unhygienic and rather traditional methods, became industrialized with the establishment of the milk factory at Atatürk Forest Farm in 1927 and the subsequent establishment of the Kars and Bursa dried milk factories. “Bursa Dried Milk and Ice Factory Collective Company”, the third dried milk and ice factory in Turkey after Kars and the first in the Marmara Region, was inaugurated on July 16, 1934. The factory was established with a capacity to process 12,000 kilos of milk and produce 500 kilos of dried milk per day, to put an end to the importation of dried milk for chocolate and biscuit factories. With the establishment of the factory, price stability was achieved in milk and dairy products in the region in a short time. In 1938, domestic gruyere, Roquefort, Dutch cheese, and fresh cream were produced for the first time in the Turkish market. In addition, the factory was able to produce glue, which had only 15 years of production history in the world just before World War II and was vital for the defense industry, at the same quality as Europe. The study aims to determine the establishment of the milk and dairy products industry, which is of vital importance for public health and the national economy in the Early Republican Period, with a particular focus on the case of Bursa Dried Milk and Ice Factory.

Keywords: Dried Milk, Dairy Industry, Bursa, Selim Süter

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Ekonomi Politikalarına Basından Eleştiri: Zeki Bey Örneği

Mustafa Güncü*

Özlem Özanlı**

Özet

İkinci Meşrutiyet (24 Temmuz 1908)'in ilanından sonra Osmanlı basınında eskiye nazaran daha özgür bir ortam oluştu. Bu durumu fırsat bilen birçok gazete, yayın hayatına başladı. Dönemin basın-yayın alanındaki özgürlük ortamından faydalanan bazı yazarlar, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yönetiminde izlediği ekonomi politikalarının dış sermaye kaynaklı olduğunu belirterek eleştirmeye başladı. Şehrah gazetesi yazarı Zeki Bey, bu dönemde kurulan Türkiye Milli Bankası'nın İngiliz destekli olduğunu ve bu bankanın, Osmanlı Bankası'nı tahrip etmek amacıyla kurulduğunu ifade ederek bu yönde eleştirilerde bulundu. Söz konusu yazar, bu konuda kaleme aldığı önemli bir layihayı da İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bazı üyelerine gönderme vasıtasıyla kendilerine uyarılarda bulunmuştur. Bu layiha, İttihat ve Terakki Cemiyeti üyeleri arasında fikirsel anlamda bazı ayrılıklara da sebep olmuştur. Cemiyet üyeleri, Zeki Bey'den iddia ettiği yolsuzlukları bilimsel verilere dayandırarak Kayserili Şaban Bey vasıtası ile kendilerine iletmesini istemiştir.

Zeki Bey, Türkiye Milli Bankası'nın sanıldığı gibi aksine millî bir banka olmadığını, Batılı emperyalist güçlerin tesiriyle Osmanlı Bankası'na muhalefet etmek amacıyla kurulduğunu belirten bir layiha kaleme almıştır. Türkiye Milli Bankası'nın İngiliz destekli bir banka olduğunu, bu bankayı kuran kişinin Ernest Caselle adlı bir Yahudi olduğunu belirten yazar, bankanın millî olmadığı görüşünü bu kanıt üzerinden vurgulamış ve dayanak oluşturmuştur. Mahkeme salonunda okunan bu layiha, büyük tesirler uyandırmış; cemiyet üyelerince fikir ayrılıklarına dahi sebep olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şehrah Gazetesi Yazarı Zeki Bey, İttihat ve Terakki Cemiyeti, Türkiye Milli Bankası, Osmanlı Bankası

* Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir/TÜRKİYE, mguncu1990@gmail.com

** Doktorant, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara/TÜRKİYE ozlem.ozanli@hbv.edu.tr

Criticism of the Economic Policies of the Committee of Union and Progress from the Press: Zeki Bey Example

Abstract

After the declaration of the Second Constitutional Monarchy (24 July 1908), a more free environment was formed in the Ottoman Press than in the past. This situation began the publication life of the opportunity to awareness. Some of the writers who benefited from the media of freedom published by the period; They started to criticize that the economic policies followed by the Committee of Union and Progress were the reasons for foreign capital. Zeki Bey, writer of Şehrah Newspaper; Turkey's National Bank, founded in this country; This review was criticized by stating that it was established with the support of the British and that this bank was to destroy the Ottoman Bank. The author in question; Your application to refer to some members of the Society is alerts. This application also led to divisions between the members of the Committee of Union and Progress and the intellectual ones. and the alleged corruptions from the intelligent bey have sought with the template brain based on scientific data.

Smart man; This memorandum is not a national bank in turkey unlike the imagination of the national bank, set to pen a memorandum stating opposition to the Ottoman bank Am As InI founded under the influence of the western imperialist powers. The Turkish national bank is an English-backed bank. emphasized and supported the view that the bank was national. this layiha, which is read from the court, has caused great effects and even causes disagreements by the members of the society.

Keywords: Şehrah Newspaper Writer Zeki Bey, the Committee of Union and Progress, Bank of the Republic of Turkey, the Ottoman Bank

Millî Ekonomiye Geçiş Sürecinde Kamu Bankacılığı Örneklerinden Biri: Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası

Mehmet Balyemez*

Özet

Türkiye'deki bankacılık faaliyetlerinin geçmişi 19'uncu yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. Osmanlı döneminde "Borç Bankacılığı" olarak başlayan süreç daha çok yabancı bankaların tekelinde olması ile öne çıkmıştır. Milli bankaların kurularak ekonominin geliştirilmesine yönelik ilk girişim ise 1888 yılında Ziraat Bankasının kurulması olmuştur. Bu girişim 20'nci yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı siyasi hayatına doğrudan etki eden ittihat ve Terakki Partisi'nin öncülüğünde devam etmiş, ancak hem Birinci Dünya Savaşı hem de Millî Mücadele döneminin olumsuz şartlarından dolayı istenilen düzeye ulaşamamıştır. Başından itibaren bu alandaki eksikliğin farkında olan Mustafa Kemal Paşa, 1923 yılı şubat ayında düzenlenen Türkiye İktisat Kongresi'nde ekonomik yapının yabancı bankaların egemenliğinden kurtarılması ve milli sermaye birikiminin sağlanmasına dair görüşlerini ifade etmiştir. Devletin sanayi ve madencilik sektörüne filli müdahalesi amacıyla kurulan ilk teşekkül olan ve 1925 yılında faaliyetlerine başlayan Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası; kamu sermayesi ile doğrudan sanayi ve madencilik alanına yatırım yapacak özel veya tüzel kişilerin kredi ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade bu alanda çalışacak işletmeleri kurmak ve çalıştırmak ile sorumlu tutulmuştur. Banka; hem piyasanın ihtiyaç duyduğu kapitali sağlamak hem yönetimini üstlendiği ve/veya sermayesine iştirak ettiği işletmeleri çağın gereklerine göre çalıştırarak kendi alanlarında söz sahibi olmasını sağlamak hem de madencilik sektörünü geliştirmek için yoğun faaliyetlerde bulunmuştur. Ancak kamu bankalarının piyasaya yeni girdiği bu dönemde, bir yandan çok geniş yelpazedeki işletmelerin verimli yönetilmesi sorunu diğer yandan ise bankacılık ve madencilik sektörünün oluşturulması gayretleri başlangıç amacından sapılmasına yol açmış ve kuruluş amaçlarının elde edilmesinden uzaklaşmıştır. Bununla birlikte bankanın faaliyette bulunduğu dönem aynı zamanda etkileri küresel boyutta hissedilen Ekonomik Buhranın yaşandığı yıllara denk gelmesi de bankanın faaliyetlerini olumsuz etkilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Milli Banka, Ulusal Ekonomi, Sanayi ve Maadin Bankası, Ekonomik Bağımsızlık

* Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, Kıbrıs Türk Tarihi Araştırmaları Merkezi, Ankara/TÜRKİYE, mbalyemez89@gmail.com

One of the Examples of Public Banking in the Transition Process to the National Economy: Türkiye Industry and Maadin Bank

Abstract

The history of banking activities in Turkey dates back to the beginning of the 19th century. The process, which started as “Debt Banking” in the Ottoman period, came to the fore with the monopoly of foreign banks. The first attempt to develop the economy by establishing national banks was the establishment of Ziraat Bank in 1888. This initiative continued under the leadership of the İttihat ve Terakki Party, which had a direct impact on Ottoman political life from the beginning of the 20th century, but could not reach the desired level due to the negative conditions of both the First World War and the National Struggle. Mustafa Kemal Pasha, who was aware of the deficiency in this area from the beginning, expressed his views on the liberation of the economic structure from the domination of foreign banks and the accumulation of national capital at the Türkiye Economy Congress held in February 1923. Türkiye Industry and Maadin Bank, which was the first establishment established for the actual intervention of the state in the industry and mining sector and started its activities in 1925; It has been held responsible for establishing and operating businesses that will work in this field, rather than meeting the credit needs of private or legal persons who will invest directly in the field of industry and mining with public capital. Bank; has engaged in intense activities both to provide the capital needed by the market, to have a say in their own fields by running the enterprises that it has managed and/or participated in, according to the requirements of the age, and to develop the mining sector. However, in this period when public banks just entered the market, on the one hand, the problem of efficient management of a wide range of enterprises, on the other hand, the efforts to create the banking and mining sector led to a deviation from the initial purpose and moved away from achieving the objectives of the establishment. However, the fact that the period in which the Bank was operating coincided with the years of the Economic Depression, the effects of which were felt globally, had a negative impact on the Bank’s activities.

Keywords: Banking, National Bank, National Economy, Bank of Industry and Mining, Economic Independence

İsmail Hakkı Paşa'nın Almanya'nın Sultançayırı Bor Tesisi ve Rezervlerini Ele Geçirme Girişimlerine Karşı İzlediği Millî Şirket Politikası (Ekim 1916-Kasım 1918)

Kemal Özden*

Özet

Prusya Harp Bakanlığı Harp Hammaddeleri Dairesi'nin (*Kriegsrohstoffabteilung/KRA*) öncülüğünde 1914 sonbaharından itibaren kurulan savaş şirketleri arasında, Harp Kimyasalları Anonim Şirketi de (*Kriegschemikalien Aktiengesellschaft/KC AG*) yer almıştır. Almanya'nın en büyük 14 kimya ve patlayıcı madde şirketinin sermayesiyle kurulan KC AG'nin politikası, tamamen KRA tarafından belirlenmiştir.

Ekim 1916'da İstanbul şubesini faaliyete geçiren KC AG, Almanya'nın acil bor ihtiyacının karşılanması için, savaş öncesinde İngiliz Borax Consolidated şirketi tarafından işletilen Sultançayırı bor minerali pandermite tesisini devralmak için derhal harekete geçmiştir. Bilirkişi raporuna göre, tesiste yılda 18.000 ton pandermite çıkarılarak Almanya'nın 45 yıllık bor ihtiyacı karşılanabilecekti. Tesisin Almanya'nın eline geçmesine karşı çıkan Harbiye Nezareti Hicaz ve Askeri Demiryolları ve Limanlar Umumi İdaresi Başkanı Ferik İsmail Hakkı Paşa'yla KC AG arasında 1916 sonuna kadar sürdürülen müzakereler, Türk tarafının pasif direnişi nedeniyle sonuçsuz kalmıştır.

KC AG Şubat 1917'de Alman Askeri Misyonu Başkanı General Liman von Sanders'in desteğiyle tesise el koyma girişiminde bulunmuştur. Hakkı Paşa'nın Sultançayırı'ndaki temsilcisi Yarbay Ethem Bey'e (BORAL) tesisi Almanların kullanımına kapatmasını emretmesi üzerine, girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Hakkı Paşa, Sanders'in emriyle Konya'da enterne edilen İngiliz şirketinin eski müdürü Charles Bunning'i İstanbul'a getirterek, tesisin Umumi İdare tarafından işletilmesi için anlaşmıştır. Hakkı Paşa'yla uzlaşmaktan başka çaresi kalmayan KC AG, tesisin Ethem Bey'in yönetimi altında işletilmesi şartını kabul etmiştir.

KC AG ayrıca, Sultançayırı civarında Osmanlı vatandaşlarına ait pandermite arama sahası imtiyazlarını devralmak için yoğun girişimlerde bulunmuştur. Pandermite alanındaki her türlü faaliyetin millî olmasında ısrar eden Harbiye Nezareti, Almanya'ya

* Dışişleri Bakanlığı, Berlin Büyükelçiliği, Berlin/ALMANYA, oezdenk@yahoo.de

pandermit imtiyazı verilmeyeceğini bildirmiştir. Hakkı Paşa'nın KC AG'yle sürdürdüğü müzakereler sonucunda, imtiyaz sahalarının Umumi İdare tarafından devralınması ve bulunacak pandermitin İstanbul'da ortaklaşa kurulacak Panderma adlı Osmanlı Anonim Şirketi tarafından çıkarılması kararlaştırılmıştır.

Alman Federal Arşivi'nde tespit edilen KC AG belgeleri, bugüne kadar Alman ve Türk tarih yazıcılığında değerlendirilmemiştir. Çalışmada KC AG İstanbul Şubesi'nin faaliyetleri çerçevesinde yaşanan çıkar çatışmaları ve sağlanan uzlaşmalar, şirket belgelerine dayalı olarak yeniden inşa edilmiş ve yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bor (Pandermit), Sultançayırı, İsmail Hakkı Paşa, Almanya, Kriegskemikalien AG

The National Corporate Policy Of İsmail Hakkı Pasha Against Germany's Attempts to Seize the Boron Plant and Reserves in Sultançayırı (October 1916-November 1918)

Abstract

War Chemicals Joint Stock Company (*Kriegschemikalien Aktiengesellschaft/KC AG*) was also among the war companies established since autumn 1914 under the leadership of the War Materials Department (*Kriegsrohstoffabteilung/KRA*) of the Prussian Ministry of War. The policy of KC AG, that was established with the capital of Germany's 14 largest chemical and explosives companies, was completely determined by the KRA.

KC AG, which started its Istanbul branch in October 1916, immediately took action to take over the Sultançayırı boron mineral pandermite plant, which was operated by the British Borax Consolidated company before the war in order to meet the urgent boron need of Germany. According to the expert report, 18.000 tons of pandermite per year could have been mined at the facility, thus meeting Germany's 45-year boron need. The negotiations conducted until the end of 1916 between KC AG and Lieutenant General İsmail Hakkı Pasha, Head of the General Administration of Hijaz and Military Railways and Ports affiliated to the Ministry of War, who opposed the takeover of the facility by Germany, yielded no result due to the passive resistance of the Turkish side.

In February 1917, KC AG attempted to seize the facility with the support of General Liman von Sanders, Head of the German Military Mission. The attempt failed when Hakkı Pasha ordered his representative in Sultançayırı, Lieutenant Colonel Ethem Bey (BORAL), to close the facility for German use. Hakkı Pasha brought the former manager of the British company Charles Bunning to Istanbul, who was interned in Konya by the order of Sanders, and agreed with him to let the facility run by the General Administration. KC AG, which had no choice but to compromise with Hakkı Pasha, accepted the condition that the facility is being operated under the management of Ethem Bey.

KC AG also made intense attempts to take over the privileges of the pandermite search areas of Ottoman citizens around Sultançayırı. Insisting that all activities in the field of pandermite should be national, the Ministry of War declared that

Germany would not be granted pandermite privileges. As a result of the negotiations between Hakkı Pasha and KC AG, it was decided that the concession areas would be taken over by the General Administration and that the pandermite to be found would be mined by a jointly established Ottoman Joint Stock Company in Istanbul named, Panderma.

Until today the KC AG documents found in the German Federal Archives have not been evaluated in both German and Turkish historiography. In this study, conflicts of interests and compromises within the framework of the activities of KC AG Istanbul Branch have been reconstructed and interpreted based on company documents.

Keywords: Boran (Pandermite), Sultançayırı, İsmail Hakkı Paşa, Germany, Kriegskemikalien AG

Örneklerle Osmanlı'nın Son Döneminde Pamuk Çırçır Fabrikası Yatırımları

Fatih Damlıbağ*

Özet

Tarih boyunca pamuk yüksek talep görmesine rağmen, pamuğun kozasından ayrılabilmesi için yoğun bir el emeği gerekmekteydi. Fakat bu durum Eli Whitney'in 1793'te çırçır makinesini icat etmesiyle değişmiştir. Çırçır makinesi pamuğun yağlı çekirdeğini kıymetli liflerinden hızlı ve kolayca ayırabilmekteydi. Bu icada güney eyaletlerindeki köle iş gücü de eklenince, ABD 1840'lardan itibaren İngiltere başta olmak üzere Avrupa tekstil sanayisinin temel pamuk tedarikçisi haline gelmiştir. Fakat Amerikan İç Savaşı'nın patlak vermesi, bu tedarik zincirini koparmıştır. Temel tedarikçinin piyasadan çekilmesi sonrası, Anadolu pamuğuna olan talepte ciddi bir artış yaşanmıştır. 1860-65 yılları arasında Osmanlı pamuk ihracatında on katını aşan artışlar yaşanmıştır. Bu artış pamuk alanında yapılacak yatırımları da tabiiyle teşvik etmiştir. Osmanlı Devleti bazı vergi muafiyetleriyle, çırçır makinelerinin ülkeye girişini teşvik etmiştir. 1860'lı yıllarda yabancı girişimciler, bu tarz yatırımlar üzerine yoğunlaşmaya başlamışlardır. Osmanlı pamuk yetiştirme bölgelerindeki talepten faydalanmak isteyen pek çok girişimci, ara mal olarak pamuk üretmek için yatırım yapmışlardır. Bu tebliğde tarladan çıkan ürünün fabrikalarda işlenip, sanayicilerin kullanımına uygun hâle getirilmesi yatırımlarının bir envanterine ulaşılmaya çalışılacaktır. Spesifik olarak pamuk temizlemeye yönelik dokuz girişimci tespit edilmiş olup, bunlardan dört yatırımcı 1860'larda Osmanlı Devleti'ne müracaat etmiştir. Adana'da Ensercioğlu Hacı Nişan, Serez'de 15 beygir kuvveti ile bir pamuk temizleme makinesi talebi, Manisa'da Hacı Muradzade Mehmet ve Antakya'da Hoca İbrahim dönemin yatırım örnekleridir. 1890'da Tarsus'ta Mösyö Mavromati çırçır fabrikası yatırımı yapmıştır. Bu yatırım Almanlar tarafından sonrasında satın alınıp, Alman Levanten Pamuk Şirketi adıyla Birinci Dünya Savaşı'na kadar faaliyetini sürdürmüştür. Osmanlı Devleti 1897'de pek çok sanayi tesisine tanıdığı gibi, buharlı çırçır makinesi içinde vergi muafiyeti tanımıştır. 20. yüzyılın başında bu yatırımlara yenileri eklenmiş olup, girişimler tarih sırasına göre şunlardır. 1903'te Abbot ve 1908'de Hacı Yusufolu Hacı Mehmet Adana'da birer çırçır tesisi için izin talep etmiştir. Tespit edilen son

* Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, İktisat Bölümü, Gümüşhane/TÜRKİYE, fdamlibag@gumushane.edu.tr

örnekte ise 1912 yılında Tire'de Şükrü Bey, Hacı Mehmet ve Andon Renan isimlerindeki üç ortak çırçır fabrikası kurmak için izin talebinde bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Osmanlı Son Dönemi, Pamuk Çırçır Fabrikası, Ekonomik Yatırımlar, Tekstil Sanayisi

Investments of Cotton Ginnery During the Last Period of Ottoman with Examples

Abstract

Although cotton had higher demand during history, intense manual labor is required for the cotton to be separated from its cocoon. But this situation had changed with Eli Whitney's invention of cotton gin in 1793. Cotton gin can quickly and easily separate cotton's precious fibers from its oily cocoon. With the inclusion of southern states' slave labor to this invention, from 1840's, USA became main cotton supplier of European textile industry especially for England. But outbreak of American Civil War interrupted this supply chain. After the withdrawal of the main supplier from the market, there was a significant increase in the demand for Anatolian cotton. Between the years 1860-65, there was an increase of more than ten times in Ottoman cotton exports. This increase naturally encouraged the investments to be made in the cotton field. The Ottoman Empire encouraged the ginning machines to enter the country with some tax exemptions. In the 1860s, foreign entrepreneurs began to concentrate on such investments. Many entrepreneurs who wanted to benefit from the demand in the Ottoman cotton growing regions invested in producing cotton as an intermediate goods. In this paper, it will be tried to reach an inventory of the investments of processing the product from the field in factories and making it suitable for the use of industrialists. Specifically, nine entrepreneurs for cotton cleaning were identified, of which four investors applied to the Ottoman Empire in the 1860s. Ensercioğlu Hacı Nişan in Adana, the demand for a cotton cleaning machine with 15 horsepower in Serez, Hacı Muradzade Mehmet in Manisa and Hoca İbrahim in Antakya are examples of investments of the period. In 1890, Monsieur Mavromati made an investment in a ginning factory in Tarsus. This investment was later bought by the Germans and continued its activities until the First World War under the name of the German Levantine Cotton Company. In 1897, the Ottoman Empire granted tax exemption for the steam gin, as it did for many industrial facilities. At the beginning of the 20th century, new investments were added to these investments, and the initiatives are as follows, in chronological order. In 1903, Abbott and in 1908 Hacı Yusufoğlu Hacı Mehmet each requested permission for a gin plant in Adana. In the last example identified, in 1912, three partners, Şükrü Bey, Hacı Mehmet and Andon Renan, applied for permission to establish a ginning factory in Tire.

Keywords: Ottoman Empire, Last Period of Ottoman, Cotton Ginnery, Economic Investments, Textile Industry

19. Yüzyıl Akdeniz ve Osmanlı Bağcılığında Sözleşme Biçimleri*

Ali Onur Peker**

Özet

Akdeniz’de ve Osmanlı İmparatorluğu’nda bağcılık, bilhassa küreselleşen iktisadi ilişkilerle birlikte on dokuzuncu yüzyılın önemli tarımsal üretim alanlarından biri olmuştur. Buralarda uygulanan sözleşmeler, bağcılıktaki üretim ilişkilerini şekillendirmiş ve aynı dönemde farklı mekanlarda uygulanan koşulların karşılaştırılmasına imkân vermiştir. Bu çalışmada Akdeniz havzası için örnek olarak ele alacağımız İtalya, İspanya ve Fransa gibi ülkelerde de kiracılık, ortakçılık ve bunların karması olarak tanımlayabileceğimiz çeşitli sözleşme biçimleri uygulanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nda ise Çeşme’deki üzüm bağlarında yaygın olarak uygulandığına rastladığımız “paftos”, bu sözleşme biçimlerine iyi bir örnektir.

İtalya’da “mezzadria” adı verilen ortakçılık biçiminde, üzüm bağlarının anlamlı bir yer tuttuğu bilinmektedir. Özellikle Orta ve Orta-Güney İtalya ile bağdaşmış olan bu biçim; Campania’nın iç kesimlerinde, Abruzzi-Molise’nin kuzeyinde ve Basilicata’nın doğusunda kendini göstermektedir. İspanya’ya döndüğümüzde, Katalonya bağcılığında uygulanan Rabassa Morta’nın hakimiyeti açıktır. Bu sözleşme biçiminde, bağların üçte ikisi ölene kadar ilişki devam etmekte, en az iki nesil boyunca bağcılık sürmektedir. Bu sözleşme kapsamında bağları işleyen rabasserler, asmaları ekmekle kalmayıp aynı zamanda onların kanunen de sahibidir. Bu sayede ortakçılar, ipotek edilebilen veya miras bırakılabilen bir mülke de sahip olarak addedilmektedir. Son olarak Fransa’da, farklı yörelerde farklı koşullar içeren ortakçılık sözleşmeleri on dokuzuncu yüzyılda canlılığını korumaktadır. Bağların ortakçılıkla işletilmesinde esas yoğunlaşma güneybatıda olmakla birlikte bağların haricinde bile ortakçılık yaygındır. Tipik bir bağ genellikle 5-15 civarı ortakçıya vigneronnage adı verilen standart birimler hâlinde bölünmektedir. Tüm bu sözleşme biçimleriyle karşılaştırmalı olarak ele alacağımız paftos, genel hatlarıyla, il ve ilçe sınırları dışında kalan ve toprağın üzerine bina, ağaç veya bağ dikmek amacıyla yapılan sözleşme biçimidir. Toprağın

* Bu bildiri, 219K145 numaralı ve “Batı Anadolu’da Çiftlik Sahipliği ve Dönüşümü, 1740-1914” başlıklı TÜBİTAK araştırma projesinin bir parçası olarak hazırlanmıştır.

** Arş. Gör., Yaşar Üniversitesi, Ekonomi Bölümü, İzmir/TÜRKİYE, onur.peker@yasar.edu.tr

üzerine bağ diken kiracıya bu bağın sahipliğini de veren paftosun, Roma Hukuku'ndaki *emphyteusis* ile olan benzerliği de ayrıca dikkat çekmektedir.

Bu bağlamda, bu bildirideki amacımız, Akdeniz'deki ilgili sözleşme biçimleriyle Osmanlı İmparatorluğu'nda uygulanmış olan paftosun genel koşullarını irdelemek ve farklı sözleşme biçimleri arasındaki ortaklıklar ile farklılıkların neler olabileceğini ortaya koymaktır. Böyle bir çalışmayı gerçekleştirmek, bu çalışma alanını Akdeniz iktisat tarihiyle birlikte tartışmaya açacağı gibi, kapitalistleşme sürecindeki tarım sektörünün sahne olduğu üretim ilişkilerini anlamayı da destekleyecektir.

Anahtar Kelimeler: 19. Yüzyıl, Osmanlı Bağcılığı, Akdeniz Bağcılığı, İktisadi İlişkiler, Tarımsal Üretim

Forms of Contracts in the 19th Century Mediterranean and Ottoman Viticulture*

Abstract

Viticulture in Ottoman Empire and the Mediterranean became one of the most important agricultural production businesses through the nineteenth century, especially in consequence of globalizing economic relations. Contracts implemented in these fields shaped the relations of production in viticulture and made it possible to compare the conditions executed in the same period in different places. In countries such as Italy, Spain, and France of which we will take as an example of the Mediterranean basin in this study, various forms of contracts like renting, sharecropping and their mixed forms were implemented. In the Ottoman Empire, on the other hand, *paftos* -which was commonly implemented throughout vineyards of district of Çeşme- is a good example for this kind of contracts.

In the sharecropping contract of *mezzadria* in Italy, vineyards had a significant place. Especially associated with Central and Central-South Italy, this form of contract stands out in inner areas of Campania, north of Abruzzi-Molise, and east of Basilicata. When we turn to Spain, the prevalence of *rabassa morta* implemented in Catalan viticulture is pretty obvious. In this form of contract, the relation continues until the death of two-third of vineyard and persists for at least two generations. *Rabassers* who run vineyards under this contract do not only build those vineyards, but also become legal owners of them. Thus, sharecroppers are also regarded as owners of a property that can be mortgaged and inherited. Lastly in France, sharecropping contracts under different conditions in different regions kept the spotlight in the nineteenth century. While sharecropping is prevalent even beyond the vineyards, prevalence of it in viticulture intensified mostly in southwest. A typical vineyard is usually divided among 5 to 15 sharecroppers in a standard unit called *vigneronnage*. *Paftos*, which we will discuss in comparison to all these forms of contracts described so far, in its general terms, is a form of contract implemented outside the borders of municipalities in order to construct a building or plant trees or vineyards on land.

* This paper has been prepared as a part of the research project titled “Batı Anadolu’da Çiftlik Sahipliği ve Dönüşümü, 1740-1914” (*Çiftlik Holding and its Transformation in the Western Anatolia, 1740-1914*), with the project number 219K145, funded by TÜBİTAK (*The Scientific and Technological Research Council of Türkiye*).

Paftos, which legitimatizes the ownership of vineyard for the renter who planted it on land, also evokes a similarity to *emphyteusis* in Roman law.

Given this context, our aim in this paper is to examine the general terms of *paftos* in Ottoman Empire and the related forms of contracts in the Mediterranean, and to present possible commonalities and differences among different forms. Performing such a study is likely to open this research area up for discuss with regards to economic history of the Mediterranean, while also giving support to understanding of relations of production that took place in a time when agricultural sector was in a process of capitalising.

Keywords: 19th Century, Ottoman Viticulture, Mediterranean Viticulture, Economic Relations, Agricultural Production

II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı-Avrupa Ticari İlişkilerinde Bağcılığın Önemi

Ahmet Çandır*

Özet

Osmanlı İmparatorluğu her dönem tarıma bağlı bir görünümdeydi ve bu durum 19. yüzyılda dış ticarete pazarladığı ürünlerin büyük bölümü tarım ürünleri olarak devam etti. İmparatorluk içinde çok çeşitli ürünler yetişiyordu, ürünler bölgeden bölgeye farklılık gösteriyordu. Anadolu'nun kıyı bölgelerinde pamuk, incir, üzüm ve tütün yerel ve yabancı alıcılar için, diğer ürünler ise yakın çevredeki tüketiciler için üretiliyordu. 19. yüzyılın başlarında, Osmanlı çiftçilerinin büyük bir bölümü gündelik geçimleri için, Osmanlı kent ve kasabalarında pazarlamak için ve ihracatçı tüccara satmak için üretim yapıyordu. Fakat bu durum yüzyılın ikinci yarısına doğru dünya ticaretinde kendisine yer bulduca serbest ticaret modelinde değişti. II. Abdülhamid Dönemi'ne geldiğinde ihracat odaklı bir tarım modeli dönemin hâkim görüşü olarak iyice pekişti. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin ticari değeri yüksek tarım ürünlerinin dünya ekonomisi içinde önemli bir yer edinmesi için II. Abdülhamid Dönemi'nde önemli atılımlar yapıldığı görülmektedir. Bağcılık, bu atılımlar arasında ziraata dayalı bir sanayi alanı olarak ön plana çıkmaktadır. Avrupa da 19. yüzyılın ikinci yarısında bağ hastalıklarının bağlara verdiği büyük zararlar ve art arda gelen kötü hasatlar, Osmanlı Devleti'nde yeni dış satım ürünleri arasında üzümün ön plana çıkmasını sağladı. Özellikle Fransa, Almanya gibi büyük şarap üreticisi ülkelere üzümün kolay bir şekilde ihraç edileceği anlaşılınca bağcılık endüstrisinin ihracata yönelik desteklenmesi yolunda önemli atılımlar yapıldı. Bu araştırmanın amacı II. Abdülhamid Dönemi'nde Osmanlı bağ ve bağcılığını etkileyen unsurların neler olduğu, Osmanlı bağlarının iç ve dış pazar ekonomisine etkileri ile Osmanlı üzümlerinin Avrupa piyasalarındaki değerini ve Osmanlı bağcılığının Avrupa bağcılığındaki gelişime uyum sağlama çabalarını incelemeyi hedeflemektedir. Araştırmada Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yer alan Şûrâ-yı Devlet, Dâhiliye Nezâreti, Hariciye Nezareti, Bab-ı Ali Evrak Odası, Mukavelenamerler ve Meclisi Vükela tasniflerindeki resmi yazışmalar başta olmak üzere döneme ilişkin çok sayıda resmi ve süreli yayınlar ve

* Doktorant, İzmir/TÜRKİYE, ahmettcandir35@gmail.com

nizamnamelerden faydalanılacaktır. Bununla beraber döneme ilişkin araştırma-inceleme eserlerinden de yararlanılarak Osmanlı-Avrupa ticari ilişkilerinde bağıcılığın önemi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Avrupa, Bağıcılık, Üzüm, Şarap

The Importance of Viticulture in the Ottoman-Europe Commercial Relations in the Period of Abdulhamid II

Abstract

The Ottoman Empire was always dependent on agriculture and this situation In the 19th century, most of the products marketed in foreign trade continued as agricultural products. A wide variety of crops were grown within the empire, with crops differing from region to region. In the coastal regions of Anatolia, cotton, figs, grapes and tobacco were produced for local and foreign buyers, while other products were produced for consumers in the immediate vicinity. At the beginning of the 19th century, most of the Ottoman farmers were producing for their daily subsistence, to market in Ottoman cities and towns and to sell to exporting merchants. However, this situation changed in the free trade model as it found a place in world trade towards the second half of the century. By the time of Abdülhamid II, an export-oriented agricultural model was consolidated as the baskin view of the period. In this context, it is seen that important breakthroughs were made during the reign of Abdulhamid II in order for the agricultural products of the Ottoman Empire to have an important place in the world economy. Among these breakthroughs, viticulture stands out as an industry based on agriculture. In the second half of the 19th century in Europe, the great damage to the vineyards caused by vineyard diseases and the successive bad harvests made grapes to come to the fore among the new export products of the Ottoman Empire. Especially when it was understood that grapes would be easily exported to major wine producing countries such as France and Germany, important steps were taken to support the viticulture industry for export. The purpose of this research It aims to examine the factors affecting the Ottoman vineyard and viticulture during the II Abdülhamid Era, the effects of Ottoman vineyards on the domestic and foreign market economy, the value of Ottoman grapes in European markets, and the efforts of Ottoman viticulture to adapt to the development of European viticulture. In the research, many official and periodical publications and regulations related to the period will be used, especially the official correspondence in the Council of State, Ministry of Internal Affairs, Ministry of Foreign Affairs, Bab-ı Ali Document Chamber, Contracts and Parliamentary Vükela classifications in the Ottoman Archives of the Prime Ministry. In addition, the importance of viticulture in the Ottoman-European trade relations will be tried to be revealed by making use of the research-analysis works related to the period.

Keywords: Ottoman, Europe, Viticulture, Grape, Wine

Cumhuriyet Döneminde Ülkemiz Çeltik Sektöründe Elde Edilen Gelişmeler ve Milli Ekonomiye Katkıları

Halil Sürek*

Özet

Ülkemizde çeltik tarımının 15. yüzyıldan bu yana yapılmakta olduğu bilinmektedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, ülkemizde çeltik ekim alanı, 20-30 bin hektar arasında, çeltik üretimi ise 50-100 bin ton arasında değişirken, günümüzde çeltik ekim alanı, 120 bin hektarın üzerine ve çeltik üretimi ise 900 bin tonun üzerine çıkmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, ülkemizde en geniş çeltik ekim alanına, sırasıyla Karadeniz, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz bölgeleri sahip olurken, günümüzde bu durum, Marmara, Karadeniz ve İç Anadolu bölgesi olarak değişmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, pirinç tüketimimiz, 40 bin ton civarındayken, günümüzde 750 bin tona çıkmıştır. Bu artışın sebebi hem nüfus artışından hem de kişi başına tüketilen pirinç miktarının artmasından kaynaklanmaktadır. Yıllık pirinç üretimimiz, 550-600 bin ton arasında değişmektedir. Her yıl, iç tüketimi karşılamak için 150-200 bin ton arasında pirinç ithal etmek zorundayız. 1980 yılına kadar, ülkemizde bir çeltik tohumluk üretim programı yoktu, 1980 yılında oluşturulan yerli bir tohumluk üretim programı sonucunda, günümüzde çeltik tohumluk ihtiyacının tamamı, yerli üretim ile karşılanır duruma gelinmiştir. 1980 ve 2000 yılları arasında, çeltik tohumluk üretiminde kullanılan çeşitlerin tamamı ithal çeşitlerden oluşuyordu. 2000 yılından sonra, yerli geliştirilen çeşitlerde kullanılmaya başlamıştır. 2014 yılına gelindiğinde, üretimde kullanılan çeşitlerin tamamı, yerli çeşitlerdi, ancak, 2015 yılından sonra, bazı İtalyan çeşitleri de üretimde kullanılmaya başlamıştır. Çeltik yetiştirme tekniği teknolojilerinde önemli gelişmeler sağlanmıştır. Özellikle, arazi tesviyesinde lazer kontrollü tesviye aletinin kullanılması, önemli bir gelişme yaratmıştır. Pirince işleme teknolojilerinde de önemli gelişmeler sağlanmıştır. Çeltik çeşit geliştirme çalışmalarında, kamu Enstitüleri tarafından, 80 civarında çeltik çeşidi geliştirilip, tescil ettirilmiştir. Ayrıca, özel sektör kuruluşları, yurt dışından getirdikleri bazı çeşitleri, yurt içi üretimde kullanılmak üzere, tescil ettirmişlerdir. Geliştirilen yerli çeşitlerden, en popülerleri Osmancık-97 çeşididir. Bu çeşidin tescil edilmesi, ülkemizde çeltik

* Dr., Bitkisel Üretim ve Araştırma Müdürü/Tarla Bitkileri, Agrobest Grup, İzmir/TÜRKİYE, surekhalil55@gmail.com

tarımında, bir devrim yaratmıştır. Yüksek verimli çeşitlerin geliştirilip üretimde kullanılması ve yetiştirme tekniğinde modernleşmeye gidilmesi sonucu, 1990'lı yılların sonunda, dekara 500 kg civarında olan çeltik verimimiz, 800 kg'a ulaşmıştır. Ülkemizde, çeltik üretiminin artması, pirinç ithalatını azaltmıştır. Eğer, 2000 yılından sonra, çeltik sektöründen elde edilen gelişmeler sağlanmasaydı. Pirinç üretimimiz, 200 bin ton civarında kalacaktı ve her yıl 150-200 bin ton yerine, 500 bin tonun üzerinde pirinç ithal etmek zorunda kalacaktık ve ülkemiz yurt dışına, pirinç ithalatı için daha fazla para ödeyecekti.

Anahtar Kelimeler: Çeltik (Oryza Sativa), Çeltik Çeşidi, Çeltik Sektörü, Çeltik Tarımı, Çeltik Tohumu

The Developments in the Rice Sector of Turkey and its Contribution to the National Economy in the Republican Period

Abstract

Rice cultivation has been done in Turkey since 15th century. In the first years of the Republic, paddy cultivation area in Turkey varied between 20-30 thousand hectares and paddy production between 50-100 thousand tons. However, today, rice growing area has exceeded 120 thousand hectares and rice production has exceeded 900 thousand tons. In the first years of the Republic, while the Black Sea, Southeastern Anatolia and Mediterranean regions had the largest rice cultivation area, respectively in Turkey, today this situation has changed as the Marmara, Black Sea and Central Anatolia regions. Rice consumption was around 40 thousand tons in the first years of the Republic, it increased to 750 thousand tons today. The reason for this increase is both the population growth and the increase in the amount of rice consumed per capita. Annual milled rice production varies between 550-600 thousand tons. Every year, we have to import 150-200 thousand tons of rice to meet domestic consumption. Until 1980, there was no a rice seed production program in Turkey, as a result of a domestic seed production program established in 1980, today all the rice seed needed is supplied by domestic rice seed production. Between 1980 and 2000, all varieties used in rice seed production consisted of imported varieties. After 2000, at the same time, domestic developed varieties started to be used. By 2014, all of the rice varieties used in the production were domestic varieties, however, after 2015, some Italian rice varieties started to be used in the production again. Significant advances have been made in rice cultivation techniques. In particular, the use of laser-controlled leveling equipment in land leveling has created a significant improvement. Today, Turkish rice growing is very well mechanized. Significant advances have also been made in rice processing technology. In the rice variety development studies, around 80 rice varieties were developed and are registered by the public institutes. In addition, private sector research institutes have registered some Italian rice varieties to be used in domestic production. Among the local developed varieties, the most popular is Osmancık-97. Registration of this variety has created a revolution in rice sector in Turkey. As a result of the developed of high-yielding rice varieties, using in the production, and the modernization of the rice cultivation technique, the rice yield was around 5 tons per hectare at the end of 1990, and it reached 8 ton per hectare

in the last years. The increase in rice production in Turkey has decreased the rice import. If the developments obtained in the rice industry had not been achieved after 2000's. the rice production would remain around 200 thousand tons, and instead of 150-200 thousand tons each year, Turkey have to import more than 500 thousand tons of rice, and the money would be paid more for rice imports. At the same time, if the domestic seed production program did not exist, a significant amount of money would have been paid abroad for seed imports.

Keywords: Rice (*Oryza sativa*), Rice Variety, Rice Sector, Rice Cultivation, Rice Seed

1929 Dünya Ekonomik Krizi Karşısında Âli İktisat Meclisi

Mehmet Pınar*

Özet

Ali İktisat Meclisi, Osmanlı'nın son dönemlerinde kurulan İktisadiyat Meclisi'nin bir nevi devamı niteliğindedir. Bu teşekkülün amacı tek partinin ortaya koyduğu ekonomik politikalara paralel olarak tavsiye niteliğinde yeni açılımlar sunmaktır. Bu meclisin üyelerinin farklı ekonomik alanda faaliyet yürüten kişiler arasından seçilmesi, işin ciddi tutulduğunun göstergeleriydi. Mezkûr meclis, 1929 Krizi öncesi hayat pahalılığı karşısında raporlar hazırlayarak kooperatifeşmenin yaygınlaşmasıyla pahalılığın azalacağı savını savundu.

Ali İktisat Meclisi, esas fonksiyonunu 1929 Ekonomik Krizi'nde gösterdi. Krizin arz-talep dengesinin bozulmasından ziyade uluslararası ekonomik şartların değişmesinden kaynaklandığının altını çizdi. Krizin kaynağını, I. Dünya Savaşı öncesinde ve sonrasında ortaya çıkan sanayileşme ve hammadde arasındaki dengesiz/eşitsiz yapıya bağladı. Meclise göre savaş sonrası ülkelerin kendi gümrük politikalarını öne çıkartarak küresel ekonomik oluşumlardan uzaklaşmaları ve kendilerine özgü ekonomik modeller geliştirmeleri var olan yapının değişmeye başladığının işaretleriydi. Uluslararası ekonomik arenada gümrük siyasetinin temel amacı ülkenin ekonomik ilerlemesini sağlamaktır. Gümrük siyaseti devletin genel siyasetiyle ilintili bir durumdur. Değişen rekabet ortamında devletin ekonomik hayata sistematik olarak müdahalesi olağan bir durumdur. İhracatın arttırılmasında ithalatın azaltılmasında devletin alacağı politik tavrı yadsınamaz bir gerçekliktir. Meclise göre devletlerin kendilerine özgü ekonomik modellere yönelmeleri rekabeti beraberinde getirdiği gibi, ekonomiyi kendi ellerinde tutma rollerini de genişletti. Devletler sanayilerini geliştirirken Sovyet Rusya'nın da dünya piyasasından çekilmesine bağlı olarak ziraat sahalarını geliştirmeye yönelmeleri, Türkiye'nin dünya piyasasındaki bu alandaki rolünü tartışmaya açtı. Meclis, bütün bu gelişmeler dikkate alınarak yeni bir ekonomik modelin kurulmasını gerekli buldu. Meclis üyeleri, ekonomik kalkınmada özel teşebbüsün önemserken değişen yeni şartlar karşısında devletin ekonomik alanda özne konumuna gelmesini zorunluluk olarak gördü. Meclise göre Fransa'nın yumurta, Almanya

* Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, Van/TÜRKİYE, mmetpinar@gmail.com

ve İngiltere'nin halı, Amerika'nın incir ithalatına getirmiş oldukları kotanın Türkiye açısından olumsuz sonuçlar doğurduğu da bir realiteydi. Meclis üyeleri, özellikle buğday üretiminde yetiştiricinin zarar etmemesi için Romanya gibi bankalar ve kooperatifer aracılığıyla alım yapılarak dengenin sağlanmasını talep ederken Bulgarların Sohum, tütününe karşı Samsun'daki tütün üreticilerinin desteklenmesi gerektiğinin altını çizdiler. Meclis üyeleri, özellikle bu süreçte hazırladıkları raporlarla tarım ve sanayinin birlikte kalkınması için büyük bir çaba sarf ettiler. Milli sanayinin pratikte işlevselliğinin artması için milli ürünlerin kullanılmasının yanında enerji maliyetlerinin düşürülmesini gerekli gördüler. Sanayi ve Maadin Bankası ile Teşviki Sanayi Kanunu'nun bu rolü üstlenmede yetersiz kaldığını raporlarda ısrarlı bir dille ortaya koymaya çalıştılar. Fabrikasyon hareketini dar çerçeveden uluslararası bir etikete kavuşturulmasının önemine vurgu yaptılar. Devletçilik politikalarının daha sistemli işleyebilmesi için Sümerbank'ın kurulmasına öncülük ettiler. Ali İktisat Meclisi, yeni bankaların kurulmasından yeni ekonomik politikaların hayata geçirilmesine kadar önemli rol üstlenmesine karşın kurumun en önemli ayırt edici özelliği farklı ülkele- rin ekonomik politikalarını analiz ederek kendimize özgü ekonomik modeli hayata geçirmeye öncülük etmiş olmalarıydı. Bu çalışmamızda arşiv belgeleri ışığında Ali İktisat Meclisi'nin tavsiye niteliğinde kriz sonrası ortaya koymak istediği ekonomik açılımların siyasi erkte/hükûmette nasıl bir karşılık bulduğunu tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Ali İktisat Meclisi, Devletçilik, Kriz

High Council of Economics Against The World Economic Crisis of 1929

Abstract

High Economic Council is a kind of continuation of the Economic Council, which was established in the last period of the Ottoman Empire. Its nature was parallel to the economic policies of the single party. The aim of this organization is parallel to the economic policies of the single party. As a recommendation, it was to offer new openings. Members of this council are in different economic fields. The fact that he was chosen from among the people carrying out activities was the indication that the business was taken seriously. Before the 1929 Crisis, the parliament prepared reports on the cost of living and he defended the argument that the cost would decrease with the spread of High Economics Council showed its main function in the 1929 Economic Crisis. Supply-demand of the crisis change in international economic conditions rather than the deterioration of the balance of underlined its origin. The source of the crisis was revealed before and after World War I. He attributed it to the unbalanced/unequal structure between industrialization and raw materials according to parliament global economy by highlighting the post-war countries' own customs policies. They move away from the formations and develop their own unique economic models. These were signs that the structure was beginning to change. Customs policy in the international economic arena Its main purpose was to ensure the economic progress of the country. Customs policy It was a matter of politics. In the changing competitive environment, the state's economic life systematically intervention was normal. Increasing exports and reducing imports The political attitude he would take was an undeniable reality. According to the Assembly, the fact that states turn to their own unique economic models brings competition. As well as expanded their role of holding the economy in their own hands. States industries while developing agricultural fields due to the withdrawal of Soviet Russia from the world market. Their tendency to develop new technologies has opened up Turkey's role in this field in the world market to discussion. Considering all these developments, the Assembly required the establishment of a new economic model. found it. As council members attach importance to private enterprise in economic development, changing new conditions he saw it as a necessity for the state to become a subject in the economic field. According to the parliament, France's egg import, Germany and England's carpet import, America's fig import It was also a reality that the quota they brought had negative consequences for Turkey. Members of the Assembly, especially in

Romania, in order not to harm the grower in wheat production. While demanding balance by purchasing through banks and cooperatives The fact that the tobacco producers in Samsun should be supported against the tobacco of the Bulgarians in Sukhum they highlighted. Council members, especially with the reports they prepared in this process, the development of agriculture and industry together. They put a lot of effort into it. In order to increase the practical functionality of the national industry, national products They found it necessary to reduce energy costs. Industry and Mine It is persistently stated in the reports that the Bank and the Incentive Industry Law are insufficient to assume this role. They tried to put it in language. Moving the fabrication movement from a narrow frame to an international label stressed the importance of achieving Statist policies can function more systematically They pioneered the establishment of Sümerbank for High Economics Council, after the establishment of new benches Although it plays an important role until the implementation of new economic policies, the institution The most important distinguishing feature is to analyze the economic policies of different countries. that they had pioneered the implementation of the economic model. In this study, archival documents In the light of the economic crisis that the High Economics Council wanted to put forward after the crisis as a recommendation, is to discuss how the initiatives respond in the political power/government.

Keywords: High Economics Council, Statism, Crisis

Türkiye'nin İktisat Politikasının Değişim Sürecinde Kongreler Dönemi: Birinci Sanayi Kongresi ve Birinci Türkiye Ziraat Kongresi (1930-1931)

Mehmed Gökhan Polatoğlu*

Özet

Milli Mücadele Dönemi sonrası yeni Türk Devleti'nin kuruluş sürecinde Lozan Barış Antlaşması görüşmeleri devam ederken 17 Şubat- 4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi ile kalkınma yolunda karma ekonomik sistemin uygulanmasına karar verildi. Türkiye'de 1923'ten 1930'ların başına kadar geçen süre zarfında bilhassa sanayileşmede etkili bir ilerleme kaydedilemedi. Bunun üzerine ekonomik sistemde değişikliğe gidilme kararı alındı. Bu doğrultuda ülkenin kalkınmasında izlenecek yol haritasının belirlenmesi için çalışmalar yürütüldü. Bu süreçte Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin girişimleriyle “*Gayemiz: Türkiye, Sanayi Türkiye Devleti gibi yeni ve ileri olmalıdır*” hedefiyle 22-30 Nisan 1930 tarihleri arasında Ankara'da Birinci Sanayi Kongresi toplandı. Türk çiftçisinin sorunlarını gidermek ve tarımı desteklemek için ise 5 Ocak 1931'de Birinci Türkiye Ziraat Kongresi düzenlendi. Kongre'de sanayileşmeyle ilgili olarak zirai ürünleri işleyen ve dokuma, kendir, gül yağı, şeker, ispirto gibi mamulleri yurt içinde üretecek fabrikaların kurulması üzerine çalışmalarda bulunuldu. Kongreler süreci sonunda hızlı ve etkili kalkınma için izlenecek ekonomi politikasında sistem değişikliğine gidilmesi doğrultusunda 1931 yılı itibariyle karma ekonomik sistemden devletçi ekonomi yapıya geçildi. Devletçi ekonomi politikası sonrası büyük ölçekli kamu yatırımlarının hayata geçirilmesi için 1934-1938 dönemini kapsayan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlandı. Planın devreye alınması sonrası ülkenin çeşitli yerlerinde farklı sanayi kollarında büyük çaplı fabrikalar inşa edildi. İlk planın ardından 1938-1942 döneminde İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı uygulandı. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre ülkede uygulanması gereken ekonomi politikasının belirlenmesi için yürütülecek çalışmalar arasında Birinci Sanayi Kongresi ve Birinci Türkiye Ziraat Kongresi de yer almaktadır. Farklı sektörlerden katılımın olduğu kongrelerde ekonomi politikası üzerine görüşler beyan edildi. Kongreler sonunda raporlar hazırlandı ve zabıtlar tutuldu. Bu kongrelerden kısa bir süre sonra ülkede uygulanan ekonomi politikasında değişikliğe gidildi ve etkili sonuçlar elde edildi.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Ekonomi, İktisat Politikası, Birinci Sanayi Kongresi ve Birinci Türkiye Ziraat Kongresi

* Doç. Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Erzurum/TÜRKİYE, gokhan.polatoglu@erzurum.edu.tr

The Period of Congresses in the Change and Development Process of Turkey's Economic Policy: The First Industry Congress and the First Turkish Agricultural Congress (1930-1931)

Abstract

While the Lausanne Peace Treaty negotiations were continuing in the establishment process of the new Turkish State after the National Struggle Period, it was decided to implement the mixed economic system on the path of development with the Turkish Economy Congress convened in İzmir between 17 February and 4 March 1923. During the period from 1923 to the early 1930s in Turkey, there was no effective progress in industrialization. Thereupon, it was decided to change the economic system. In this direction, studies were carried out to determine the road map to be followed in the development of the country. In this process, with the initiatives of the National Economy and Savings Society, the First Industry Congress convened in Ankara between 22-30 April 1930 with the aim of "Our Purpose: Industry should be as new and advanced as the Turkish State". The First Agricultural Congress of Turkey was held on January 5, 1931 in order to solve the problems of Turkish farmers and to support agriculture. In the Congress, studies were carried out on the establishment of factories that process agricultural products and produce domestically produced products such as weaving, hemp oil, rose oil, sugar, and spirit. At the end of the congresses process, in line with the system change in the economic policy to be followed for rapid and effective development, as of 1931, the transition from the mixed economic system to the statist economic structure was adopted. After the statist economic policy, the First Five-Year Industrial Plan covering the period 1934-1938 was prepared for the implementation of large-scale public investments. After the commissioning of the plan, large-scale factories were built in different branches of industry in various parts of the country. After the first plan, the Second Five-Year Industrial Plan was implemented in the 1938-1942 period. According to the results obtained from the study, the First Industry Congress and the First Turkey Agricultural Congress are among the studies to be carried out to determine the economic policy that should be implemented in the country. Opinions on economic policy were expressed at the congresses with participation from different sectors. At the end of the congresses, reports were prepared and minutes

were kept. Shortly after these congresses, the economic policy implemented in the country was changed and effective results were obtained.

Keywords: Turkey, Economy, Economic Policy, First Industrial Congress and First Turkish Agricultural Congress

Türk, Sovyet ve ABD’li Uzmanların Raporları Işığında 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ve İktisadi Ayrışma

Mustafa Yaşar Özoylumlu*

Özet

1929 yılında ABD’de patlak veren Büyük Buhran, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de iktisadi değişim/dönüşümlere yol açtı. Özellikle Lozan Barış Antlaşması sonrası dönemde takip edilmesi kararlaştırılan (bu karar Birinci Dünya Savaşı öncesi takip edilen ticaret rejiminin devamını öngörüyordu) dış ticaret rejiminin aynı tarihlerde değişecek olması Türkiye Cumhuriyeti’nin söz konusu fiyat krizini, “milli iktisat” yaratma politikası doğrultusunda bir şans olarak görmesine neden oldu. 1929 sonrasında tüm dünyada düşüşe geçen hammadde fiyatları, Türkiye gibi ihracatın çok büyük bir kısmını tarım ürünlerinin oluşturduğu bir ülkede ekonomik sorunların temel nedeni olarak ortaya çıktı. İlk dönemde Türk parasında meydana gelen düşüşe önlem alma çabaları ile krizi hafifletme yoluna gidilirken; kısa bir süre sonra krizin Türk iktisadiyatında radikal bir dönüşümün aracı olabileceği keşfedildi. Bu keşif, tarım ürünlerine dayalı ve ihtiyaç duyduğu ürünleri ithalat dışında elde edemeyen bir ülkenin kendi temel sanayisini kurma fırsatı olarak ortaya çıktı. Türkiye artık hammadde ihraç ederek o hammaddelerden elde edilmiş işlenmiş ürünlerin ithalatı nedeniyle parasındaki düşüşe izin vermeyecek; özellikle hammaddesi ülke içinden temin edilen sanayi kuruluşları ile ilkel bir “ithal ikamecilik” ve planlı ekonomi politikası izleyecekti. Sanayileşmenin gerekliliği konusunda herkes hem fikirdi. Sorun bunun nasıl tatbik edileceği noktasında ortaya çıkıyordu. Planlı ekonomi konusunda dünyanın en başarılı ülkesi olarak öne çıkan Sovyetler Birliği’nin bu konuda uzman görüşlerine başvurdu. Sovyet uzmanların raporu özellikle kırsalda ticaret burjuvazi ile iç içe gelişme halinde bulunan sanayicileri endişelendiren özellikler içeriyordu. Nitekim bu endişe ile özel sanayinin sözcüsü konumundaki İstanbul Sanayi Odası da birbiri ardına sanayileşme ile ilgili raporlar hazırlıyor ve Âli İktisat Meclisi’ne sunuyordu. Cumhuriyet Halk Partisi’nin iktisadi anlamda radikal kanadının şiddetle savunduğu Sovyet sanayileşme modeli karşısında İstanbul Sanayi Odası itirazlarını dile getiriyor,

* Öğr. Gör., Eskişehir Teknik Üniversitesi, Eskişehir/TÜRKİYE,
mustafayasarozoylumlu@eskisehir.edu.tr

1929 krizinin iktisadi bir kriz olmadığını “paranın tedavülündeki sorunlardan” ibaret görülmesi gerektiğini savunuyordu. 1932 yılında CHP içindeki radikal kanadın en önemli temsilcilerinden olan İktisat Vekili Mustafa Şeref Özkan’ın yerine Celal Bayar’ın getirilmesi sanayileşme yolunda yeni bir dönemi açtı. Sovyet uzmanların raporları nihai aşamasında iken Celal Bayar, ABD’den getirilen uzman heyetine rapor hazırlatmaya başlamıştı. CHP içindeki radikal kesimin dayandığı Sovyet uzman raporu karşısında şimdi liberal sanayici olarak değerlendirilebilecek kesimin ABD’li uzman raporu yer alıyordu. Bu iki rapor ve bunların yanında ülke içinde iki kesimin hazırladıkları raporlar keskin bir iktisadi ayrımın ipuçlarını veriyordu. Bir yanda sanayileşmenin özel girişim aracılığıyla gerçekleştirilmesi gereğini savunan ABD’li uzmanların ve İstanbul Sanayi Odası raporu; diğer yanda krizin radikal bir iktisadi değişimi gerektirdiği konusunda mutabık kalmış bürokratların ve Sovyet uzmanların raporları vardı.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Sovyetler, ABD, Uluslararası İlişkiler, 1929 Dünya Ekonomik Buhranı, Ekonomik İlişkiler, İktisadi Önlemler, İktisadi Ayrışma

1929 World Economic Depression and Economic Segregation in the Light of Turkish, Soviet and US Experts' Reports

Abstract

The Great Depression, which broke out in the USA in 1929, led to economic changes/transformations in Turkey as well as in the rest of the world. The fact that the foreign trade regime, which was decided to be followed in the post-Lausanne Peace Treaty period (this decision envisaged the continuation of the trade regime followed before the First World War), would change at the same time, caused the Republic of Turkey to see the aforementioned price crisis as a chance in line with its policy of creating a “national economy”. caused. Raw material prices, which fell all over the world after 1929, emerged as the main cause of economic problems in a country like Turkey where agricultural products constitute a large part of exports. While trying to take precautions against the decline in the Turkish currency in the first period, the crisis was mitigated; It was soon discovered that the crisis could be a tool for a radical transformation in the Turkish economy. This discovery emerged as an opportunity for a country that is based on agricultural products and cannot obtain the products it needs except imports, to establish its own basic industry. Turkey will no longer allow a decrease in its currency due to the import of processed products obtained from those raw materials by exporting raw materials; he would follow a primitive “import substitution” and planned economy policy, especially with industrial establishments whose raw materials were supplied from within the country. Everyone agreed on the necessity of industrialization. The question was how to implement this. He sought the expert opinions of the Soviet Union, which stood out as the world’s most successful country in the planned economy. The report of the Soviet experts contained features that worried the industrialists, who were developing intertwined with the commercial bourgeoisie in the countryside. As a matter of fact, with this concern, the Istanbul Chamber of Industry, which is the spokesperson of the private industry, had one after another prepare reports on industrialization and presented them to the Supreme Economy Council. Against the Soviet industrialization model strongly defended by the radical wing of the Republican People’s Party, the Istanbul Chamber of Industry voiced its objections and argued that the 1929 crisis was not an economic crisis, but should be seen as consisting of “problems in the circulation of money”. The replacement of Deputy Minister of Economy Mustafa Şeref Özkan, one of the most important representatives of the radical wing in the CHP, in 1932,

opened a new era on the path of industrialization. While the reports of the Soviet experts were in their final stages, Celal Bayar started to have the expert committee brought from the USA prepare a report. Opposite the Soviet expert report, on which the radical section in the CHP was based, there was the US expert report of the section that can now be considered as liberal industrialists. These two reports, as well as the reports prepared by the two groups within the country, gave clues to a sharp economic divide. On the one hand, the report of the Istanbul Chamber of Industry and the US experts advocating the need for industrialization to be realized through private enterprise; on the other were the reports of bureaucrats and Soviet experts who agreed that the crisis required radical economic change.

Keywords: Türkiye, Soviets, US, International Relations, 1929 World Economic Depression, Economic Segregation, Economic Relations, Economic Measures

Liberalizm-Korumacılık Tartışmaları ve Erken Cumhuriyet Döneminde Yerli-Yabancı İlaç Rekabeti

Murat Koraltürk*

Ergül Ballı**

Özet

İlaçın insan sağlığı ve yaşamı için önemi, ilaç üretiminin gelişmesine paralel artar. Başlangıçta Çin, Hint, Mezopotamya, Mısır ve Akdeniz uygarlıklarında bitkiler, büyücü-şifacılar tarafından hazırlanan ilaçlara dönüştürülerek kullanılır. Bugün bu yaklaşım geleneksel, tamamlayıcı ve alternatif tıp olarak nitelendirilen tedavi yöntemlerinin de temelini oluşturur. Ancak modern tıbbın ortaya çıkması ile birlikte 19. yüzyılın ortalarından itibaren hazır ilaçların kullanımı artar. İlaç sanayinin gelişmeye başlamasında farmasötik kimya ve farmakolojinin bilimsel alanlar olarak ortaya çıkmasının da rolü büyüktür.

İlaç sektöründe yaşanan gelişmelerin bir boyutu, hazır ilaçlar karşısında majistral ilaçların rağbetinin azalması iken diğer boyutu yerli hazır ilaçlar karşısında yabancı hazır ilaçların tabiri caizse piyasayı istila etmesidir. Avrupa'dan ithal edilen hazır ilaçların İstanbul'daki eczanelerde satılmaya başlandığı 1820'lerde ilaç sayısı birkaç tane iken 19. yüzyılın ortasına gelindiğinde bu sayı 15'i, 20. yüzyılın başında ise 100-120'yi bulur. Cumhuriyet dönemine kadar giderek artan hazır ilaç talebinin çok büyük bir bölümü, ithalat yoluyla yabancı ülkelere karşılanır. Başka bir deyişle birçok iktisadi, mali, hukuki ve teknik nedenden ötürü Osmanlı ekonomisinde yerli ilaç üretimi gelişemez.

Türkiye'nin ithal ilaca olan bağımlılığı devam ederken Erken Cumhuriyet yılları olarak nitelendirilen 1920'ler ve 1930'larda eczacılar ve doktorlar arasında majistral-hazır ilaç ve yerli-yabancı hazır ilaç kullanımı etrafında birtakım tartışmalar yaşanır. Bu tartışmanın temelini eczacıların, doktorların daha pahalı olan dolayısıyla hastaların erişmesi daha zor olan yabancı hazır ilaçları reçete etmekteki ısrarlarına dair itirazları oluşturur. Muadili olmayan ilaçlar dışındaki bütün yabancı hazır ilaçların

* Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, mkoralturk@marmara.edu.tr

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gedik Üniversitesi, Gedik Meslek Yüksekokulu, Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, ergul.balli@gedik.edu.tr

ithalatının yasaklanması ve doktorların yerli ilaçları reçete etmelerini talep ederler ki döviz tasarrufu sağlayacak olan bu karar, ülkenin iktisadi çıkarlarına hizmet edecektir. Eczacıların itirazlarını reddeden doktorlar ise yabancı hazır ilaçların tamamını ikame edecek yerli ilaçların üretilmediğini ve eczanelerde hazırlanan ilaçların formüle uygun hazırlanıp hazırlanmadığına dair şüphelerinden dolayı yabancı hazır ilaçları tercih ettiklerini ileri sürerler. Basına da yansıyan karşılıklı suçlama ve savunmalar ile polemige dönüşen bu süreçte 1926 yılında ilaç etken maddelerinin ithalatı serbest bırakılırken ülkede üretilebilen bazı hazır ilaçların ithalatı yasaklanır. Ardından 1928'de yerli ilaç üretimi ve yabancı ilaç ithalatı devletin iznine tabi olur. 1936'da ise yabancı şirketlerin Türkiye'de ilaç üretmesi yasaklanarak ilaç üretiminde yerli özel girişimler desteklenmek istenir. 1920'lerde yerli hazır ilaç miktarının yabancı ilaç miktarına oranı %2-3 iken 1935'te %40-50 civarına çıkar. İktisadi devletçiliğin uygulandığı 1930'lu yıllar boyunca yerli ilaç üreten laboratuvar sayısı dört kat artarken yerli ilaç sayısı da yirmi üç kat artar.

İktisadi devletçiliğin egemen olduğu yıllarda eczacılar, mesleki cemiyetleri olan Türk Farmakolog Birliği aracılığıyla kamuoyu oluşturmak için çalışır, hukuki düzenlemelerin yapılması yönünde adeta bir baskı grubu olarak hareket ederler. Böylelikle millî iktisat politikasına dayanarak yerli üretimi yabancı rekabetine karşı korumanın yollarını arar ve önemli ölçüde başarılı da olurlar. Ancak yerli ilaçların üretiminde kullanılan etken madde, yardımcı madde ile şişe, kutu, tıpa ve etiket gibi ambalaj malzemesinin dahi hemen tamamının ithal edildiği, su ve el emeğinin ise yegâne yerli girdi olduğu dikkate alındığında yerli ilaçların ne kadar yerli olduğu tartışmaya açıktır.

Bu çalışmanın amacı, 1930'larda resmî iktisat politikası hâlini alan devletçiliğin ilaç sektörüne yansımaları yerli ve yabancı müstahzar ilaçlar arasında yaşanan rekabete odaklanmak suretiyle incelemektir. Bu sayede iktisadi devletçiliğin doktorlar, eczacılar, ecza depoları, meslek cemiyetleri, merkezî ve yerel düzeyde politika üreticiler ve diğer ilgililer açısından nasıl yorumlandığını ortaya koymak mümkün olacaktır. Araştırma TBMM Zabıt Cerideleri, resmî raporlar, ilgili mevzuat ve dönemin süreli yayınlarından elde edilen verilere dayanmaktadır. Araştırmada öz olarak yerli ve yabancı ilaç rekabeti üzerinden gerçekleştirilen örnek olay incelemesinde 1930'lardaki iktisadi devletçiliğin millî iktisat politikasının bir uzantısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Millî İktisat, Devletçilik, Eczacılık, Müstahzar İlaç, Majistral İlaç, Yerli İlaç, Türk Farmakolog Birliği

Liberalism-Protectionism Debates and Domestic-Foreign Medicine Competition in the Early Republican Period

Abstract

The importance of medicine for human health and human life increases in parallel with the development of pharmaceutical production. At the beginning, in Chinese, Indian, Mesopotamian, Egyptian and Mediterranean civilizations, plants were transformed into medicines prepared by sorcerer-healers. Today, this is the basis of treatment methods labeled as traditional, complementary and alternative medicine. However, with the emergence of modern medicine, the use of ready-made medicines has increased since the mid-19th century. The emergence of pharmaceutical chemistry and pharmacology as scientific fields also played a major role in the development of the pharmaceutical industry.

While one aspect of the developments in the pharmaceutical sector is the decline in the popularity of magistral medicines in the face of ready-made medicines, the other aspect is the invasion of the market, so to speak, by foreign ready-made medicines in the face of domestic ready-made medicines. In the 1820s, when ready-made medicines imported from Europe started to be sold in pharmacies in Istanbul, the number of medicines was a few, but in the middle of the 19th century, this number reached 15, and at the beginning of the 20th century, it reached 100-120. Until the Republican period, a large portion of the ever-increasing demand for ready-made medicines was supplied from foreign countries through imports. In other words, due to many economic, financial, legal and technical reasons, domestic pharmaceutical production could not develop in the Ottoman economy.

As Turkey's dependence on imported medicines continued, in the 1920s and 1930s, defined as the years of the Early Republic, there were debates between pharmacists and physicians about the use of magistral-prepared medicines and domestic-foreign ready-made medicines. At the center of this debate is the pharmacists' objection to doctors' insistence on prescribing foreign ready-made medicines, which are more expensive and therefore more difficult for patients to access. They demand a ban on the importation of all foreign ready-made medicines, except for non-equivalent drugs, and demand that doctors prescribe domestic medicines, a decision that would save foreign currency and serve the country's economic interests. Doctors rejected the objections of pharmacists, arguing that domestic medicines have not been produced to completely replace foreign ready-made medicines and that they prefer foreign ready-made medicines because of their doubts

about whether the domestic medicines prepared in pharmacies are prepared in accordance with the formula. Within this time period, which turned into a polemic with mutual accusations and defenses appearing in the press, in 1926, the import of pharmaceutical active ingredients was liberalized, while the import of some ready-made medicines that could be produced in the home country was banned. Then, in 1928, domestic pharmaceutical production and imports of foreign medicines were subject to government authorization. In 1936, foreign companies are banned from producing pharmaceuticals in Turkey in order to support local private enterprises in pharmaceutical production. In the 1920s, the ratio of the amount of domestic ready-made medicines to the amount of foreign medicines was 2-3%, in 1935, it increased to around 40-50%. During the 1930s, the period of economic statism, the numbers of domestic pharmaceutical laboratories quadrupled while the number of domestic pharmaceuticals increased by twenty-three times.

In the years when economic statism was dominant, pharmacists worked to create public opinion through their professional association, the Turkish Pharmacologist Association and acted as a pressure group for legal regulations. In this way, they look for ways to protect domestic production against foreign competition based on national economic policy and they are significantly successful. However, considering that almost all of the active ingredients, excipients and packaging materials such as bottles, boxes, stoppers and labels used in the production of domestic medicines are imported, and water and manual labor are the only domestic inputs, to what extent domestic medicines are domestic is open to debate.

The purpose of this study is to analyse the reflection of the statism, which became an official economic policy in the 1930s, on the pharmaceutical industry by focusing on the competition between domestic and foreign prepared medicine. In this way, it will be possible to reveal how economic statism is interpreted through the perspective of the doctors, pharmacists, pharmaceutical warehouses, professional societies, policymakers at central and local level and other interested people. The research was based on the data obtained from TBMM Proceedings Papers, official reports, related legislation and periodicals of the time. In the research, it was concluded that the economic statism in the 1930s was an extension of national economic policy in the case study, which was carried out through domestic and foreign medicine competition.

Keywords: National Economy, Statism, Pharmacy, Prepared Medicine, Magistral Medicine, Domestic Medicine, Turkish Pharmacologist Association

Merkez Bankalarının Hisse Yapısının Tarihsel Gelişimi: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Örneği

Cemil Günay*

Özet

Merkez bankacılığı 17'nci yüzyılda, mali piyasaların oluştuğu ve modern merkezi devletlerin güçlenmekte olduğu bir dönemde ortaya çıkmıştır. Merkez bankalarının kurulmasında iki ihtiyaç etkili olmuştur: mali piyasaların istikrara kavuşturulması ve merkezi devletin finansmanı. Mali piyasaların istikrarsız ve kriz yaratmaya meyilli yapısı bu piyasaların düzenlenmesini gerekli kılıyordu. Öte yandan, devlet gelirleri ile giderlerinin her zaman denk olmaması ve özellikle de savaş dönemlerinde artan bütçe açıkları karşısında kamu borçlanması giderek önem kazandı ve bunun kurumsal altyapısının oluşturulması ihtiyacı doğdu. Merkez bankaları bu kurumsal altyapının en önemli öğelerinden birisini oluşturmuştur. Dünyadaki ilk merkez bankaları, genelde, özel kişilerin sahipliğinde ama devletin özel izniyle kuruldu. Merkez bankaları, kâr amacı güden özel şirketler olsalar da hükümetler nezdinde sıradan kurumlar olmadıkları gibi hükümetten bağımsız faaliyet göstermeleri de söz konusu değildi. Bu nedenle, giderek önce fiilen ve sonra da hukuken kamusal kurumlara dönüştüler ve kâr temel amaçları olmaktan çıktı. Merkez bankaları yalnızca özel şirketlerden değil ama aynı zamanda diğer kamusal kurumlardan da farklıdır ve merkezi hükümetle olan ilişkileri hep tartışma konusu olagelmıştır. Bu kuruluşların merkezi hükümetten ne ölçüde özerk olacakları ve aynı zamanda kamusal çıkarlar doğrultusunda hareket etmelerinin nasıl sağlanacağı günümüzde de tartışılmaktadır.

Teknik gerekliliklerin yanı sıra değişen siyasal ve ekonomik güç dengeleri doğrultusunda gelişme gösteren merkez bankalarının işlevleri giderek arttı. Birinci Dünya Savaşı sonrasında, mali piyasalarda istikrarı sağlama ve devlet hazinesini finanse etme işlevlerine makroekonomik istikrara ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunma işlevleri de eklendi.

Türkiye'de bir merkez bankası kurulmasına yönelik düşünce ve çabalar 19'ncü yüzyıl ortalarında ortaya çıkmış ve öncelikle milli bir merkez bankası kurulması arzulan-

* Dr. Öğr. Üyesi, Çağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mersin/TÜRKİYE, cgunay1@gmail.com

miştir. Ama bu başarılamayınca, kâğıt para çıkarma ayrıcalığını da içeren bazı merkez bankası işlevleri yabancı ortaklı özel bir banka olan Osmanlı Bankasına verilmiştir. Osmanlı Bankası, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının (TCMB) kurulduğu 1930 yılına kadar bu işlevleri yerine getirmiştir. TCMB, münhasıran banknot çıkarma imtiyazına sahip bir anonim şirket olarak Haziran 1930'da kurulmuş ve Ekim 1931'de faaliyete geçmiştir. Başlangıçta yüzde 15 olan Hazine hisselerinin üst sınırı Temmuz 1932'de yüzde 25'e yükseltilmiştir. 1970 yılında çıkarılan yeni bir merkez bankası yasası ile bu kez Hazinesinin merkez bankasındaki hisse oranının yüzde 51'den düşük olamayacağı kuralı getirilmiştir. Bir yandan TCMB'nin yetkileri genişletirken öte yandan Hazinesinin Banka üzerindeki kontrolü artırılmıştır. 1970 değişikliği, 1963 yılında başlatılan planlı kalkınmanın gerektirdiği ancak gecikmiş bir adım olarak değerlendirilebilir. Yeni merkez bankası yasası ile sanayinin ihtiyaç duyduğu tasarrufların ve özellikle de orta ve uzun vadeli fonların artırılması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı, TCMB'nin kuruluşundaki hisse dağılımında etkili olan hususları zamanın baskın iktisadi düşüncesi, iç ve dış gelişme ve tartışmalar ışığında değerlendirmek ve aynı bakış açısıyla, 1970 yılında yapılan değişikliği tartışmaktır. Böylelikle, TCMB'nin tarihsel gelişimine karşılaştırmalı bir bakış açısından ışık tutulması umulmaktadır. Çalışma, merkez bankacılığının tarihsel evriminin kısa anlatımı ile başlamakta ve şöyle devam etmektedir: Türkiye'de bir merkez bankası kurma düşüncesinin doğuşu ve evrimi ile TCMB'nin kuruluşunun özetlenişi; kuruluşunda TCMB'nin statüsü ve hisse yapısı ile 1970 yılında yürürlüğe giren yeni yasanın getirdiği değişikliklerin dünyadaki gelişmeler ışığında değerlendirilmesi; yeni yasanın uygulama sonuçlarının tartışılması ve sonuç.

Anahtar Kelimeler: Mali Piyasaların İstikrarı, Merkezi Hükümetin Finansmanı, Merkez Bankacılığı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Merkez Bankalarının Statü ve Hisse Yapıları, Kamusal Çıkar

The Historical Evolution of the Ownership of Central Banks: The Example of the Central Bank of the Republic of Türkiye

Abstract

Central banking emerged in the 17th century, during an era when financial markets came into being and modern central governments grew stronger. Two factors had been influential in the emergence of the central banking: stabilizing financial markets and financing the central government. The unstable structure of financial markets, prone to lead to crises, necessitated their regulation. On the other hand, in the face of the imbalance between the state revenues and expenditures and particularly enlarging budget deficits during the war times, public borrowing became more of an issue and necessitated building an institutional infrastructure. Central banks constituted one of the pillars of that institutional infrastructure. The first examples of the central banks over the world were generally established under the private ownership but with special state license. Central banks, even if they were profit-seeking private companies, are not ordinary institutions for governments and cannot function without their consent. Accordingly, they gradually became public bodies *de facto* first and then legally, and profit seeking was no longer their primary purpose. In addition, central banks are distinguished not only from private companies but also from other public bodies, and their relations with governments have had being always a disputable issue. The degree of their independence from governments and, at the same time, how it can be still assured that they will act in conformity with public interests have been a concern.

Central banks have evolved amid the technical necessities and the changing economic and political balance of powers, and their functions have gradually increased. After the First World War, supporting macroeconomic stability and economic development were added to their aforementioned basic functions of stabilizing financial markets and financing the central government.

The thought and efforts for the establishment of a central bank in Türkiye started in mid-19th century. It was desired to give the priority to the establishment of a national entity. However, because of the failure in establishing such an institution, the privilege of carrying out some functions of a central bank, including issuing banknotes, was given to a foreign owned bank, the Ottoman Bank. The Ottoman Bank performed

these functions until the foundation of the Central Bank of the Republic of Türkiye (CBRT). The CBRT was established in June 1930 as a corporation with an exclusive privilege of issuing banknotes, and started to function in October 1931. The upper limit for the shares of the Turkish Treasury was initially set as 15 percent of the Bank capital but was increased to 25 percent in July 1932. In 1970, with a new Central Bank Law, the lower limit of the Treasury share was set as 51 percent. The new law enlarged the authority and responsibility of the CBRT but increased also the control of the Treasury over it. The amendment made in 1970 may be seen as a necessary but retarded step of the planned development which was put into implementation in 1963. The new central bank law aimed at increasing savings and particularly medium and long-term funds needed by industry.

The purpose of this study is to evaluate the factors which were effective in deciding the initial ownership structure of the CBRT in the light of the influential economic thought at that time, domestic and international developments and disputes, and to discuss the amendment made by the new law in 1970 with the same viewpoint. It is hoped, thereby, to shed light on the historical evolution of the CBRT in a comparative perspective. The study starts with a short narrative of the historical evolution of central banking and proceeds as follows: summarizing the emergence and evolution of the thought of establishing a central bank in Türkiye, and the foundation of the CBRT; making a critique of the initial status and ownership of the CBRT, and the amendment made by the new central bank law in 1970, in the light of global developments; discussing the implementation results of the new law, and conclusion.

Keywords: Stability in Financial Markets, Financing the Central Government, Central Banking, The Central Bank of the Republic of Türkiye, Status and Ownership of Central Banks, Public Interest

Bursa Şehrinin Ekonomik Durumu (1923-1950)

Mehmet Kaya*

Muttalip Ata**

Özet

Bursa tarih boyunca stratejik konumu ile önemli bir yer tutmuştur. İstanbul'a açılan yolların kavşağında olması bu konumunu geliştiren önemli bir etkidir. Çeşitli medeniyetlerin önemli merkezlerinden biri olma özelliğini, etkin konumu sebebiyle sürdürmüştür. Bu konum şehri geliştirmiş, onu bölgede önemli bir merkez haline getirmiştir. Osmanlı Devleti'nde bu önem varlığını sürdürmüş, İstanbul'dan sonra ikinci önemli şehir olmuştur. Jeopolitik konum aynı zamanda ekonomik hayata da yansımıştır.

Modernleşme çabaları ile birlikte şehir ve hinterlandı ekonomik hayatta önemli bir pazar durumuna gelmiştir. İttihat ve Terakki ile birlikte ülkede gelişen ekonomik durum şehri olumlu etkilemiştir. Ticaret Odası ve Borsanın 19. Yüzyılın sonlarından itibaren varlığını göstermesi bu anlamda etkilidir. Şirketleşme çabalarıyla birlikte Türklerin de yer aldığı çeşitli şirketler kurulmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Bursa da ekonominin gelişmesinde çeşitli el sanatları ile uğraşan meslek grupları bulunmaktaydı. Bunlar arasında, debbağlık, bıçakçılık, bakkırcılık, terzilik, keçecilik, nalbantlık, nakkaşlık ve çilingirlik gibi birçok meslek gruplarında Türkler ile gayrimüslimler birlikte çalışmaktaydılar. Cumhuriyetin ilk yılları ile tekrar faaliyet göstermeye başlayan ve ilerleyen süreçte üretim kapasitesini arttıran meslek grupları Bursa ekonomisinin gelişimine önemli katkı sağlamaktaydılar.

Cumhuriyetin ilanından sonra Bursa Ticaret ve Sanayi Odası çalışmalarını sürdürmüş ve 1924 yılında Bursa Ticaret Odası bünyesinde Ticaret ve Ziraat Borsası kurulmasının ardından, 1887 tarihli Borsalar kanunundan yararlanılarak Ticaret ve Zahire Borsası'nın nizamnamesi hazırlanmıştır. Borsaya kayıtlı olan üyeler arasından seçilen yedi kişilik bir encümen grubuyla idare encümeni oluşturulmaktaydı. Bu encümen

* Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Niğde/TÜRKİYE, kayamehmet@ohu.edu.tr

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Niğde/TÜRKİYE, muttalipata@gmail.com

borsaya abone olmak isteyen tüccarları inceliyor ve durumları uygun olanların abone bedellerini belirliyordu. Bu kuruluş vilayet içerisinde iyi cins hayvan yetiştirilmesi için yarışmalar düzenlemek, kaliteli koza yetiştirilmesini özendirmek, ziraat malzemesi üretene katkıda bulunmak gibi faaliyetleri, borsanın ülke ekonomisini geliştirici özellikleri arasındadır.

1-15 Eylül 1926 tarihinde Bursa Ticaret Müdürlüğü ile Ticaret Odası'nın katkıları sonucunda bölge Ticaret Kongresi düzenlenmiştir. Bu kongre ile birlikte fabrikaların, anonim şirketlerin kurulması, halıcılığın geliştirilmesi için Ticaret Odası tarafından anonim bir şirketin kurulması gibi ekonomik açıdan gelişmeler yaşanmıştır. Bursa Konserve Fabrikası ve Debbagat Fabrikası açılması için anonim şirket kurulması, Emlak Bankası şubesi açılması, Ticaret Odası öncülüğünde Tatbiki Ticaret Mektebi açılması ve Bursa-Bilecik arasında demiryolu açılması için Nafia Vekâleti ile girişimlerde bulunulmuştur.

Osmanlı Devleti sürecinde başlayan ekonomik gelişme, Cumhuriyet dönemi ile artan bir ivme kazanmış, geleceğin önemli kuruluşlarını oluşturacak kamu yatırımları sonucunda kurulan Merinos gibi çeşitli işletmeler bu verimli ortamdan yararlanarak gelişimlerini sürdürmüşler ve ülke ekonomisi gelişimi açısından rol oynamışlardır.

9 Haziran 1926 tarihinde kurulan Bursa Kaplıcaları Türk Anonim şirketi Ticaret kanununun 302. maddesi uyarınca merkezi İstanbul olarak kurulmuş ve 1927 yılında Evkaf Genel Müdürlüğü de şirkete ortak olmuştur. Kendi içerisinde bir yürütme sistemi bulunan şirket kendi yöneticileri oluşturup bir meclis ile idare ediyor, şirket sermayesi yükseltilmesi durumunda hükümet haberdar ediyor ve hükümetin onayıyla ilan ediliyordu.

Cumhuriyet öncesi dönemde iyi durumda olmayan ve sadece 3 tane bulunan İpekli Dokuma Fabrikaları tekrar faaliyet vermeye başlamıştır. 1931 yılında sayıları 42'ye kadar yükseldi. Osmanlı döneminde de önemli bir yere sahip olan İpekli dokumacılık tekrardan ülke ekonomisine katkı sağlamak için önemli bir ivme kazanmaya başladı. Önemli yatırımların yapıldığı sektör ilerleyen süreçte Bursa şehrine ekonomik katkı sağlamıştır.

Sümerbank Merinos Fabrikası 1935 yılında İsmet Paşa tarafından temelleri atıldı. 2 Şubat 1938 tarihinde Mustafa Kemal Paşa tarafından fabrikanın açılışı gerçekleştirildi. Bursa ve çevresinde bulunan yünleri işlemekte iken tiftik koyunlarının yünlerini de işlemeye başlayan fabrika Almanyadan gelen makinalar ile üretim kapasitesini iyice arttırmıştır.

Bursa'nın ekonomik durumunun gelişmesinde diğer bir etken ise kurulan kooperatiflerdir. Sanayinin gelişmesine katkıda bulunmak için kurulan kooperatifler birçok farklı alanda faaliyet göstermişlerdir. 1940 yılında kurulmaya başlayan kooperatifler arasında, Bursa Havlucu Sanatkârları Kooperatifi, Koza Kooperatifleri Birliği, 1942 yılında Bursa Ayakkabıcılar Küçük Sanat Kooperatifi ve 1945 yılında ise Deri İmalatçıları Kooperatifi faaliyet göstermeye başlamıştır.

Bu bildiride Osmanlı'nın son dönemden başlayarak 1950'li yıllara kadar şehrin ekonomik durumu belgeler ışığında ele alınacak, aynı zamanda bu gelişmeyi etkileyen faktörler üzerinde sektörler bazlı durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bursa, Bursa'nın Ekonomik Durumu, Cumhuriyet Dönemi Şirketler

Economic Situation of Bursa City (1923-1950)

Abstract

Bursa has held an important place with its strategic location throughout history. Being at the crossroads of the roads leading to Istanbul is an important factor that improves its position. It has continued to be one of the important centers of various civilizations due to its effective location. This location developed the city, making it an important center in the region. This importance continued in the Ottoman Empire and became the second important city after Istanbul. The geopolitical position is also reflected in the economic life.

With modernization efforts, the city and its hinterland have become an important market in economic life. The economic situation that developed in the country with the Union and Progress had a positive effect on the city. The existence of the Chamber of Commerce and the Stock Exchange since the end of the 19th century is effective in this sense. Along with the incorporation efforts, various companies including Turks were established.

In the first years of the Republic, there were professional groups dealing with various handicrafts in the development of the economic Bursa. Among these, Turks and non-Muslims were working together in many occupational groups such as tanning, cutlery, copper work, tailoring, felt making, farrier, muralist and locksmith. Occupational groups, which started to operate again in the first years of the Republic and increased their production capacity in the following period, made a significant contribution to the development of Bursa's economy.

After the proclamation of the Republic, Bursa Chamber of Commerce and Industry continued its activities and after the establishment of the Commodity and Agriculture Exchange within the body of the Bursa Chamber of Commerce in 1924, the regulation of Commodity and Grain Exchange was prepared by making use of the Exchanges Law of 1887. The administrative committee of seven people selected from among the members registered in the stock Exchange. This committee examined the merchants who wanted to subscribe to the stock exchange and determined subscription prices of those who were eligible. The activities of this establishment such as organizing competition for breeding good breeds of animals in the province, encouraging the breeding of high quality cocoons, and contributing to those producing

agricultural materials, are among the features of the stock market that improve the country's economy.

Regional Trade Congress was held on September 1-15, 1926, as a result of the contributions of Bursa Trade Directorate and Chamber of Commerce. Along with the congress, economic developments such as the establishment of factories, joint stock companies and the establishment of joint stock company by the Chamber of Commerce for the development of carpet business were experienced. Attempts were made with the Ministry of Nafia to establish a joint stock company, to open Emlakbank Branch to open an Applied Trade school under the leadership of Chamber of Commerce, and to open a railway between Bursa and Bilecik.

The economic development that started in the Ottoman Empire period gained an increasing momentum with Republican period, various businesses such as Merinos, which was established as a result of public investments that will form the important institution of future, continued their development by taking advantage of this productive environment and played a role in the development of the country's economy.

Founded on June 9, 1926, Bursa Kaplıcaları Türk Anonim Şirketi was established as headquartered in Istanbul in accordance with article 302 of the Commercial Code, and in 1927, the General Directorate of Evkaf became a partner in the company. The company, which had an executive system within itself, was formed by its own directors and administered by a parliament, in case the company's capital was increased, the government was informed and announced with the government's approval.

Silk Weaving Factories, which were not in good condition in the pre-republican period and had only 3, started to operate again. In 1931, their number increased to 42. Silk weaving, which had imported an important place in the Ottoman period, started to gain an important momentum to contribute to the country's economy again. The sector, in which significant investments were made contributed economically to the of Bursa in the following period.

The foundation of Sumerbank Merinos Factory were laid in 1935 by Ismet Pasha. The factory was opened by Mustafa Kemal Pasha on February 2, 1938, while processing the wool of Bursa and its surroundings, the factory which started to process the wool of mohair sheep, increased its production capacity well with the machines coming from Germany.

Another factor in the development of Bursa's economic situation is the cooperatives established. Cooperative established to contribute to the development of the industry have operated in many different fields. Among the cooperatives that started to be established in 1940, Bursa Towel Craftsmen Cooperative, Koza Cooperatives Union, Bursa Shoemakers Small Art Cooperative in 1942 and Leather Manufacturers Cooperative started to operate in 1945.

In this paper, starting from the last period of the Ottoman Empire until the 1950s, the economic situation of the city will be discussed in the light of documents, and at the same time, the factors affecting this development will be emphasized on the basis of sectors.

Keywords: Bursa, Economic Status of Bursa, Companies in the Republican Era

Cumhuriyet'in En Erken Evresinde İstanbul'un Ekonomik Yaşamından Bir Kesit: Şehremini Emin Bey Döneminde Ucuz Ekmek Arayışı

Eminalp Malkoç*

Özet

İmparatorluklara başkentlik yapmış İstanbul'un işesi, tarih boyunca şehrin temel problemleri arasında yerini korumuştur. Şehrin beslenebilmesi açısından temel ihtiyaç olarak buğday-un üretim ve ithaliyle bağıntılı şekilde ekmek ön plana çıkmaktadır. Şehrin işesi ve özellikle ekmek sağlanması sorunu, son dönem Osmanlısı ve Millî Mücadele yıllarında devam etmiş; erken Cumhuriyet dönemine adeta miras kalmıştır. Erken Cumhuriyet dönemi Şehreminilerinden Emin Bey'in (Erkul) 1924 Haziran'ından istifa ettiği 1926 başlarına kadar mücadele ettiği sorunlar arasında ekmek meselesinin önceliği olmuştur. Zira 1924 yaz başlarından itibaren ekmek fiyatları yükselme trendine girmiş ve çok sürmeden şehrin ekmek ihtiyacının karşılanması krize dönüşmeye başlamıştır. Emin Bey, şehrin beslenme ihtiyacının merkezini teşkil eden ekmek sorununu aşmak amacıyla buğdayla un sağlanmasından fiyat denetimine, ekmek harcının düzenlenmesine ve ucuz ekmek çeşitleri çıkarılmasına kadar uzanan önlemlere dayanarak geniş bir sorun yelpazesıyla mücadele etmek zorunda kalmıştı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında şehrin ekmek meselesi hakkında fikir veren bir örnek durumundaki Emin Bey'in belediye başkanlığı dönemi gelişmelerine odaklanan bu çalışma, İstanbul'un ekonomi tarihinden gölgede kalmış bir kesiti incelemektedir. Çalışma kanalıyla özelde yarışma haline dönüşen ekmeği ucuzlatma çabalarının etrafında yaşananların; genelde ise Cumhuriyet'in en erken evresinde ekmeğin ucuzlatılmasına yönelik girişim, öneri ve tartışmaların farklı yönleriyle değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekmek, Emin Erkul, İşe, İstanbul, Şehremaneti

* Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, malkocem@itu.edu.tr

A Section of the Economy of İstanbul in the Earliest Phase of the Republic: Searching for Cheap Bread in the Era of Mayor Emin Bey

Abstract

Being the capital of empires, İstanbul's subsistence (nutrition/food business) has kept its place among the main problems of the city throughout history. In this context, bread comes to the fore in relation to wheat-flour production and import as the basic need for the city to be fed. The problem of supplying the city, especially bread, continued during the late Ottoman period and the National Struggle, almost being inherited to the early Republican period. One of the problems that Emin Bey (Erkul), one of the mayors of the early Republican period, struggled from June 1924 until his resignation in 1926, was the priority of the issue of bread. Since the beginning of the summer of 1924, bread prices had started to increase and before long, the need of the city turned into a crisis. In order to overcome the bread problem which was at the center of the city's nutritional needs, Emin Bey had to deal with a wide range of problems depending on measures ranging from providing wheat flour to controlling prices, regulating bread dough, and producing cheap bread varieties. Focusing on the developments during the period of Emin Bey, who was a symbol of the city's bread issue in the first years of the Republic, this study examines an overshadowed section of İstanbul's economic history. By means of this study, it is aimed to evaluate not only the events surrounding the cheapening of bread, which turned to a competition in particular, but also the attempts, suggestions and discussions on the cheapening of bread from different aspects in general in the earliest phase of the Republic.

Keywords: Bread, Emin Erkul, Nutrition, İstanbul, Municipality of İstanbul

I. Umûmî Müfettişlik Raporlarına Göre I. Umûmî Müfettişlik Bölgesinde Tarım (1928-1932)

Adem Özdemir*

Özet

Umûmî Müfettişlikler Türkiye Cumhuriyeti'nin tek partili siyasi yönetiminden çok partili siyasi hayata geçtiği yıllar arasında ülkenin sosyal, kültürel, ekonomik ve idari hayatında önemli rol oynadı. Müfettişlikler Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Devleti'nin özellikle Tanzimat ile uygulamaya koyduğu taşra idare şekillerinden birisiydi. Bu noktadan hareketle Cumhuriyet Dönemi Umûmî Müfettişlikleri hakkında yapılan çalışmalar genellikle idari ve güvenlik konuları ile tek partili devlet idaresinde oynadığı rol üzerinde durulmuştu. Bu çalışma ise 1927 yılında kurulan ve 1928 yılı itibari ile faaliyete başlayan I. Umûmî Müfettişliğin, müfettişlik bölgesinden Ankara'ya gönderilen tarım raporlarının bölge ekonomisi ve kalkınması üzerine oynadığı rol üzerine yoğunlaştı. Çalışmanın giriş bölümünde Umûmî Müfettişlik müessesesinin Osmanlı'dan Cumhuriyet'e tarihi arka planına değinilerek 1928-1932 yılları arasında tutulan tarım ve ziraat raporları ayrıntıları ile birlikte değerlendirmeler yapıp sunulmaya çalışıldı. Günümüzde tarım ve ziraatta Türkiye ekonomisinde önemli bir konuma sahip olan bölgenin Cumhuriyet'in ilk yıllarında müfettişlikler eliyle tarım ve ziraatta nasıl kalkındırıldığı anlatılmaya çalışıldı. Çalışma Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi kaynakları, Merkez Bankası yıllık raporları, ilgili alanda yapılan araştırma eserlerden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: I. Umûmî Müfettişlik, Ziraat, Güneydoğu Anadolu, Umûmî Müfettişlikler

* Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara/TÜRKİYE, ademozdemir2023@gmail.com

Agriculture in the I. General Inspection Region According to the I. General Inspectorate Reports (1928-1932)

Abstract

The General Inspectorates played an important role in the social, cultural, economic and administrative life of the country between the years when the Republic of Turkey transitioned from a single-party political administration to a multi-party political life. Inspectorates were one of the provincial administration forms that the Turkish State put into practice, especially with the Tanzimat, from the Ottoman Empire to the Republic. From this point of view, the studies on the General Inspectorates of the Republic Period generally focused on the administrative and security issues and the role it played in the one-party state administration. This study focused on the role played by the I. General Inspectorate, which was established in 1927 and started its activities in 1928, on the regional economy and development of the agricultural reports sent to Ankara from the inspectorate region. In the introduction part of the study, the historical background of the General Inspectorship from the Ottoman Empire to the Republic was mentioned and the agriculture and agricultural reports kept between 1928-1932 were evaluated together in details. It has been tried to explain how the region, which has an important position in agriculture in Turkey's economy today, was developed in agriculture with the help of the inspectorates in the first years of the Republic. The study was prepared by making use of the sources of the Presidency of the State Archives, the Central Bank annual reports, and the research works in the relevant field.

Keywords: I. General Inspectorate, Agriculture, Southeastern Anatolia, General Inspectorates

II. Dünya Savaşı Yıllarında Sivas'ın Sosyo-Ekonomik Durumu (1939-1945)

Hasan Öztürk*

Özet

Cumhuriyet uzun süren savaşların ardından ilan edildiğinde, Mustafa Kemal Atatürk liderliğindeki kurucu kadronun önünde, ülkenin “muasır medeniyetler” seviyesine ulaştırılması adına büyük engeller söz konusuydu. Ülkenin kalkınması adına Atatürk dönemi boyunca birçok inkılap hareketi düzenlenmiştir. Kalkınma hamleleri özellikle savaş yıllarında zarar görmüş ve merkezden uzak kırsal alanlarda yapılmaya özen gösterilmiştir. Yürütülen kalkınma hamleleri gerek Atatürk'ün hayata gözelerini yumması ve gerekse II. Dünya Savaşı'nın ufukta belirmesiyle birlikte yavaşlamış ve hatta durma noktasına gelmiştir. Atatürk sonrasında ise Türkiye'de İsmet İnönü liderliğindeki yönetim kadrosu, önceki dönemde başlamış olan kalkınma hamlelerinin sürdürülmesi ve ülkenin savaş dışı kalması için büyük çaba sarf etmiştir. Bu çerçevede özellikle iktisadi ve askeri konular başta olmak üzere çeşitli alanlarda savaşa yönelik tedbirler alınmıştır. Öyle ki alınan tedbirler bu dönem ve sonrasındaki süreçte Türkiye'nin siyasi, sosyal ve iktisadi yapısını önemli oranda şekillendirmiştir. Savaşın Türkiye'ye olan etkisi özellikle merkezden uzak kırsal alanlarda kendisini sosyal ve iktisadi alanlarda göstermiştir. Bu çerçevede ele alınan çalışmada, II. Dünya Savaşı'nın Türkiye kırsalına olan etkisi kapsamında Sivas'taki sosyo-ekonomik gelişmeler ele alınacaktır.

Sivas, tarihi ve kültürü eski dönemlere kadar dayanan, birçok toplum ve kavme ev sahipliği yapmış Anadolu'daki önemli şehirlerden biri olmuştur. Vilayetin Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde toplumsal ve iktisadi hayatı tarıma dayanmıştır. Milli Mücadele'nin kazanılması ve Cumhuriyet'in ilanında büyük katkıları bulunan vilayet, bu önemini Cumhuriyet'in ilk yıllarında da sürdürmeye çalışmıştır. Sivas, Erken Cumhuriyet dönemi boyunca yaşanan iktisadi gelişmeler süresince ekonomisi tarıma dayanmaya devam etmiş olup, II. Dünya Savaşı yıllarında bu yapısal özelliğinden dolayı çok etkilenmiştir. Bu makalede, ekonomisi tarıma dayanan ve Cumhuriyet

* Öğr. Gör. Dr., Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, Ortak Dersler Bölümü, Kahramanmaraş/
TÜRKİYE, hasandtcf@mail.com

Türkiye'si için öneme sahip bir şehrinin, II. Dünya Savaşı'nın kırsala etkilerinin anlaşılması anlamında Sivas'ın ele alınması önem arz etmektedir. Çalışma kapsamında başta arşiv kaynakları ve TÜİK verileri olmak üzere dönem ve Sivas üzerine olan diğer kaynaklardan yararlanılmıştır. Yapılan çalışmayla elde edilen temel hedef, II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye kırsalına olan etkisinin Sivas özelinde ele alınmasıdır.

Anahtar Kelimeler: II. Dünya Savaşı, Türkiye, Sivas, Ekonomi, Nüfus

During World War II Socio-Economic Situation of Sivas (1939-1945)

Abstract

When the Republic was declared after long wars, there were great obstacles in front of the founding staff led by Mustafa Kemal Atatürk in order to bring the country to the level of “contemporary civilizations”. In the name of the development of the country, many reform movements were organized during the Atatürk period. Development efforts were especially damaged during the war years and care was taken to be made in rural areas far from the center. The development moves that were carried out slowed down and even came to a standstill with the death of Atatürk and the appearance of the Second World War on the horizon. After Atatürk, the management team led by İsmet İnönü made great efforts to continue the development moves that had begun in the previous period and to keep the country out of the war. In this context, war-oriented measures were taken in various fields, especially in economic and military issues. So much so that the measures taken have shaped Turkey’s political, social and economic structure in this period and the following period. The effect of the war on Turkey showed itself in social and economic areas, especially in rural areas far from the center. In this study, socio-economic developments in Sivas will be discussed within the scope of the impact of World War II on the rural areas of Turkey.

Sivas has been one of the important cities in Anatolia, which has hosted many societies and tribes, whose history and culture dates back to ancient times. The social and economic life of the province in the Ottoman and Republican periods was based on agriculture. The province, which made great contributions to the victory of the National Struggle and the proclamation of the Republic, tried to maintain this importance in the first years of the Republic. During the economic developments during the Early Republic period, Sivas continued to rely on agriculture, and during the Second World War, it was greatly affected by this structural feature. In the article, a city whose economy is based on agriculture and which is important for the Republican Turkey, It is important to consider Sivas in terms of understanding the effects of World War II on the countryside. Within the scope of the study, other sources on the period and Sivas, especially archival sources and TUIK data, were used. The main goal achieved by the study is to deal with the impact of the World War II on the countryside of Turkey in the specific case of Sivas.

Keywords: II. World War, Turkey, Sivas, Economy, Population

Osmanlı İktisat Tarihi Araştırmalarının Önemli Kaynaklarından Olan Muhasebe Defterlerine Göre İzmir Esnafı (1189/1775 Tarihli Defter Örneği)

Mehmet Demirtaş*

Özet

Küçük Asya topraklarının sonunda bulunan İzmir aynı zamanda karayolu ağının kavşak noktasında, deniz ulaşımın da Avrupa ile bağlantı kurulan başlangıç noktalarından birinde yer almaktaydı. 1688 tarihli büyük deprem şehirde binlerce insanın ölümüne, şehrin büyük oranda tahrip olmasına yol açmışsa da Osmanlı Devleti şehri yeniden imar etmek için gerekli bütün çalışmaları yapmıştı. Bu çerçevede bedesten başta olmak üzere çeşitli ticaret mekânları faaliyete sokulmuştur. Bunun bir sonucu olarak İzmir, incelenen dönemde kalabalık bir nüfusu barındıracak gelişmişlik düzeyine ulaşmıştı. Bu döneme ait nüfus verilerine göre şehirde 102.000 kişi yaşamaktaydı. Bu nüfusun yaklaşık olarak 65.000'i Türk, 21.000'i Rum, 10.000'i Yahudi, 6.000'i Ermeni'di. Yaklaşık üç yıl sonra nüfusun 150.000 civarına ulaşmış olması şehrin büyüme hızı konusunda bir fikir vermektedir. Şehrin gerek nüfusu gerekse ekonomik canlılığı burada faaliyet gösteren esnaf sayısına yansımış durumdaydı.

İncelenen tarihte İzmir'de faaliyet gösteren esnaf gruplarının sayısı 187 gibi oldukça ciddi bir rakama ulaşmıştı. Bu esnaf grupları için ticarî mekânlar belirlenmişti. Bazıları şehirdeki en canlı ticaret mekânlarının başında gelen Yeni Han'da (Han-ı Cedîd) faaliyet gösterirken bazıları hanın dışında kendileri için belirlenmiş bulunan yerlerde ticaret yapmaktaydılar. Şehirde hemen hemen bütün meslek gruplarının faaliyetlerinin mevcut olduğu görülmektedir. Örgütlü bir yapı oluşturan esnafın yanı sıra esnafın faaliyetlerinde ve şehrin ticarî hayatında aracılık görevi yapan simsarların da ayrıca zikredilmiş olması dikkate değerdir. Defterde bu durum "simsarlar" ifadesi ile birlikte ayrıca "Esnaf-ı Müslüman ve Rum ve Ermeni ve Yahudi simsarlar" şeklinde farklı bir tasnife tabi tutulmuştur. Acem Gömlekçileri'nin ayrı bir esnaf grubu olarak gösterildiği defterde, çeşitli malların ticaretini yapan bazı esnaf grupları için herhangi isimlendirme yapılmaksızın "Enva'ı meta' bey' iden tüccarlar" ve "Enva'ı meta' bey' iden Yahudi Bazargânlar" şeklinde genel ifadeler kullanılmıştır. Aynı ham

* Prof. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Bitlis/TÜRKİYE, demirtasm@gmail.com

maddeden üretilen birden fazla malın çeşitli şekillerde ticaretini yapan esnafın farklı meslek grupları olarak birbirinden ayrıldığı görülmektedir. Bu kapsamda pamuk ve pamuk ipliği ticaretini çeşitli şekillerde yapan esnafın, Osmanlı Devletindeki genel uygulamaya uygun bir şekilde birbirinden kesin çizgilerle ayrıldığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Defterde bu duruma; “Penbe Getürücüler”, “Penbe İpliği Bazargânları”, “Penbe İplikçiler” şeklinde yer verilmiştir. Kayıkçılar ve İstanbul (İslambol) Kayıkçılarının da ayrı ayrı zikredilmiş olması çok sayıda örnekten bir başkası olarak ön plana çıkmaktadır. Yine bazı malların ticareti tekel oluşturacak şekilde bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. “Girid’den sabun getürücüler” ifadesi ile belirtilen bu husus söz konusu tekel uygulamasına açıklık getirmek için oldukça önemlidir.

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivindeki Baş Muhasebe Kalemî Defterleri bilindiği üzere Kamil Kepeci Tasnifi Kataloğunun yanı sıra Bâb-1 Defteri Defter Kataloğunda (D. BŞM. d) kayıtlıdır. Bu araştırmada Bâb-1 Defteri Defter Kataloğunda bulunan 1189/1775 tarihli bir muhasebe defteri esas alınarak söz konusu tarihte İzmir’de faaliyet gösteren esnaf grupları incelenecektir. Bu kapsamda esnaf gruplarının faaliyet alanları, yaptıkları işin özelliklerinin yanı sıra tespit edilen toplam 173 esnaf grubunun birbiriyle ilişkilerine ve hangi kriterlere göre birbirinden ayrıldığına dair detaylara yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: İzmir Esnafı, Meslek Grupları, Esnaf Sımsarları, Bedesten, Yeni Han

Izmir Tradesmen According to the Accounting Books, Which are one of the Important Sources of Ottoman Economic History Research, (The Example of the Book Dated 1189/1775)

Abstract

Located at the end of the Asia Minor lands, İzmir also had junctions in road transportation and transportation vehicles related to Europe. Although the great earthquake of 1688 caused the death of thousands of people and the destruction of the city to a large extent, the Ottoman Empire had done all the necessary work to reconstruct the city. In this context, various commercial venues, especially the covered bazaar, were put into operation. As a result of this, İzmir had reached a level of development to accommodate a large population in the period under review. According to the population data of this period, 102.000 people lived in the city. This population consisted of approximately 65,000 Turks, 21,000 Greeks, 10,000 Jews, and 6,000 Armenians. The fact that the population reached around 150,000 after about three years gives an idea about the growth rate of the city. Both the population and the economic vitality of the city were reflected in the number of tradesmen operating here.

The number of artisan groups operating in İzmir reached a very serious figure of 187 at the time examined. Commercial spaces were determined for these tradesmen groups. While some of them were operating in New Inn (Han-ı Cedid), which is one of the most lively trade places in the city, some of them were doing business outside the inn in places designated for them. It is seen that there are activities of almost all occupational groups in the city. It is noteworthy that in addition to the tradesmen who form an organized structure, the brokers who act as intermediaries in the activities of the tradesmen and in the commercial life of the city are also mentioned. In the book, this situation has been classified differently as “tradesmen, Muslim and Greek and Armenian and Jewish brokers” along with the expression “brokers”. In the book, in which Persian Shirts are shown as a separate group of tradesmen, general expressions such as “merchants selling various goods” and “Jewish Bazargans selling various goods” were used without any naming for some tradesmen groups trading in various goods. It is seen that the tradesmen who trade more than one product produced from the same raw material in various ways are separated from each other as

different occupational groups. In this context, it should be noted that the tradesmen, who trade in cotton and cotton thread in various ways, are clearly separated from each other in accordance with the general practice in the Ottoman Empire. This situation in the notebook; “cotton bringers”, “cotton yarn bazaars”, “cotton spinners” are included. The fact that the Boatmen and the Boatmen of Istanbul (İslambol) are also mentioned separately stands out as another example among many. Again, the trade of some goods has been regulated in such a way as to create a monopoly. This point, which is stated with the phrase “those who bring soap from Crete”, is very important to clarify the monopoly practice in question.

As it is known, the Chief Accountant’s Notebooks in the Presidency Ottoman Archives are registered in the Bâb-1 Defteri Notebook Catalogue (D. BŞM. d) as well as the Kamil Kepeci Classification Catalogue. In this research, based on an accounting book dated 1189/1775 in the Bâb-1 Notebook Book Catalogue, the tradesmen groups operating in İzmir on the said date will be examined. In this context, details of the activity areas of the artisan groups, the characteristics of the work they do, as well as the relations of a total of 173 artisan groups with each other and according to which criteria they are separated from each other will be included.

Keywords: İzmir Craftsmen, Job Groups, Tradesmen Brokers, Bazaar, New Inn

19. Yüzyılın İkinci Yarısında Halep Ticareti

Naim Ürkmez*

Tansu Hilmi Hançer**

Özet

Uzak Doğu, Hint Coğrafyası, Kafkasya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika hinterlandının kesiştiği, kara ticarî faaliyetlerinin adeta merkez noktasında yer alan Halep, Osmanlı hakimiyeti döneminde birçok farklı ticaret malının depolandığı ve piyasaya aktarıldığı bir niteliğe sahipti. Uzak Doğu kervan yolunun son noktası ve çok değerli bir piyasa istihbarat kaynağıydı. Halep üzerinden ticareti yapılan emtia içinde pamuk, pamuk ip, sahtiyen, bal mumu, baharat, ham ipek, yün/yapağı, tiftik, meşin, gön ve mazı başı çekmekteydi. İran'dan çivit, Hindistan'dan keten Halep üzerinden Avrupa'ya sevk ediliyordu. Venedikli tacirler ise 1632 yılında Avrupa'dan getirdikleri kadiife, çuka, atlas gibi çeşitli kumaşları Halep'te pazarlamaktaydı. Avrupalılar bölgeden ham madde alıp buraya mamul madde getirmekteydi. Ürün miktarlarında zaman zaman iniş çıkışlar yaşansa da bu kalemler 19. yüzyıla kadar sabit olarak ticareti yapılan ürünlerdi. 19. yüzyılda ihracat kalemlerine yenileri eklendiği gibi ithalat maddelerinde de önemli ölçüde değişim yaşandı. 1870'li yıllarda Halep'ten ihraç edilen ürünler mazı, tutkal, ipek, mum, tuz, balık, pamuklular, yün, pamuk, deri, kuruyemiş, sabun, tütün, susam ve boyadan ibaretti. Bununla birlikte 19. yüzyılda Halep üzerinden yapılan ticaret hacminde iniş çıkışlar yaşanmasına neden olan önemli hadiseler meydana geldi. Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın bölgeye hâkim olması, Kırım Harbi, Süveyş Kanalı'nın açılması bu hadiselerin başlıcalarıydı. Bölgede 19. yüzyılın ikinci yarısında önemli bir gelişme yaşandı. Buradaki gümrüklerde çeşitli usulsüzlüklerin yapıldığını ve vergi kaçırıldığını tespit eden Bâbîâli, Halep gümrüğünü 1865'te İskenderun'a taşıdı.

Halep'teki ticaret trafiğinin oranlarında değişime sebep olan bir başka gelişme 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başlarında Karadeniz'in kademeli bir şekilde uluslararası ticarete açılmasıydı. İlk önce Rusya'nın ardından Avusturya'nın, 1802 yılında Fransa'nın Karadeniz'de ticaret yapma imtiyazını elde etmesi, Akdeniz'de yapılan ticaretin

* Doç. Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Erzurum/TÜRKİYE, naimurkmez@erzurum.edu.tr

** Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Zonguldak/TÜRKİYE, tansuhancer@beun.edu.tr

bir bölümünü Karadeniz'e kaydırdı. Nitekim İran ile yaptığı ticarete daha kısa bir yol arayan İngiliz *Levant Company*'nin 1802 yılında Karadeniz'de ticaret yapma imtiyazını elde ederek ticaretinin bir kısmını Karadeniz'e kaydırması, Halep'teki ticaret hacminin daralmasına sebep oldu. Halep ticareti bu sebeplerle birlikte, Bağdat ve Güney İran ticaretini kendine çeken Süveyş Kanalı'nın 1869'da açılması ile birlikte ciddi bir düşüş yaşadı. Ancak bütün bu olumsuz gelişmelere rağmen Halep ticareti iddia edilen aksine hacim olarak daralmadı. 20. yüzyılın başında dünya ticaretinin hacmi büyük miktarda yük taşıyan nakliye araçlarının yaygınlık kazanmasıyla birlikte dikkat çekici şekilde artış gösterdi. Halep'in bu ticareten aldığı pay düşüş gösterdi. Bu çalışmada 19. yüzyılın ikinci yarısında Halep ticaretinde yaşanan değişim ve dönüşüm özellikle İngiltere'nin Halep Konsolosu'nun ticaret raporları ve Osmanlı arşiv belgeleri ekseninde irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Halep, 19. yüzyıl, Uluslararası Ticaret

Aleppo Trade in the Second Half of the 19th Century

Abstract

Aleppo, located at the intersection of the Far East, Indian Geography, Caucasus, Middle East, and North African hinterland and located at the center of land commercial activities, had a quality where many different trade goods were stored and transferred to the market during the Ottoman rule. It was the endpoint of the Far East caravan route and a valuable source of market intelligence. Among the commodities traded through Aleppo, cotton, cotton thread, sahtiyan, beeswax, spices, raw silk, wool/fleece, mohair, leather, heart, and thuja were the leading ones. Indigo (indigo) from Iran and linen from India were shipped to Europe via Aleppo. On the other hand, Venetian merchants sold various fabrics such as velvet, chuka, and satin brought from Europe in 1632 in Aleppo. Europeans were buying raw materials from the region and bringing finished goods here. Although there were fluctuations in the number of products from time to time, these items were traded products until the nineteenth century. In the nineteenth century, as new items were added to export items, there was also a significant change in import items. The products exported from Aleppo in the 1870s consisted of thuja, glue, silk, candles, salt, fish, cotton, wool, leather, nuts, soap, tobacco, sesame, and dye. However, in the nineteenth century, important events caused ups and downs in the trade volume through Aleppo. The dominance of Kavalalı Mehmed Ali Pasha in the region, the Crimean War, and the opening of the Suez Canal was the main events. A significant development occurred in the region in the second half of the nineteenth century. Detecting tax evasion in the region, the Sublime Porte moved the customs of Aleppo to Iskenderun in 1865.

Another development that changed the rates of trade traffic in Aleppo was the gradual opening of the Black Sea to international trade in the late eighteenth and early nineteenth centuries. First, Russia, then Austria, and France's gaining the privilege to trade in the Black Sea in 1802 shifted some of the trade in the Mediterranean to the Black Sea. The British Levant Company, which was looking for a shorter route in its trade with Iran, obtained the privilege of trading in the Black Sea in 1802 and shifted some of its trade to the Black Sea, causing the trade volume in Aleppo to shrink. For these reasons, the trade in Aleppo suffered a severe decline with the opening of the Suez Canal in 1869, which attracted the trade of Baghdad and Southern Iran. However, despite all these adverse developments, the trade in Aleppo did not

shrink in volume, contrary to the claims. At the beginning of the twentieth century, the volume of world trade increased remarkably with the prevalence of large-scale freight transport. Aleppo's share of this trade decreased. In this study, the change and transformation in Aleppo trade in the second half of the 19th century will be examined, especially in the axis of the trade reports of the British consul in Aleppo and the Ottoman archive documents.

Keywords: Ottoman Empire, Aleppo, 19th Century, International Trade

19. Yüzyılda Çölün İncisi Gadames'ten Trablus Limanına Uzanan Uluslararası Fildişi Ticareti

Emine Şahin*

Özet

Akdeniz'e kıyısı olan ve uluslararası ticaretin önemli durak noktalarından biri olan Trablusgarp vilayeti, 19. yüzyılda İngiltere ve Fransa için başta altın olmak üzere tuz, kereste, deve kuşu tüyü, gergedan boynuzu ve fildişi gibi Afrika'dan temin edilen bazı ürünlerin sevkini yaptığı bir ticaret merkeziydi. Bu dönemde Afrika'nın iç bölgelerinden temin edilen mallar kervanlar aracılığıyla Kano-Zinder-Agades-Gat-Gadames üzerinden Trablus limanına götürülerek buradan Avrupa'ya naklediliyordu. Bu güzergahtaki en önemli merkez ise Trablus limanına yaklaşık yirmi günlük bir mesafede bulunan Gadames kazasıydı. Etrafı surlarla çevrili olup çölde bulunan bu bölge Afrika'daki uluslararası ticaretin önemli noktalarından bir tanesi olup bilhassa fildişi ticaretinde etkindi ve buna binaen Trablusgarp'ın ekonomisi için önemli bir merkez olarak kabul ediliyordu. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İngiltere Gadames'te fildişi ticaretinde oldukça etkin olup oradaki Osmanlı yetkilileri ve tüccarıyla da yakın ilişkisi içerisindeydi. Fransa ise yine Gadames'teki fildişi ticaretinden hak elde edebilmek için Cezayirli tüccarları vekil tayin ederek bu hususta bazı girişimlerde bulunmuştu. Buna binaen Mart 1894 yılında Fransa Gadames'teki tüccarlardan fildişi satın almak için bir anlaşma sağlamaya çalışmış ancak birtakım sebeplerden ötürü ticaret gerçekleşmemiş ve Fransa bunun sebebinin Gadames makamının izin vermemesi olduğunu iddia etmişti. Bu bildiri Gadames'ten Trablus limanına uzanan fildişi ticaretine ve bilhassa 1894 yılında Fransa'nın Gadames'teki faaliyetlerine odaklanacaktır. Aynı zamanda Trablusgarp vilayetinin ve buna bağlı olarak da Gadames'in uluslararası fildişi ticaretindeki konumu da ele alınacaktır. Çalışmanın en önemli kaynağını Osmanlı Arşivi'nde yer alan materyaller oluşturmakta olup aynı zamanda Türkçe, İngilizce ve Arapça mevcut literatür de araştırmaya katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gadames, Fildişi Ticareti, Trablus, Osmanlı İmparatorluğu, Fransa

* Arş. Gör. Dr., Düzce Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Düzce/TÜRKİYE, eminesahin@duzce.edu.tr

International Ivory Trade from the Pearl of the Desert Ghadames to the Port of Tripoli in the 19th Century

Abstract

Province of Tripolitania, which has a coast to Mediterranean and one of the important stations of international trade, was a trade center for England and France in the 19th century, where some of the African products such as notably gold, salt, timber, ostrich feathers, rhinoceros' horns and ivory were shipped. During this period, the goods supplied from the interior of Africa were transported by caravans to the port of Tripoli via Kano-Zinder-Agadez-Ghat-Ghadames and transported from there to Europe. The most important center on this route was the Ghadames district (kaza), which was about twenty days away from the port of Tripoli. Surrounded by walls and located in the desert, this region was one of the most important points of international trade in Africa and was particularly active in the ivory trade and was therefore considered an important center for Tripolitania's economy. From the second half of the 19th century onwards, Britain was very active in the ivory trade in Ghadames and had close relations with the Ottoman authorities and merchants there. On the other hand, France had made some attempts in this regard by appointing the proxies of Algerian merchants in order to obtain the rights from the ivory trade in Ghadames. Accordingly, in March 1894, France tried to reach an agreement to purchase ivory from traders in Ghadames, but for some reason trade could not be off and France claimed that it was because the kaymakam of Ghadames did not allow it. This paper will focus on the ivory trade from Ghadames to the port of Tripoli, and in particular on the activities of France in Ghadames in 1894. At the same time, the position of Province of Tripolitania and in parallel with Ghadames in international ivory trade will be discussed. The most important source of the study is the materials in the Ottoman Archives and the current literature in Turkish, English, and Arabic will also contribute to the research.

Keywords: Ghadames, Ivory Trade, Tripoli, Ottoman Empire, France

Alman Konsolosluk Raporları ve Osmanlı Devleti Ticareti: İstanbul (1905-1909)

Bilge Karbi*

Özet

İkinci Meşrutiyet devrinde Almanya Osmanlı Devleti'nde birçok stratejik noktada konsolosluk açmaya devam etmiştir. Adana, Selanik, Beyrut, İzmir, Halep, Trabzon, Konya ve Bağdat gibi bölgeler özellikle dikkat çekmektedir. Söz konusu vilayetlerin ve kentlerin bazı ortak özellikleri vardır. Bu özellikler arasında öne çıkanlar ulaşım yolları nedeniyle ticaretin canlılığı, gayrimüslim nüfusun fazla olması ve yer altı ve yer üstü kaynakların zenginliğidir. Bunun yanında bu bölgelerde Almanya'nın kendi vatandaşlarının da sayısı fazladır. Kimi zaman ticaret nedeniyle kimi zaman da eğitim, sağlık görevlisi olarak geçici veya kalıcı süreli Alman kolonisi varlığını genişletmiştir.

1908 yılında ilan edilen İkinci Meşrutiyet sonrası gelişmelerin takibi diğer Avrupalı devletlerde olduğu gibi Almanya'nın da odak noktasını oluşturmuştur. Bu önemli dönüm noktasından sonra diplomatik ilişkilerin nasıl bir seyir izleyeceğinin analizi, ticaret ve sermaye yatırımları başta olmak üzere iktisadi alandaki politikaların belirlenmesinde de etkili olacaktır.

Osmanlı Devleti'nin ticaret yaptığı Avrupalı devletler içerisinde Almanya her ne kadar ilk sırada gelmese de iki devlet arasında özellikle tarım ürünlerine dayalı canlı bir ticaret ilişkisi vardı. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Alman Konsoloslukların Berlin'e gönderdikleri düzenli raporlar içerisinde ticarete dair olanlar geniş bir yer tutmaktaydı.

Bu bildiride İstanbul'daki Alman diplomatları tarafından hazırlanan bir ticaret raporu üzerinde durulacaktır. Aralık 1910 tarihinde hazırlanan ve yaklaşık seksen sayfayı bulan raporun en önemli özelliği 1905-1909 tarihlerini kapsamaması; dolayısıyla İkinci Meşrutiyet'in öncesi ve sonrasının bir karşılaştırmasını da yapmasıdır. Raporda sadece Almanya ile yapılan ticaret verileri değil daha kapsamlı bir biçimde İstanbul'un ticari potansiyeli üzerinde durulmuştur. Nitekim rapor, ithalat ve ihracat rakamları ve maddeleri, bankacılık, ulaşım ve gümrük gibi aslında ticari ilişkilere konu olabilecek birçok başlığı içermektedir.

* Dr., karbibilge@hotmail.com

Bildiride öncelikle Almanya ve Osmanlı Devleti arasındaki ticaret hakkında kısa bir bilgi verilecektir. Almanya'nın imparatorluk genelindeki konsoloslukları tarafından hazırlanan raporlar bu verilerin ortaya çıkarılmasında kullanılacak birincil kaynaklardan biridir. Daha sonrasında ise İstanbul üzerinde durularak hem Almanya ile ticari ilişkileri aydınlatılacak hem de İkinci Meşrutiyet öncesi-sonrasının bir karşılaştırması yapılacaktır. Bu bildiri ile Osmanlı Devleti'nin son dönemindeki ticarete dair bir katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Alman Konsolosluğu, Osmanlı Devleti, İstanbul, Ticaret, İkinci Meşrutiyet Devri

German Consular Reports and Ottoman State Trade: İstanbul (1905-1909)

Abstract

During the Second Constitutional Era, Germany continued to open consulates at many strategic points in the Ottoman Empire. Regions such as Adana, Thessaloniki, Beirut, Izmir, Aleppo, Trabzon, Konya and Baghdad attract particular attention. These provinces and cities have some common features. The prominent ones among these features are the vitality of trade due to transportation routes, the high number of non-Muslim populations and the richness of underground and aboveground resources. In addition, the number of German citizens in these regions is also high. The German colony expanded its existence, either temporarily or permanently, sometimes due to trade and sometimes as an education and health worker.

Following the developments after the Second Constitutional Monarchy, which was declared in 1908, became the focal point of Germany as in other European states. The analysis of the course of diplomatic relations after this important turning point would also be effective in determining the policies in the economic field, especially in trade and capital investments.

Although Germany did not come first among the European states with which the Ottoman Empire traded, there was a lively trade relationship between the two states, especially based on agricultural products. Among the regular reports sent by the German consulates in the Ottoman Empire to Berlin, the ones related to trade had a large place.

This paper will focus on a trade report prepared by German diplomats in İstanbul. The most important feature of the report, which was prepared in December 1910 and has approximately eighty pages, covers the dates 1905-1909; therefore, it also makes a comparison of the before and after the Second Constitutional Monarchy. In the report, not only the trade data with Germany, but also the commercial potential of İstanbul was emphasized in a more comprehensive way. As a matter of fact, the report includes many topics that may be the subject of commercial relations, such as import and export figures and items, banking, transportation and customs. In the paper, firstly, a brief information will be given about the trade between Germany and the Ottoman Empire. The reports prepared by Germany's consulates across the

empire are one of the primary sources to be used in revealing this data. Afterwards, Istanbul will be focused on, and its commercial relations with Germany will be clarified and a comparison will be made before and after the Second Constitutional Monarchy. With this paper, it is aimed to contribute to the trade in the last period of the Ottoman Empire.

Keywords: German Consulate, Ottoman Empire, İstanbul, Trade, Second Constitutional Era

Devrim'den Togg'a Türkiye'nin Otomobil Yolculuğu

Süleyman Aşık*

Fahrettin Tepealtı**

Özet

Otomobil özellikle son iki asırdır önemi giderek artan ve insanların hayatında son derece önemli yer teşkil eden bir objedir. Türk toplumu özelinde bakıldığında da bu önem çok eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Recaizâde Mahmut Ekrem'in XIX. yüzyılın sonunda kaleme aldığı *Araba Sevdası* romanı her ne kadar dönemin bir modernite eleştirisi olsa da "araba"yı merkeze almasından dolayı ilgi çekicidir. Osmanlı Devleti'nin son döneminde Türk toplumunun otomobille buluşması biraz daha artarken, Mustafa Kemal Paşa da otomobilin prestij boyutundan Millî Mücadele'de istifade etmiştir. Hatta I. İzmir İktisat Kongresi'nde yaptığı konuşmada otomobile özel bir vurgu yaparak, "(...) Memleketimizi bundan başka şimendifer ile ve üzerinde otomobiller çalışır şoselerle şebeke haline getirmek mecburiyetindeyiz" demiştir. Cumhuriyet'in ilanının ardından sanayii alanında kritik hamleler yapılırken, otomobil sanayiinde montaj ve ithalat seçeneği tercih edilmiş veya edilmek durumunda kalmıştır. Ancak, 1961 yılında ilk kez Devlet ve Hükümet Başkanı Cemal Gürsel'in kamuoyuna deklare etmesi ile Türkiye'de yerli otomobil üretimi gündeme gelmiş ve sürecin sonunda *Devrim* adlı dört otomobil başarıyla üretilmiştir. Fakat seri üretim gerçekleşmemiş/gerçekleşmemiştir. Daha sonraki yıllarda birtakım özel girişimlerle yerli otomobil üretimi denenmişse de istenilen noktaya erişilememiştir, ta ki 2011'de gündeme gelip 2022 yılında fiili olarak seri üretime hazır hale gelen Türkiye'nin Otomobili Girişim Grubu'na (Togg) kadar.

Bu çalışmada, Devrim otomobilinden Togg'a kadar uzanan süreçte Türkiye'nin yerli ve millî otomobil serüveni tarihî ve iktisadi boyutuyla ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Devrim, Togg, Otomobil, Otomotiv Sanayii, Teknoloji

* Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Bakırçay Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, İzmir/TÜRKİYE, suleyman.asik@bakircay.edu.tr

** Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Bakırçay Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Coğrafya Bölümü, İzmir/TÜRKİYE, fahrettin.tepealti@bakircay.edu.tr

Türkiye's Automobile Production Journey: From Devrim to Togg

Abstract

Cars are very important objects, whose importance constantly increases for two centuries, and they took a considerable place for people. For Turkish society, past of cars importance trace to the last decade of XIXth century, when Recaiâde Mahmut Ekrem published his famous novel *Araba Sevdası*. Although, the *Araba Sevdası* was a criticism to Ottoman understanding of modernity in his time, it is interesting because there is the car in the centre of the story. In the last years of the Ottoman Empire, Turkish society's familiarity with the cars increased. Also, Mustafa Kemal Pasha utilise the prestige of cars during the Turkish War of Independence. He said in his speech in 1st İzmir Economic Congress that, "*We have to build railroads and highways with cars on it.*" While critic developments in Turkish industry occurred, the Turkish automotive industry had to prefer assembly industry and importing cars. However, in 1961 Head of the Government Cemal Gürsel declared in public that Türkiye will produce a domestic car. Same year, four Turkish cars called *Devrim* were produced successfully. But serial production wasn't and couldn't happen. Even though with some private enterprises tried to produce a domestic car again, these attempts failed always until Türkiye's Automobile Joint Venture Group Inc. (*Togg*). The idea of Togg came up in 2011 and Togg got ready to serial production in 2022.

In this study, Türkiye's domestic automobile production narrative is discussed with both historical and economic dimensions.

Keywords: Devrim, Togg, Automobile, Automotive Industry, Technology

Cumhuriyet'in Birinci Yüzyılında Sanayileşmenin Finansmanı

Fikret Kartal*

Özet

Cumhuriyet'in birinci yüzyılında izlenen iktisat politikaları iç ve dış koşullara bağlı olarak, farklı alt dönemlerde farklı yönelimlerle şekillendirilmiş, karma ekonomi modeli farklı tonlarda muhafaza edilmiştir. Çalışmada, ekonomik kalkınma için sanayileşmenin taşıdığı öneme vurgu yapılarak, sanayileşme ve bankacılık sektöründeki gelişmeler özelinde Cumhuriyet dönemi iktisat politikaları açıklanmış; sahip olunan kısıtlı finansman imkânlarının yüksek teknoloji üretimine ve ihracata dönük sanayiye yönlendirilmesi için bir model önerisi sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sanayileşme, Finansman, Bankacılık Sektörü, Türkiye Ekonomisi, İzmir İktisat Kongresi

* Doç. Dr., Ostim Teknik Üniversitesi, Ekonomi Bölümü, Ankara/TÜRKİYE,
kartal.fikret@gmail.com

Financing of Industrialization in the First Century of the Turkish Republic

Abstract

In the first century of the Turkish Republic, different economic policies have been carried out in different sub-periods due to internal-external conditions and mixed economic policy have been maintained with different tones. In this study, which emphasizes the importance of industrialization, economic policies of the Republican era are analyzed and special focus is given to the development of industrialization and the Turkish banking sector. A model proposal is presented in order to finance high technology production and export-oriented industrialization by using the limited financing resources.

Keywords: Industrialization, Financing, Banking Sector, Turkish Economy, İzmir Economic Congress

Türkiye Cumhuriyeti'ne Dönüşüm Yıllarında Devletin İktisadi Amaç Fonksiyonlarındaki Rolünün Muhtelif Sanayi Kolları İtibariyle İncelenmesi

Merter Mert*

Özet

Çalışmanın konusunu, Osmanlı Devleti'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne dönüşümü sürecinde, 1930'lu yıllarda, devletin sanayi kesimine ilişkin olarak iktisadi amaç fonksiyonlarının hangisine yönelik kararlar aldığı oluşturmaktadır. Bu yaklaşımda, devletin iktisadi amaç fonksiyonlarını etkileyen bir fail olarak davrandığı kabul edilmektedir. Buradaki iktisadi amaç fonksiyonundan kasıt ise kâr, toplam gelir ve kamu refahı amaçlarının melez birleşimleridir. Bir başka deyişle, örneğin devlet kâr ve toplam gelirden oluşan bir fonksiyonun maksimizasyonunu amaçladığında bunlardan hangisine daha fazla ağırlık vermiştir? Bir başka açıdan ise, örneğin devlet kâr ve kamu refahından oluşan bir fonksiyonun maksimizasyonunu amaçladığında bunlardan hangisine daha fazla ağırlık vermiştir? Burada ifade edilen mikro-iktisadi amaçlar belirli kalkınma politikalarına karşılık geldiği için, yukarıda cevabı aranan sorular, aslında devletin hangi kalkınma amacına dönük kararlar aldığına da işaret etmektedir. Örneğin, kâr maksimizasyonu amacı sermaye birikimi amacına hizmet ederken, kamu refahı maksimizasyonu amacı en fazla üretim miktarını içermesi nedeniyle yerli üretici için piyasayı genişletme amacına uygun olmaktadır. Çalışmada, mikro-iktisadi amaçlarla kalkınma politikaları eşleştirilerek devletin rolü tartışılmıştır. Böylece çalışmanın birinci amacı devletin uyguladığı politikalar sonucunda, alışlagelmiş amaç olarak kârını maksimize eden iktisadi birimlerin diğer mikro-iktisadi amaçlara yani kamu refahı maksimizasyonu ve toplam hâsılat maksimizasyonu amaçlarına yaklaşma eğiliminin olup olmadığını saptamaktır. Çalışmanın bir diğer amacı, sanayi kesimine ilişkin olarak iktisadi amaç fonksiyonlarının belirlenmesinin sonucunda, 1930'lu yıllardaki devletin iktisadi kalkınma sürecinde nasıl bir tasarım yaptığına ilişkin bir çerçeve oluşturabilmektir. Buradaki iktisadi tasarım ifadesi kavramsal olarak, bir amacı ve amaca uygun kurumları veya mekanizmayı ifade etmektedir. Bir başka deyişle, iktisadi tasarımın, amaç fonksiyonu ve amaca uygun kurum veya mekanizma olmak üzere iki temel unsuru vardır. Eğer, mevcut çalışmada olduğu gibi

* Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ankara/TÜRKİYE, merter.mert@hbv.edu.tr

İktisadi kalkınma sürecindeki failerin amaç fonksiyonları tespit edilirse, kurumsal yapının veya mekanizmanın çözümlenmesi de yapılabilir. Yukarıda belirtilen konuyu iktisadi tasarımın analitik çerçevesi ile inceleyen az sayıda çalışma vardır ve sadece şeker sanayi konu edinilmiştir. Eldeki çalışmada ise şeker sanayi dışındaki sanayi kolları ele alınarak kapsam genişletilmiştir. Böylece, iktisadi tasarımın tarihsel incelemelerde kullanımına dair yönetsel tartışmalar da gündeme getirilmiş ve aynı zamanda bu alandaki yazına da katkı sağlanması mümkün olmuştur. Çalışmada ilgili parametreleri üretebilmek için kalibrasyon yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, bir iktisat kuramı çerçevesinde, mevcut verileri doğrulayan parametreler elde edilir. Bir diğer ifadeyle, fonksiyonel bir ilişkiyi ifade eden bir denklemde, açıklayan değişkene ilişkin fiili veriler yerleştirildiğinde açıklanan değişkene ilişkin fiili veriler doğrulanır. Böylece, kalibrasyon yapılarak parametrelerin saptanmasının ardından, üretici rantı, tüketici rantı ve refah maliyeti hesaplamaları yapılır. Çalışmada kullanılan veriler; ücret ve yevmiye yekûnu (lira veya kuruş) ve istihsal kıymetinden (lira veya kuruş) oluşmaktadır. Çalışmanın sonucuna göre, devlet 1930'lu yıllarda, yalnızca kâr maksimizasyonuna dönük bir amaç gütmemiştir; devlet, kâr maksimizasyonunun yanı sıra diğer amaçları da hedeflenmiştir. Böylece, devletin bir fail olarak iktisadi kalkınma sürecindeki tek amacı sermaye birikimi olmamış, devlet, diğer amaçlara da belirli ölçülerde önem vermiştir. Bu sonucun 1930'lu yıllara ve günümüze ilişkin ortaya koyduğu çıkarımlar tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye İktisat Tarihi, Kalkınma, İktisadi Tasarım, Kalibrasyon

Investigation of the Role of the State in Economic Goal Functions as of Various Industrial Sectors in the Years of Transformation into the Republic of Turkey

Abstract

The subject of the study consists of the decisions about the economic goal functions of the state in the 1930s, during the transformation of the Ottoman Empire into the Republic of Turkey. In this approach, it is accepted that the state acts as an agent that affects the economic goal functions. What is meant by the economic goal function here is the hybrid combination of profit, total income and public welfare objectives. In other words, which of these did the government give more weight when, for example, it aimed to maximize a function of profit and total revenue? On the other hand, when, for example, the government aims to maximize a function that is a combination of profit and public welfare, which of these did it give more weight? Since the microeconomic goals expressed here correspond to certain development policies, the questions sought to be answered above also point to which development goals the state takes. For example, while the profit maximization objective serves the purpose of capital accumulation, the public welfare maximization objective is suitable for the purpose of expanding the market for the domestic producer since it includes the maximum amount of production. In the study, the role of the state is discussed by matching development policies with microeconomic purposes. Thus, the first aim of the study is to determine whether the economic units that maximize their profits as a conventional goal, as a result of the policies implemented by the state, have a tendency to approach other microeconomic goals, namely public welfare maximization and total revenue maximization. The other aim of the study is to create a framework for the design of the state in the economic development process in the 1930s, as a result of the determination of the economic goal functions related to the industrial sector. The term economic design here conceptually refers to a goal function and a proper institution or mechanism. In other words, economic design has two basic elements: the objective function and the proper institution or mechanism. If the objective functions of the agents in the economic development process are determined, as in the current study, the analysis of the institutional structure or mechanism can also be made. There are few studies that examine the above-mentioned issue with the analytical framework of economic design, and only the sugar industry is the subject. In the present study, the scope has been expanded by considering the branches of

industry other than the sugar industry. Thus, methodological discussions on the use of economic design in historical studies were brought to the agenda and it was also possible to contribute to the literature in this field. In the study, the calibration method was used to produce the relevant parameters. In this method, parameters that validate the available data are obtained within the framework of an economic theory. In other words, in an equation expressing a functional relationship, the actual data for the explained variable is verified when the actual data for the explanatory variable is inserted. Thus, after determining the parameters by calibrating, producer surplus, consumer surplus and welfare loss calculations are made. The data used in the study are wages (lira veya kuruş) and production value (lira veya kuruş). According to the results of the study, the state did not pursue a goal of profit maximization only in the 1930s; in addition to profit maximization, the state also aimed for other objectives. Thus, the sole purpose of the state as an agent in the process of economic development was not capital accumulation, but the state gave particular importance to other objectives as well. The implications of this result for the 1930s and today are discussed.

Keywords: Economic History of Turkey, Development, Economic Design, Calibration

Cumhuriyet'in Kuruluş Döneminde Sanayi Politikaları ve Sosyal Mühendislik

Betül Gür*

Murat Ali Yülek**

Özet

Cumhuriyet'in kuruluş dönemi sanayi politikaları ve sosyal mühendislik politikaları açısından ilginç özellikler göstermektedir. Sanayileşmede geç kalmış ve Birinci Dünya Savaşı'nda yenilen tarafta yer almış bir devletin ardından yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde sanayileşme iktisadi büyüme ve kalkınma için elzemdi. 1920'li ve 1930'lu yıllar boyunca sanayileşmeyi sağlamak için iktisadi, kurumsal ve hukuki düzenlemeler yapıldı. Özel kesimin desteklenmesinin yanı sıra devlet de gerektiğinde sanayileşmeye öncülük etti. Uygulanan sanayi politikalarından beklenen sonuç doğal olarak iktisadi yöneydi. Ancak sadece iktisadi bir beklenti mi vardı? Bu politikaların farklı açılardan ne gibi etkileri oldu? Bu ve benzeri sorular çerçevesinde bu çalışmanın amacı, erken dönem Türkiye'si'nde devletin sanayileşme politikasının bir sosyal mühendislik aracı olarak nasıl işlev gösterdiğini ortaya koymaktır. Çalışmada, sınai yatırımların sadece ekonomik yapı değil, toplumsal yapı üzerinde de Batılılaşma temelli modernleşme hedefine hizmet ettiği görülmektedir. Erken dönem sanayileşme politikası; bir taraftan yeni "siyasi" yapılanmasını oluşturan devletin bölgesel seviyeden başlamak suretiyle "ekonomik" kalkınmasını sağlama yöntemi olurken, diğer taraftan da yeni bir toplum inşa etme gayesine hizmet eden stratejik bir araç görevi görmüştür. Bu bakımdan, Cumhuriyetin ilk dönemlerinde sanayi politikaları ile ve sosyal mühendislik politikaları arasında çok yakın bir ilişki olduğundan bahsetmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Kuruluş Dönemi, İktisadi Kalkınma, Sanayi Politikaları, Sosyal Mühendislik

* Prof. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İktisat Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, bgur@ticaret.edu.tr

** Prof. Dr., Ostim Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İngilizce İktisat Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, murat.yulek@ostimteknik.edu.tr

Industrial Policies and Social Engineering in the Early Turkish Republic

Abstract

The foundation period of the Republic presents interesting features in terms of industrial policies and social engineering policies. In the newly established Republic of Turkey, after a state that was late in industrialization and was on the side of defeat in the First World War, industrialization was essential for economic growth and development. Throughout the 1920s and 1930s, economic, institutional and legal arrangements were made to ensure industrialization. In addition to supporting the private sector, the state also pioneered industrialization. The expected result of industrial policies was naturally economic in nature. But were there other other objectives that went hand in hand with economic ones? What impact did these policies create in other areas? Within the framework of these and similar questions, the objective of this study is to examine how industrial policies functioned as a social engineering tool in the early years of the Turkish Republic. Industrial investments in the early years have also served the goal of modernization based on Westernization thus reshaping the social texture. Early industrial policies were a tool of both economic development and social engineering. In this respect, in the early years, there was a close relationship between industrial and social engineering policies.

Keywords: The Early Turkish Republic, Economic Development, Industrial Policy, Social Engineering

Türkiye’de Tekstil Sanayiine Tarihsel Bir Bakış*

Gizem Bulut**

Özet

Tekstil sektörü, başta İngiltere olmak üzere dünyada birçok ülkede sanayileşme sürecinin temelini oluşturmaktadır. Sanayileşmede tekstil sektörüne öncelik verilmesi, Türkiye için de geçerlidir. Nitekim, başta İzmir İktisat Kongresi olmak üzere Türkiye’de ekonomi ve sanayileşmeye yönelik alınan kararlar incelendiğinde sanayi üretiminde önceliğin tekstil sektörüne verildiği görülmektedir.

Bu çalışmada Türkiye’nin ekonomi ve sanayi politikaları çerçevesinde tekstil üretiminin gelişim süreci tarihsel bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Çalışmanın birinci bölümünde Cumhuriyet’in ilanı öncesinde Türkiye coğrafyasında dokumacılık faaliyetlerinin gelişimi değerlendirilmiştir; bu kapsamda özellikle Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde girilen sanayileşme çabaları içerisinde tekstil üretimine yönelik ayrıntılı incelemelere yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Cumhuriyet’in ilanı sonrasında Türkiye’de benimsenen sanayileşme stratejileri çerçevesinde tekstil üretiminin gelişimi değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak başta planlı sanayileşme stratejileri ve Sümerbank deneyimi olmak üzere devletin belirleyici rolü çerçevesinde Türkiye’de tekstil sanayiinin gelişimi incelenmiştir; ikinci olarak 1980 sonrası ekonomide dışa açılma stratejileri ve Sümerbank’ın özelleştirilmesi gibi tekstil sanayiinin gelişiminde özel sektörün belirleyiciliğini artıran gelişmeler değerlendirilmiştir. Son olarak, tekstil sektöründe ihracat-ithalat payları, kapasite kullanım oranı, üretim ve ciro endeksi, işyeri ölçüğü, istihdam gibi göstergelere yer verilerek Türkiye’de tekstil sanayiinin mevcut durumuna yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmanın amacı, Türkiye’de sanayileşmenin temelini oluşturan ve günümüz ekonomisi içerisinde yüksek ihracat payına sahip bir sektör olan tekstil sanayiinin gelişimine yönelik kapsamlı bir değerlendirme sunabilmektedir. Çalışma, Türkiye’de tekstil üretiminin gelişimine yönelik mevcut kuramsal araştırmalara ve tekstil sanayiine yönelik istatistiki verilere dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tekstil, Tekstil Sanayii, Sümerbank, İthal İkameci Sanayileşme, İhracata Dayalı Sanayileşme

* Bu çalışma, “Türkiye’de Mühendis Emeginin Eğretilmesi: Bursa’da Tekstil Mühendisleri Üzerine Nitel Bir Araştırma” başlıklı yüksek lisans tezinin “Türkiye’de Tekstil Sektörünün Gelişimi” başlıklı bölümünden üretilmiştir.

** Arş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, İzmir/TÜRKİYE, gizemnurbulut@gmail.com

A Historical Overview of the Textile Industry in Turkey

Abstract

The textile sector forms the basis of the industrialization process in many countries in the world, especially in England. Giving priority to the textile sector in industrialization is also valid for Turkey. As a matter of fact, when the decisions taken for the economy and industrialization in Turkey, especially the Izmir Economic Congress, are examined, it is seen that priority is given to the textile sector in industrial production.

In this study, the development process of textile production within the framework of Turkey's economic and industrial policies is evaluated from a historical point of view. In the first part of the study, the development of weaving activities in the geography of Turkey before the proclamation of the Republic was evaluated; In this context, detailed examinations on textile production were included especially in the industrialization efforts undertaken in the last periods of the Ottoman Empire. In the second part of the study, the development of textile production within the framework of the industrialization strategies adopted in Turkey after the proclamation of the Republic was evaluated. In this direction, firstly, the development of the textile industry in Turkey was examined within the framework of the decisive role of the state, especially the planned industrialization strategies and the experience of Sümerbank; secondly, developments such as the opening up strategies in the economy after 1980 and the privatization of Sümerbank, which increased the determinism of the private sector in the development of the textile industry, were evaluated. Finally, evaluations regarding the current situation of the textile industry in Turkey were made by including indicators such as export-import shares, capacity utilization rate, production and turnover index, workplace scale, employment in the textile sector.

The aim of the study is to provide a comprehensive evaluation of the development of the textile industry, which forms the basis of industrialization in Turkey and has a high export share in today's economy. The study is based on the current theoretical researches on the development of textile production in Turkey and statistical data on the textile industry.

Keywords: Textile, Trextil Industry, Sumerbank, İmport Subsitiuon Industrialization, Export-Based Industrialization

1935 – 1938 Cumhuriyet Dönemi Ekonomi Politikaları: GÜDÜMLÜ Ekonomi ve İkinci Sanayi Planı

Kaan İrfan Öğüt*
Mehmet Ali Tuğtan**
Cenk Yaltrak***

Özet

Bildiride Atatürk dönemi olarak da adlandırılan 1923 – 1938 arası uygulanan ekonomi politikalarının bir alt dönemi olarak 1935 sonrası ele alınmıştır. 1935 yılı öncelikle Atatürk'ün önce iktisat vekili ardından da başvekil olarak Celal Bayar ile çalışmayı tercih etmesi ile sadece ekonomi kadrolarında değil uygulanan ekonomi politikalarında da bir farklılaşmaya işaret etmesi açısından önemlidir. İkinci olarak 1935, Ahmet Hamdi Başar'ın Fransız iktisatçı Gaëtan Pirou'nun kitabından yaptığı çeviri vasıtasıyla Cumhuriyet kadrolarının 1930'larda İtalya, Almanya ve Fransa gibi Avrupa Ülkelerinde tartışılan “*güdümlü ekonomi*” kavramıyla tanıştığı yıldır. Atatürk'ün ilk defa 9 Mayıs 1935'te CHP'nin 4. Büyük Kurultayı'ndaki konuşmasında; “*Görüyorsunuz ki arkadaşlar yepyeni bir güdümlü ekonomi düzeni kurmakla uğraşıyoruz*” cümlesi ile dile getirdiği kavramın 1938'e kadar Celal Bayar tarafından da sıklıkla kullanılmış olması bildiride Bayar'ın 1930'ların genel devletçilik anlayışından bir ayrışma çabası olarak değerlendirilmektedir. Bildirinin odaklandığı diğer bir önemli konu; Atatürk'ün, Bayar aracılığıyla hayata geçirmek istediği *İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı*'dır. İkinci Sanayi Planı'nın ilkinden farklı olarak ortaya koyduğu ihracat hedefi, dönemin Sümerbank ve Etibank ile temsil edilen bankacılık yapılanması ile birlikte ele alındığında 1960'ların Güney Kore kalkınma planları ile gösterdiği benzerlik de bildiride ayrıca vurgulanmakta ve Atatürk – Bayar ikilisinin ithal ikamesinden, ihracata dayalı bir kalkınma modeline geçmeyi öngördükleri iddia edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: 1935-1938 Cumhuriyet Dönemi, Atatürk Dönemi, Ekonomi Politikaları, Yatırımlar, İkinci Sanayi Planı

* Doç. Dr., Bahçeşehir Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi İstanbul/TÜRKİYE, kaan.ogut@eas.bau.edu.tr

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, İstanbul/TÜRKİYE mehmet.tugtan@bilgi.edu.tr

*** Prof. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Maden Fakültesi, İstanbul/TÜRKİYE yaltrak@itu.edu.tr

1935 – 1938 Republican Era Economic Policies: Command Economy and the Second Industrial Plan

Abstract

In the paper, the period after 1935 as a sub-period of the economic policies between 1923 and 1938, which is also called the Atatürk period, is considered. The year 1935 is important in that Atatürk preferred to work with Celal Bayar, first as the minister of economics and then as the prime minister, as it pointed to a differentiation not only in the administration of economics but also in the economic policies implemented. Secondly, 1935 is the year that the staff of the Republic met the concept of a “command economy”, which was discussed in European countries such as Italy, Germany and France in the 1930s, through Ahmet Hamdi Başar’s translation of the French economist Gaëtan Pirou’s book. In his speech on May 9, 1935, at the 4th Great Congress of the CHP, Atatürk pronounced this concept first time with the sentence “You see, friends, we are dealing with establishing a new command economy order”. The same concept had been also used by Celal Bayar until 1938, as an effort to separate from the general statism approach of the 1930s. Another critical issue that the paper focuses on; is the Second Five-Year Industrial Plan that Atatürk wanted to implement through Bayar. When the export target set by the Second Industrial Plan, unlike the first, is considered together with the banking structuring of the same period represented by Sümerbank and Etibank, the similarity with the South Korean development plans of the 1960s is also emphasized in the paper. It is claimed that Atatürk and Bayar might have designed an export-based development model instead of import substitution.

Keywords: 1935-1938 Republican Era, Atatürk Period, Economic Policies, Investments, Second Industrial Plan

1923-1941 Yıllarında Yugoslav Diplomasisi Raporlarında ve Basında Türkiye Cumhuriyeti Ekonomisinin Modernizasyonu

Vladan Virijević*

Özet

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması, tüm devlet ve toplum fizyonomisinin genel olarak değiştirilmesini amaçlayan reform projeleri, yani modern Avrupa biçim ve modellerinin benimsenmesi, Yugoslav diplomatik yetkili ve aynı zamanda genel halkın yoğun ilgisiyle karşılaştı.

20. yüzyılın 20'li yıllarının ikinci yarısında yakın siyasi, askeri, ekonomik, kültürel ve diğer karşılıklı ilişkilerin kurulmasından sonra daha da güçlendi.

Yugoslav hükümeti, ekonomi alanında karşılıklı iş birliğinin kurulmasıyla çok ilgilendiği için bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik alanındaki tüm faaliyet ve gelişmelerini dikkatle takip etti.

Geçen yüzyılın 20'li ve 30'lu yıllarında Kemalist yetkililer tarafından uygulanan, örneğin metalürji sektörüne ait fabrikalar, kimya tesisleri, gıda endüstrisi vb. gibi büyük endüstriyel tesislerin inşaat projeleri gibi modernizasyon değişikliklerine yapılması doğrultusunda özel önem verildi.

Ayrıca hem iç hem de dış pazarlarda üretim planlaması, fiyat düzenlemesi ve ürünlerin yerleştirilmesi alanında devletin güçlü etkisi altında gerçekleşen ekonomik yönetim modelinin yeniden yapılandırılması Yugoslav ekonomi uzmanlarının büyük ilgisini çekti.

Özellikle 20. yüzyılın 30'lu yıllarının başındaki dünya ekonomi krizi sırasında Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik koşullarını analiz ederken ulaşılan sonuçlar, o dönemde Yugoslavya Krallığı ekonomisi üzerindeki sonuçlarının hafifletilmesine önemli ölçüde katkıda bulunduğu görülmüştür.

Çalışma, Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı hükümetinin arşiv kaynaklarından elde edilen yayınlanmamış malzemesi, yani Yugoslavya Krallığı'nın 1929'dan bu yana, iki dünya savaşı arasındaki döneme ait Yugoslav basını ve ilgili literatürü esas alacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti, İktisat, Ekonomi, Modernleşme, Reformlar, Yugoslavya Krallığı, Diplomasi

* Prof. Dr., Priştine Üniversitesi, Felsefe Fakültesi, Tarih Bölümü, Mitroviça/KOSOVA, vladan.virijevic@pr.ac.rs

Modernization of the Economy of the Republic of Turkey 1923-1941, in the Reports of the Yugoslav Diplomacy and the Press

Abstract

The establishment of the Republic of Turkey and the reform projects aimed at the overall change of the physiognomy of the entire state and society, i.e. the adoption of modern European patterns and models, met with the keen interest of Yugoslav diplomatic agents but also of the general public. It was additionally strengthened after establishing close mutual political, military, economic, cultural and other relations during the second half of the 20s of the 20th century. The Yugoslav government was very interested in establishing cooperation in the economy and, therefore, carefully followed all developments in the economic activity of the Republic of Turkey.

The emphasis was on the modernization changes implemented by the Kemalist authorities during the 20s and 30s of the last century, such as the construction projects of extensive industrial facilities - factories in the metallurgy sector, the chemical complex, the food industry, etc. Also, the restructuring of the economic management model attracted considerable attention of Yugoslav economic experts, which took place under the strong influence of the state in the domain of production planning, price regulation and placement of products, both on domestic and foreign markets. The conclusions reached when analyzing the economic conditions of the Republic of Turkey, especially during the world economic crisis at the beginning of the 30s of the 20th century, significantly contributed to mitigating its consequences for the economy of the Kingdom of Yugoslavia in that period.

The work will be based on unpublished archival material from the funds of the government of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, i.e. since 1929 of the Kingdom of Yugoslavia, the Yugoslav press from the period between the two world wars and relevant literature.

Keywords: Republic of Turkey, Economy, Yugoslav Economy, Modernization, Reforms, Kingdom of Yugoslavia, Diplomacy

Fransız Maliye Uzmanı Hervé Alphand'ın Türkiye'nin Mali Durumu Hakkında Görüşleri (1935)

Safa Furkan Karacakaya*

Özet

Osmanlı Devleti'nden oldukça sorunlu bir maliye sistemi devralan Türkiye Cumhuriyeti, Lozan Antlaşması'nda sadece siyasi değil ekonomik bağımsızlığını da elde etmek için büyük mücadele vermiş ve bunu başarmıştır. Cumhuriyetin ilanının ardından Türkiye'de geniş çaplı reformlar başlamış ve birçok alanda yabancı uzmanlar ülkeye davet edilerek modernleşme yolunda büyük adımlar atılmıştır. Türk maliyesinin de dengeli, modern ve ülkenin hedeflerine uygun bir hale getirilmesi için çalışmalar başlamış, özellikle Almanya, Fransa ve Amerika'dan gelen uzmanlar Türkiye'de bir merkez bankası kurulması, nakit istikrarı, mali durumun düzeltilmesi ve ödemeler dengesinin sağlanması gibi konularda raporlar hazırlamıştır.

İki dünya savaşı arasında kalan dönemde dünya ekonomisine damga vuran en önemli olay olan 1929 Buhranı, Türkiye Cumhuriyeti'nin bu çabalarına büyük bir darbe vurmuştur. Gerek Türk lirasının aşırı değer kaybı gerekse dış piyasalardan borç/kredi bulma zorluğu Türkiye'nin ödemeler dengesini olumsuz etkilemiştir. Bu şartlar altında dış borçlarının ertelenmesini talep etmek zorunda kalan Türkiye aynı zamanda ekonomi politikasını da değiştirerek daha devletçi bir tutuma geçmiş, ayrıca dış ticaretini ikili anlaşmalar yoluyla yürütmeye başlamıştır.

Bu ortamda 1934 yılında sıkışık olan mali durumunu düzeltmek için Fransız maliye uzmanı Hervé Alphand özellikle vergi alanında yeni düzenlemeler yapmak için Ankara'ya çağırılmıştır. Alphand'ın Ankara'ya geldikten sonra 1935 yılının mayıs ayında Türkiye'nin dış borçlarını/kredilerini ödeme kapasitesi ve genel mali durumu hakkında hazırlamış olduğu bir rapor, Avusturya'nın Ankara Büyükelçisi tarafından bir sene sonra elde edilerek, kendilerinde olduğu gizli kalması kaydıyla Avusturya Dışişleri Bakanlığına iletilmiştir. Türkiye'nin bu yıllardaki mali durumu ve dış borç ödeme kapasitesi hakkında oldukça aydınlatıcı ve öğretici bilgiler içeren bu rapor bugüne kadar bilimsel çalışmalarda kullanılmamıştır. Bu çalışmada Alphand'ın ilgili

* Arş. Gör., Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, Balıkesir/TÜRKİYE, skaracakaya@bandirma.edu.tr

raporu değerlendirilerek Türkiye'nin 1929 Dünya Ekonomik Buhranı'ndan sonra yaşadığı mali zorluklar karşısında uyguladığı politikalar ortaya konulacaktır. Daha sonra Türkiye'nin genel mali durumunu iyileştirmek ve dengeye getirmek için alınması gereken önlemlerin neler olduğu tartışılacaktır. Bu çalışmanın önemli bir diğer hedefi ise 1-27 Haziran 1930 tarihleri arasında Ankara'da Türkiye'nin mali durumu ve ödemeler dengesi ile ilgili çalışmalar yapmış ve daha sonra uzun bir rapor hazırlamış olan Fransız maliyeci Charles Rist'in önerileri ile ondan yaklaşık 5 yıl sonra aynı konular üzerinde inceleme yapmış ve rapor hazırlamış olan Alphand'ın görüşlerini karşılaştırmaktır. Gerek değişen dünya ekonomik şartları gerekse Türk ekonomisinin bu süreç içinde geçirdiği dönüşüm açısından bu karşılaştırmanın Türkiye iktisat tarihi literatürüne katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hervé Alphand, Türk Maliyesi, Ödemeler Dengesi, Atatürk Dönemi, Bütçe

French Economist Hervé Alphand's Views on Turkish Finances (1935)

Abstract

Republic of Turkey inherited a malfunctioning finance system from the Ottoman Empire. To fix the flaws of this system new leaders of Turkey fought a hard battle during the Lausanne Peace Conference. Having European countries accept the abolition of the capitulations was a great success and after this accomplishment Turkey started a series of reforms in a wide scale. Economic and financial reforms were also on the menu. Specialists from Germany, France and United States were invited to examine the situation. Establishing a central bank, stability of the Turkish Lira, improving financial situation and balance of payments was the most important subjects for these economists.

Between the two world wars, most important incident for the global economy was the great depression. Despite all of its efforts Turkey was greatly affected from the consequences of the great depression. Turkish exchange rate and borrowing opportunities from foreign countries dropped significantly. As a result of this Turkish balance of payments suffered greatly. Under these circumstances economic policy of Turkey changed course. A more statist policy adopted and bilateral agreements on foreign trade gained importance.

In 1934 French economist Hervé Alphand was invited to Ankara to make new arrangements on the taxes. While he was in Ankara, he also wrote a detailed report on the Turkish finances on May 1935. This report included a review about the solvency of Turkey's external debt. Austrian Ambassador at Ankara acquired a copy of this report a year later and conveyed it to the Austrian Ministry of Foreign Affairs on the condition that it will be kept secret. Alphand's report was not used in previous academic studies and thus it can contribute to the field. In this study our aim is to analyse Alphand's report to find out Turkey's reaction to great depression. Then his proposals to improve financial situation of Turkey will be examined. Another important goal of this study is to compare the suggestions of Charles Rist and Hervé Alphand. Rist was invited to Ankara in 1930 and also wrote a detailed report on the Turkish finances back then. Rist's report and suggestions are very popular and well known to the researchers. Between 1930 and 1935 both global economic conditions and Turkish economy transformed greatly. It is therefore important to compare these

two reports on the same subject five years apart. It is believed that comparing these two reports will contribute to the academic studies regarding Turkey's Economic History.

Keywords: Hervé Alphand, Turkish finances, Balance of Payment, Budget, Charles Rist

1947 Yılı Recep Peker Hükümeti'nin Ekonomi Bakanlığı Programında Yer Alan Sümerbank'ça Girişilen İthal Teşebbüsleri Hakkında Rapor

Muhammed Aslaner*

Özet

Sümerbank, Sanayi ve Maadin Bankası'nın devamı niteliğindedir. 1925 yılında kurulan Sanayi ve Maadin Bankası ilk olarak 1932 yılında Devlet ve Sanayi Ofisi, Sanayi ve Kredi Bankası adlarıyla iki farklı birime ayrıldığı görülmektedir. Kısa bir süre ayrı şekilde devam eden bu iki kuruluş sonrasında Devlet Sanayi Ofisinin yapısı altında birleşmiştir. Sümerbank'ın açılmasıyla da Sümerbank'ın yapısına katılıp, Sümerbank'ın sermayesini oluşturmuşlardır. Sümerbank, ülkede fabrikalar inşa etmek, kredi vermek ve özellikle I. Sanayi Planının uygulaması sırasında kurulacak kuruluşları finanse etmek amacıyla açılan bir bankadır.

II. Dünya Savaşı sonrası ülke ekonomisinde ve pek çok alanda hala II. Dünya Savaşı'nın etkileri görülmektedir. Türkiye II. Dünya Savaşı'na fiilen katılmasa da savaş Türkiye'nin iktisadi hayatını önemli derecede etkilemiştir. Savaşın sona erdikten sonra, sanayi başta olmak üzere pek çok alanda ekonomi programı çerçevesinde planlar ve projeler hazırlanmıştır. Bu ekonomi programlarının amacı ülkeyi savaş sonrası ekonomi, sanayi ve ziraat alanlarında kalkındırmaktır.

Özellikle savaş sonrası bu kalkınma plan ve programlarını gerçekleştirebilmek için devlet hem özel teşebbüsler aracılığıyla hem de kendi eliyle girişimlerde bulunmuştur. Bu kalkınma planlarını finanse etmek içinde farklı alanlarda bankalardan yararlanmıştır. 1947 yılında Ekonomi Bakanlığının programında yer alan sanayi ve maden işleri, yakıt işleri, pamuk ipliği ve pamuklu dokuma darlığı önlemek üzere Sümerbank'ça girişilen ithal teşebbüsleri hakkındaki rapor da bahsedilen alanlarda hem hükümet politikalarını hem de dönemi anlamak açısından bize önemli katkı sağlamaktadır. Bu çalışma da bu rapor çerçevesinde yer alan konular ve alt başlıklar ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomi, Sümerbank, Sanayi, Maden, Pamuk, Yakıt

* Doktorant, Uşak Üniversitesi, Tarih Bölümü, Uşak/TÜRKİYE, muhammed_deu@hotmail.com

Report on Import Undertakings Taken by Sümerbank in the Ministry of Economy Program of the Recep Peker Government in 1947

Abstract

Sümerbank is the successor of Sanayi ve Maadin Bank. Industry and Maadin Bank, which was founded in 1925, was first divided into two different units in 1932 as the State and Industry Office, Industry and Credit Bank. These two organizations, which continued separately for a short time, were merged under the structure of the State Industry Office. With the opening of Sümerbank, they joined the structure of Sümerbank and formed the capital of Sümerbank. Sümerbank is a bank that was opened in order to build factories in the country, to provide loans and especially to finance the establishments to be established during the implementation of the 1st Industrial Plan.

After World War II, the effects of World War II are still seen in the country's economy and in many areas. Although Turkey did not actually participate in World War II, the war had a significant impact on Turkey's economic life. After the end of the war, plans and projects were prepared within the framework of the economy program in many fields, especially in industry. The aim of these economic programs is to develop the country in the post-war economy, industry and agriculture.

In order to realize these development plans and programs, especially after the war, the state has taken initiatives both through private enterprises and with its own hands. It has benefited from banks in different fields to finance these development plans. The report on industrial and mining works, fuel works, cotton yarn and cotton weaving import attempts by Sümerbank, which was included in the program of the Ministry of Economy in 1947, also makes an important contribution to us in terms of understanding both the government policies and the period in the mentioned areas. In this study, the subjects and sub-headings within the framework of this report are discussed.

Keywords: Economy, Sümerbank, Industry, Mining, Cotton, Fuel

Cumhuriyet Döneminde Kadının Çalışma Hayatındaki Konumu

Meltem İnce Yenilmez*

Özet

İşgücü piyasasında toplumsal cinsiyet eşitsizliği, bireyler arasındaki refah farklılıkları ve kaynakların eşitsiz dağılımı gibi olumsuz ekonomik sonuçlara yol açan bir sorun olmaya devam etmektedir. Literatür daha sıklıkla “yoksulluğun kadınlaşmasına” örnekler sunmakta ve ekonomik olarak bağımsız olmayan kadınların, özellikle yalnız anneler ve emeklilerin, dünyadaki yoksulların daha büyük bir oranını oluşturduğunu göstermektedir. Kadınların işgücü piyasasına katılımını engelleyen faktörlerin ortadan kaldırılması, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, kadınların güçlendirilmesini artırmanın önemli etmenlerinden biridir. Türk toplumu -kültürü, jeopolitik durumu ve hükümet politikaları dahil- işgücü piyasasına hem doğurganlığı hem de kadınların katılımını teşvik etmeye yardımcı ol(a)mamıştır. Eğitim seviyesinde yaşanan artış ile mesleki ayrımcılığın azalması, kadınların karşılaştığı fırsat eşitsizliği koşullarının düzenlenmesi sonucunda kadınların işgücüne katılım oranları artmaya başlamıştır. Buna rağmen hala kadınların çalışma saatleri, esnek çalışma koşulları ve annelik ve doğum izni hakları gibi konularda son on yıllık dönemde ancak bir yol katedebilmiştir. Bu çalışma, Türkiye’de Cumhuriyet döneminden bu yana kadınların işgücü piyasasındaki durumu ve eğitim seviyesinin ne derece önemli bir belirleyici olduğunu da analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadın İşgücü, Eğitim, İstihdam

* Prof. Dr., Ekonomi Bölümü, İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir/TÜRKİYE, meltem.inceyenilmez@idu.edu.tr

Women's Situation in Working Life in the Republican Period

Abstract

Gender inequality in the labor market remains a problem, with negative economic consequences such as differences in human welfare and unequal distribution of resources. The larger literature frequently provides examples of the “feminization of poverty,” implying that economically inequitable women, particularly single mothers, and retirees make up a larger share of the world's poor. Removing the elements that preclude women's participation in the labor market is one of the essential elements in growing women's empowerment, particularly in creating international locations such as Turkey. The Turkish society, along with its culture, geopolitical situation, and government insurance policies, has now failed to promote female fertility or women's labor-force participation. Women's labor force participation rates have begun to rise because of the reduction in occupational discrimination with the expansion of educational attainment and the rules of the inequality of opportunity prerequisites confronted by women. Despite this, women's working hours, flexible working stipulations, and maternity and paternity leave rights have come a long way in the last ten years. This finds out additionally analyses the repute of females in the labor market and the stage of schooling that has been a vital determinant in view that the Republican technology in Turkey.

Keywords: Female Workforce, Education, Employment

Cumhuriyet Dönemi'nde Ekonomik Büyüme ve Kalkınmanın Değerlendirilmesi

Eylül Kabakçı Günay*

Çağatay Tunçsiper**

Özet

1923-2023 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomi politikalarına bakıldığında çeşitli anlayışların hakim olduğu görülmektedir. 1923-1929; 1929-1945; 1945-1960; 1960-1980 ve 1980 ve sonrası olarak beş ayrı dönemde ele alınabilecek Türkiye ekonomisinde her dönemde üzerinde durulan en önemli konu ekonomik büyüme olmuştur. Ekonomik büyüme bir yıl içerisinde bir ülkenin üretim gücünde meydana gelen artış olarak tanımlanabilir. Türkiye'nin Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleştirmiş olduğu ekonomik büyümenin diğer ülkelerden ayrılan bir diğer özelliği de kalkınmayı tetikleyici bir taraf taşımasıdır. Kalkınmış bir ülke olmanın yolu ise üretim gücünde gerçekleşen artış ve bu artış neticesi elde edilen Gayrisafi Yurt içi hasılanın sağlık, eğitim, altyapı hizmetleri gibi alanlarda yatırım yapılmasının sağlanmasıdır. Bu çalışmada Türkiye ekonomisinin dönemler itibari ile ekonomik büyümesi ve ekonomik büyüme kaynaklı kalkınma hareketleri incelenmiş, uygulanan büyüme politikaları ve büyümeden kalkınmaya geçiş aşamaları ortaya konuşmaya çalışılmıştır. Çalışma neticesinde Türkiye ekonomisinin 1923-2023 yılları arasında ortalama büyüme hızının %5 olduğu, özellikle Cumhuriyet'in kurulduğu ilk senelerde büyüme hızının ortalama %7.5 ile oldukça yüksek olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Büyüme, Ekonomik Kalkınma, Refah, Türkiye Ekonomisi

* Doç. Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İzmir/TÜRKİYE, eylul.kabakci@idu.edu.tr

** Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İzmir/TÜRKİYE, cagataytuncsiper@gmail.com

Evaluation of Economic Growth and Development in the Republican Era

Abstract

When we look at the economic policies of the Republic of Turkey between 1923 and 2023, it is seen that various understandings prevail. 1923-1929; 1929-1945; 1945-1960; The most important issue emphasized in every period in the Turkish economy, which can be addressed in five different periods as 1960-1980 and 1980 and after, has been economic growth. Economic growth can be defined as the increase in the manufacturing power of a country in a period of year. Another feature of Turkey's economic growth in the Republican period, which distinguishes it from other countries, is that it has a development-triggering side. The way to become a developed country is to increase the production power and to ensure that the Gross Domestic Product obtained because of this increase is invested in areas such as health, education, and infrastructure services. In this study, the economic growth of the Turkish economy in terms of periods and the development movements caused by economic growth were examined, and the growth policies applied and the transition stages from growth to development were tried to be discussed. As a result of the study, it was seen that the average growth rate of the Turkish economy between 1923 and 2023 was 5%, and the growth rate was quite high with an average of 7.5% especially in the first years of the establishment of the republic.

Keywords: Economic Growth, Economic Development, Welfare, Turkish Economy

Lojistik Sektöründeki Gelişmelerin Türkiye Ekonomisine Etkisi

Burcu Aracıoğlu*

Özet

Günümüzde küresel anlamda yaşanan sosyo-ekonomik değişimler ve teknolojik gelişmeler paralelinde lojistik kavramı ve önemi daha çok tartışılmaktadır. Lojistik, müşterilerin ihtiyaçlarının karşılanması için ürünlerin üreticiden hatta üreticinin tedarikçisinden başlanarak müşteriye iletimi esnasında gerçekleştirilen faaliyetler bütünü olarak tanımlanabilir.

Lojistik tarihsel süreç içerisinde farklı isimlerle tanımlanmış, insanlığın kullanımları doğrultusunda değişimlere uğramıştır. Genel olarak askeri alanda kullanımına değinilmekle beraber lojistik kavramının kökeni farklı kaynaklarda eski dönemlere kadar götürülmektedir.

Tepić ve diğerleri (2011) tarafından yapılan çalışmada, lojistik kavramının kökenlerinin Geç Tunç Çağı dönemine kadar uzandığı belirtilmekte ve etimolojik kökeninde ise farklı bir bakış açısıyla “*sayma ve resim ya da “imgeler yoluyla aritmetik beceriler”* olarak tanımlanmaktadır. Yine aynı çalışmada Pisagor’un da ilk lojistikçi olabileceği görüşü vurgulanmaktadır. Erturgut ve Coşkun’un (2019) çalışmalarında da vurgulanan Uluburun Batığı, Tunç çağına dair iddiaları destekler nitelikte olup askeri alandaki kullanımı kadar ticaretteki kullanımını da desteklemektedir.

Ticaretin gelişimi paralelinde ülkelerin ekonomik olarak güçlenmesi açısından lojistik faaliyetler tarihin her döneminde önemli etkilere sahip olmuştur. Özellikle ticaret yollarının gelişimi, liman kentleri ve bunları doğru bir yapı ile kullanabilen toplumlar günümüzde olduğu gibi geçmişte de önemli avantajlar elde etmişlerdir. Dünyada son yüz yıllık dönemde sosyo-ekonomik ve teknolojik bağlamda yaşanan gelişmeler öne çıkan sektörleri değiştirirken lojistik sektörü ulaştırma fonksiyonuyla tüm sektörler için kilit görev üstlenmiştir.

Bu noktalardan hareketle hazırlanan çalışmanın amacı jeostratejik açıdan avantajlı bir konuma sahip Türkiye’de geçmişten günümüze lojistik kavramının gelişiminin irdelenmesidir. Üç kıtayı kapsayan yapısı, Osmanlı İmparatorluğu’nun askeri anlamda

* Doç. Dr., Ege Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İzmir/TÜRKİYE, burcu.aracioglu@ege.edu.tr

lojistik başarısı olarak değerlendiriliyor olsa da aynı zamanda coğrafyanın da desteklediği yapısına ek olarak açılan ticaret yolları, kurulan limanlarla beraber ticari anlamda avantajlar elde edildiği bilinmektedir. Tarihsel süreç içerisinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile beraber devam eden yapısal dönüşüm süreci ele alınarak, günümüzde yaşanan konjonktür paralelinde lojistik sektörünün ülke ekonomisindeki yeri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Türkiye, Türk Ekonomisi, Lojistik Sektörü, Ekonomik Yaklaşımlar

The Effect of Developments in the Logistics Sector on the Turkish Economy

Abstract

Logistics and its importance are being discussed more with the recent socio-economic changes and technological developments. Logistics can be defined as the whole of the activities carried out during the transmission of the products to the customer, starting from the manufacturer and even the supplier of the manufacturer, in order to meet the needs of the customers.

Logistics has been defined by different sources in the historical process. These definitions have undergone changes in line with the uses of humanity. Although its first use is in the military field, the origin of the concept of logistics is traced back to ancient times in different sources.

In the study by Tepić et al. (2011), it is stated that the origins of the concept of logistics go back to the Late Bronze Age period. In its etymological origin, it is defined as “*counting and painting or “arithmetic skills through images”*” from a different perspective. Again, in the same study, it is emphasized that Pythagoras could be the first logistician. Uluburun Shipwreck, which was also emphasized in the studies of Erturgut and Coşkun (2019), supports the claims about the Bronze Age regarding the concept of logistics. It provides information that supports the use of these claims in commerce as well as the use of logistics in the military field.

In parallel with the development of trade, it has been seen that logistics activities have had important effects in every period of history in order to strengthen the countries economically. Especially the development of trade routes, port cities and societies that can use them with the right structure have gained significant advantages in the past as well as today. While the developments in the socio-economic and technological context of the world in the last century have changed the prominent sectors, the logistics sector has taken on a key role for all sectors with its transportation function.

The aim of the study, which is prepared from these points, is to examine the development of the concept of logistics from past to present in Turkey, which has an advantageous position in geostrategic terms. Although its structure covering three continents is considered as the military success of the Ottoman Empire, it is also known that commercial advantages were gained with the trade routes opened

and the ports established in addition to the structure supported by the geography. By considering the structural transformation process that continued with the establishment of the Republic of Turkey in the historical process, the place of the logistics sector in the country's economy will be evaluated in parallel with the current conjuncture.

Keywords: Ottoman Empire, Türkiye, Turkish Economy, Logistics Sector, Economic Approaches

Osmanlı Devleti İdaresinde Kıbrıs'ta Terekelerin Gündelik Hayattaki Yansımaları

Ali Efdal Özkul*

Özet

Kıbrıs Adası'nda tutulan tereke kayıtları, normal özelliklerinin yanı sıra, adanın sosyo-ekonomik kimliğine dair çok önemli bilgiler de sunmaktadır. Bu bilgiler ışığında çalışılan yıllarda adada gündelik hayatın birçok önemli unsuru aile yapısı, miras paylaşımı, kullanılan eşyaların türü, çeşidi ve fiyatları hakkında bilgiler edinilebilmektedir. Osmanlı İdaresi sırasında Kıbrıs Adası'nda tutulmuş olan evlenme kayıtları günümüze ulaşmadığından dolayı adadaki aile yapıları ile ilgili en önemli bilgiler yine tereke kayıtlarından elde edilebilmektedir. Kıbrıs'ta yaşayan insanların kullandığı çeşitli dokuma türü giyeceklerden ve eşyaların bazılarında, tereke kayıtları sayesinde öğrenilmektedir. Bu eşyalar hayatını kaybedenlerin varislerine bıraktığı taşınır taşınmaz her şeyi içerdiğinden dolayı içlerinde köleler, zirai ürünler, çeşitli tür ağaçlar, çeşitli emlak türleri, küçükbaş ve büyükbaş hayvanlar gibi mülkler de bulunabilmektedir. Doğu Akdeniz ticaretinin önemli noktalarından birisi olan Kıbrıs'ta, ölen bir ticaret adamına ait bir tereke kaydı içerisinde birçok ticari ürünü de barındırabilmektedir. Bu özelliğinden dolayı da normal terekelerden ayrılabilir. Ayrıca adada yaşayan bazı gayrimüslimlerin tereke kayıtları sicillere yansıdığından dolayı gayrimüslimler ile Müslümanların kullandıkları eşyalar ve mal varlıkları arasında karşılaştırma yapma şansına sahip olunabilmektedir. Bu arada terekelerde Kıbrıs Adası'nda meydana gelen miras tartışmalarının da yansımaları görülmektedir. Osmanlı idaresinde adada tutulmuş müstakil tereke kayıtları tam olarak bulunmadığından dolayı Kıbrıs'ta tereke kayıtları ilgili bilgiler, adanın merkezinde tutulan Lefkoşa Şer'i Sicil Defterlerindeki kayıtlardan öğrenilmektedir. Dolayısıyla çalışmada ana kaynak olarak ilgili yıllardaki Lefkoşa Şeri Sicil kayıtları kullanılmıştır. Sonuç olarak Lefkoşa sicillerinde geçen tereke kayıtlarından Kıbrıs'ta gündelik hayatta kullanılan eşyalar öğrenilmekle birlikte, adadaki ailelerin nüfusu ve ekonomik güçleri hakkında da bilgi sahibi olunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tereke, Miras, Şer'i Sicil, Sosyo-Ekonomik, Kıbrıs, Akdeniz

* Prof. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma Merkezi, Tarih Öğretmenliği Bölümü, Tarih Bölümü, Lefkoşa/KKTC, aliefdal.ozkul@neu.edu.tr

Reflections of Heritage (Tereke) in Daily Life in Cyprus under the Administration of the Ottoman State

Abstract

The estate records kept on the Cyprus provide important information about the socio-economic identity of the island. In the light of these, information can be obtained about many important elements of daily life on the island, family structure, inheritance sharing, variety and prices of the goods used. Since the marriage records kept on the Cyprus during the Ottoman Administration have not survived, the information about the family structures on the island can be obtained from the estate records. In Cyprus, which is one of the important points of the Eastern Mediterranean trade, a estate record belonging to a deceased trader can contain many commercial products. In the meantime, the reflections of the inheritance debates that took place on the Cyprus can be seen in the estates. In addition, the estate records of non-Muslims living on the island are also reflected in the registry, and it is known to have the chance to compare the assets used by non-Muslims and Muslims. Since the individual estate records kept on the island under the Ottoman period are not fully available, information about the estate records on the Cyprus is learned from the records in the Nicosia Shari's Registry Books. Therefore, Sharia Registry records will be used as the main source in the study. As a result, the goods used in daily life in Cyprus are learned from the estate records in the registers, as well as information about the population and economic power of the families on the island.

Keywords: Heritage, Sharia Registry, Social-Economic, Cyprus, Mediterranean

XVII. Yüzyıl Başlarında Kıbrıs Avarız Vergisi: Kıbrıs'ın “Etrak” ve “Nev-Müslim”leri

Mehmet Demiryürek*

Özet

Osmanlı İmparatorluğu'nda olağanüstü durumlarda tahsil olunan avarız vergisi, XVI. yüzyıl sonlarından başlayarak hem yaygınlık hem de süreklilik kazanmıştır. Bununla birlikte Kıbrıs bu konuda farklı bir özellik arz eder. 1570 yılında fethedilen Kıbrıs'ta avarız vergisi ancak XVII. yüzyıl başlarında ve iki kez tahsil edilmiştir. Tahsil edilen vergi İstanbul'a gönderilmemiş ve Kıbrıs'ta harcanmıştır. Fakat söz konusu avarız tahsili ile ilgili kayıtlar mali niteliğinden çok daha fazla dinî ve demografik özellikleri ile dikkat çekmektedir. Özellikle Kıbrıs'a “sürgün” olarak yerleştirilen Türkler ile “ihtida” eden ada yerlilerinin miktarı genellikle Kıbrıs tarihinin başlıca tartışma konularından biri olmuştur. Bu çalışmada ele alınacak arşiv belgesinde ihtida eden “Nev-Müslimlerin” ayrıca kaydedilmiş olması ve “sürgün” olarak adaya yerleşmiş “Etrak”dan farklı vergi ödemesi bir başka önemli konudur. Sonuçta ilgili belgenin bugüne kadar gizli kalmış birçok konuya açıklık kazandırma imkânı vardır. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı Kıbrıs avarız vergisi bağlamında hem bu verginin Kıbrıs'taki tahsilatını ele almak hem de ilgili kayıtları Osmanlı Kıbrıs'ının sosyal ve ekonomik tarihi bakımından değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Kıbrıs'ı, Kıbrıs'ta İhtida, Kıbrıs Türklerinin Kökenleri, Kıbrıs'ın Sosyal ve Ekonomik Tarihi, Kıbrıs ve Osmanlı Hazinesi

* Prof. Dr., Hitit Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Çorum/TÜRKİYE, mehmetdmryrk@gmail.com

The Tax of Cyprus' *Avarız* in the Early Years of 17th: The “*Etrak*”s and “*New-mulims*” of Cyprus

Abstract

The *avarız* tax which was collected in the extraordinary situations in the Ottoman Empire gained both prevalence and continuity from the early years of 17th century onwards. Yet, Cyprus had a different situation about this tax. This tax was collected only two times in Cyprus, where captured by the Ottomans in 1570, in the early years of the 17th century. The revenue which collected as “*avarız*” was not sent to İstanbul and spent in Cyprus. The records on the *avarız* tax in Cyprus are important not only for the financial history of Ottoman Cyprus but also religious and demographic history of the island. Especially the numbers of the Turks who sent by the ottoman administration to Cyprus and the Christians who converted to Islam have been discussed by the historians for a long time. Another important issue is that the *nev-müslims* were recorded separately and their tax was different from that of *etraks* in the document which will be evaluated in this study. As a result, the aim of this paper is to explore the *avarız* tax in Cyprus and evaluate the records related to above mentioned tax as part of the social and economic history of Ottoman Cyprus.

Keywords: Ottoman Cyprus, Converts in Cyprus, the origins of the Turkish Cypriots, the Economic and Social History of Cyprus, Cyprus and Ottoman Treasury

Kıbrıs'ta Osmanlı Yönetiminin Tahıl Üretimi ve Esasları (1571-1610)

Soyalp Tamçelik*

Özet

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı fethettikten sonra kurduğu ekonomik düzen, Ada'daki tarım ve üretim kültürünü temelinden değiştirmiştir. Bu gerçekten hareketle çalışmanın konusu Kıbrıs'ta erken dönem (1571-1610) Osmanlı tarım ekonomisi ve tahıl üretimiyle ilgilidir.

Araştırmanın ana problematiği Osmanlı idaresinin Kıbrıs'ta kurduğu yeni düzen, eski düzenin bütün değerlerini değiştiren özgün bir düzen olup olmadığını göstermektir. Özellikle bu dönemde Ada'nın malî, iktisadi ve ticarî yapısında belirgin bir şekilde değiştiği ve birtakım kurumların yeniden tesis edildiği göz önüne alınırsa, araştırma Ada'da kurulan ekonomik düzenin insanla ve yeni medeniyet tasavvuruyla ilgili olduğu hipotezine dayanmaktadır.

Araştırmanın temel amacı, XVI. yüzyıl sonu XVII. yüzyıl başı Kıbrıs'taki iktisadi yapının nasıl olduğunu, tarım ünitesinin nasıl şekillendiğini, üretimin hangi kstaslara göre belirlendiğini ve Ada'da tahıl üretim miktarının ne olduğunu belirlemek ve değerlendirmektir.

Araştırmada yöntem konusuna gelince, Kıbrıs'ın Osmanlı dönemi iktisat tarihine metodolojik bir yaklaşım getirmek, bu dönemle ilgili ekonomik yapıyı anlamlandırmak ve ona bağlı tarım ekonomisini ele almak olduğundan yapısal ve fonksiyonalist bakış açısına uygun bir yöntemle değerlendirmek ve verileri süreç analizine dayalı olarak incelemek yerinde olacaktır. Bu çalışmada, geleneksel hadise naklinin yerine, daha çok analitik tarih ikame edilecek ve birincil arşiv kaynaklarından elde edilen bilgilerle betimlenecektir.

Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi uygulanacaktır. Bu amaçla Türkçe, İngilizce ve Yunanca basılı ve elektronik kaynaklar haricinde eski Türkçeye (Osmanlıca) yazılmış arşiv belgelerinden de istifade edilecek ve elde edilen veriler ilgili hipotezlerle illiyet bağının olup olmadığı değerlendirilecektir. Araştırmanın evreni, 1571'den beri Kıbrıs'ta inşa edilen tarım ekonomisi, ge-

* Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara/TÜRKİYE, soyalp@hotmail.com

nel medeniyet tasavvuruna ve bundan mülhem alan ekonomik yapıya uygun olduğu görüşüne dayanmaktadır. İnceleme alanında Kıbrıs'ın Osmanlı öncesine ve 1610'dan sonraki dönemine kategorik olarak yer verilmeyecektir. İncelemede, Kıbrıs'ın 1 ve 2 Numaralı Şer'iyye Sicili'nden elde edilen veriler ele alınacak, nitel araştırma desenlerinden biri olan ve kendi sınırları içinde bütüncül bir bakış açısıyla analiz edilmeye çalışılacaktır. Bu yöntemle 1 ve 2 numaralı Şer'iyye Sicili'nde yer alan ve bugüne kadar incelenmeyen veriler gün yüzüne çıkartılacak ve ortaya konulan hipotetik verilerin test edilmesine imkân sağlanacaktır.

Araştırma, iki bölümden oluşması tasarlanmaktadır. İlk bölümde, Kıbrıs'ın Osmanlı dönemi iktisat tarihine metodolojik bir yaklaşım getirmek, ikinci bölümde ise Ada'da Osmanlı dönemine ait tarım ekonomisinin özellikleri, tahıl üretiminin genel yapısı, toplanan ve toplanamayan tahıl ürününün vergi miktarı ve buna bağlı diğer verilerin sunulması planlanmaktadır. Sonuç bölümünde ise konuyla ilgili elde edilen sonuçlar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Kıbrıs, Ziraat, Tahıl, Nüfus

Grain Production and Principles of the Ottoman Administration in Cyprus (1571-1610)

Abstract

The economic order established by the Ottoman Empire after the conquest of Cyprus fundamentally changed the agriculture and production culture on the Island. Based on this fact, the subject of the study is the early period (1571-1610) Ottoman agricultural economy and grain production in Cyprus.

The main problematic of the research is to show whether the new order that the Ottoman administration established in Cyprus is a unique order that changes all the values of the old order. Considering especially that in this period the financial, economic and commercial structure of the Island has changed prominently and some institutions have been re-established, the research is based on the hypothesis that the economic order established on the Island is related to the human and the conception of the new civilization.

The main purpose of the research is to determine and evaluate that at the end of the 16th century and starting of the 17th century how the economic structure in Cyprus was, how the agricultural unit was shaped, in which criterias that the production was determined and what was the amount of grain production in the Island.

As for the method in the research, since our aim is to bring a methodological approach to the economic history of the Ottoman period of Cyprus, to make sense of the economic structure of this period and to deal with the agricultural economy connected to it, it would be appropriate to evaluate the data with a structuralist and functionalist point of view and to examine the data based on process analysis. Instead of traditional event transmission, in this study, more analytical history will be substituted and the research will be described with information obtained from primary archival sources.

In the study, the document analysis method, which is one of the qualitative research methods, will be applied. For this purpose, in addition to Turkish, English and Greek printed and electronic sources, archival documents written in old Turkish (Ottoman) will also be used and the data obtained will be evaluated whether there is a causal link with the relevant hypotheses. The universe of the research has been

arranged according to the view that the agricultural economy established in Cyprus since 1571 is suitable for the general conception of civilization and the economic structure inspired by it. Within the scope of the review, the period of Cyprus before the Ottoman Empire and after 1610 will not be included categorically. In the study, the data obtained from the Sharia Registry No. 1 and 2 of Cyprus will be discussed, and it will be tried to be analyzed from a holistic perspective, which is one of the qualitative research designs and within its own borders. With this method, the data in the Sharia Registry No. 1 and 2 that have not been examined so far will be brought to light and it will be possible to test the hypothetical data put forward.

The research is designed to consist of two parts. In the first part, it is planned to bring a methodological approach to the Ottoman period economic history of Cyprus, and in the second part, it is planned to present the characteristics of the agricultural economy of the Ottoman period in the island, the general structure of grain production, the collected and uncollected grain products tax amounts and other related data. In the conclusion part, the results obtained on the subject will be evaluated.

Keywords: The Ottoman Empire, Cyprus, Agriculture, Grain, Population

Sultan II. Mahmut Devri Servet Vergisi Uygulaması: Lefke Emlak Defteri Örneği

Ayla Efe*

Özet

Bildiride “Servet Sayımı” ile kastedilen Sultan II. Mahmut’un 1838 mal/mülk sayımıdır. Bu sayım literatürde tamamlanamadı diye bilindi uzun yıllar. 2016 da *Belleterin*’nin 288.sayısında yayınlanan “II. Mahmut’un Mal-Mülk Sayımı: Evreşe Örneği” isimli makalemde sayımın tamamlandığını ispat ettim. Ve bu sayıma dair ilk örnek olan Evreşe defterini tanıttım.

İşte bildirinin konusunu oluşturan Lefke defteri bu sayıma dair Osmanlı Arşivindeki ikinci örnektir. Arşiv kataloğuna 1845 tarihli sayım defteri olarak kaydedilmiştir. Ancak üzerinde yaptığım inceleme bu defterin II. Mahmut’un 1838’de yapılan mal/mülk sayımına ait bir defter olduğunu gösterdi. Dolayısıyla bu defter, dönemin ve bu sayımın ayrıntılarının anlaşılması noktasında kıymetlidir.

Bildiride önce Lefke Emlak Defteri, sayım-yazım kayıt usulü incelenecektir. Sonrasında kayıt usulünden kaynaklanan yeni bulgular sayım takvimi bağlamında değerlendirilecektir. Akabinde de tablo halinde düzenlenen bulguların Osmanlı vergilendirme usulü adına ne anlam ifade ettiği sorgulanacaktır. Bilhassa da örfi vergiler ile servet vergisi arasındaki ilişkiye işaret edilecektir. Nihayetinde Lefke özelindeki verilerin II. Mahmut’un siyaseti bağlamında ne anlama geldiği üzeninde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tekalif-i Örfiye, Sultan II. Mahmut, Temettuat, Servet Vergisi, Lefke

* Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Eskişehir/TÜRKİYE, aefe@anadolu.edu.tr

Sultan II. Mahmut Era Wealth Tax Application: Example of Lefke Property Book's

Abstract

The declaration is also meant by the Servet Count; 1838 property counts of Mahmut II. This census was known to have not been completed in the literature for many years. “Mahmut II’s census in property: the case of evreşe “published in the 288 issue of Belleten in 2016. I also proved that the count was completed. And I introduced the Evrese notebook, which is the first example of this census.

Here, the Lefke notebook, which is the subject of the paper, is the second example of this census in the Ottoman archive. It was recorded in the archive catalog as a census book dated 1845. However, my review on this book II. It showed that Mahmut was a book belonging to the property census made in 1838. Therefore, this notebook is valuable in understanding the period and the details of this census.

In the paper, the Lefke property Register, counting-writing recording method will be examined first. Afterwards, new findings arising from the registration procedure will be evaluated in the context of the census calendar. Subsequently, it will be questioned what the findings, which are organized in tabular form, mean for the Ottoman taxation method. In particular, the relationship between tekalifi örfiye and wealth tax will be pointed out. Finally, the data specific to Lefke II. It will be focused on what it means in the context of Mahmut’s politics.

Keywords: Tekalif-i Örfiye, Sultan II. Mahmut, Cadastral Records, Wealth Tax, Lefke

Mübadele'nin Ekonomik Sonuçları

Kemal Arı*

Özet

Mübadele, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın sonunda imzalanan ve nüfusun değişimini öngören bir sözleşmedir. Taraflar Lozan'da barış görüşmeleri için bir araya geldiklerinde acil olarak nüfusun yer değiştirmesi konusu üzerinde anlaşma yapma gereği duydular. Savaşın sonuna doğru Türkiyeli Ortodokslar Türkiye'den ayrılmış ve Yunanistan'a yığılmışlardı. 30 Ocak 1923 tarihinde Mübadele Sözleşmesi imzalandığında 1 Milyon Türkiyeli Ortodoks Türkiye'den ayrılmış bulunuyordu. Aynı zaman içinde Yunanistan'da yaşayan Müslümanlar da şiddetten kaçmak amacıyla Türkiye'ye gitmek için harekete geçmişlerdi. Mübadele hükümleri uygulandıktan sonra; Türkiye'den Yunanistan'a giden nüfus 1.200.000'e, Yunanistan'dan Türkiye'ye gelen nüfus da 500.000'e ulaşmıştı.

Her iki tarafta da nüfusun zorunlu olarak göç etmek durumunda kalışıyla hem göç edilen ülkede hem de göçle gidilen ülkede çok önemli ekonomik sorunlar ortaya çıktı. Boşalan alanları yeniden nüfusla doldurmak, güvenlik konusu olduğu kadar, ekonomik istikrar için de gerekliydi. Göç edenler, gittikleri ülkeye yeni ekonomik becerilerini aktarırlarken, terk ettikleri ülkede de önemli ekonomik boşluklara neden olmuşlardı.

Bu bildiride her iki ülkede mübadele sürecinde ortaya çıkan ekonomik sorunlar ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nüfus Mübadelesi, Kurtuluş Savaşı, Lozan Barış Antlaşması, Ekonomik Sonuçlar

* Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ABD, İzmir/TÜRKİYE, kemal.ari@deu.edu.tr

Economic Consequences of Exchange

Abstract

Exchange is a contract signed at the end of the The Turkish War of Independence and stipulating the exchange of population. When the parties met for peace talks in Lausanne, they felt the need to urgently agree on the relocation of the population. Towards the end of the war, the Turkish Orthodox had left Turkey and swarmed in Greece. When the exchange agreement was signed on 30 January 1923, 1 million Turkish Orthodox had left Turkey. At the same time, Muslims living in Greece also took action to go to Turkey to escape violence. After the exchange provisions are applied; the population going from Turkey to Greece reached 1.200.000, and the population coming from Greece to Turkey reached 500.000.

With the forced migration of the population on both sides, very important economic problems arose both in the country of immigration and in the country of destination. Replacing vacated spaces with populating was as necessary for economic stability as it was for security. While the immigrants transferred new economic contents to the places they went, they also caused significant economic gaps in the countries they left.

In this paper, the economic problems that emerged during the exchange process in both countries will be discussed.

Keywords: Population Exchange, The Turkish War of Independence, Treaty of Lausanne, Economic Result

1933 Üniversite Reformu ile İstanbul Üniversitesine Gelen Alman İktisatçıların İktisadi ve Sosyal Hayatımıza Katkıları

İnan Kalaycıoğulları*

Gökalp Çiftcioğlu**

Özet

1933 Üniversite Reformu ile ülkemizde yükseköğretim düzeyinde önemli bir gelişme yaşanmış ve çağdaş üniversitelerin temel özelliği olan “bilgi üretmek” ve söz konusu bilgiyi farklı yollar ile yaymak hayata geçirilmiştir. Bilindiği üzere Darülfünûndan Üniversite’ye geçişte etkili olan isimlerden biri de reform öncesi hazırladığı rapor ile katkıda bulunan Albert Malche’tir. Gerek Albert Malche ve gerekse Millî Eğitim Bakanı Reşit Galip Bey, Darülfünûn’un toplum ve hayatla bağının koptuğunu ve kendi içine kapandığını çeşitli kereler ısrarla vurgulamışlardır. Malche, Türkiye gibi yeni baştan kurulan bir ülkede üniversite ile hayat arasında çok sıkı bir bağ kurulması gerektiğini tavsiye etmiştir. Atatürk bu konu üzerinde ısrarla durmuş ve sonuç olarak Üniversitenin toplum ve hayatla bağını kurmak için, güncel konulardan seçilen halka açık “Üniversite Konferansları” ve yaz tatilinde her ilde bir “Üniversite Haftası” uygulamaları başlatılmıştır. Alman bilim insanları da halkın aydınlanmasına yönelik olarak yapılan bu bilimsel ve kültürel faaliyetler içinde aktif bir şekilde görev almışlardır.

1935-1936 ders yılından itibaren yapılmaya başlanan Üniversite Konferansları’nda felsefe, matematik, astronomi, fizik, kimya, biyoloji, botanik, zooloji, jeoloji, istatistik, filoloji, edebiyat, tarih, coğrafya, pedagoji, hukuk, ekonomi, politika, sigorta, ticaret, folklor ve tıp üzerine onlarca konferans verilmiştir. Üniversite Konferansları’nı Anadolu’nun çeşitli illerinde de yapmak amacıyla 1940 yılından itibaren Üniversite Haftası adı altında, farklı bilim dallarından bir grup öğretim üyesi bir kente giderek kendi alanlarında biri halk için biri de bilimsel olmak üzere ikişer konferans vermeye başlamıştır. 1940-1958 yılları arasında Erzurum, Diyarbakır, Elazığ, Samsun, Van, Konya, Çanakkale, Antalya, Trabzon, Rize, Hatay ve Edirne illerinde yapılan Üniversite Haftası çerçevesinde düzenlenen ve Alman bilim insanlarının da katıldığı bu

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara/TÜRKİYE, ikalayci@ankara.edu.tr

** Doktorant, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara/TÜRKİYE, gokalpciftcioglu@gmail.com

etkinliklerde özellikle arkeoloji, tarih, coğrafya ve iktisat alanlarında haftanın yapıldığı kent ve çevresini ilgilendiren konu ve sorunların ele alınarak işlenmesine özen gösterilmiştir.

Üniversite Konferansları ve Üniversite Haftası'nda görev alan Alman iktisatçılar; Fritz Neumark (1952 yılına kadar Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerine ekonomi konusunda danışmanlık yapmıştır), Gerhard Kessler, Alfred Isaac, Wilhelm Röpke, Joseph Dobrezberger ile Alexander Rüstow'dur ve bu isimler katıldıkları etkinliklerde, iktisat teorileri ve politikalarının yanı sıra iktisatla ilgili olarak vergi ve vergilendirme, uluslararası nüfus meseleleri, uluslararası ticaret, devletçilik gibi konuları dile getirmişlerdir.

Bu çalışmada, Alman iktisatçıların Türkiye'de buldukları süre içerisinde katıldıkları söz konusu etkinlikler bağlamında görüşleri incelenecek ve bu düşüncelerin Türk Bilim Hayatı ve İktisat Tarihindeki yeri ve önemi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İktisat Tarihi, Üniversite Konferansları, Alman İktisatçılar

The Contributions of the German Economists who Came to İstanbul University with 1933 University Reform to Turkish Economic and Social Lives

Abstract

With the 1933 University Reform, an important development has been experienced at the level of higher education in our country. “Production of knowledge”, which is the basic feature of modern universities, and dissemination of this knowledge by different ways has been implemented. As it is known, one of those who were effective in the transition from Darülfünûn to University was Albert Malche. He contributed with a report that he prepared before the reform.

Both Albert Malche and the Minister of National Education, Reşit Galip Bey, have repeatedly emphasized that Darülfünûn is disconnected from society and life and has closed in on itself.

Malche recommended that, in a country that has been re-founded like Turkey, a very tight connection should be established between university and life.

Atatürk insisted on this issue and as a result, open public “University Conferences” on current issues and a “University Week” in each province during the summer vacation has been started to be held in order to establish a connection between the University and society and life.

German scientists have also actively participated in these scientific and cultural activities for the enlightenment of the public.

In the University Conferences, which started to be held in the 1935-1936 academic year, dozens of conferences were given on philosophy, mathematics, astronomy, physics, chemistry, biology, botany, zoology, geology, statistics, philology, literature, history, geography, pedagogy, law, economy, politics, insurance, trade, folklore, and medicine.

In order to hold University Conferences in various provinces of Anatolia, from 1940 on, under the name of “University Week”, a group of faculty members from different disciplines went to a city and gave two conferences in their own fields, one scientific and one for the public.

Between 1940-1958, within the scope of the University Week, activities were carried out in the provinces of Erzurum, Diyarbakır, Elazığ, Samsun, Van, Konya, Çanakkale, Antalya, Trabzon, Rize, Hatay and Edirne. In these activities, where the German scientists also participated, care was taken to deal with the issues and problems related to the city and its surroundings, especially in the fields of archeology, history, geography, and economics.

German economists who took part in the University Conferences and the University Week were Fritz Neumark (he served as an economic advisor to various Governments of the Republic of Turkey until 1952), Gerhard Kessler, Alfred Isaac, Wilhelm Röpke, Joseph Dobrezberger and Alexander Rüstow.

In the events they attended, these names discussed economic theories and policies as well as taxes and taxation, international population issues, international trade, and statism in regard to economics.

In this study, the views of German economists in the context of the aforementioned activities during their stay in Turkey will be examined and the place and importance of these ideas in Turkish Scientific Life and Economic History will be discussed.

Keywords: History of Economy, University Conferences, German Economists

PTT'nin İngiliz Mühendisleri

Yücel Yiğit*

Özet

Telekomünikasyon alanında telgraf yaygın olarak kullanılmaya başlayınca posta, telefon gündelik yaşamın bir parçası haline gelince de telgraf gölgede kalmıştır. Kısa bir süre sonra da telsiz telefonlar denenmeye başlamıştır. Lakin beşinci nesil iletişim cihazı mobil telefonlar devreye girmesiyle de hepsinin pabucu dama atılmıştır. Günümüzde teknoloji ve iletişim alanındaki baş döndürücü gelişmeler neticesinde internetin her eve girmesi ve neredeyse her mobil cihazda kullanılmasıyla iletişim bambaşka bir mecraya kaymıştır. Belki de ilerleyen yıllarda telekomünikasyon, internet üzerinden değil de aklımızın alamayacağı başka bir kulvardan ilerleyecektir. Belki de insanlığı, yeni nesil bir haberleşme aracı olmaksızın da birbirleriyle irtibatla kalacağı aşikârdır.

Özellikle Cumhuriyet Devri'nde PTT'nin hizmet ağının yaygınlaşması ve ciddi alt yapı yatırımları için yerli mühendis ve emekçiler, nitel ve nicel bakımdan yetersiz kalmışlardır. Dolayısıyla 1946 yılından itibaren ihtiyaç duyulan insan kaynağı, yurt dışından getirilen mühendis ve uzmanlarla giderilmeye çalışılmıştır. Bilhassa otomatik telefon santrallerinin montajı, bakımı ve denenmesi için İngiliz mühendisler ve mütehassıslar ön plana çıkmıştır.

Bu araştırmanın temel amacı, Cumhuriyet Devri'nde İngiltere'den PTT'ye gelen mühendislerin kuruma ne düzeyde katkı sağladıklarıyla; bunların özelliklerini tartışmayı amaçlamaktadır. Neden İngiliz mühendisler tercih edilmiştir? İkamet ve oturma tezkere-si alırken sıkıntıyla karşılaşmışlar mıdır? Asker kökenli üç telefon mühendisinin casusluk yapma ihtimali var mıdır? Espiyonaj faaliyetlerine karşı kolluk birimleri ne gibi tedbirler almıştır? Müteahhit firma adına kaç yıl Türkiye'de kalmışlar ve ne zaman ayrılmışlardır? Hangi mühendis daha ön plana çıkmıştır? gibi sorulara da cevap verilmiştir. Araştırmamızın kronolojik çerçevesini 1946-1951 yılları oluşturmaktadır. İncelemedeki belgeler, ağırlıklı olarak Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Arşivinden alınmıştır. Yine telif eserlerden de istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti, Telekomünikasyon, PTT, İngiliz Mühendisler, İstihbarat

* Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla/TÜRKİYE, yigit21@hotmail.com

British Engineers of PTT

Abstract

When the telegraph began to be widely used in the telecommunications field the post, when the telephone comes part of daily life, the telegraph remained in the shadows. A short time later, wireless telephone began to be used. However, with the introduction of the fifth generation communication device, mobile phones, all of them were seem less appealing. Today, as a result of the excellent developments in technology and communication, communication has shifted to a different field with the internet being in every home and being used in almost every mobile device. Perhaps, in the coming years, telecommunications will not proceed through the internet, but through another route that we cannot imagine. It is a known fact that human being will stay in contact with each other even without a new generation communication tool.

Domestic engineers and laborers have been inadequate in qualitative and quantitative terms especially for the proliferation of PTT's service network and serious infrastructure investments in the republican time. therefore, since 1946, the human resource needed has been tried to be removed with engineers and experts brought from abroad. British engineers and facilities have been put to the fore, especially for the installation maintenance and trial of automated telephone stations.

The main aim of this research, It aims to discuss what level of contribution the engineers who came to the PTT from England in the Republican period contributed to the institution and the characteristics of these contributions. Why were British engineers preferred? Have they encountered any difficulties while obtaining a residence and residence permit? Is there any possibility that three military telephone engineers spy? What kind of measures have law enforcement units taken against espionage activities? How many years did they stay in Türkiye on behalf of the contractor company and when did they leave? Which engineer was come into prominence? Such as questions have been answered. The years 1946-1951 constitute the chronological framework of the research. Documents in research, generally taken from the Archives of the General Directorate of Security (GDS). In addition, copyrighted works were also used.

Keywords: Republic of Türkiye, Telecommunications, PTT, British Engineers, Intelligence

Türkiye’de Ayçiçeğinin Sosyo-ekonomik Tarihi: Toplum, Ziraat ve Ekonomi

Okan Ceylan*

Özet

Bu çalışma 1945-1980 arası dönemde Türkiye’de ayçiçeği ziraatını toplumsal ve ekonomik açılardan ele almaktadır. Ayçiçeği 20. asrın ilk çeyreğinde Bulgaristan ve Romanya’dan gelen göçmenler tarafından Türkiye’ye getirilmiştir. Bu ürünün ilk ekimi Trakya’da yapılmış ardından Marmara Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, İç Batı Ege ve Orta Karadeniz’e yayılmıştır. Ancak üretimde en büyük pay Trakya’dadır. Bu çalışma konuyu ayçiçeğinin zirai ve biyolojik özellikleri, tarih sahnesine çıkışı ve tarım kültürüne alınışı, 1950-1980 arası Türkiye ziraatında gelişim sürecinde etkili olan dinamikler ile ayçiçeği piyasası ve ayçiçeği ile ilgili politik tartışmalar çerçevesinde incelemektedir. Bu noktada artan nüfusun yağ talebi, değişen mutfak kültürü, yağ sanayinin gelişimi, zirai modernizasyon ayçiçeğini geliştirirken diğer ürünlerle girdiği rekabet ve bilinçsiz tarım metotları ise ayçiçeği üretimini engellemiştir. Dolayısıyla ayçiçeği ziraatı hem Türkiye’nin zirai modernleşme serüvenini hem de Türkiye’de kentleşmenin hızlandığı tarihinin en büyük ekonomik büyümesinin yaşandığı 1950-1980 arası dönemde değişmeye başlayan mutfak ve beslenme kültürünü yansıtmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yağ Tohumlar, Yağ Endüstrisi, Karaborsa, Kentleşme, Yeşil Devrim

* Dr. Öğr. Gör., Ege Üniversitesi, Rektörlük, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İzmir/TÜRKİYE, okan.ceylan@ege.edu.tr

A Socio-economic History of Sunflower in Turkey: Society, Agriculture and Economics

Abstract

This study examines sunflower cultivation in Turkey between 1945 and 1980 from social and economic perspectives. Sunflower was brought to Turkey by immigrants from Bulgaria and Romania in the first quarter of the 20th century. It was first cultivated in Thrace and then spread to the Marmara Region, Central Anatolia, Inner West Aegean and Central Black Sea regions. However, the largest share in production is in Thrace. This study examines the agricultural and biological characteristics of sunflower, its emergence in history and its inclusion in agricultural culture, the dynamics that influenced its development in Turkish agriculture between 1950 and 1980, the sunflower market and political debates on sunflower. At this point, the oil demand of the growing population, changing culinary culture, the development of the oil industry, agricultural modernization, competition with other crops and unconscious farming methods hindered sunflower production. Therefore, sunflower agriculture reflects both Turkey's agricultural modernization adventure and the culinary and dietary culture that began to change in the period between 1950 and 1980, a period of the greatest economic growth in Turkey's history when urbanization accelerated.

Keywords: Oil Seeds, Oil Industry, Black Market, Urbanization, Green Revolution

Yapısal Dış Ticaret Açığı Sorunumuz ve Küresel Değer Zincirleri Bağlamında Fırsatlar

Halit Yanıkkaya*

Özet

Bu çalışmada öncelikle Osmanlı Devleti'nin son yüzyılında ve Cumhuriyet döneminde ülkemizin dış ticaret verileri üzerinden yapısal bir dış ticaret açığı sorunu var mı sorusuna cevap aranmaktadır. İlgili verilerden son iki asırlık dönemde kronik dış ticaret açığımızın olduğu açıkça görülmektedir. Bu noktada 2023 yılında yayımlanan OECD Katma Değer Ticareti Verileri 2022 versiyonu dikkate alınarak, günümüz küresel ekonomisinin en önemli gerçekliklerinden biri olan küresel değer zincirleri bağlamında, brüt ve katma değer cinsinden dış ticaret açığımız yeniden değerlendirilmektedir. Küresel değer zincirleri gerçekliğinin mezkûr yapısal dış ticaret açığı sorununa bir fırsat penceresi sunabileceği değerlendirilmektedir. Brüt istatistikler kullanılarak ortaya konulan dış ticaret açığı rakamları yanında, kırktan fazla alt sektör ve 1995-2020 dönemi için katma değer ticareti cinsinden hesaplanan net dış ticaret açığı rakamlarına bakıldığında durum daha da belirginleşmektedir. Aynı zamanda küresel değer zincirlerinin günümüz küresel ekonomisinde ve küresel ekonominin geleceğinde çok önemli ve göz ardı edilemeyecek bir yeri olduğu değer zincirlerinin ciddi fırsatlar barındırdığı görülmektedir. Ne var ki küresel değer zincirlerinin sunduğu fırsatlardan istifade etmenin otomatik olarak gerçekleşmeyeceği ve bu noktada ülkemizin ciddi adımlar atması ve politikalar üretmesi gerektiği düşünülmektedir. Çalışmada yapılması gerekenler noktasında da politika önerileri paylaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küresel Değer Zincirleri, Katma Değer Ticareti, Ticaret Açığı, Osmanlı Dönemi Dış Ticaret Açığı, Cumhuriyet Dönemi Dış Ticaret Açığı

* Prof. Dr., Gebze Teknik Üniversitesi, İktisat Bölümü, Kocaeli/TÜRKİYE, halityanikkaya@gtu.edu.tr

Structural Foreign Trade Deficit Problem and Opportunities in the Context of Global Value Chains

Abstract

This study initially discusses whether Türkiye has a structural foreign trade deficit problem through evaluating the foreign trade data for the late Ottoman and Republican eras. At this point, the 2022 version of the OECD Trade in Value-Added Dataset, which has just been published, enables us to calculate the trade deficits in terms of both gross and value-added terms. Trade in value-added statistics better describes the current international trade interconnections within the context of global value chains, which is one of the most important and eminent realities of the current global economy. Whether global value chains can offer a window of opportunity to our structural trade deficit problem is then evaluated. It is evident that Türkiye has a structural foreign trade deficit problem, which becomes even more acute when we consider the issue at hand in terms of trade in value-added. At the same time, it is a well-known fact that global value chains have an undeniable relevance to the current global economy, and they offer great opportunities for countries. However, since exploiting the opportunities offered by the global value chains will not occur automatically, it is necessary to take serious steps and develop much needed policies. Finally, this study discusses the relevant policy attempts in the context of benefitting more from value chains.

Keywords: Global Value Chains, Trade in Value Added, Trade Deficit, Trade Deficit in the Late Ottoman Era, Trade Deficit in the Republican Era

Arşiv Belgeleri Işığında 1948-1950 Yıllarında Türkiye'ye Yapılan Marshall Yardımları

Zeynep Müjde Sakar*

Cengiz Atlı**

Özet

Marshall Planı, 1947 yılında ABD Dışişleri Bakanı George Marshall'ın Harvard Üniversitesinde yaptığı bir konuşmada temelleri atılan ve Avrupa'da savaştan zarar gören ülkelerin ekonomilerinin ayağa kalkması için tek taraflı olarak yapılan yardımları kapsamaktaydı. Marshall Planı'ndan ülkemize iki şekilde yardım temin edilmekteydi. Bu yardımlardan birisi direkt yardım olup Amerikan Hükümeti'nce Türkiye'ye dolarla yapılarak Amerika'dan yapılacak mal ve hizmet satın alınmasıydı. İkinci şekil yardım ise tiraj hakkı sureti ile çeşitli Avrupa ülkelerine Türkiye'ye temin edilen satın alma imkanıydı. 1948-1949 yılında Marshall Planı'ndan Türkiye'ye yapılan 49,7 milyon dolarlık yardımdan 22.148,000 dolarlık kısmı genel kısmın %44,5 bakanlığa ayrılmıştı. 1949-1950 yılı Marshall planından ülkemize 59 milyon direkt ve 58 milyon dolarlık Avrupa'dan tiraj hakkı toplam 117 milyon dolarlık yardım yapmıştı. Bu yardımlardan tarıma toplam olarak 16.134,000 dolarlık yardım ayrılmıştı. Bu oran genel yardımın %13,8 ine denk gelmekteydi. Bu rakamın 14.626,00 doları Amerika'dan direkt yardım geri kalan 1.508,000 dolar tiraj hakkı toplam 38.282,000 dolar ayrılmıştı. Bu tarihe kadar tarıma 36.774,000 dolar direkt yardım ve 1.508,000 dolar tiraj hakkı olmak üzere toplam 38.282,000 dolar ayrılmıştı. Marshall Planı'ndan ülkemize getirilen traktör, ziraat alet ve makinaları önce vilayetlere tahsis edilir ve bu tahsis edilen araçlar il tevzi komisyonları vasıtasıyla çiftçilere dağıtılmaktaydı. Marshall Planı ile getirilen traktör ve diğer ziraat alet ve makinaları kullanma bakım ve onarım işlerini çiftçilere öğretmek üzere makinist kursları açılmıştı. Marshall Planı teknik yardımından faydalanarak Amerika'ya bilgi ve görgülerini artırmak üzere çeşitli alanlarda eleman göndermekte mümkün idi. Marshall yardımlarından gelen desteklerle tarımsal araç ve traktör sayısı artmıştı. Sunulacak olan "Arşiv Belgeleri Işığında 1948-1950 Yıllarında Türkiye'ye Yapılan Marshall Yardımları" başlıklı bildiri;

* Doç. Dr., Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Şanlıurfa/TÜRKİYE, zeynep.sakar@harran.edu.tr

** Prof. Dr., Iğdır Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Iğdır/TÜRKİYE, cengiz3636@hotmail.com

akademik bir yaklaşımla kronolojiye bağlı kalınarak ve orijinal kaynaklara inilerek ele alınacaktır. Çalışmada genel olarak diğer çalışmalarda fazlaca kullanılmayan orijinal arşiv belgeleri kullanılarak hazırlanacaktır, arşiv belgelerinden hariç dönemin gazeteleri, resmi yayınları ve hatıratlardan yayınlanarak konu aydınlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Marshall, Yardım, Ekonomi, Amerika, Türkiye, Arşiv

Marshall Aid to Turkey in the Light of the Archive Documents in 1948-1950

Abstract

The Marshall plan consisted of unilateral aid for the recovery of the economies of the war-torn countries in Europe, the foundations of which were laid in a speech by US Secretary of State George Marshall at Harvard University in 1947. Aid was provided to our country in two ways from the Marshall Plan. One of these aids was direct aid and the purchase of goods and services from the United States by the American government to Turkey in dollars. The second form of aid was the purchase opportunity provided to Turkey by various European countries through the right of traj. In 1948-1949, out of the 49.7 million dollars aid made to Turkey from the Marshall Plan, 22,148,000 dollars was allocated to the ministry, 44.5% of the general part. From the Marshall Plan of 1949-1950, 59 million direct and 58 million dollars of traj rights from Europe gave our country a total of 117 million dollars. A total of 16,134,000 dollars was allocated to agriculture from these aids. This rate is 13% of the general aid. It was equivalent to 8. \$14,626 00 of this figure is direct aid from America, the remaining \$1,508,000 trajectory rights, totaling 38,282. 000 dollars was allocated. Until this date, 36,774 to agriculture. A total of 38,282, of which 000 dollars is direct aid and 1,508.000 dollars is the right of traj. 000 dollars was allocated. Tractors, agricultural tools and machinery brought to our country from the Marshall Plan were first allocated to the provinces and these allocated vehicles were distributed to the farmers through provincial distribution commissions. Machinist courses were opened to teach farmers the maintenance and repair works of using tractors and other agricultural tools and machines brought with the Marshall Plan. Using the technical assistance of the Marshall Plan, it was possible to send staff to America in various fields to increase their knowledge and experience. With the support from Marshall aid, the number of agricultural vehicles and tractors increased.

In the Light of the Archival Documents to be presented, the paper titled Marshall Aids Made to Turkey Between 1948-1950; It will be discussed with an academic approach, depending on the chronology and by going down to the original sources. In general, the study will be prepared by using original archival documents that are not used much in other studies. Except for archive documents, the subject will be tried to be clarified by publishing from the newspapers of the period, official publications and memoirs.

Keywords: Marshall, Aid, Economy, America, Turkey, Archive

İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Bakır İhracatı Yoluyla Savaş Araç-Gereçlerinin Temini

Özkan Demir*

Özet

1934 yılından itibaren Türkiye Cumhuriyeti, sanayi planları doğrultusunda ağır sanayi hamlesine başlamış ve madencilik alanında çeşitli yatırımlara girişmiştir. Etibank'ın kurulmasıyla beraber Ergani Bakır İşletmesi, Şark Kromları İşletmesi, Ereğli Kömür İşletmesi ve birkaç maden şirketinde devlet tarafından üretime başlanmıştır; bakır, krom, kömür, demir gibi madenler ihraç edilerek Türkiye ekonomisine gelir oluşturmuştur. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla beraber maden işletmelerinde üretimler devam etse de savaş ortamında bu madenleri yurt dışına satmak kolay olmamıştır. Türkiye'nin savaşta tarafsız olmasına rağmen savaşa girme ihtimali savaşta ihtiyaç olacak olan araç-gereçlerin yurt dışından temin edilmesini zorunlu kılmıştır. ABD, İsviçre, Macaristan, Almanya, Romanya gibi devletlerden telsiz, telefon, silah mermileri, çeşitli savaş topları, lokomotif ve vagon tamir malzemelerinin alınması düşünülmüş, malların bedellerinin nakit para yerine bakır karşılığıyla ödemesi gündeme gelmiştir.

Silah mermisi üretimi sırasında mermilerin tapaları için gerekli olan bilyaların bakır ihraç etme koşuluyla Almanya, İsviçre ve İsveç gibi ülkelerden karşılanması düşünülmüştür. Macaristan'dan telsiz, sahra telefonu gibi iletişim malzemeleriyle, İsviçre'den top, zırh delicisi gibi araç-gereçler Türkiye ile ilgili devletlerin anlaşması neticesinde bakır ihracına karşılık olarak temin edilebilmiştir. Türkiye'nin savaş ortamında maden üretimlerini sürdürerek üretilen ürünleri araç-gereç temini karşılığında ihraç etmesi hem ülkenin ihtiyacı olan savaş malzemelerinin temin edilmesini sağlamış hem de üretilen madenlerin satışını mümkün kılmıştır. Bu şekilde Türkiye, savaş malzemelerinin alınması sırasında yaşayacağı maddi kaybı bir anlamda en az seviyede tutmuştur.

Bu çalışma Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki bakır üretimini, takas usulüyle olan bakır satışını tespit etmek aynı zamanda etkilerini ortaya çıkarmak için hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etibank, 2. Dünya Savaşı, Ticaret, Bakır İhracı

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Silifke-Taşucu Meslek Yüksekokulu, Mersin/TÜRKİYE, ozkandemir@selcuk.edu.tr

Procurement of Warfare Tools Through Copper Exports During the Second World War

Abstract

The Republic of Turkey started to move to heavy industry in line with industrial plans since 1934 and had embarked on various investments in the field of mining. With the establishment of Etibank, Ergani Copper Factory, Şarkkromları Factory, Ereğli Coal Factory and in several mining companies had been started production by the state; copper, chrome, coal, iron such as mines exported and generated income for the Turkish economy. However, production continued in the mining enterprises with the beginning of the Second World War, it was not easy to sell these mines abroad in the war environment. Although Turkey is neutral in the war, the possibility of entering the war has made it necessary to procure the tools and equipment that will be needed in the war from abroad. It was considered to purchase radios, telephones, gun shells, various war cannons, locomotive and wagon repair materials from states such as the USA, Switzerland, Hungary, Germany, Romania, and paying the prices of goods in copper instead of cash.

During the production of gun bullets, it was thought that the balls required for the plugs of the bullets would be supplied from countries such as Germany, Switzerland and Sweden on the condition of exporting copper. Communication materials such as walkie and land telephones from Hungary, and equipment such as cannons and armor piercing from Switzerland had been procured in return for copper exports as a result of the agreement of the states concerned with Turkey. Turkey's continued mineral production in the war environment, exporting the products produced in exchange for the supply of tools and equipment, has both ensured the supply of the war materials needed by the country and made it possible to sell the produced mines. In this way, Turkey has kept the material loss that it will suffer during the receipt of war materials to a minimum in a sense.

This study has been prepared to determine Turkey's copper production during the Second World War, its copper sales by barter method, and also to reveal its effects.

Keywords: Etibank, 2nd World War, Trade, Dopper Export

Türk-Sovyet Ekonomik İlişkilerinde 1937 Kliring Ticaret Anlaşması'nın Yeri

Erdal Bilgiç*

Özet

1929 yılında Türkiye Lozan Antlaşması'nda belirlenen gümrük oranlarının son bulmasıyla dış ticaret politikalarını daha özgürce belirleyebileceği bir döneme girdi. Dünya Ekonomik Buhranı'nın bu döneme denk gelmesiyle dış ticaret politikalarında cari açık vermeyi hedefleyen Türkiye'nin kullandığı yöntemlerden ilki ithalata kontenjan uygulamasını getirmek oldu. 1930'ların başlarında ne kadar ihracat yapılıyorsa o kadar ithalat yapılmasını sağlayan netto balans dış ticaret yöntemi anlaşması ilk defa Sovyetler Birliği ile imzalandı. Diğer ülkelerle imzalanan ticaret anlaşmalarına örnek olan netto balans anlaşması 1931 yılından sonra birkaç defa daha ek protokollerle uzatılarak 1937'a kadar uygulamada kaldı. Kliring Ticaret Anlaşması görüşmelerinde Sovyetler Birliği ile 1936 yılında başlanan ticaret anlaşması görüşmelerinde Kliring yöntemine başlarda Sovyet ticaret uzmanları itiraz ettiler ve netto balans sisteminin devam etmesini istediler. Ancak Türkiye kambiyo sisteminin yönetilmesine olanak verdiğini ve ödemeler sisteminde avantaj sağladığını düşündüğü Kliring Ticaret Anlaşmasını Sovyetlere kabul ettirdi. Kliring Ticaret Anlaşması'nın imzalanmasıyla Sovyetler Birliği içerisinde yayınlanan ekonomi makalelerinde anlaşmadan son derece olumlu bahsedildi. Makalelerinde Sovyet ticaret uzmanları Kliring yöntemi ile daha kesin ve kuralları daha iyi hale getirilmiş bir ticaret yöntemi benimsenmiş olduğunu anlattılar. Böylelikle Sovyet sanayi ürünlerinin Türkiye'ye olan ihracatı artacaktı. Ayrıca ihraç edilen ürünlerin birçoğuna döviz ödenmeyecek karşılığında Türk menşeli ithal edilecekti. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Sovyetler ve Türkiye arasında büyük ticaret işlemleri olmasa da Kliring ticaret yöntemi devam etti. Savaştan sonra iki ülke arasındaki ticaret ilişkilerinin savaş öncesi gibi devam etmesini engelleyen önemli etkenlerden biri Türkiye'nin Kliring sistemi üzerinde ısrarcı olmasıydı. Sovyetler ise yeni bir ticaret sisteminin belirlenmesini istiyordu. Bu çalışmanın amacı bir dönem Türkiye-Sovyetler Birliği dış ticaretini etkileyen bir ticaret sistemi olarak iki ülke arasında 1937 yılında imzalanan Kliring Ticaret Anlaşmasının sebep ve sonuçlarını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Sovyetler, SSCB, Ekonomik İlişkiler, 1937 Kliring Ticaret Anlaşması, Lozan Antlaşması

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Ayrınsaray Üniversitesi, İktisat Tarihi, İstanbul/TÜRKİYE, erdalbilgic@yahoo.com

The Capacity of the 1937 Clearing Trade Agreement in Turkish-Soviet Economic Relations

Abstract

The customs rates determined in the Lausanne Treaty ended in 1929, which led Türkiye to enter a period in that it could determine its foreign trade policies more freely. As the World Economic Depression coincided with this period, the first of the methods used by Türkiye, in order not to have a current account deficit in its foreign trade policies, was to introduce quotas for imported merchandise. In the early 1930s, the netto balance foreign trade method agreement, which allowed to import as much as exported, was signed with the Soviet Union for the first time. The agreement, which was used as an example for the trade agreements signed with other countries, was extended several times after 1931 with additional protocols and continued until January 1, 1937. In the trade agreement negotiations with the Soviets, which started in 1936, Soviet trade experts initially objected to the foreign trade system to be conducted using the Clearing Method and declared that they were in favor of the continuation of the netto balance system. However, Türkiye convinced the Soviets to accept the Clearing Method trade agreement, which was based on a kind of barter system. Moreover, Türkiye thought that this system would allow the management of the foreign exchange strategy and provided an advantage in the practice of payments. Thus, in 1937, the number of countries that Türkiye traded with this system became 23 including France, which was the first country to sign a Clearing Agreement with. After the signing of the Clearing trade agreement, economic articles published in the Soviet Union mentioned the agreement very positively and it was pointed out that a new stage in trade with Türkiye had begun. According to Soviet trade experts, a more precise and improved trading method was adopted through the Clearing method. Thus, the export of Soviet industrial products to Türkiye would increase. Maybe the demand for Soviet products in the western regions of Türkiye would not increase, but there would definitely be an increase in the eastern parts. In addition, most of the exported products would not be paid in foreign currency, and in return, merchandise import would be provided. During the Second World War, even though there were no large trade transactions between the Soviets and Türkiye, the Clearing trade method continued. After the war, one of the important factors that prevented the trade relations between the two countries from continuing as before the war was

Türkiye's insistence on the Clearing system. The Soviets desired a new trading system to be determined. The aim of this study is to reveal the reasons and results of the Clearing trade agreement signed in 1937 as a trading system that affected the foreign trade of a certain period between Türkiye and the Soviet Union.

Keywords: Türkiye, Soviets, Economic Relations, 1937 Clearing Trade Agreement, Treaty of Lausanne

Türkiye-Uluslararası Para Fonu İlişkilerinin Türk Siyasi ve Sosyal Hayatına Etkileri (1961-2013)

Muhabbet Doyran*

Özet

Yeni oluşturulan Türk Devleti'nin uygulayacağı iktisat politikalarını belirlemek için ilgili bir kurul toplanmıştır. Kurul çalışmalarındaki iki ayrı görüşlerden biri liberalizmdi. Bu anlayış devletin ekonomik alana müdahalesinin olmadığı sistemdi. Bir diğeri ise devletin ekonominin tüm yapısına müdahale ettiği sosyalizmdi. Kuruldaki bu farklı iki görüşün uzlaştırılmasına yönelik “karma ekonomi” olarak nitelendirilen, ekonomi literatüründe “eklektik model” şeklinde kullanılan model benimsenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, ülkenin tam bağımsızlığının, iktisadi bağımsızlık olmadan gerçekleştirilemeyeceğini şu sözlerle açıklamıştır: “Muhakkak tam bağımsızlığı sağlayabilmek için yegâne hakiki kuvvet, en kuvvetli temel iktisadiyattır.” Özel sektörün desteklendiği ancak pek varlık gösteremediği dönemde uygulamaya konulan birinci sanayi planının etkisiyle de sanayi kesimi Cumhuriyet tarihinin büyüme hızı ortalamasının en yüksek oranına ulaşmıştır. “İthal ikame” politikaların uygulamaya konulmasıyla demir-çelik ve kâğıt fabrikaları başta olmak üzere çok sayıda KİT kurulmuştur. Ülke ekonomisi on yıllık dönemde ortalama yıllık %6 büyümüştür. Üstelik bu dönemde 129.000.000 Türk Lirası (TL) olan Osmanlı Devleti'nin borcunun ödenmeye başlandığı dönemdir. Ancak İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı uygulamaya konulmuş olmasına karşın II. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkardığı zorunluluk kaynaklar başka amaçlar için kullanılmıştır. Türkiye'de gerek savaş dönemi gerekse dünyada meydana gelen yeni düzen nedeniyle bazen liberal bazen de devletçi politikalar uygulanmıştır. Buna karşın hayata geçirilen ekonomik politikalarda özgürlükçü eğilimden vazgeçilmemiştir. 1946'da çok partili siyasi hayata geçilmesiyle birlikte daha demokratik bir ortam oluşturulmaya çalışılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile ilişkilerin geliştirildiği ve Birleşmiş Milletlere (BM) üye olunduğu bu dönemde hem ekonomide hem de Türk dış politikasında da önemli değişiklikler yaşanmaya başlanmıştır. 1944'te Bretton-Woods Antlaşmasını kabul eden Türkiye önce IMF'ye ((International Monetary Found) daha sonra da

* Dr. Öğr. Gör., İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul/TÜRKİYE, doyranmuhabbet@hotmail.com

DP'ye (Dünya Bankası) 19 Şubat 1947 tarihinde 5016 Sayılı Kanun'la üye olmuştur. Türkiye bu tercihle ABD tarafından gerçekleştirilmekte olan yeni ekonomik dünya düzeni içinde yer almak istemiştir. Bu durumun iki sebebi olmuştur. Bunlardan birincisi iki kutuplu dünya düzeninde kendine bir tehdit unsuru olarak gördüğü Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne (SSCB) karşı kendini güvenceye almaktır. İkincisi ise ABD yardımlarından faydalanmaktır. ABD başkanı Harry S. Truman kendi adı ile anılan "Truman Doktrinini" ve Dışişleri Bakanı George Marshall'ın adıyla anılan "Marshall Planını" hayata geçirmiştir. Bu yardımlar, II. Dünya Savaşı'nda büyük yıkım yaşayan Avrupa'nın kalkınmasını gerçekleştirmek, Yunanistan ve Türkiye'nin savunma sistemlerini güçlendirmek için gerçekleştirilen yardımlardır. 1947'den itibaren yürütülen iktisat politikalarının temelinde DB ve IMF'ye üye olarak dünyadaki yeni ekonomik düzene eklenmek istenmiştir. Savaş dönemi zenginleşen bir kesimin desteğini alarak tek başına iktidara gelen ve on yıl Türk siyasi hayatına etki eden Demokrat Parti'nin (DP) yürüttüğü iktisat politikalarında da Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) yürüttüğü politikalara paralel, dış ticarete liberalleşme ve dış ilişkilerde dünyaya eklenme uygulamaları hayata geçirilmiştir.

1950'de yeni bir dönem başlamış, 27 yıl süren CHP'nin iktidarı sona ermiş, CHP'den ayrılanlardan bir grup DP'yi kurmuştur. Kurucuları arasında Adnan Menderes ve Celal Bayar'ın olduğu DP tek başına iktidar olmuştur. Dönem hükümetlerinin Başbakanı Adnan Menderes, devletçilikten uzaklaşacağını, KİT'lerin özel sektöre devredileceğini, halkın her kesiminin refahının yükseltileceğini açıklamıştır. Diğer yandan DP döneminde ABD yardımlarıyla Türkiye'ye gelen çeşitli tarım alet ve makineleri, tarım işçisine olan talebi düşürmüştü, ülkenin pek çok yerinde sosyo-ekonomik yapıyı etkilemiştir. Çünkü tarım ürünlerinden elde edilen verim arttığı gibi işçilik maliyetleri düşmüş, emek gücüyle hayatını sürdürenlerin bir kısmı atıl hale gelmiştir. İşsizlikle birlikte kentlere göç eden bu kesim, bir gecekondulaşma sorunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Böylece hem kırsal kesimden hem de kentli kesimden iktidarın politikalarına karşı tepkiler ortaya çıkmaya başlamıştır.

Gelişmekte olan ülkeler olarak nitelendirilmesine karşın, gerçekte kalkınmasını gerçekleştirememiş ülkeler, kalkınma mücadelelerinde çok çeşitli ekonomik sorunla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunları daha çok gelişmiş ülkelerle ve uluslararası kuruluşların destekleriyle gidermeye çalışmaktadırlar. İkiz kuruluşlar olarak nitelendirilen IMF-DB, verdikleri krediler karşılığında bazı istikrar programların hayata geçirilmesini önermektedirler. Bu programların yürütücülerinden biri IMF, diğeri ise IMF'nin kardeş kuruluşu olarak ni-

telendirilen DB'dir. IMF politikalarının başarılı olabilmesinin temel dayanağı hükümetlerin uygulamadaki kararlılığı olarak nitelendirilmektedir. Ülkelerle Stand-by Anlaşması yapan IMF'ye, krediyi talep eden ülke IMF'nin programlarını uygulama taahhüdü olan "Niyet Mektubu (NM)" vermektedir. NM'de belirtilen koşulların, performansın ve yapısal kriterlerin gerçekleştirilmesinin değerlendirilmesi IMF tarafından "Gözden Geçirme" raporlarıyla yapılmaktadır. NM'de alınacak olan finansal ve ekonomik önlemler yer almaktadır. Türkiye, IMF ile 1961-2005 döneminde toplam 19. Stand-by Anlaşması yapmıştır. Kısa süreli ödemeler dengesi sorunu yaşayan ülkelere genellikle üç aylık taksitlerle kullanılan kredilerin geri ödemesi 5 yıl içinde yapıldığından, Türkiye, bu kredileri ekonomik ve siyasi krizlerin ardından kullanma ihtiyacı duymuştur.

Türkiye'de IMF programlarına ve yöntemlerine ilişkin pek çok eleştiri yapılmaktadır. Bu eleştirilerin çoğu IMF programlarının çok zorlayıcı olduğu, IMF kaynaklı istikrar yöntemlerinin geliri azalttığı, zorunlu hizmetin, ürünlerin fiyatlarını yükselttiği ve gelir dağılımını bozduğu yönündedir. Ayrıca IMF'nin kriz yaşayan ülkelerde büyük kredi paketlerini onayladığı halde, şartların yerine getirilmesi koşulu nedeniyle ihtiyaç anında kredileri serbest bırakmadığı da yapılan eleştiriler arasındadır. Bunun dışında IMF'nin, IMF programlarıyla ülkelerinin iç işlerine müdahale ettiği, ayrıca sosyal yönünün zayıf olduğu açıklanmıştır. IMF ve DB bir sarmal halinde seyreden iktisadi ve siyasi sorunların sebebi olarak gösterilmişlerdir. Zira bu kuruluşların temel amacı, uluslararası para sistemini kontrol ederek, kapitalist sistem içinde uluslararası ekonomik ilişkileri sürdürmektir. Bunu yapmak için IMF, gelişmekte olan ülkeler için verdiği kredilerle ağır koşullar oluşturmuş, ayrıca ekonomik bağımlılık haline gelen ilişkileri sürekli kılmıştır.

2007-2013 dönemini kapsayan AKP, Kemal Derviş zamanında IMF ile yeniden düzenlenen 18. Stand-by Anlaşmasını 4 Şubat 2005'e kadar eksiksiz uygulamıştır. 18. stand-by anlaşması sonlanmadan önce, 11 Mayıs 2005 tarihinde, 19. Stand-by Anlaşması, imzalanıp yürürlüğe konulmuş ve 10 Mayıs 2008'de tamamlanmıştır. 19. Stand-by Anlaşmasıyla büyüme, faizlerin ve kamu borçlarının düşürülmesi, yapısal reformların hayata geçirilmesi, vergi yükünün azaltılması, istihdamın artırılması, kamu bankalarının özelleştirilmesine yönelik hedefler belirlenmiştir. 19. Stand-by Anlaşması döneminde, 18. Stand-by Anlaşmasında gösterilen hedeflere ulaşmadaki kararlık gösterilmediği için 2008'e kadar ki hedefler gerçekleştirilememiştir. Bu gelişmeler neticesinde 2013'te Türkiye'nin IMF'ye olan borcu yapılandırılmış, Türkiye borcunu 2013'te ödeyerek kapatmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Uluslararası Para Fonu, Türk Siyasi İlişkileri, Sosyal Hayat, Ekonomik Politikalar

The Effects of Turkey-International Monetary Fund Relations on Turkish Political and Social Life (1961-2013)

Abstract

A relevant committee was convened to determine the economic policies to be implemented by the newly formed Turkish state. One of the two separate views in the board studies was liberalism. This understanding was a system in which the state did not intervene in the economic field. Another was socialism, in which the state intervened in the entire structure of the economy. In order to reconcile these two different views in the committee, the model described as “mixed economy” and used as “eclectic model” in the economics literature has been adopted.

Mustafa Kemal Atatürk, the founder of the Republic of Turkey, explained that the country’s full independence could not be achieved without economic independence with the following words: Certainly, the only real force to achieve full independence is the strongest basic economy. With the effect of the first industrial plan, which was put into practice in a period when the private sector was supported but not very active, the industrial sector reached the highest rate of growth rate average in the history of the Republic. With the implementation of “import substitution” policies, many SOEs were established, especially iron-steel and paper mills. The country’s economy grew by an average of 6% annually over the ten-year period. Moreover, this is the period when the debt of the Ottoman Empire, which was 129,000,000 Turkish Liras (TL), began to be paid. However, although the second five-year industrial plan has been put into practice, II. Necessary resources created by World War II were used for other purposes. In Turkey, sometimes liberal and sometimes statist policies were implemented due to the war period and the new order in the world. On the other hand, the liberal tendency has not been abandoned in the economic policies implemented. With the transition to multi-party political life in 1946, a more democratic environment was tried to be created. In this period, when relations with the United States of America (USA) were developed and became a member of the United Nations (UN), significant changes began to be experienced both in the economy and in Turkish foreign policy. Having accepted the Bretton-Woods Treaty in 1944, Turkey became a member of the IMF ((International Monetary Found) and then the WB (World Bank) with the Law No. 5016 on 19 February 1947. With this preference, Turkey became a member of the new economic world realized by the USA. There were two reasons for this situation, the first

of which was to secure himself against the Union of Soviet Socialist Republics (USSR), which he saw as a threat to the bipolar world order. The second was to benefit from US aid. US President Harry S. Truman implemented the “Truman Doctrine” named after him and the “Marshall Plan” named after Secretary of State George Marshall. These aids, II. These are the aids provided for the development of Europe, which suffered great destruction during the World War II, and to strengthen the defense systems of Greece and Turkey. On the basis of the economic policies carried out since 1947, it was desired to join the new economic order in the world by becoming a member of the WB and the IMF. In the economic policies of the Democrat Party (DP), which came to power alone with the support of a section that got rich during the war period and influenced the Turkish political life for ten years, liberalization in foreign trade and articulation in foreign relations were implemented in parallel with the policies carried out by the Republican People’s Party (CHP) has been passed.

A new era began in 1950, the 27-year-long CHP rule came to an end, and a group of people who left the CHP established the DP. The DP, which was founded by Adnan Menderes and Celal Bayar, came to power alone. Adnan Menderes, the Prime Minister of the governments of the period, announced that statism would be moved away, SOEs would be transferred to the private sector, and the welfare of all segments of the people would be increased. On the other hand, various agricultural tools and machinery that came to Turkey with the aid of the USA during the DP period decreased the demand for agricultural workers and affected the socio-economic structure in many parts of the country. Because the productivity obtained from agricultural products has increased, labor costs have decreased, and some of those who live with their labor power have become idle. This segment, which migrated to the cities with unemployment, caused a problem of squatting. Thus, reactions against the policies of the government began to emerge from both rural and urban areas. Despite being described as developing countries, countries that have not developed in reality face a wide variety of economic problems in their struggle for development. They are trying to solve these problems mostly with the support of developed countries and international organizations. The IMF-WB, which is described as twin institutions, proposes the implementation of some stabilization programs in return for the loans they give. One of the executives of these programs is the IMF, and the other is the WB, which is described as the sister institution of the IMF. The main basis for the success of IMF policies is defined as the determination of governments in implementation. The IMF, which makes a stand-by

agreement* with countries, gives a “Letter of Intent (NM)”, which is a commitment to implement the IMF’s programs, from the country requesting the loan. The evaluation of the conditions, performance and fulfillment of the structural criteria specified in the NM is made by the IMF with the “Review” reports. Financial and economic measures to be taken are included in the NM. Turkey signed a total of 19 stand-by agreements with the IMF during the 1961-2005 period. Turkey needed to use these loans after the economic and political crises, since the loans, which are generally extended in quarterly installments to countries that have short-term balance of payments problems, are repaid within 5 years.

There are many criticisms about IMF programs and methods in Turkey. Most of these criticisms are that IMF programs are too compelling, IMF-based stabilization methods reduce income, compulsory service raises the prices of products and distorts income distribution. It is also among the criticisms that although the IMF approves large loan packages in countries in crisis, it does not release loans in times of need due to the fulfillment of the conditions. Apart from this, it has been announced that the IMF intervenes in the internal affairs of their countries with IMF programs, and that its social aspect is weak. The IMF and WB have been cited as the cause of the economic and political problems that continue in a spiral. Because the main purpose of these institutions is to maintain international economic relations within the capitalist system by controlling the international monetary system. In order to do this, the IMF has created heavy conditions with the loans it has given to developing countries; It also perpetuated the relations that had become economic dependency.

Covering the 2007-2013 period, AKP fully implemented the 18th stand-by agreement with the IMF, which was reorganized during Kemal Derviş’s time, until February 4, 2005. Before the 18th stand-by agreement was terminated, on 11 May 2005, the 19th stand-by agreement was signed and put into effect and was completed on 10 May 2008. 19. With the stand-by agreement, targets were set for growth, lowering interest rates and public debt, implementing structural reforms, reducing the tax burden, increasing employment, and privatizing public banks. During the period of the 19th stand-by agreement, the targets until 2008 could not be realized because there was no determination to reach the targets set in the 18th stand-by agreement. As a result of these developments, Turkey’s debt to the IMF was structured in 2013, and Turkey paid off its debt in 2013.

Keywords: Türkiye, International Monetary Fund, Turkish Political Relations, Social Life, Economic Policies

İzmir Örneğinde Bizans ve Osmanlı Vergi Sistemlerinin Karşılaştırılması

Mustafa Daş*

Özet

Bizans döneminde İzmir kenti ve çevresinin ekonomik, mali, demografik özellikleri Anadolu'nun diğer yörelerine göre daha iyi tespit edilebilmektedir. Günümüze ulaşan Bizans pratika denilen kayıt defterleri, manastırlara ait bazı kayıtlar, İtalyan Cumhuriyetleri Venedik ve Ceneviz arşivleri sayesinde İzmir ve çevresinde Bizans'ın gelir kaynakları, zirai üretim, madenler, ticaret ve vergi sistemi hakkında bir hayli malumat sahibi olmaktayız. XV. yüzyıldan itibaren Osmanlı tahrir defterleri de İzmir yöresinin sosyal ve ekonomik tarihi için önemli verileri içermektedir. Bizans ve Osmanlı dönemlerine ait kaynakların karşılaştırılması ile İzmir emsal alınarak, vergi sistemi ve vergilerde meydana gelen değişimleri, sürekliliği ortaya çıkarmak mümkündür. Bilhassa Bizans araştırmaları yapan çevrelerde, Osmanlı vergi sisteminin Bizans'takinin bir uyarlaması olduğu ve Osmanlı mali teşkilatının Bizans emsali üzerine kurulduğu bir realite olarak görülmekte ve ifade edilmektedir. Hazırlanan çalışmanın temel hedefi ve amacı bu tespiti, karşılaştırmalı tarih yöntemiyle İzmir örneğinde incelemek ve İzmir'in sosyal ve ekonomik tarihine katkı sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: İzmir Tarihi, Bizans, Vergilendirme Tarihi, Osmanlı Sosyo-Ekonomik Tarihi, Bizans Vergileri, Osmanlı Vergileri

* Prof. Dr., İzmir Bakırçay Üniversitesi, İzmir/TÜRKİYE, mustafa.das@bakircay.edu.tr

The Comparison of Byzantine and Ottoman Tax Systems in the Case of İzmir

Abstract

The economic, financial and demographic characteristics of the city of İzmir and its surroundings during the Byzantine period can be determined better than other regions of Anatolia. Thanks to the Byzantine record books called praktika which have survived to the present day, some records belonging to monasteries, the archives of the Italian republics of Venice and Genoa, we have a lot of information about the sources of Byzantine income, agricultural production, mines, trade and tax system in İzmir and its surroundings. The Ottoman tahrir notebooks from the XV. century on, also contain important data for the social and economic history of the İzmir region. By comparing the sources belonging to the Byzantine and Ottoman periods, it is possible to reveal the changes and continuity that have occurred in the tax system and taxes by taking İzmir as a precedent. Especially among the circles engaged in Byzantine research, it is seen and expressed as a reality that the Ottoman tax system is an adaptation of the one in Byzantium, and the Ottoman financial organization was founded upon the Byzantine precedent. The main objective and purpose of the prepared study is to examine this observation in the case of İzmir with the comparative history method and to contribute to the social and economic history of İzmir.

Keywords: History Of İzmir, Byzantium, History Of Taxation, Ottoman Socio-Economic History, Byzantine Taxes, Ottoman Taxes

H. 1151-1168/ M. 1738-1755 Yılları Arasında Sakız Muhassıllığına Bağlı Bazı Mukataalardan Yapılan Havaleler

Bülent Çelik*

Özet

Sakız Adası 1566'da Piyale Paşa komutasındaki Osmanlı Donanması tarafından herhangi bir çarpışma gerçekleşmeden ele geçirilmiştir. Adayı uzun yıllardan beri yöneten Cenevizli ailelerin oluşturduğu birliğin başındaki nüfuzlu kişiler başkent İstanbul'a gönderilmiş, onların yokluğunda idare Osmanlı Devleti'ne geçmişti. Ada uzun yıllardır Ceneviz kontrolündeydi ve Osmanlı toprakları ile Batı Dünyası arasında, özellikle konu ticaret olduğunda, bir tampon bölge konumundaydı. Adanın fethinin, sonradan İzmir'in doğuşu ve yükselişinde oldukça etkili olduğunu öne süren günümüz tarihçileri bulunmaktadır. Osmanlı idaresi bu coğrafyada ve fethin ilk anlarında, kaptan paşa eyaletine bağlı bir sancak kurmayı denediyse de bundan kısa sürede vazgeçti. Ada gerek yetiştirdiği tarımsal ürünlerle gerekse Ceneviz idaresi sırasında oluşturduğu dokuma endüstrisi ve bunun ticareti sayesinde kendi ekonomik yapısını oluşturmuştu. Osmanlı idaresi, adada yetişen sakız mestakisi ve kurulu dokuma üretiminden elde edilen gelirleri mukataa halinde işletmeyi tercih ederek burada idari-mali bir birim olan muhassıllık idaresini uygulamaya koydu. Bu çalışmamızda adanın XVIII. yüzyılda Osmanlı merkezi tarafından vergilendirilen bazı mukataa gelirlerinden yapılan çeşitli harcama kalemlerini ve bu yolla Osmanlı Devleti'ne sunduğu katkıları incelemeye çalışacağız. Çalışmamızı hazırlarken yararlandığımız temel arşiv belgeleri Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi bünyesindeki Bâb-ı Defteri Başmuhasebe kalemine bağlı DBŞM_SKM kodlu Sakız muhassıllığına ait 2 numaralı dosya içerisinde bulunan belgeler topluluğudur. Bu belgeler H. 16 Safer 1151/M. 5 Haziran 1738-H 15 Cemaziyelevvel 1168/ M 30 Ocak 1755 tarihleri arasında kapsamaktadır. Adadaki muhassıllık idaresince tutulan bu kayıtlarda yukarıda vermiş olduğumuz tarih aralığı içerisinde muhassıllık gelirlerinin neler olduğu ve bunların hangi kalemlere harcadığına dair bilgiler mevcuttur. Bildirimizde bu harcamalar konu başlıkları halinde verilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Osmanlı Devleti, Sakız Adası, Muhassıl, Mukataa, Kumaş, Damga

* Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Aydın/TÜRKİYE, bcelik@adu.edu.tr

Transfers Made from Some Mukataa Depending on Muhassillik of Chios Between H. 1151-1168/G. 1738-1755

Abstract

Chios was captured by the Ottoman navy under the command of Piyale Pasha in 1566 without any combat. The influential people at the head of the union formed by the Genoese families who ruled the island for many years were sent to the capital Istanbul, and in their absence, the administration passed to the Ottoman Empire. The island was under Genoese control for many years and was a buffer zone between Ottoman lands and the Western World, especially when it comes to trading. There are today's historians who claim that the conquest of the island was very effective in the birth and rise of İzmir. Although the Ottoman administration tried to establish a sanjak in this geography and in the first moments of the conquest, it gave up on this in a short time. The island had created its own economic structure both with the agricultural products it grew and the weaving industry it created during the Genoese administration and its trade. The Ottoman administration preferred to operate the incomes obtained from the production of gum mestakis grown on the island and the established weaving production as mukataa, and put into practice the muhassillik administration, which is an administrative-financial unit. In this study, we will try to examine the various expenditure items made from some mukataa revenues taxed by the Ottoman center in the eighteenth century and the contributions it made to the Ottoman Empire in this way. The main archival documents that we used while preparing our study are the collection of documents in the file number 2 of the Chios muhasıllığı with the code DBŞM_SKM, which is affiliated to the Bâb-1 Defterî Başmuhasebe Kalemi within the Ottoman Archives of the Presidency of the Republic of Turkey State Archives. These documents covers the period between H. 16 Safer 1151/M. June 5, 1738-H. 15 Cemaziyevvel 1168/ G. 30 January 1755. In these records kept by the muhasıllık administration on the island, there is information about what the muhasıllık revenues are within the date range we have given above and on which items they are spent. In our notification, these expenditures will be tried to be given under the headings.

Keywords: Ottoman Empire, Chios, Muhassil, Mukataa, Fabric, Stamp

Tedmür Memlehası (Tuzlası) Mukataası: Devlet ve Deruhteciler

Günay Korkmaz Samıkıran*

Özet

Osmanlı Devleti, kimi mukataaları bunların senelik bedellerinin bir miktarını kale, hamam ve suyolları gibi yerlerin tamiratına bırakmak veya bazı özel şürûtu (şartlar) kabul etmek üzere satışa sunmuştur. Mukataa taliplileri bu şartları yerine getireceklerini taahhüt etmekteydi. Böylece deruhteci sözlü bir teminat vermekte ve verilen teminatı yerine getirmediği takdirde mukataa deruhteci üzerinden alınmaktaydı. Tedmür sancağında bulunan mirî memlehanın satışı da böyle bir şürût üzere gerçekleşmiştir. İlgili mukataanın şürüt üzere tevcih edilmesinin başlıca sebeplerinden biri urban eşkiyasının saldırıdır. Bundan dolayı saldırıların üstesinden gelerek haccın iyi bir şekilde idaresini sağlayabilmek bu mukataayı deruhte edebilmenin başlıca ön koşulu hâline gelmiştir. Haccın önemli gelir kaynaklarından olan Tedmür Memlehası mukataasının tevcihi rakip ailelerin varlığına da zemin hazırlamıştır. Bu çalışmayla Osmanlı Devleti'nin söz konusu mukataayı üstlenecek deruhtecileri belirlerken öne sürdüğü şartlar ve bu şartların nasıl bir değişikliğe uğradığı, dahası bir deruhteciyi diğerine tercih ederken neyi esas aldığı görülecektir. Çalışmada ayrıca Tedmür Memlehası'nın devletin inhisarı altına alınmasına ve sonrasındaki gelişmelere de değinilecektir. Tüm bunlar Başkanlık Osmanlı Arşivine dayanarak izah edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tedmür Memlehası, Mukataa, Şürût, Taahhüt, Deruhteci

* Arş. Gör. Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, Tarih Bölümü, Hatay/TÜRKİYE, gunyorkmaz@gmail.com

Muqata'ah of Palmyra Saline (Salt Marsh): Empire and Drawee

Abstract

The Ottoman Empire offered some muqata'ahs for sale either to cover some of the annual costs for the repairs of places such as castles, hammams, and waterways, or under some special conditions. Muqata'ah applicants pledged to fulfill these conditions. Thus, the drawee gave a verbal guarantee, and if they did not fulfill the guarantee, they were charged through muqata'ah. The sale of the demaine saline in the sanjak of Palmyra also occurred in accordance with such a condition. One of the primary reasons for the grant of the relevant muqata'ah under conditions was the attacks of urban bandits. Therefore, being able to overcome the attacks and ensure the proper administration of the pilgrimage became a prerequisite for managing this muqata'ah. The granting of the Muqata'ah of Palmyra Saline, one of the most important sources of revenue for the pilgrimage, also paved the way for the existence of rival families. This study will show the conditions that the Ottoman Empire put forward when determining the drawees to undertake the muqata'ah in question, how these conditions changed, and moreover, what the Ottoman Empire based its preference for one drawee over another on. In the study, the state monopoly of the Palmyra Saline and the developments after it will also be mentioned. All this will be revealed on the basis of the Ottoman Empire Archive.

Keywords: Palmyra Saline, Muqata'ah, Condition, Pledge, Drawee

Osmanlı Maliyesi'nde Radikal Reformların Arkasındaki Maliye Nazırı: Agop Kazazyan Paşa (1886-1891)

Selma Yel*

Elif Yeşiltepe**

Özet

Sanayi Devrimi'nin etkisiyle gelişen modern mali düzenlenme ve örgütlenmeler 19. yüzyılda Avrupa'da kullanılmaya başlanmıştır. Osmanlı Devleti içinse bu yüzyıl bütçe dengesinin bozulduğu, bürokraside yolsuzlukların arttığı, dış borçlanmanın yoğunlaştığı ve parasal istikrarsızlığın had safhada yaşandığı bir dönemdir. Avrupa'da yaşanan gelişmelerin yansımaları ancak 19. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı Devleti maliyesinde etkilerini göstermeye başlamış ve müteakiben çözüm yolları aranmaya başlanılmıştır. Mali modernizasyonu gerçekleştirmeye çalışanlardan birisi de merkezîyetçi ve devletçi kimliği ile ön planda olan Agop Kazazyan Paşa'dır. II. Abdülhamid'in tahta geçişinin ardından 1879 senesinde Hazine-i Hassa Nazırlığı, 1886'dan 1891 senesine kadar üç kez Maliye Nazırlığı görevlerine getirilmiştir. Agop Kazazyan, Ermeni kökenli bir devlet adamı olup Osmanlı Devleti maliye nazırları arasında görev yapan tek gayrimüslim devlet adamıdır. Maliyede, Agop Kazazyan ile birlikte muhasebe işlemlerinde klasik merdiven usulü sistem yerine Avrupa'da kullanılan çift taraflı kayıt (muzaaf muhasebe) yöntemi kullanılmaya başlanmıştır. Nazırlığı sırasında maliyeyi içine düştüğü zor durumdan kurtarmak amacıyla liyakatsiz memurları görevden uzaklaştırmış, sıkı tasarruf tedbirleri almış, maaş ödemelerini düzene sokmuş, her türlü rüşvet ve suiistimale meydan vermemeye çalışmıştır. Liberal bir anlayışla denk bütçeler yapmış ve bütçe açıklarının istikraz ile değil, gelirleri artırma ve masrafları azaltma yoluyla kapatılmasına çalışmıştır. Agop Paşa, nakit ihtiyaçların karşılanamaması neticesinde dış borçlanmalar yapsa da istikraz müzakereleri esnasında devletin kazançlı çıkması amacıyla düşük faizli, itfa tarihi uzun tutulan anlaşmalar yapılmasına gayret etmiştir. Ayrıca nakit ihtiyacının karşılanmasında tahvil ihracı ve tebdili yöntemini kullanmayı da tercih etmiştir. Osmanlı Bankası ile

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara/TÜRKİYE, sy19602000@hotmail.com

** Dr., Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Ardahan/TÜRKİYE, muhterem32@gmail.com

yapılan borçlanmalarda ise bankanın menfaatleri doğrultusundaki mali kararlara ve kredi tekliflerine karşı sert bir tavır takınmıştır. Devletin yararına kararlar alınması yönünde Osmanlı Bankasına rest çekerek başka bankalarla çalışma yoluna gittiği de görülmektedir. Maliye Nezaretinin teşkilat yapısını ve memurlarının görevlerini 1 Ağustos 1888 tarihinde hazırladığı bir nizamname ile yeniden düzenlemiştir. Yaptığı düzenlemeler çok küçük değişikliklerle 1908 senesine kadar devam etmiştir. Agop Kazazyan, II. Abdülhamid Dönemi devlet adamları arasından iktisadi zekâsıyla öne çıkmış ve Osmanlı maliyesinde yaptığı köklü değişiklikler ve başarılarıyla kendinden söz ettirmeyi başarmıştır.

Bu tebliğde Osmanlı Devleti maliyesinin modernizasyonu ve Agop Kazazyan'ın yaptığı reformlar ele alınacaktır. 19. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı Devleti'nin iktisadi durumu incelenecek ve yapılan değerlendirmeler ışığında Türk iktisat tarihinde bir boşluk doldurulmaya çalışılacaktır. Doküman inceleme yöntemi ile çalışılacak bu tebliğin muhtemel bulgularının şunlar olacağı var sayılmaktadır;

1- II. Abdülhamid'in ayrılıkçı Ermeni hareketlerinin başladığı bir süreçte Agop Kazazyan'a hem Hazine-i Hassa hem de Maliye Nezaretini emanet etmesini ayrımcılık yapmadığının ve liyakate önem verdiğinin bir göstergesi olduğu.

2- Devletin en kritik görevlerinden biri olan Maliye Nazırlığına getirilen bir azınlık mensubunun aldığı geleneksel değil de batılı tarzdaki radikal iktisadi kararları sonuna kadar onayladığı ve Padişah'ın her türlü eleştiriye karşı Agop Kazazyan'ın arkasında durduğu,

3- Ayrıca Ermeni terör olaylarının dışında kalan, Osmanlı kimliği ile hareket eden bir azınlık mensubunun kendisine yönelik tehdit ve baskılara karşın Osmanlı Devleti'ne ve Padişah'a sadakatle hizmet ettiği gerçeğine ulaşılabacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: 19. Yüzyıl, Osmanlı Devleti, II. Abdülhamid, Maliye Nezareti, Agop Kazazyan, İktisat

The Minister of Finance Behind Radical Reforms in Ottoman Finance: Agop Kazazyan Pasha (1886-1891)

Abstract

Modern financial arrangements and organizations developed with the influence of the Industrial Revolution began to be used in Europe in the 19th century. For the Ottoman Empire, this century was a period that the budget balance deteriorated, corruption in the bureaucracy increased, foreign borrowing intensified and monetary instability was experienced at an extreme level. The reflections of the developments in Europe showed their effects on the Ottoman Empire's finances only in the last quarter of the 19th century. The person who carried out the financial modernization is Hagop Kazazian Pasha, who stands out with her economic intelligence and has a centralist and statist identity. He was appointed as the Minister of Treasury in 1879 and as the Minister of Finance three times from 1886 to 1891 after II. Abdulhamid's accession to the throne. Hagop Kazazian is Armenian originated statesman and the only non-Muslim statesman who served among the finance ministers of the Ottoman State. In finance, with Hagop Kazazian, the double entry accounting system (double entry) method used in Europe started to be used instead of the classical stairs method (Classical Ottoman Accounting System) in accounting transactions. During his ministry, he took strict austerity measures in order to save the finances from the difficult situation it was in, dismissed unqualified officials, regulated the salary payments, and tried not to give rise to all kinds of bribery and abuse. He made balanced budgets with a liberal understanding and tried to close the budget deficits not by borrowing, but by increasing revenues and reducing expenses. Although Hagop Pasha made foreign borrowings as a result of the inability to meet the cash needs, he tried to conclude agreements with low interest and long redemption dates in order for the State to gain during the loan negotiations. He also preferred to issue of bonds and issuance method to meet its cash needs. In the borrowings made with the Ottoman Bank, he took a firm stand on the financial decisions and loan offers in terms of the interests of the bank. It is also seen that he went to work with other banks by setting his final opinion strictly to the Ottoman Bank in order to take decisions for the benefit of the State. He reorganized the organizational structure of the Ministry of Finance and the duties of its officers with a regulation he prepared on August 1, 1888. The arrangements he made continued until 1908 with very minor

changes. Kazazian stood out among the statesmen of II. Abdulhamid era, with his economic intelligence and made a name for himself with the radical changes and successes he made in the Ottoman finances.

In this paper, the modernization of the Ottoman State's finances and the reforms made by Agop Kazazyan will be discussed. In the last quarter of the 19th century, the economic situation of the Ottoman Empire will be examined and a gap in the history of Turkish economics will be tried to be filled in the light of the evaluations made. It is assumed that the possible findings of this paper, which will be studied with the document review method, will be as follows;

1- The fact that II. Abdulhamid entrusted both the Treasury and Finance Ministry to Hagop Kazazian at a time when the separatist Armenian movements started is an indication that he did not discriminate and attached importance to merit.

2- A minority member, who was appointed as the Minister of Finance, one of the most critical duties of the state, fully approved the radical economic decisions in western style, not traditional, and the Sultan stood behind Hagop Kazazian against all kinds of criticism,

3- In addition, it is thought that it will be realized that a minority member, who is excluded from the Armenian terrorist incidents and acts with the Ottoman identity, faithfully served the Ottoman Empire and the Sultan despite the threats and pressures against him.

Keywords: 19th Century, Ottoman Empire, II. Abdulhamid, Ministry of Finance, Hagop Kazazian, Economy

Katılımcı Listesi

Ad-Soyad	Kurum	İletişim
Prof. Dr. Aladin Husiç	Saraybosna Üniversitesi	aladinhusic@hotmail.com
Prof. Dr. Ali Efdal Özkul	Yakın Doğu Üniversitesi	aeozkul@gmail.com
Prof. Dr. Ali Engin Oba	Çağ Üniversitesi	enginoba@hotmail.com
Prof. Dr. Ali Temizel	Selçuk Üniversitesi	temizel46@yahoo.com
Prof. Dr. Altan Çetin	Anadolu Üniversitesi	altan@gazi.edu.tr
Prof. Dr. Arif Bilgin	Sakarya Üniversitesi	arbilgin@yahoo.com
Prof. Dr. Ayla Efe	Anadolu Üniversitesi	aefe@anadolu.edu.tr
Prof. Dr. Bedriye Tunçsiper	İzmir Demokrasi Üniversitesi	rektorlukozelkalem@idu.edu.tr
Prof. Dr. Betül Gür	İstanbul Ticaret Üniversitesi	bgur@ticaret.edu.tr
Prof. Dr. Cafer Çiftçi	Bursa Uludağ Üniversitesi	cafer1@uludag.edu.tr
Prof. Dr. Cengiz Atlı	İğdır Üniversitesi	cengiz3636@hotmail.com
Prof. Dr. Cenk Yaltrık	İstanbul Teknik Üniversitesi	yaltrık@itu.edu.tr
Prof. Dr. Durmuş Özdemir	Yaşar Üniversitesi	durmus.ozdemir@yasar.edu.tr
Prof. Dr. Erkan Göksu	Dokuz Eylül Üniversitesi	erkangoksu@hotmail.com
Prof. Dr. Fatma Gül Demirel	Yıldız Teknik Üniversitesi	fgldemirel@gmail.com
Prof. Dr. G. Nazan Günay	Ege Üniversitesi	nazan.gunay@ege.edu.tr
Prof. Dr. Halit Yamıkkaya	Gebze Teknik Üniversitesi	halityamikkaya@gtu.edu.tr
Prof. Dr. Hikmet Öksüz	Karadeniz Teknik Üniversitesi	h.oksuz@ktu.edu.tr
Prof. Dr. Hülya Koç	Dokuz Eylül Üniversitesi	hulya.koc@deu.edu.tr
Prof. Dr. İnan Kalaycıoğulları	Ankara Üniversitesi	ikalayci@ankara.edu.tr
Prof. Dr. Kemal Arı	Dokuz Eylül Üniversitesi	kemal.ari@deu.edu.tr
Prof. Dr. M. Akif Kireççi	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	akif.kirecci@asbu.edu.tr
Prof. Dr. M. Feridun Emecen	29 Mayıs Üniversitesi	feridunemecen@yahoo.com
Prof. Dr. Mahmut Ak	İstanbul Üniversitesi	mahmutak65@gmail.com
Prof. Dr. Mehmet Birhan Yılmaz	Dokuz Eylül Üniversitesi	birhan.yilmaz@deu.edu.tr
Prof. Dr. Mehmet Demirtaş	Bitlis Eren Üniversitesi	demirtasm@gmail.com
Prof. Dr. Mehmet Demiryürek	Hitit Üniversitesi	mehmetdmryrk@gmail.com
Prof. Dr. Mehmet Kaya	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	kayamehmet@ohu.edu.tr

Prof. Dr. Mehmet Pınar	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	mmetpinar@gmail.com
Prof. Dr. Meltem İnce Yenilmez	İzmir Demokrasi Üniversitesi	meltem.ince@yasar.edu.tr
Prof. Dr. Murat Ali Yülek	OSTİM Teknik Üniversitesi	murat.yulek@ostimteknik.edu.tr
Prof. Dr. Mustafa Berktaş	İzmir Bakırçay Üniversitesi	info@bakircay.edu.tr
Prof. Dr. Mustafa Daş	Dokuz Eylül Üniversitesi	mustafa.das@bakircay.edu.tr
Prof. Dr. Mustafa Demirci	Selçuk Üniversitesi	mdemirci@selcuk.edu.tr
Prof. Dr. Mustafa Öztürk	Süleyman Demirel Üniversitesi	mustafaozturk@sdu.edu.tr
Prof. Dr. Mustafa Tanyeri	İzmir Ekonomi Üniversitesi	mustafa.tanyeri@deu.edu.tr
Prof. Dr. Nükhet Hotar	Dokuz Eylül Üniversitesi	nukhethotar@deu.edu.tr
Prof. Dr. Rıdvan Karluk		ridvankarluk@gmail.com
Prof. Dr. Sacit Hadi Akdede	İzmir Bakırçay Üniversitesi	sacithadi.akdede@bakircay.edu.tr
Prof. Dr. Saffet Köse	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	saffetkose@selcuk.edu.tr
Prof. Dr. Selma Yel	Gazi Üniversitesi	sy19602000@hotmail.com
Prof. Dr. Soyalp Tamçelik	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	soyalp@hotmail.com
Prof. Dr. Tahsin Koçyiğit	Ege Üniversitesi	kocyiigit@gmail.com
Prof. Dr. Uğur Üçüncü	Karadeniz Teknik Üniversitesi	uucuncu@ktu.edu.tr
Prof. Dr. Vladan Viriyeviç	Priştine Üniversitesi	virijejicvladan01@gmail.com
Prof. Dr. Yaşar Bulbul	İstanbul Medeniyet Üniversitesi	yasar.bulbul@medeniyet.edu.tr
Prof. Dr. Yunus Koç	Hacettepe Üniversitesi	yunkoc@gmail.com
Prof. Dr. Yusuf Hakan Abacıoğlu	İzmir Ekonomi Üniversitesi	hakan.abacioglu@izmirekonomi.edu.tr
Prof. Dr. Yücel Yiğit	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	yigit21@hotmail.com
Prof. Dr. Zafer Toprak	Boğaziçi Üniversitesi	
Doç. Dr. Afaq Yusifli	Gence Devlet Üniversitesi	yusifli.afaq@mail.ru
Doç. Dr. Burcu Aracıoğlu	Ege Üniversitesi	burcu.aracioglu@ege.edu.tr
Doç. Dr. Bülent Çelik	Adnan Menderes Üniversitesi	bcelik@adu.edu.tr
Doç. Dr. Cengiz Mutlu	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	cengizmutlu@sakarya.edu.tr
Doç. Dr. Çiğdem Gürsoy	İstinye Üniversitesi	gursoycigdem@gmail.com

Doç. Dr. Eminatp Malkoç	İstanbul Teknik Üniversitesi	malkocem@itu.edu.tr
Doç. Dr. Engin Çağman	Marmara Üniversitesi	engin.cagman@marmara.edu.tr
Doç. Dr. Fatih Damlıbağ	Gümüşhane Üniversitesi	fdamlibag@gumushane.edu.tr
Doç. Dr. Ferhat Topbaş	İzmir Demokrasi Üniversitesi	ferhat.topbas@idu.edu.tr
Doç. Dr. Fikret Kartal	Ostim Teknik Üniversitesi	fikret.kartal@ostimteknik.edu.tr
Doç. Dr. Kaan İrfan Öğüt	Bahçeşehir Üniversitesi	kaan.ogut@eas.bau.edu.tr
Doç. Dr. Mehmed Gökhan Polatoğlu	Erzurum Teknik Üniversitesi	gokhan.polatoglu@erzurum.edu.tr
Doç. Dr. Mehmet Balyemez	Başkent Üniversitesi	mbalyemez89@gmail.com
Doç. Dr. Merter Mert	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	merter.mert@hbv.edu.tr
Doç. Dr. Metin Ziya Köse	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	metinziya@nevsehir.edu.tr
Doç. Dr. Naim Ürkmez	Erzurum Teknik Üniversitesi	naimurkmez@erzurum.edu.tr
Doç. Dr. Özkan Demir	Selçuk Üniversitesi	ozkandemir@selcuk.edu.tr
Doç. Dr. Resul Babaoğlu	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	babaogluresul@hotmail.com
Doç. Dr. Serpil Kahraman	Yaşar Üniversitesi	serpil.kahraman@yasar.edu.tr
Doç. Dr. Suna Altan	İğdir Üniversitesi	sunaltan@igdir.edu.tr
Doç. Dr. Yüksel Yıldırım	İzmir Bakırçay Üniversitesi	yuksel.yildirim@bakircay.edu.tr
Doç. Dr. Zeynep Müjde Sakar	Harran Üniversitesi	zeynep.sakar@harran.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Cemil Günay	Çağ Üniversitesi	cgunay1@gmail.com
Dr. Öğr. Üyesi Çağatay Tunçsiper	İzmir Demokrasi Üniversitesi	cagataytuncsiper@gmail.com
Dr. Öğr. Üyesi Erdal Bilgiç	İstanbul Ayyansaray Üniversitesi	erdalbilgic@yahoo.com
Dr. Öğr. Üyesi Ergül Ballı	İstanbul Gedik Üniversitesi	ergul.balli@gedik.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Eylül Kabakçı Günay	İzmir Demokrasi Üniversitesi	eylul.kabakci@idu.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Fahrettin Tepealtı	İzmir Bakırçay Üniversitesi	fahrettin.tepealti@bakircay.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Funda Songur	Piri Reis Üniversitesi	songurfunda@gmail.com
Dr. Öğr. Üyesi Galip Çağ	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	galipcag@gmail.com
Dr. Öğr. Üyesi Gökay Karaduman	Ardahan Üniversitesi	karadumangokay@gmail.com
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Tuğtan	İstanbul Bilgi Üniversitesi	mehmet.tugtan@bilgi.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Murat Koraltürk	Marmara Üniversitesi	muratkoralturk@gmail.com
Doç. Dr. Serhat Aras Tuna	Muş Alparslan Üniversitesi	s.bingul@alparslan.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Aşık	İzmir Bakırçay Üniversitesi	suleyman.asik@bakircay.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Tansu Hilmi Hançer	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	tansuhancer@beun.edu.tr
Arş. Gör. Dr. Emine Şahin	Düzce Üniversitesi	seagull.emine@gmail.com
Dr. Öğr. Gör. Ersin Gürdamar	Adıyaman Üniversitesi	e_man17@hotmail.com
Dr. Öğr. Gör. Günay Korkmaz Samıkıran	Mustafa Kemal Üniversitesi	gunykorkmaz@gmail.com
Öğr. Gör. Dr. Hasan Öztürk	Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi	hasandtcf@gmail.com
Dr. Öğr. Gör. Muhabbet Doyran	İstanbul Aydın Üniversitesi	doyranmuhabbet@hotmail.com
Dr. Öğr. Gör. Okan Ceylan	Ege Üniversitesi	okan.ceylan@ege.edu.tr
Dr. Ayşegül İnginar Kemaloğlu	İstanbul Medeniyet Üniversitesi	ainginar@gmail.com
Dr. Bilge Karbi		karbibilge@hotmail.com
Dr. Dorukhan Selçuk	Marmara Üniversitesi	dorukhanselcuk@gmail.com
Dr. Elif Türkislamoğlu	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı	eliftio@yahoo.com
Dr. Elif Yeşiltepe	Ardahan Üniversitesi	muhterem32@gmail.com
Dr. Halil Sürek		surekhalil55@gmail.com
Dr. Mehmet Saya		mesa02416@gmail.com
Dr. Mustafa Güncü	Dokuz Eylül Üniversitesi	mguncu1990@gmail.com
Dr. Özgür Üzelakçıl	Gelir İdaresi Başkanlığı	ozguruzel01@hotmail.com
Arş. Gör. Dr. Abdullah Burgu	Selçuk Üniversitesi	aburgu@gmail.com
Arş. Gör. Ali Onur Peker	Yaşar Üniversitesi	onur.peker@yasar.edu.tr
Arş. Gör. Gizem Bulut	Dokuz Eylül Üniversitesi	gizemnurbulut@gmail.com
Arş. Gör. Safa Furkan Karacakaya	Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi	skaracakaya@bandirma.edu.tr
Öğr. Gör. Mustafa Yaşar Özoylumlu	Eskişehir Teknik Üniversitesi	myozoylumlu@eskisehir.edu.tr
Adem Özdemir	Hacettepe Üniversitesi	ademozdemir2023@gmail.com
Doktorant Ahmet Çandır		ahmettcandir35@gmail.com
Alican Kirişoğlu	Süleyman Demirel Üniversitesi	alicankirisoglu@hotmail.com
Cansel Erdem		
Celal Öcal	Türk Dünyası Kültür ve İnsan Hakları Derneği	turkdunyasihaklari@yahoo.com

İrem Sude Burul		
Elbruz Gümüş		
Ersin Antep	Uzman Müzikolog	ersin@muzikoloji.org
Cansel Erden		
Gizem Dönmez		
Gökalp Çitcioğlu	Ankara Üniversitesi	gokalpciftcioglu@gmail.com
Kemal Özden	Dışişleri Bakanlığı	oezdenk@yahoo.de
Muhammed Aslaner	Uşak Üniversitesi	muhammed_deu@hotmail.com
Muttalip Ata	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	muttalipata@gmail.com
Müşerref Zeynep İçel		
Ömer Alanlı	İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı	
Özlem Özanlı	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	ozlem.ozanli@hbv.edu.tr
Serkan Bulut	Ankara Üniversitesi	srknblt-55@hotmail.com
Uğur Yılmaz	Ankara Üniversitesi	ugurylmaz014@gmail.com
Yusuf Öztürk	İMEAK Deniz Ticaret Odası	

